

Isak Asimov

U SUSRET

ZADUŽBINI

Prvi deo: ETO DEMERZEL

DEMERZEL ETO. Premda ne postoje nikakve sumnje u to da je Eto Demerzel držao sve dizgine vlasti u svojim rukama tokom gotovo čitave vladavine cara Kleona I, istoričari su krajnje podeljeni u pogledu prave prirode njegove moći. Prema klasičnom tumačenju, reč je bila samo o još jednom u dugom nizu grubih i nemilosrdnih tlačitelja u poslednjem stoleću još celovitog galaktičkog carstva; ali, isto tako, na površinu su izbila i revizionistička gledišta prema kojima je on, iako despot, spadao u one koji nisu bili lišeni svih obzira. Dosta toga se, u ovom smislu, vezuje za njegovu vezu sa Harijem Seldonom, premda će njihov pravi odnos, najverovatnije, zauvek ostati nedovoljno rasvetljen, posebno imajući u vidu neobičnu epizodu sa Laskinom Juranumom, čiji meteorski uspon...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA *Svi odlomci iz Enciklopedije galaktike, ovde navedeni uz saglasnost izdavača, preuzeti su iz njenog sto šesnaestog izdanja, koje je 1020. godine zadužbinske ere objavila izdavačka kuća 'Enciklopedija galaktika', na Terminusu.*

1.

"Ponavljam ti, Hari", reče Jugo Amaril, "da se taj tvoj prijatelj, Demerzel, nalazi ovog puta u istinskoj nevolji." On pri tom sasvim lako naglasi reč 'prijatelj', ali sa jasno razaznatljivim prizvukom negodovanja.

Hariju Seldonu ne promače taj opori prizvuk, ali on odluči da pređe preko njega i samo podiže pogled sa svog trikompjutera. "A ja ti kažem, Jugo, da je to besmislica." Pa potom, sa tračkom jedva uočljive nelagode, dodade: "Zašto mi tračiš vreme stalno se vraćajući na to?"

"Zbog toga što mislim da je to važno." Amaril se izazovno spusti na sedište. Bio je to gest koji je trebalo da znači da baš neće tako lako dopustiti da bude otpušten. Bio je tu i nameravao je da tu i ostane.

Pre ciglih osam godina bio je još samo radnik u toplotnim slivnicima u sektoru Dal - onoliko nisko na društvenoj lestvici koliko je to čovek uopšte mogao biti. Zahvaljujući, međutim, Seldonu, uzdigao se sa tog položaja, izrastavši u matematičara i intelektualca - pa čak i više od toga, u psihoistoričara.

Ni za časak nije zaboravljao šta je nekad bio i šta je sada, kao ni to kome je bio dužnik za tu ogromnu promenu. I upravo to je trebalo da znači da ga, ako se ovako napadno obraća Hariju Seldonu - za Seldonovo vlastito dobro - nikakvi obziri, poštovanje ili ljubav prema starijem čoveku, niti briga za vlastitu dalju karijeru, neće zaustaviti. Takvu otvorenost dugovao je Seldonu - i mnogo više od toga.

"Pa, Hari", nastavi on, izmahujući levom rukom, "iz nekog razloga koji mi nikako nije jasan, ti veoma visoko ceniš tog Demerzela; ali ja ne delim tvoj stav. Niko do čijeg bih mišljenja držao - s izuzetkom tebe - ne misli o njemu lepo. Nimalo ne marim, Hari, šta će se s njim lično dogoditi, ali sve dotle dok mi se čini da je to za tebe važno, nemam drugog izbora nego da ti na to skrećem pažnju."

Seldon se nasmeši, koliko zbog ozbiljnosti svog sagovornika toliko i zbog neosnovanosti njegove zabrinutosti. Jugo Amaril bio mu je veoma drag - pa i više od toga. Jugo je spadao među četiri osobe

s kojima se susreo tokom tog kratkog razdoblja svog života, dok je na Trantoru doživljavao ono što je doživljavao - Eto Demerzel, Dors Venabili, Jugo Amaril i Rajč - četiri osobe kakve nikada kasnije neće upoznati.

Na sasvim poseban i, u svakom slučaju, različit način, svako od njih bio mu je neophodan - Jugo Amaril zbog svog brzog razumevanja načela psihoistorije i domišljatih proboja u njena nova područja. Utešno je bilo saznanje da postoji neko, u slučaju da se nešto dogodi samom Seldonu pre no što se do kraja izgrade matematička načela psihoistorije - a dobro je znano kako se sporo napreduje i kakve sve silne prepreke stoje na tom putu - da postoji, dakle, neko, da će postojati bar jedan um sposoban da nastavi s istraživanjima.

"Izvini, Jugo", reče on. "Nisam imao nameru da se rogušim na tebe, niti da tek tako odbacim ono na šta goriš od želje da me upozoriš. Reč je, naprosto, o mojim obavezama; o mom položaju šefa odeljenja..."

Sada se i Amaril nasmeši, jedva prigušujući želju da se blago iskezi. "I meni je žao, Hari, i izvini što se cerim; ali zaista smatram da, naprosto, nemaš prirodnu sklonost prema tom poslu."

"To mi je i samom dobro znano, ali, očito, moraću se potruditi. Ipak, čini mi se da ne postoji ništa - zaista ništa - neupadljivije nego biti šef Matematičkog odeljenja Strilinškog univerziteta. Mogu dane ispunjavati sitnim obavezama, tako da nikom ni na pamet ne padne da postavlja pitanja o toku naših psihoistorijskih istraživanja; međutim, nevolja je u tome što mi dane zaista pretrpavaju sitne obaveze, te nemam dovoljno vremena da..." Pogled mu skliznu po prostoriji i zadrža se, potom, na materijalu nagomilanom u kompjuterima u kome su se samo Amaril i on razabirali i koji je, za slučaj da neko makar i nehotice naleti na njega, bio brižljivo složen u simbole koje niko drugi ne bi bio u stanju da razume.

"Kada budeš malo više ušao u svoje dužnosti", primeti Amaril, "moći ćeš više poslova prepustiti svojim pomoćnicima i na taj način ćeš sebi obezbediti više slobodnog vremena."

"Nadam se", odvrati Seldon sumnjičavo. "Ali, reci mi, šta je to toliko važno u vezi sa Etom Demerzelom?"

"Pa, eto, to da Eto Demerzel, prvi ministar našeg velikog vladara, ubrzano podstiče pobunu."

Seldon se namršti. "Zbog čega bi mu to bio naum?"

"Nisam rekao da mu je to naum. On naprosto tome doprinosi - bio toga svestan ili ne - i, još, uz znatnu pomoć svojih političkih neprijatelja. Shvati: nemam ja ništa protiv toga. Mislim da bi, pod idealnim okolnostima, bilo veoma lepo da nestane sa dvora, sa Trantora, pa, uistinu, i iz Carstva. Ali, kao što rekoh, budući da ga tako visoko ceniš, dužan sam da te na to upozorim, imajući u vidu da baš ne slediš poslednja politička zbivanja u meri u kojoj bi to bilo neophodno."

"Postoje važnije stvari kojima se čovek može baviti", odvrati Seldon blago.

"Kao što je, na primer, psihoistorija? Slažem se. Ali kako se uopšte možemo nadati uspehu u daljem razvijanju psihoistorije, ukoliko ostanemo u neznanju u pogledu onoga što se dešava u politici? Mislim, pri tom, na dnevnu politiku. Sada je - ovog časa - trenutak kada se sadašnjost preobraća u budućnost. Ne možeš se samo baviti proučavanjem prošlosti. Poznato nam je šta se dešavalo u prošlosti. Tek na temelju sadašnjosti i bliske budućnosti bićemo u mogućnosti da proveravamo svoje nalaze."

"Sve mi se čini", primeti Seldon, "da sam već čuo taj argument."

"Pa, čućeš ga ponovo. Ne verujem da ima ikakvog smisla da ti ga ja objašnjavam."

Seldon uzdahnu, zavalio se u naslonjaču, pa se osmehnu Amarilu. Mladi čovek možda jeste bio nagao, ali je psihoistoriju shvatao ozbiljno - i to je sve nadoknađivalo.

Na Amarilu su se još mogli uočiti tragovi dana koje je proveo kao radnik u toplotnim slivnicima. Imao je široka ramena i bio je mišićave građe, poput nekoga ko je sviknut na težak fizički rad. Pri svemu tome, nije dozvoljavao da mu telo smekša, što je bilo dobro, jer je i samog Seldona navodilo na to da ne dozvoli sebi da po čitav dan provodi za radnim stolom. Nije raspolagao Amarilovom grubom snagom, ali još je sačuvao svoju nadarenost za borilačke veštine - uprkos tome što je već bio prevalio četrdesetu i što je nije mogao večito sačuvati. Ipak, kako su stvari trenutno stajale, nameravao je

da tako i ostane. Zahvaljujući svakodnevnim vežbama struk mu je još bio vitak, a noge i ruke čvrste.

"Ta tvoja zainteresovanost za Demerzela", nastavi on, "sigurno ne potiče samo otud što mi je on prijatelj. Mora da imaš i neke druge razloge."

"Nema u tome ničeg tajnovitog. Sve dok ti je Demerzel prijatelj, tvoj položaj ovde, na univerzitetu, sasvim je siguran i možeš nesmetano nastaviti rad na psihoistorijskim istraživanjima."

"Tu smo, znači. Postoje, dakle, svi razlozi da budem s njim prijatelj. Najzad, eto nečega što si i ti u stanju da razumeš."

"Imaš, čak, i razlog da neguješ odnos sa njim. To razumem. Ali, što se prijateljevanja tiče - to, ipak, ne razumem. Međutim, ukoliko Demerzel izgubi vlast, nezavisno od toga kakve bi to posledice moglo imati na tvoj položaj, u tom bi slučaju sam Kleon preuzeo upravu nad Carstvom i njegovo propadanje bi se još više ubrzalo. Anarhija bi nam u tom slučaju zapretila, pre no što bismo imali vremena da postavimo temelje psihoistorije i omogućimo da uz pomoć nauke čovečanstvo bude spaseno."

"Shvatam... Ali, znaš, iskreno da ti kažem, uopšte nisam uveren da će nam poći za rukom da na vreme postavimo temelje psihoistorije, kako bismo sprečili propast Carstva."

"Ipak, čak i ako ne bismo uspeli da sprečimo njegov pad, mogli bismo, zar ne, da ublažimo posledice tog pada?"

"Možda."

"Tu smo, znači. Što duže budemo mogli da radimo u miru, veći će nam izgledi biti da sprečimo pad ili, bar, da otklonimo njegove najgore posledice. I, budući da je tako, posmatrajući stvari unazad, izgleda po svemu sudeći neophodno da Demerzel bude spasen bez obzira na to da li se on nama... ili, bar, meni... dopada ili ne."

"Uprkos tome, rekao si da bi voleo da ga vidiš kako nestaje s dvora, s Trantora, pa čak i iz samog Carstva."

"Tako je, ali, kako rekoh, pod idealnim okolnostima. Međutim, budući da ne živimo pod idealnim okolnostima, naš prvi ministar neophodan nam je, čak iako je oruđe tlačenja i tiranije."

"Shvatam... Ipak, zbog čega misliš da je Carstvo tako blizu propasti, da bi ga nestanak prvog ministra neposredno izazvao?"

"Zbog same psihoistorije."

"Koristiš je za predviđanja? Ali još joj nismo postavili ni okvire! Na čemu ti se, onda, predviđanja temelje?"

"Hari, postoji i intuicija."

"Oduvek je postojala. Ali mi želimo nešto više, je li tako? Ono čemu težimo jeste matematički postupak koji će nam omogućiti uvid u mogućnosti nekog određenog razvoja u budućnosti, pod ovakvim ili onakvim okolnostima. Ukoliko bi nam intuicija bila dovoljna, ne bi bilo nikakve potrebe za psihoistorijom."

"Nije nužno o tome reč, Hari - ili jedno ili drugo... Ja govorim o oboma: o njihovom spoju, što može biti bolje nego da imamo samo jedno od njih - u najmanju ruku dok psihoistorija ne bude usavršena."

"Ukoliko do toga ikada dođe", odvrati Seldon. "Ali, reci mi, gde vidiš opasnost po Demerzela? U čemu vidiš verovatnoću da bude potisnut ili, čak, i srušen? Govorimo li to o Demerzelovom rušenju?"

"Upravo o tome", uzvratil Amaril i mračna senka navuče mu se na lice.

"Pa, reci mi o čemu je reč. Imaj milosti prema mom neznanju."

Amaril pocrvene. "Postaješ snishodljiv, Hari. Ali sigurno si već čuo za Jo-Joa Joranuma."

"Naravno. On je demagog... Ali odakle je? Iz Nišaje, je li tako? Krajnje beznačajnog sveta. Odgajališta koza, koliko mi je poznato. Prave visokokvalitetan sir."

"Tako je. Ipak, nije reč samo o demagogu. Ima prilično sledbenika i postaje sve jači. Teži, kako sam kaže, društvenoj pravdi i većem udelu građana u političkim poslovima."

"Aha", složi se Seldon. "Toliko je i meni znano. Krilatica mu je: 'Vlast narodu'."

"Ne baš tako, Hari. On, zapravo, kaže: 'Vlast jeste narod'."

Seldon klimnu glavom. "Pa, znaš, ne mogu reći da mi ta misao nije bliska."

"I meni je bliska. U celosti se slažem - ukoliko to Joranum zaista misli. Ali on u tome vidi samo jedan stepenik. Za njega je to sredstvo, ne i svrha. Ono što želi jeste da se otarasi Demerzela. Posle toga bilo bi lako ovladati i Kleonom. Potom bi sam Joranum

zaseo na tron i on bi bio narod. Sam si mi pominjao da je već bilo dosta takvih primera u istoriji Carstva - a danas je Carstvo i slabije i trošnije nego što je nekad bilo. Udarac koji ga je, u ranijim stolicima, mogao samo potresti, sada bi ga lako razorio. Carstvom bi mogao početi da vitla građanski rat od koga se ono nikada ne bi oporavilo, a mi još nemamo psihoistoriju koja bi nas poučila o tome šta nam valja učiniti."

"Da, vidim šta imaš na umu... Ali siguran sam da baš neće biti tako lako otresti se Demerzela."

"Ne znaš kojom brzinom Joranum jača."

"Nije važno kojom brzinom to čini." Upitna senka kao da na trenutak namreška Seldonovo čelo. "Pitam se kako su mu roditelji došli do tog imena. Ima nečeg infantilnog u njemu."

"Njegovi roditelji nemaju s tim nikakve veze. Pravo ime mu je Laskin, prilično često na Nišaji. Sam je sebi nadenuo ime Jo-Jo, po svoj prilici prema prvom slogu svog prezimena."

"Prilično šašavo, zar ne?"

"Ne bih rekao. Njegovi sledbenici stalno ga izvikuju... Jo-Jo! Jo-Jo! Jo-Jo! Deluje prilično hipnotišuće."

"Pa", zaključio Seldon, okrenuvši se ponovo svom trikompjuteru i podesivši trodimenzionu simulacionu sliku koju je načinio, "videćemo na šta će to izići."

"Smeš li se prema tome odnositi tako nemarno? Kažem ti, opasnost je veoma bliska."

"Ne, nije", odvratio Seldon tvrdim glasom i odjednom uozbiljenih očiju. "Ne raspolažeš svim činjenicama."

"Kakvim to činjenicama ne raspolažem?"

"Razgovaraćemo o tome, Jugo, nekom drugom prilikom. Za sada, nastavi sa svojim radom i prepusti meni da brinem o Demerzeli i o stanju u kome se nalazi Carstvo."

Amaril stisnu usne, ali navika poslušnosti prema Seldonu prevlada. "U redu, Hari."

Ipak, navika nije bila dovoljno jaka. Amaril se zaustavi kraj vrata i dobaci: "Hari, mislim da grešiš."

Seldon se blago nasmeši. "Ne mislim da grešim, ali lepo je od tebe što si me upozorio i imaću to na umu. Ipak, sve će biti u redu."

Ali kada se Amaril udaljio, Seldonov smešak izblede... Da li će, zaista, sve biti u redu?

2.

Ipak, iako nije zaboravio na Amarilovo upozorenje, Seldon jedva da se na njega, makar i na kraće vreme, usredsredio. Četrdeseti rođendan mu dođe i prođe - uz uobičajen psihološki potres.

Četrdeset godina! Nije, očito, više bio mlad. Život se više nije pred njim pružao kao široko neobeleženo polje, sa obzorjima izgubljenim negde u daljini. Na Trantoru se nalazio već osam godina i to vreme prošlo je dosta brzo. Još osam godina i sasvim će se približiti pedesetoj. Iz prikrajka će ga vrebati starost.

A, pri svemu tome, gotovo da nije, u pristojnijoj meri, ni naćeo problem psihoistorije! Jugo Amaril govorio je nadahnuto o njenim zakonima i radio na njenim jednaćinama, stvarajući smeie pretpostavke na temelju intuicije. Ali kako da se te pretpostavke provere? Psihoistorija još nije postala eksperimentalna nauka. Dubinsko proućavanje psihoistorije podrazumeva opite utemeljene na ćitavim svetovima i zahteva stoleća - kao i odustajanje od svake etićke odgovornosti. Psihoistorija je postavljala nemoguće probleme i on naprosto nije mogao da podnese da se i dalje bavi administrativnim poslovima na univerzitetu; i stoga, okonćavši dan, uputio se kući u krajnje tmurnom raspoloženju.

Obićno, mogao je računati da će mu šetnja univerzitetkim kompleksom obodriti duh. Strilinški univerzitet bio je prekriven visokim svodom i šetnja njegovim kompleksom mogla je kod ćovjeka stvoriti utisak da se nalazi na otvorenom, a da istovremeno nema osećanje da podleže vremenskim prilikama - što je i sam jednom (i jedini put) iskusio prilikom svoje posete carskoj palati. Tamo je bilo drveća, travnjaka, šetališta, bezmalo kao da se nalazio u kompleksu svog starog koledža na svojoj rodnoj planeti, Helikonu.

Privid dnevne oblaćnosti bio je stvoren posredstvom sunćeve svetlosti (ne sunća, dakako, već sunćeve svetosti) koja se pojavljivala u nasumićnim razmacima. I bilo je i pomalo hladnjikavo, tek malo.

Seldonu se ućini da su hladniji dana pristizali malo ućestalije nego što je to ranije bio slućaj. Da li je to Trantor poćinjao da štiedi

energiju? Ili je reč bila o sve većoj nedelotvornosti? Ili je (on, pri tom, bezglasno frknu na samu tu pomisao) već počinjao da stari, sa krvlju koja je postajala sve razređenija? Seldon zavuče ruke u džepove i uvuče ramena.

Obično nije vodio računa kojim se putem kreće. Njegovo telo samo ga je vodilo od kancelarije do sobe sa kompjuterima i odatle do stana i natrag. Po pravilu je sledio svoj put odsutnih misli, ali mu je danas, nekako, um bio obuzet jednim nesvakidašnjim zvukom. Zvukom bez ikakvog smisla.

Jo... Jo... Jo... Jo...

Zvuk je bio prigušen i kao da je dopirao s velike udaljenosti, ali mu je, ipak, oživeo sećanja. Da, ono Amarilovo upozorenje. Onaj demagog. Da li se on to nalazio ovde, na univerzitetu?

Noge mu skrenuše, a da Seldon toga nije bio ni svestan, uputivši ga prema blagoj uzvisini gde se nalazila Univerzitetska poljana, mesto koje se koristilo za gimnastičke vežbe, sportske priredbe i studentske skupove.

Nasred poljane bila je okupljena omanja grupa studenata koji su nešto oduševljeno uzvikivali. Na malom podijumu stajao je neko koga nije poznavao, neko snažnog glasa i tela koje se ritmično gibalo.

Ipak, nije to bio onaj čovek, Joranum. Joranuma je već bezbroj puta video na holoviziji. Posle Amarilovog upozorenja, Seldon je obratio na njega veću pažnju. Joranum je bio snažno građen čovek i smešio se nekom vrstom zlobnog saučesništva. Imao je gustu pepeljavu kosu i svetloplave oči.

Ovaj je govornik, pre svega, bio omalen - mršav, razjapljenih usta, tamnokos i bučan. Seldon se nije potrudio da mu razazna reči, mada su se mogli razabrati fraza 'moć iz ruku pojedinca svima' i mnogoglasni uzvici odobravanja.

Baš lepo, pomisli Seldon, ali kako on to namerava da izvede - i, ponajpre, misli li on to ozbiljno?

Sada se već bio sasvim primakao grupi, te se obazre oko sebe u očekivanju da će ugledati nekog poznatog. A onda opazi Finangelosa, brucoša sa Matematičkog odeljenja. Bio je to pristojan mlad čovek, tamnopus i vunaste kose.

"Finangelose", pozva ga on.

"Profesore Seldone", odazva se momak posle kraćeg oklevanja, kao da nije bio u stanju da prepozna Seldona mimo uobičajenog položaja za kompjuterom. Mladić mu pristupi. "Jeste li i vi došli da čujete ovog momka?"

"Nisam imao nikakav poseban razlog, osim što sam poželeo da ustanovim kakva je ovo buka. Ko je on?"

"Zove se Namarti, profesore. Govori u ime Jo-Joa."

"To mi je jasno", odvrati Seldon i nastavi da sluša povike. Po svemu sudeći, bura odobravanja javljala se svaki put kada je govornik pogodio temu u živac. "Ipak, ko je taj Namarti? Njegovo ime ništa mi ne kaže. Iz kog je odeljenja?"

"Nije s našeg odeljenja, profesore. On je jedan od Jo-Joovih ljudi."

"Ukoliko nije s univerziteta, nema prava da govori bez prethodne dozvole. Šta misliš, ima li je?"

"Ne bih znao da vam kažem, profesore."

"Pa, u tom slučaju, da proverimo."

Seldon zakorači da se probije kroz gomilu, ali ga Finangelos uhvati za rukav. "Ni ne pokušavajte, profesore. S njim su i njegovi mangupi."

Iza govornika stajalo je šest mladih ljudi, raspoređenih u širokom luku, čvrsto oslonjenih na obe noge, skrštenih ruku i mrka pogleda.

"Mangupi?"

"Ukoliko bude gusto - mislim, ukoliko neko pokuša da bude duhovit."

"U tom slučaju sigurno nije s univerziteta, a čak i da ima dozvolu, ona se sigurno ne bi odnosila na ove koje nazivaš njegovim 'mangupima'... Finangelose, pođi i upozori momke iz univerzitetskog obezbeđenja. Trebalo bi da su i bez toga već ovde."

"Pretpostavljam da ne žele gužvu", promrmlja Finangelos. "Molim vas, profesore, ne prenagljujte. Ukoliko želite da pozovem momke iz obezbeđenja, učiniću to, ali ne pokušavajte ništa dok oni ne stignu."

"Možda bih mogao da prekinem ovo i pre nego što stignu."

I Seldon nastavi da se probija kroz gomilu. Nije bilo nimalo teško. Neki među prisutnima su ga prepoznali, a i svima su bile uočljive

profesorske epoete na njegovim ramenima. Seldon stiže do podijuma, stavi obe ruke na njega i uspe se, blago zastenjavši pri tom - a istovremeno žalostivo pomislivši kako je, pre desetak godina, to mogao učiniti oslonivši se samo na jednu ruku i bez stenjanja.

Potom se uspravi. Momak je prestao da govori i sada ga je posmatrao opreznim i ledenim očima.

"Gospodine, pokažite mi, molim vas, dozvolu da se obratite studentima", zatraži Seldon.

"Ko ste vi?" upita govornik. Izgovorio je to glasno, pretećim glasom.

"Profesor sam na ovom univerzitetu", odgovori Seldon, isto tako glasno. "Dozvolu, gospodine."

"Odričem vam pravo da mi je tražite." Mladići iza govornika pristupiše nekoliko koraka.

"Ukoliko nemate dozvolu, zahtevam da smesta napustite područje univerziteta."

"A ako to ne učinim?"

"Pa, kao prvo, univerzitetska služba obezbeđenja već je na putu ovamo." Seldon se okrenu skupu. "Studenti", obrati im se on, "imamo, kao što vam je poznato, slobodu govora i pravo okupljanja u okviru univerziteta, ali nam i jedno i drugo može biti uskraćeno ukoliko budemo dozvoljavali strancima da, bez dozvole, neovlašćeno..."

Jedna teška ruka spusti mu se na rame i on se trže. Okrenuvši se, Seldon ustanovi da je reč o jednom od onih momaka koje je Finangelos nazvao 'mangupima'.

Momak mu se obrati, naglaskom čije poreklo Seldon nije bio u stanju da odmah razabere: "Gubi se odavde - i to brzo!"

"Šta ćete time postići?" upita Seldon. "Pripadnici službe obezbeđenja treba svakog časa da stignu."

"U tom slučaju", primeti Namarti, goropadno se iskezivši, "doći će do gužve. A od toga ne zaziremo."

"Naravno, naravno", složi se Seldon. "Voleli biste da dođe do gužve, ali, ipak, neće je biti. Mirno ćete se udaljiti." On se ponovo okrenu prema studentima, istovremeno stresavši mladićevu ruku sa ramena. "Sami ćemo se postarati za to, je li tako?"

"To je profesor Seldon!" povika neko iz gomile. "On je sasvim u redu! Ne dirajte ga!"

Seldon oseti kako se gomila koleba. Postojali su i takvi koji bi, bilo mu je poznato, naprosto u načelu pozdravili malo kavge sa univerzitetskom službom obezbeđenja. S druge strane, moralo je biti i takvih kojima se on lično dopadao, kao i onih koji ga nisu poznavali, ali koji nisu želeli da vide primenu nasilja prema nekom od profesora univerziteta.

Odjednom se začu neki ženski vrisak. "Pazite, profesore!"

Seldon uzdahnu i pogleda čvrsto građene mladiće s kojima se suočio. Nije bio siguran može li to izvesti, da li su mu refleksi još dovoljno brzi i mišići dovoljno čvrsti, uprkos iskustvu sa borilačkim veštinama.

Jedan 'mangup' mu se približavao, očevidno prepun samopouzdanja. Ipak, ne prebrzo, što je Seldonu dalo dovoljno vremena, neophodnog njegovom ostarelom telu. 'Mangup' ispruži ruku prema njemu, što samo olakša čitavu stvar.

Seldon ščepa ruku, iskrenu je i izvi, najpre nagore, pa nadole (blago zastenjavši, pri tom - ali, zar je baš morao da zastenje?) i 'mangup' polete kroz vazduh, delom ponesen i vlastitom inercijom. Trenutak potom sruči se s treskom na ivicu podijuma, s iščašenim desnim ramenom.

Na ovaj potpuno neočekivan ishod gomila se zatalasa i stade mahnito uzvikivati. U trenutku, lokalni ponos izbi svom silinom.

"Sredi ih, profo!" začu se i jedan usamljen uzvik, a istog časa pridružiše mu se i drugi.

Seldon dovede u red kosu, nastojeći da ne dahće, pa lakim pokretom noge odgurnu ječećeg palog 'mangupa' sa podijuma.

"Ko je sad na redu?" upita on prijazno. "Ili ćete se, ipak, mirno razići?"

On se zagleda u Namartija i petoricu njegovih siledžija; kako su i dalje neodlučno stajali, Seldon nastavi: "Upozoravam vas. Studenti su sada na mojoj strani. Ukoliko krenete na mene, rastrgnuće vas... Pa, u redu, ko je sledeći? Da krenemo? Jedan po jedan!"

Pri poslednjim rečima on podiže glas i načini maleni, čekajući pokret prstom. Gomila zaurla od uživanja.

Namarti je stajao kao otupeo. Seldon priskoči ka njemu i zahvati mu vrat u 'kragnu'. Studenti počеше da se penju na podijum, uzvikujući: 'Jedan po jedan! Jedan po jedan!' - i postavljajući se između Seldona i telohranitelja.

Seldon pojača pritisak na Namartijev grkljan i prošapta mu na uho: "Postoji način da se to učini, Namarti, a ja znam i kako. Uvežbavao sam to godinama. Ukoliko načiniš samo jedan pokret ili pokušaš da se izvučeš, oštetiću ti glasne žice tako da nikad više nećeš biti u stanju da govoriš, osim šapatom. Ukoliko ti je stalo do glasa, poslušaćeš me. Kada te pustim, naloži svojoj bratiji sirovnjaka da se udalje. Ukoliko im bilo šta još kažeš, biće to poslednje reči koje ćeš izgovoriti normalnim glasom. I ako se ikad opet pojaviš na tlu ovog univerziteta, nećeš više imati ovakvu priliku. Privešću posao kraju."

Seldon delimice popusti stisak i Namarti progovori hrapavim glasom: "Gubite se! Svi!" I njegovi pratioci brzo se povukoše, odnoseći sa sobom svog nemoćnog drugara.

A kada se nekoliko trenutaka potom pojaviše ljudi iz univerzitetskog obezbeđenja, Seldon im veselo dobaci: "Žalim, momci! Lažna uzbuna."

Potom napusti poljanu, uputivši se svom stanu sa osećanjem nešto jačim od blage sete. Otkrio je jednu stranu sebe koju nije želeo da oda. Bio je Hari Seldon, matematičar, a ne Hari Seldon, sadista i stručnjak u borilačkim veštinama.

Povrh svega, pomisli on sumorno, i Dors će čuti za ovo. U stvari, biće bolje da joj sam kaže, inače će do nje dopreti opis incidenta koji će joj se učiniti gorim nego što je zapravo bio.

I to što će čuti neće joj se nimalo dopasti.

3.

I nije.

Dors ga je čekala na vratima njihovog stana lako podbočena, sa jednom rukom na bedru, izgledajući gotovo isto onako kao i pre osam godina, kada ju je sreo na istom ovom univerzitetu: vitka, skladno građena, sa kovrdžavom riđastozlatnom kosom - veoma lepa u njegovim očima ali ne i u nekom objektivnom smislu, premda on, već posle nekoliko dana pošto su se upoznali, više nije bio u stanju da je objektivno posmatra.

Dors Venabili! To je bilo ono što je pomislio kada je ugledao njeno spokojno lice. Postojalo je bezbroj svetova, pa i mnoštvo sektora na samom Trantoru, gde bi bilo uobičajeno nazivati je Dors Seldon; ali to bi je, po njegovom mišljenju, obeležilo kao neku vrstu njegove svojine, a on to nije želeo, premda je takav običaj poticao iz dalekih magli predimperijalne prošlosti.

"Čula sam već, Hari", obrati mu se ona blago i tužno odmahnuvši glavom, tako da još se kovrdže zatalasaže. "Reci mi, molim te, šta da radim s tobom?"

"Jedan poljubac ne bi bio na odmet."

"Pa, možda, ali da najpre malo porazgovaramo. Uđi." Vrata se zatvoriše za njima. "Znaš, dragi, i ja imam svoja predavanja i svoja istraživanja. Još radim na onoj užasnoj istoriji kraljevstva Trantor, za koju si mi i sam rekao da je od suštinske važnosti i za tvoj rad. Treba li da od svega dignem ruke i tumaram unaokolo s tobom, štiteći te? Znaš i sam da je to još moja dužnost. Sada možda i više nego ranije, budući da se već vidi napredak u tvom radu na psihoistoriji."

"Napredak? Želeo bih da je tako. Ali nema potrebe da bdiš nada mnom."

"Nema potrebe? Poslala sam Rajča u potragu za tobom. Najzad, kasnio si i bila sam zabrinuta. Obično mi javiš da ćeš zadocniti. Žao mi je ako ti to zvuči kao da sam neka vrsta tvog staratelja, ali, Hari, ja i jesam tvoj staratelj."

"Nije li ti palo na um, starateljko Dors, da bih povremeno mogao poželeći da malo popustiš uzicu?"

"A ako bi ti se nešto dogodilo, šta bih mogla reći Demerzelu?"

"Jesam li zadocnio za večeru? Da li si već pozvala servis za obede?"

"Nisam. Čekala sam te. Sve dok si ovde, to je tvoj posao. Kada je hrana u pitanju, znatno si veći probirač od mene. I nemoj menjati temu."

"Zar ti Rajč nije rekao da je sa mnom sve u redu? Prema tome, čemu ovaj razgovor?"

"Kada te je pronašao već si vladao situacijom, te se odmah vratio da mi to javi, ali nije imao mnogo toga da mi kaže. Nisu mi poznate pojedinosti. Reci mi... Šta se, zapravo, dogodilo?"

Seldon sleže ramenima. "Reč je bila o nezakonitom skupu, Dors, i ja sam ga sprečio. Univerzitet se mogao naći u popriličnoj nevolji da to nisam učinio."

"I rešio si da to sam sprečiš? Hari, nisi više onako okretan kao što si nekad bio. Sada si..."

"Starac?" prekide je on nestrpljivo.

"Jesi, za nekog sklonog upotrebi borilačkih veština. Kako se osećaš?"

"Pa, pomalo izmoždeno."

"Mogu zamisliti. Jednog od ovih dana, kada opet budeš pokušao da izigravaš mladog helikonskog atletu, slomićeš i neko rebro. A sada, kaži mi šta je posredi."

"Pa, pričao sam ti već kako me je Amaril upozorio da Demerzel može zapasti u nevolje zbog onog demagoga, Jo-Jo Joranuma."

"Jo-Joa? Da, poznato mi je. Ali šta je to što još ne znam?" Šta se to danas dogodilo?"

"Na Univerzitetskoj poljani bio je skup. Jedan Jo-Joov sledbenik, neki Namarti, držao je govor okupljenim studentima..."

"Namarti je zapravo Gambol Din Namarti, Jo-Joova desna ruka."

"Pa, eto, znaš o tome više od mene. U svakom slučaju, držao je govor većem broju okupljenih, i to bez dozvole, i čini mi se da je bio uveren da će doći do gužve. Neredi su upravo ono što traže i ukoliko bi Joranumu pošlo za rukom da univerzitet bude bar privremeno zatvoren, optužio bi Demerzela zbog gušenja akademskih sloboda. Rekao bih da žele da mu pripišu svaku moguću krivicu. I zato sam

odlučio da ih sprečim... Otposlao sam ih neobavljena posla."

"Zvučiš ponosito."

"A što da ne? Nije loše za jednog četrdesetogodišnjaka."

"Jesi li zbog toga sve to učinio? Da bi proverio kako se osećaš u četrdesetoj?"

Seldon zamišljeno pozva servis za obede. "Ne..." odgovori on konačno. "Zaista sam smatrao da univerzitetu nisu potrebne bezrazložne nevolje. A i brinuo sam se zbog Demerzela. Bojim se da je Jugova priča ostavila na mene snažniji utisak no što i sam pomišljam. Naravno, Dors, bilo je to glupo, budući da mi je poznato da je Demerzel u stanju da se sam o sebi brine. Ne bih to bio u stanju da objasnim ni Jugu ni ikom drugom - osim, naravno, tebi."

On duboko udahnu. "Zapanjujuće je zadovoljstvo koje osećam što bar sa tobom mogu o tome govoriti. Ti znaš i ja znam i Demerzel zna i niko drugi ne zna - bar koliko je meni poznato - da je Demerzel nedodirljiv."

Dors dodirnu jedno dugme na pokretnoj zidnoj ploči i deo za obedovanje u njihovom stanu obasja blaga, žućkastorumeni svetlost. Ona i Hari zajednički pođoše ka stolu, na kome su već bili stolnjak, kristalne čaše i pribor za jelo. Tek što su seli, večera poče da pristiže - u ovo doba dana nikad se nije moralo predugo čekati - i Seldon sve to prihvati s vidljivom opuštenošću. Već davno se privikao na društveni položaj koji je činio nepotrebnim da prave obrede od fakultetskih obeda.

Seldon je uživao u začinima na koje su se navikli tokom boravka u Mikogenu - jedinoj stvari iz tog neobičnog sektora, u celosti podređenog muškarcima, sveg prožetog religijom i sasvim okrenutog prošlosti, koju nisu mrzeli iz dna duše.

"Kako to misliš - 'nedodirljiv'?" upita Dors blago.

"Ma, hajde, draga, znaš i sama da je on u stanju da utiče na osećanja. Nisi to valjda zaboravila? Ukoliko bi Joranum zaista postao opasan, mogao bi..." Seldon neodređeno odmahnu rukom. "Mogao bi ga izmeniti; delovati mu na um."

Dors ga pogleda s nelagodnošću i obed se nastavi u uobičajenom ćutanju. Tišina potraja sve dok nisu završili i tek pošto ostaci - posuđe, pribor i ostalo - skliznuše niz žleb što se otvorio

nasred stola (koji se, odmah potom, ponovo zatvorio i prekrio stolnjakom), Dors se ponovo oglasi.

"Nisam baš sigurna, Hari, želim li da o ovome uopšte razgovaramo, ali ne smem dozvoliti da te tvoja bezazlenost zavara."

"Bezazlenost?" Seldon se namršti.

"Tako je. Nikada o tome nismo razgovarali i nisam ni pomišljala da će ikad za tim biti potrebe... Ali, vidiš, ni Demerzel nije bez slabosti: on nije nedodirljiv. Moguće je da se i njemu nanese zlo, a taj Joranum predstavlja stvarnu opasnost po njega."

"Ti to ozbiljno?"

"Naravno. Ti nisi u stanju da razumeš robote - pogotovo ne jednog tako složenog kao što je Demerzel. Ali ja jesam."

4.

Za neko vreme zavlada tišina, ali samo stoga što su misli bezglasne. U Seldonu se podigla prava bura.

Da, bila je to istina. Njegova žena raspolagala je neobjašnjivim saznanjima o robotima. Hari je tokom svih ovih godina toliko puta sebi postavljao pitanja o tome, da je, najzad, od svega digao ruke, potiskujući čitavu stvar negde u krajičak svog uma. Da nije bilo Eta Demerzela - robota - on nikad ne bi upoznao Dors. Jer Dors je radila za Demerzela; Demerzel je bio taj koji mu je 'dodelio' Dors, pre osam godina, tokom njegovog skrivanja po različitim sektorima na Trantoru. Čak i sada, kada mu je bila žena, družbenica u svakom pogledu, njegova 'bolja polovina', Hari je povremeno sebi postavljao pitanja o njenoj neobičnoj povezanosti sa jednim robotom. Bilo je to jedino područje Dorsinog života u koje je Hari osećao da ne spada - niti, čak, da je dobrodošao. A to ga je, odmah, stavljalo pred najbolnije od svih pitanja: Da li je Dors prihvatila da ostane s njim iz puke poslušnosti prema Demerzelu ili stoga što ga je stvarno volela? Želeo je, naravno, da veruje u ovo drugo, pa ipak...

Njegov život sa Dors Venabili bio je odista srećan, ali bilo je to po izvesnu cenu, pod izvesnim uslovom. Taj uslov bio je utoliko naglašeniji što do njega nisu došli kroz razgovor ili dogovor, već kroz uzajamno, neizrečeno prihvatanje.

Seldonu je bilo jasno da je sa Dors dobio sve što bi od jedne žene mogao samo poželeti. Istina, nisu imali dece, ali nije ih ni očekivao, pa, čak, istini za volju, nije ih baš žarko ni želeo. Imao je Rajča, koji mu je u emocionalnom smislu bio sin taman toliko koliko bi to bio da je i nosio njegove gene - a možda još i više.

Sama činjenica da ga je Dors navela da razmišlja o toj stvari narušila je sporazum koji im je sve ove godine omogućio da žive u miru i spokoju, ali Seldon sad oseti slabašnu, ali rastuću nelagodu u vezi s tim.

Ipak, još jednom je pokušao da odbaci takve misli, ta pitanja... Već se navikao da je prihvati u ulozi svog zaštitnika i nastavio bi da i dalje to čini. Na kraju krajeva, s njim je delila dom, sto i postelju - ne

sa Demerzelom.

Dorsin glas naglo ga vrati iz sanjarija.

"Rekoh... Hari, jesi li se to nadurio?"

On lagano odgovori, jer joj je glas zvučao kao da već po ko zna koji put postavlja isto pitanje, namah shvatajući do koje se mere povukao u dubine svog uma, udaljivši se od nje.

"Izvini, mila. Ne, ne durim se... Bar ne namerno. Pitam se, samo, šta da kažem na to što si mi upravo rekla."

"U vezi s robotima?" Glas joj je zvučao sasvim mirno dok je izgovarala tu reč.

"Rekla si da o njima ne znam onoliko koliko ti znaš. Šta da na to kažem?" On za časak zastade, a onda tiho dodade (osećajući da preuzima rizik): "Bez uvrede, o tome je reč."

"Ja nisam rekla da ništa ne znaš o robotima. Ukoliko već navodiš moje reči, čini to kako valja. Rekla sam da ne razumeš robote. Sigurno sam da o njima znaš veoma mnogo, možda čak više i od mene, ali znati ne znači, nužno, i razumeti."

"Čekaj, Dors, sad se namerno služiš paradoksima da bi izokrenula stvari. Paradoksi su po pravilu izraz dvosmislenosti, nesvestan ili hotimičan. Ne volim ih u naučnom radu i ne volim ih ni u opuštenom razgovoru, sem ukoliko nije reč o nekoj smešnoj dosetki - što mislim da sada nije slučaj."

Dors se nasmeja na svoj poseban način, umilno, gotovo kao da je zabavna strana čitave stvari bila suviše dragocena da bi je trebalo posmatrati na preslobodan način. "Po svemu sudeći, paradoks je učinio da deluješ patetično, a kad si patetičan uvek deluješ smešno. Ipak, objasniću ti. Nemam ni najmaju nameru da te ljutim." Ona ga blago potapša po ruci i Seldon se i sam iznenadi (i malo postide) što je tek tada ustanovio da je šaku stisnuo u pesnicu.

"Mnogo govoriš o psihoistoriji", nastavi Dors. "Bar meni, u svakom slučaju. Da li si toga svestan?"

Seldon pročisti grlo. "Kada je to u pitanju, prepušten sam ti na milost i nemilost. Taj projekat je tajna - po samoj svojoj prirodi. Psihoistorija može biti delatna samo ukoliko ljudi na koje se ona odnosi ne budu ništa znali o njoj; tako sam o njoj govorio samo tebi i Jugu. Za Juga, sve je u intuiciji. On jeste sjajan, ali, istovremeno, do

te mere spreman da zakorači u tminu da stalno moram biti na oprezu, neprekidno ga povlačiti nazad. Ali ni meni nesputane misli nisu strane i od pomoći mi je da ih čujem naglas izgovorene, čak..." Seldon se nasmeši. "Čak i ako mi se čini da ne razumeš ni reč od onoga što kažem."

"Jasno mi je da predstavljam tvoj aparat za slušanje, ali to mi nimalo ne smeta... Zaista mi ne smeta, Hari, te stoga nemoj u potaji odlučivati da promeniš ponašanje. Prirodno, ne snalazim se u toj tvojoj matematici. Ja sam samo istoričar - i to, čak, ne istoričar čija je oblast nauka. Uticaj ekonomskih promena na politički razvoj jeste ono čime sam sada zaokupljena..."

"Da, i ja sam tvoj aparat za slušanje kada su te stvari u pitanju - ili to, možda, nisi primetila? Povremeno je i meni to potrebno kada je psihoistorija u pitanju, te mislim da si mi od neprocenjive koristi."

"Odlično! A sada, kad smo ustanovili razlog koji te drži da budeš sa mnom - znala sam da to nije zbog moje božanske lepote - dopusti mi da ti pripomenem da mi se povremeno, kada ti reči skrenu sa čisto matematičkih pojmova, učini da te sasvim dobro mogu pratiti. U bezbroj navrata, već, objasnio si mi šta podrazumevaš pod onim što nazivaš minimalizmom. Mislim da sam to shvatila. Time, naime, podrazumevaš..."

"Poznato mi je šta pod tim podrazumevam."

Dors na trenutak kao je bila povređena. "Bez pompeznosti, Hari, molim te. Nisam ni nameravala da ti to objašnjavam. Želela sam jedino da to objasnim samoj sebi. I sam si maločas rekao da si moj aparat za slušanje, pa se tako i ponašaj. Pošteno je i jednom izmeniti uloge, je li tako?"

"Slažem se, ali ukoliko želiš da me optužiš za pompeznost samo zato što sam učinio jednu malu..."

"Dosta! Začepi već jednom!... Rekao si mi da je minimalizam od najveće važnosti u primeni psihoistorije; u sposobnosti da se neki neželjeni razvoj stvari preobrati u željeni, odnosno, bar u manjoj meri neželjen. Rekao si da se promena mora izvesti tanano, što je manje moguće uočljivo, minimalno..."

"Tako je", prekide je Seldon nestrpljivo, "a razlog tome..."

"Nemoj, Hari. Dopusti meni da to objasnim. Obama nam je

poznato da ti to shvataš. Minimalizam je neophodan zbog toga što svaka promena, bilo kakva promena, donosi sa sobom na hiljade propratnih posledica, čija se pojava, naprosto, ne sme uvek dozvoliti. Ukoliko je neka promena odveć velika i ako je propratnih posledica premnogo, u tom slučaju sasvim je izvesno da će konačni ishod biti veoma daleko od planiranog - da će, čak, biti u celosti nepredvidljiv."

"Tako je", potvrdi Seldon. "U tome i jeste suština haotičnog dejstva. Problem je u tome da li je neka promena previše malena da bi proizvela posledice koje se, osnovano, mogu predvideti ili je ljudska istorija, u svakom pogledu, neizbežno i neizmenjivo izraz posvemašnjeg haosa. Upravo je to bilo ono što me je, od samog početka, navodilo na pomisao da psihoistorija, možda, nije..."

"Znam, ali ne dozvoljavaš mi da iskažem ono što želim. Nije stvar u tome da li je neka promena premalena. Suština je u tome što svaka promena veća od minimalne sama po sebi proizvodi kaos. To podrazumeva da bi minimum mogao biti nula, odnosno, ukoliko nije nula, onda tek nešto veći od nule; glavni problem je u tom slučaju iznaći promenu koja je dovoljno malena, a istovremeno i dovoljno veća od nule. Eto, čini mi se da si to imao u vidu kada si mi govorio o minimalizmu."

"Manje ili više", složi se Seldon. "Razume se, kao i uvek, čitava stvar se iskazuje kao znatno sažetija i znatno preglednija kada se primeni jezik matematike. Evo, vidi..."

"Poštedi me, molim te", prekide ga Dors. "Budući da ti je to poznato kada je psihoistorija u pitanju, biće ti neophodno, Hari, da to znaš i kada je Demerzel u pitanju. Ti raspolažeš znanjem, ali ne i razumevanjem, budući da ti, po svemu sudeći, ni na pamet nije palo da pravila psihoistorije primeniš na Zakone robotike."

"Sada mi zaista nije jasno šta imaš na umu", primeti Seldon slabašnim glasom.

"I oni podrazumevaju minimalizam, zar ne, Hari? Po Prvom zakonu robotike, jedan robot nikako ne sme povrediti neko ljudsko biće. To je osnovno pravilo za svakog običnog robota, ali Demerzel je nešto posebno i za njega je Nulti zakon realnost i dolazi, čak, ispred Prvog zakona. Nulti zakon robotike kaže da jedan robot ne sme naneti nikakvu štetu čovečanstvu, kao celini. To, očigledno,

Demerzela stavlja u isti položaj u kome se i ti nalaziš, u svom radu na psihoistoriji. Shvataš li?"

"Počinjem da shvatam."

"Nadam se da je tako. Ukoliko Demerzel raspolaže sposobnošću da utiče na ljudski um, prinuđen je da to čini ne izazivajući propratne posledice koje ne bi želeo - a budući da je carev prvi ministar, propratne posledice o kojima mora voditi računa zaista su veoma brojne."

"A šta je sa slučajem kojim se u ovom trenutku bavimo?"

"Razmisli! Ne možeš nikome - osim, dabome, meni - reći da je Demerzel robot, budući da te on svojom blokadom sprečava da to učiniš. Ali koliko je duboka ta blokada? Da li zaista želiš da ljudima otkriješ da je on robot? Želiš li, imajući u vidu da zavisiš od njega u pogledu zaštite koju ti pruža, u pogledu mogućnosti koje ti obezbeđuje za rad, u pogledu uticaja koji u potaji vrši u tvoju korist, da dovedeš u pitanje njegovu delotvornost? Naravno da ne. Promena, dakle, koju je morao izvršiti, mislim na blokadu, bila je veoma tanana, taman onolika koliko je bilo neophodno da bi te sprečio da se u nekom trenutku zanosa ili neopreznosti ne izlaneš. Promena je tako mala da, naprosto, nema nikakvih propratnih posledica. Na isti način Demerzel pokušava i da vodi poslove Carstva u celini."

"A kako stvari stoje u slučaju Joranuma?"

"Stvari tu stoje sasvim drugačije nego sa tobom. Joranum je, iz bilo kojih razloga, neizmenjivo suprotstavljen Demerzelu. Nema, naravno, nikakve sumnje da bi Demerzel i to mogao promeniti, ali cena za to bilo bi ozbiljno narušavanje Joranumovog mentalnog sklopa sa mogućim ishodom koji čak ni Demerzel nije u stanju da predvidi. I radije nego da ulazi u rizik da povredi Joranuma, da proizvede posledice koje bi povredile i druge i, možda, bile od štete za čitavo čovečanstvo, odabrao je da Joranuma ostavi na miru sve dotle dok ne bude u stanju da iznađe neku malenu promenu - ali, zaista malenu - pomoću koje bi se stvari sredile, a da niko zbog toga ne trpi. I upravo zbog toga je Jugo u pravu; to i jeste razlog što ni Demerzel nije 'nedodirljiv'."

Seldon ju je pažljivo saslušao, ali nije prozborio ni reči u odgovor.

Činilo se kao da je izgubljen u mislima; prošlo je nekoliko minuta pre no što se, konačno, ponovo oglasio.

"Pa, ako Demerzel nije u mogućnosti ništa da preduzme, ja ću morati."

"Ako on nije u stanju ništa da učini, kako misliš da ćeš ti to moći?"

"Naši su slučajevi različiti. Ja nisam vezan Zakonima robotike. Ne treba da, opsesivno, vodim računa o minimalizmu... Ali, pre svega, moram se videti sa Demerzelom."

Dors je izgledala blago uznemirena. "Moraš li? Znaš, ne bi baš bilo mudro oglašavati na sva zvona vezu koja postoji između vas dvojice."

"Stigao je trenutak kada više ne možemo praviti fetiš od pretvaranja da naša povezanost ne postoji. Prirodno, neću poći da se s njim sretnem uz gromoglasnu jeku truba ili uz svečanu najavu putem holovizije; ali, svakako, moram ga videti."

5.

Seldon je sve više uviđao da ga, sa protokom vremena, sve lakše spopada bes. Pre osam godina, kada se prvi put obreo na Trantoru, bio je spreman da dela bez imalo oklevanja, trenutno. Ali sve što je tada imao bili su samo jedna hotelska soba i nešto uboge imovine; i jednog i drugo mogao se lako odreći i po volji se premeštati iz jednog sektora Trantora u drugi.

Sada je, međutim, pred sobom imao sastanke na univerzitetu, odluke koje je trebalo doneti, posao koji je valjalo obaviti. Nije bilo nimalo lako tek tako ispariti, samo da bi se video sa Demerzelom; ali, čak i da jeste, i Demerzelov je rokovnik bio pun obaveza. Iznaći trenutak kada su obojica bili slobodni nije bilo nimalo lako.

Ništa lakše nije bilo ni ubediti Dors. "Zaista mi nije jasno, Hari, šta to nameravaš."

"Ni samom meni, Dors, to nije jasno", odvrati on pomalo nestrpljivo. "Nadam se da će mi biti jasno kada se vidim sa Demerzelom."

"Tvoja najpreča obaveza jeste rad na psihoistoriji. I on će ti to reći."

"Moguće je. Ipak, moram se i sam u to uveriti."

A onda, baš kada je sve bilo pripremljeno za susret sa prvim ministrom, osam dana posle razgovora sa Dors, Seldonu se na zidu njegove radne sobe javi poruka ispisana ponešto arhaičnim slovima. I kao da se takmiči sa arhaičnim slovima, sama poruka takođe je delovala pomalo arhaično: MOLIM ZA HITAN PRIJEM KOD PROFESORA HARIJA SELDONA.

Seldon je zapanjeno posmatrao poruku. Čak se ni samom caru više nisu obraćali na takav starovremenski, vekovima star način.

Ni potpis nije bio ispisana na uobičajen, razaznatljiv način. Bio je kitnjast, ali i savršeno čitljiv; delovao je kao delo majstora kaligrafa veoma stručnog u svom poslu. U potpisu je stajalo: LASKIN JORANUM... To je, dakle, sam Jo-Jo molio za prijem.

Seldon zapucketa jezikom. Bilo je jasno čemu takav izbor reči - kao i čemu takav tekst: od običnog zahteva bilo je načinjeno nešto

što je trebalo da pobudi njegovu radoznalost. Seldon baš nije žarko želeo da se susretne sa tim čovekom - ili, bar, pod uobičajenim okolnostima to ne bi poželeo. Ali šta je bilo to što je bio razlog takve arhaičnosti i takvog kaligrafskog truda? Činilo se vrednim pokušaja da se to ustanovi.

On stoga naloži svojoj sekretarici da odredi mesto i vreme sastanka. Trebalo je da do njega dođe u njegovoj kancelariji; svakako ne u njegovom stanu. Trebalo je da to bude poslovni susret, ništa više.

I, povrh svega, do njega je trebalo da dođe pre njegovog viđenja sa Demerzelom.

"Nisam iznenađena, Hari", reče Dors. "Povredio si dvojicu njegovih ljudi, od kojih mu je jedan i glavni pomoćnik; pokvario si im skup koji su priredili; i, povrh svega, učinio si ga smešnim u očima njegovih zastupnika. Sigurno želi da te pomno osmotri, pa mislim da bi bilo dobro da i ja budem prisutna."

Seldon, međutim, odmahnu glavom. "Povešću Rajča. On zna sve trikove koje i ja znam, a pored toga snažan je i okretan dvadesetogodišnjak. Premda mislim da mi neće biti potrebna nikakva zaštita."

"Kako možeš biti tako siguran?"

"Joranum dolazi da sa sa mnom sretne ovde na univerzitetu. U blizini će biti i priličan broj mladog sveta. Među studentima nisam baš neomiljen; kako pretpostavljam da je Joranum vrsta čoveka koja izvlači pouke iz lekcija koje dobija, siguran sam da mu je jasno da sam bezbedan na svom bunjištu. Siguran sam da će se savršeno učtivo ponašati - čak i prijateljski."

"Ha", promumla Dors, blago iskrivivši krajičak usana.

"I smrtno ozbiljno", zaključio Seldon.

6.

Hari Seldon nastojao je da mu lice bude bezizražajno, klimnuvši glavom pri pozdravu tek sasvim malo kako bi u razumnoj meri ispoljio uljudnost. U međuvremenu se postarao da pregleda veći broj Joranumovih holografskih snimaka, ali, kao što je to često slučaj, slika u stvarnosti, nepripremljena, stalno u odgovoru na promene okolnosti, nikada nije sasvim ista kao na holografu - ma koliko ova bila brižljivo doterivana. Možda je, pomisli Seldon, upravo način na koji se posmatrač odnosi prema slici u stvarnosti ono što stvara razliku.

Joranum je bio visok čovek - u najmanju ruku koliko i sam Seldon - ali istovremeno i znatno krupniji. Ne zbog svoje mišićave građe; naprotiv, odavao je utisak mekoće, mada to nije bilo usled upadljivije gojaznosti. Imao je okruglo lice, veliku glavu sa više pepeljavom nego plavom kosom, i svetloplave oči. Bio je obučen u jednodelni kombinezon i na licu mu je stajao poluosmejka koji je trebalo da odaje prijateljska osećanja, dok je, istovremeno, na neki način, bilo jasno da je reč o pukoj obmani.

"Profesore Seldon", započe on dubokim i očigledno nameštenim glasom, glasom rođenog besednika, "zaista sam oduševljen što se s vama srećem. Krajnje je ljubazno od vas što ste prihvatili ovaj sastanak. Nadam se da vam ne smeta što sam doveo i svog prijatelja, koji mi je desna ruka, iako se o tome nismo unapred dogovorili. Dozvolite mi da vam predstavim Gambola Dina Namartija - tri imena, kao što vidite. Čini mi se da ste se već sreli."

"Da, jesmo. Sećam se veoma dobro i okolnosti." Seldon uputi Namartiju pomalo sardoničan pogled. Prilikom njihovog ranijeg susreta, Namarti je držao govor na univerzitetskoj poljani. Seldon ga ovog puta pažljivije osmotri - pod manje napetim okolnostima. Namarti je bio srednjeg rasta, mršavog lica i žućkastog tena, tamne kose i sa velikim ustima. Na bezizražajnom licu nije bilo Joranumovog poluosmejka - već samo neka vrsta budnog opreza.

"Moj prijatelj dr Namarti - stručnjak za staru književnost - došao je na vlastiti zahtev", objasni Joranum sa naglašenijim osmehom. "Da

bi se izvinio."

On pri tom uputi brz pogled prema Namartiju - i ovaj, delimično stisnutih usana, i sam prozbori: "Izvinjavam se, profesore, zbog onog što se dogodilo na poljani. Nisu mi bila poznata čvrsta pravila vezana za skupove na području univerziteta i pomalo me je zaveo moj govornički zanos."

"Sasvim razumljivo", dodade Joranum. "A nije mu bilo poznato ni ko ste vi. Nadam se da smo ovim čitavu tu stvar izgladili."

"Uveravam vas, gospodo", odgovori Seldon, "da nemam ni najmanju želju da ono što se dogodilo i dalje držim u sećanju. Ovo je moj sin, Rajč Seldon. Kao što možete videti, i ja imam pratioca."

Rajč je u međuvremenu pustio brkove, crne i guste - pravo obeležje muževnosti kod Dalita. Ništa od toga nije imao kada se prvi put susreo sa Seldonom, pre osam godina, kao dronjav i gladan ulični deran. Bio je onizak, ali vitak i žilav, a držanje mu je bilo upadljivo, proračunato ponosito, kako bi time dodao nekoliko duhovnih centimetara svojoj fizičkoj visini.

"Dobar dan, mladiću", pozdravi ga Joranum.

"Dobar dan, gospodine", odgovori Rajč.

"Molim vas, gospodo, sedite", ponudi ih Seldon. "Smem li vam ponuditi da nešto pojedete ili popijete?"

Joranum podiže ruku u znak učtivog odbijanja. "Ne, hvala, gospodine. Smatramo ovo poslovnim sastankom." On sede na označeno mesto. "Mada se nadam da ćemo se ubuduće sastajati i u manje zvaničnim okolnostima."

"Pa, ukoliko je reč o poslu, da počnemo."

"Upoznat sam, profesore, sa incidentom koji ste sa toliko ljubaznosti prihvatili da zaboravite, ali se, ipak, i dalje pitam zbog čega ste rizikovali da postupite onako kako ste postupili... Ipak, morate priznati, bilo je to rizično."

"Iskreno, nisam o tome razmišljao."

"Ali ja jesam. I, stoga, profesore Seldon, uzeo sam sebi slobodu da o vama prikupim sve podatke do kojih sam mogao doći. Moram priznati da ste zanimljiv čovek. Sa Helikona ste, koliko sam shvatio."

"Da, tamo sam rođen. Dokumenta jasno o tome govore."

"I ovde ste na Trantoru već osam godina."

"I to je takođe dobro poznato."

"I već na samom početku proslavili ste se jednim matematičkim saopštenjem o - kako vi to, beše, nazivate? - psihoistoriji?"

Seldon jedva primetno odmahnu glavom. Koliko je samo puta požalio što je uopšte podneo to saopštenje! "Mladalački zanos", reče on. "Od svega, najzad, nije bilo ništa."

"Da li je baš tako?" Joranum se obazre oko sebe s izrazom prijatnog iznenađenja. "Pa ipak, evo vas ovde, u ulozi šefa Matematičkog odeljenja na jednom od najvećih univerziteta na Trantoru, sa svega, koliko sam shvatio, četrdeset godina... Uz put rečeno, meni su samo četrdeset dve godine, te vas, razumljivo, uopšte ne smatram starim. Mora da ste, s obzirom na položaj koji zauzimate, veoma sposoban matematičar."

Seldon sleže ramenima. "Nije mi baš stalo do davanja procena o tome."

"Ili, pak, mora da imate moćne prijatelje."

"Svima je nama stalo, gospodine Joranum, da imamo moćne prijatelje, ali verujem da takve ovde nećete naći. Univerzitetski profesori retko kad imaju moćne prijatelje, odnosno, bar se meni tako čini, bilo kakve prijatelje." Seldon se lako nasmeši.

Smešak zaigra i na Joranumovom licu. "Ne mislite li, profesore Seldone, da je car, na primer, dovoljno moćan prijatelj?"

"Svakako, ali kakve to veze ima sa mnom?"

"Imam utisak da biste cara mogli smatrati svojim prijateljem."

"Siguran sam, gospodine Joranum, da su vam podaci koje ste o meni prikupili posvedočili da sam, pre osam godina, imao čast da me primi Njegovo Carsko Veličanstvo. Taj prijem potrajao je otprilike jedan čas i u to vreme nisam kod njega uočio nikakav trag neke posebne naklonosti prema meni. A od tada nisam imao prilike da govorim s njim - čak ni da ga vidim - osim, razume se, na holoviziji."

"Ipak, profesore, nije ga neophodno viđati ili s njim razgovarati da biste ga imali kao moćnog prijatelja. Dovoljno bi bilo, na primer, da se vidate ili razgovarate sa Etom Demerzelom, carevim prvim ministrom. Demerzel je vaš zaštitnik i, shodno tome, mogli bismo smatrati da je to i sam car."

"Jeste li bilo gde, u bilo kakvoj dokumentaciji, pronašli bilo šta o

tome da je gospodin Demerzel moj navodni zaštitnik? Ili bilo šta na temelju čega biste, uopšte, mogli izvesti takav zaključak?"

"Nema nikakve potrebe preturati po dokumentaciji, kada je svima dobro znano da između vas dvojice postoji prisna veza. Vama je to poznato, a i meni je to poznato. Prihvatimo to, stoga, kao nešto što se samo po sebi podrazumeva i nastavimo... I, molim vas..." Joranum podiže ruke. "Molim vas, nemojte se truditi da to opovrgavate. Bilo bi to samo traćenje vremena."

"U stvari", odgovori Seldon, "baš sam želeo da vas upitam zbog čega bi on uopšte želeo da izigrava mog zaštitnika. Sa kakvom svrhom?"

"Profesore! Zar zaista želite da me povredite, pretvarajući se da mislite da sam neki nakazni naivko? Pomenio sam već tu vašu psihoistoriju i mislim da je to ono što Demerzel želi od vas."

"A ja sam vam već rekao da je u pitanju bio mladalački zanos koji me ni do čega nije doveo."

"Možete mi, profesore, reći mnogo stvari. Ipak, nisam baš prinuđen da kupim sve što pokušavate da mi prodate. Hajde, razgovarajmo otvoreno. Pročitao sam vaš izveštaj i pokušao da se, uz pomoć nekih matematičara iz mog štaba, u njemu razaberem. Rekli su mi da je reč o pukim sanjarijama i da je jednostavno nemoguće..."

"Potpuno se slažem s njima", upade Seldon.

"Ipak, imam osećaj da Demerzel očekuje da će od svega toga nešto ispasti i da će biti upotrebljivo. A ako Demerzel može da čeka, mogu i ja. Od koristi bi vam bilo, profesore Seldon, da me držite u toku stvari."

"A zbog čega?"

"Zbog toga što se Demerzel neće još dugo održati na svom položaju. Javno mnjenje sve više se okreće protiv njega. Moguće je da će car, umoran od davanja podrške jednom neomiljenom premijeru, koji sa sobom preti da u propast povuče i sam tron, konačno odlučiti da ga zameni. Sasvim je moguće da se car odluči za moju malenkost kao njegovu zamenu. A vama će i dalje biti potreban zaštitnik, neko ko će se postarati da i dalje u miru radite, i sa otvorenim fondovima u pogledu potreba za opremom i

saradnicima."

"I vi biste bili taj zaštitnik?"

"Razume se... i iz istih razloga iz kojih i Demerzel. Želim da imam upotrebljivu psihoistorijsku tehniku, kako bih bio u mogućnosti da delotvornije vodim poslove Carstva."

Seldon zamišljeno klimnu glavom, počeka nekoliko trenutaka, pa odgovori: "Ali, gospodine Joranum, zbog čega bih se ja o tome morao brinuti? Ja sam samo jedan siromašni naučnik koji vodi povučen život, sav usredsređen na teorijsku matematiku i pedagoški rad. Kažete da je Demerzel moj sadašnji, a da ćete vi biti moj budući zaštitnik. Znači, mogu spokojno nastaviti sa svojim poslom. Vi i prvi ministar možete se međusobno obračunavati. Koji god od vas da prevagne, ja ću i dalje imati zaštitnika - odnosno, bar tako vi rekoste."

Joranumov osmejak kao da delimično izblede. Namarti, sedeći kraj njega, okrenu svoje natmureno lice prema njemu kao da namerava da mu nešto kaže, ali Joranum samo odmahnu rukom i Namarti se nakašlja, ali ne reče ni reči.

"Dr Seldone", ponovo se oglasi Joranum. "Da li ste vi rodoljub?"

"Pa... naravno. Carstvo je čovečanstvu podarilo nekoliko hiljada godina mira - uglavnom mira, u svakom slučaju - uz stalni, postojani napredak."

"Tako je... ali, sa vidljivim usporavanjem tokom poslednjeg stoleća... ili dva."

Seldon sleže ramenima. "Nisam proučavao te stvari."

"Niste ni morali. Poznato je da su, otprilike, poslednja dva stoleća obeležila ozbiljna komešanja. Vladavine careva bile su po pravilu kratke, pa, povremeno, još i više skraćivane ubistvima..."

"Čak i pominjati to", upade Seldon, "ravno je izdaji. Radije ne bih..."

"U redu, onda." Joranum se dublje zavali u naslonjaču. "Vidite i sami koliko vam je položaj nesiguran. Carstvo je u opadanju. Spreman sam o tome i otvoreno da govorim. Oni koji me slede čine to naprosto stoga što i sami znaju da je tako. Potreban nam je neko ko će kao careva desna ruka biti u stanju da uspostavi kontrolu nad Carstvom, da suzbije buntovničke težnje koje se posvuda pojavljuju,

da obezbedi oružanim snagama prirodnog vođu koji im je toliko potreban, da obnovi privredu..."

Seldon načini nestrpljiv pokret rukom, u nameri da ga zaustavi. "I vi ste, pretpostavljam, taj koji bi sve to trebalo da učini?"

"Nameravam da to budem. Neće to biti nimalo lak posao, a naprosto sumnjam da će biti dovoljno dobrovoljaca - uostalom, sa dovoljno opravdanih razloga. Izvesno je, međutim, da Demerzel nije u stanju da taj posao obavi. Pod njegovom upravom, Carstvo se ubrzano rastrojava, preteći potpunim slomom."

"Ali vi to možete sprečiti?"

"Naravno, dr Seldone. Uz vašu pomoć. Uz pomoć psihoistorije."

"Možda bi i Demerzel to mogao postići uz pomoć psihoistorije - kada bi ova postojala."

"Ali ona postoji", odvrati Joranum mirno. "Nemojmo se pretvarati da ne postoji. Međutim, to što ona postoji neće ni na koji način pomoći Demerzelu. Psihoistorija je samo sredstvo. Potrebni su i mozak koji će je shvatiti i ruka koja će je primeniti."

"A vi, pretpostavljam, imate i jedno i drugo?"

"Tako je. Svestan sam svojih sposobnosti. Želim od vas psihoistoriju."

Seldon odmahnu glavom. "Možete želeći šta god hoćete. Ali ja je nemam."

"Imate je. Ne želim da se sporimo oko toga." Joranum se naže napred, kao da želi da mu glas uđe neposredno u Seldonovo uho, umesto da dopusti da ih zvučni talasi prenesu do njega. "Kažete da ste rodoljub. Moram smeniti Demerzela, kako bih sprečio raspad Carstva. Ipak, samo njegovo smenjivanje moglo bi još više oslabiti Carstvo, a ja to ne želim. Vi me možete posavetovati kako da taj naum glatko ostvarim, lagano, bez potresa i štete - zarad dobrobiti samog Carstva."

"Ne mogu", odgovori Seldon. "Stavljate mi na teret znanje kojim ne raspolazem. Želeo bih da vam budem od pomoći, ali ne mogu."

Joranum se naglo uspravi. "Pa, poznato vam je sada šta mi je na umu i šta želim od vas. Razmislite o tome. A očekujem i da razmislite o sudbini Carstva. Moguće je da smatrate da Demerzelu - tom uništitelju miliona planeta naseljenih ljudskom rasom - dugujete

svoje prijateljstvo. Ipak, vodite računa. Ono što ćete učiniti moglo bi iz temelja potresti Carstvo. Tražim od vas da mi pomognete u ime kvadriliona ljudskih bića koja naseljavaju ovu Galaksiju. Imajte na umu Carstvo."

Glas mu pređe u napet i snažan šapat i Seldon oseti kako je i sam uzdrhtao. "Uvek ću imati Carstvo na umu", reče on.

"Pa, u tom slučaju, to je sve što zasad od vas tražim", zaključí Joranum. "I hvala vam što ste prihvatili da se susretnete sa mnom."

Seldon je posmatrao Joranuma i njegovog pratioca kako se udaljuju prema vratima njegove radne sobe; ova se bešumno otvoriše i njih dvojica kročiše napolje.

Zatim se namršti. Nešto ga je u svemu tome uznemiravalo - ali ni sam nije znao šta bi to moglo biti.

7.

Namartijeve tamne oči bile su uperene u Joranuma, dok su sedeli u svojoj brižljivo zaptivenoj kancelariji u Strilinškom sektoru. Nije to baš bilo neko naročito opremljeno sedište; u Strilingu još nisu bili dovoljno snažni. Ali smatrali su da će tek ojačati.

Bilo je zapanjujuće kako im je pokret rastao. Započeli su ni iz čega pre samo tri godine i sada su im se pipci - na pojedinim mestima, naravno, bili su deblji nego na drugim - širili posvuda po Trantoru. Spoljnji svetovi, međutim, bili su još u velikoj meri nedirnuti. Demerzel se veoma trudio da budu zadovoljni, ali baš to je bila njegova greška. Upravo ovde na Trantoru bune su bile najopasnije; na drugim mestima bilo je lakše obuzdati ih. Ovde je, ponajpre, Demerzel mogao biti srušen. Neobično je da je baš on došao do tog saznanja, ali Joranum je oduvek stajao na stanovištu da je Demerzelov ugled bio naduvan, da bi se pokazao kao prazna ljuštura ukoliko bi se neko usudio da mu se suprotstavi i da bi ga car lako pustio niz vodu čim bi njegova vlastita bezbednost bila dovedena u pitanje.

Do sada, bar, sva Joranumova predviđanja pokazala su se ispravna. Nikada još nije bio pretpeo neki poraz, osim u nekim sitnijim stvarima, kao što je, na primer, bio taj skup na Strilinškom univerzitetu kada se taj Selton umešao.

To je, ujedno, mogao biti razlog što je Joranum uznastojao da se s njim susretne. Nije se smela prenebreći čak ni takva sitna packa. Joranum je uživao u svojoj neranjivosti, a i Namarti je morao priznati da je utisak o neprekidnim uspesima bio najbolji način da se uspesi učine trajnim. Ljudi su ispoljavali sklonost da izbegnu poniženje poraza i da se pridruže očevidno pobedničkoj strani, čak i protivno vlastitim uverenjima.

Ipak, da li je taj susret sa Seldonom predstavljao uspeh ili, samo, još jednu packu posle one prve? Namarti nije nimalo uživao u tome što je morao poći da bi se smerno izvinio i nije smatrao da je to ičem dobrom poslužilo.

I sada je Joranum samo tu sedeo, u tišini, očigledno utonuo u

misli, gnječeći vlastite palčeve kao da nastoji da iz njih izvuče neku vrstu mentalne hrane.

"Jo-Jo", oslovi ga tiho Namarti. Bio je jedan od retkih koji su mogli sebi priuštiti da se Joranumu obrati deminutivom koji je, inače, gomila gromko izvikivala na javnim mestima. Joranum je i na taj način, pored ostalih, podsticao naklonost gomile, ali je privatno, od pojedinaca, zahtevao da mu se ukazuje puno poštovanje - s izuzetkom retkih osoba koje su s njim bile od samog početka.

"Jo-Jo", pozva ga Namarti ponovo.

Joranum podiže pogled. "Da, Gambole, šta je bilo?" Delovao je pomalo osorno.

"Jo-Jo, šta ćemo preduzeti u vezi sa tim Seldonom?"

"Preduzeti? Ništa, za sada. Možda će nam se pridružiti."

"Zbog čega bismo ga čekali? Mogli bismo ga malo pritisnuti. Mogli bismo povući nekoliko konaca tamo na univerzitetu i zagorčati mu život."

"Ne, ne. Sve do sada Demerzel nije ništa preduzeo protiv nas. Ta budala je, očito, odveć samouverena. Ipak, poslednja stvar koju bismo smeli učiniti jeste da ga navedemo da stupi u dejstvo, pre nego što budemo sasvim spremni. A naš nasrtaj na Seldona mogao bi mu pružiti baš takav povod. Imam osećaj da Demerzel pridaje izuzetnu važnost tom Seldonu."

"Zbog te psihoistorije, o kojoj ste vas dvojica razgovarali?"

"Aha."

"O čemu je tu, zapravo, reč? Nikad nisam čuo za nju."

"Čuo je za nju samo mali broj ljudi. Posredi je matematički postupak za analizu ljudskog ponašanja čija je krajnja svrha predviđanje budućnosti."

Namarti se namršti i malčice se odmače od Joranuma. Da li je reč o još jednoj od njegovih šala? Da li je trebalo da je proprati smehom? Namarti nikada nije bio u stanju da proceni kada, ili zbog čega, ljudi od njega očekuju da se nasmeje. A sam za tim nije osećao nikakvu potrebu.

"Predviđanje budućnosti?" zabezeknu se on. "Ali kako?"

"Ah! Kada bih to znao, zar bi mi taj Seldon bio potreban?"

"Iskreno da ti kažem, Jo-Jo, ja u to ne verujem. Kako se može

predvideti budućnost? Pa, to je gatanje!"

"Znam, ali pošto ti je taj Seldon rasturio skup, malo sam se raspitao o njemu. Za sve u vezi s njim. Stigao je na Trantor pre osam godina i na jednom skupu matematičara pročitao je svoj spis o psihoistoriji, a onda je odjednom sve utihlo. Niko više to nijednom rečju nije pomenuo. Čak ni sam Seldon."

"Pa, u tom slučaju, najverovatnije ničega nije ni bilo."

"A, ne, baš suprotno. Da se čitava stvar postepeno ugasila, da je bila izvrgnuta sveopštem ruglu, i ja bih rekao da u svemu tome nije bilo ničega. Ali naglo, iznenadno i potpuno presecanje može samo značiti da je čitava stvar duboko zaleđena. Možda baš zbog toga Demerzel ništa ne preduzima da bi nas osujetio. Možda njime ne upravlja puka samouverenost; možda se rukovodi psihoistorijom, na osnovu koje Demerzel smera da dejstvuje u najpovoljnijem trenutku. Ukoliko je to tačno, možemo izgubiti, sem ukoliko se i sami, u vlastite svrhe, ne okoristimo psihoistorijom."

"Seldon, ipak, tvrdi da ona ne postoji."

"A zar i ti to ne bi činio da si na njegovom mestu?"

"Ipak, smatram da bi trebalo da ga malo pritisnemo."

"Bilo bi to beskorisno, Gambole. Da li si ikad čuo priču o Venovoj sekiri?"

"Nisam."

"Čuo bi je, da si sa Nišaje. To ti je tamo opštepoznato drevno predanje. Ukratko, Ven je bio goroseča i imao je čarobnu sekiru kojom je, najmanjim udarcem, mogao poseći bilo koje drvo. Bila mu je od nezamislive koristi, ali se on nikad nije potrudio da je skloni ili sakrije; i niko mu je nikad nije ukrao, budući da je niko, osim njega, nije mogao čak ni podići.

Pa, eto, trenutno niko osim samog Seldona ne bi znao šta bi sa psihoistorijom. Ukoliko bi se na našoj strani našao samo zato što smo ga na to prisilili, nikad ne bismo mogli biti do kraja sigurni u njegovu odanost. Ne bi li bilo moguće da se ponaša kao da radi u našu korist, ali da se, ipak, na neki tanan način, ispostavi da je, zapravo, delovao da bi nas uništio. Ne, on nam mora prići od svoje volje i raditi za nas iz stvarne želje da pobedimo."

"Ali kako da ga pridobijemo?"

"Tu je onaj njegov sin. Mislim da se zove Rajč. Jesi li ga osmotrio?"

"Ne naročito."

"Gambole, Gambole, zakazaćeš jednog dana ako ne budeš pažljivo gledao oko sebe. Taj me je momak slušao razjapljenih ustiju. Ostavio sam na njega snažan utisak, tvrdim ti to. Ukoliko u išta mogu biti siguran, onda je to u utisak koji ostavljam na ljude. Znam dobro kada sam se nekom uvukao pod kožu, kada sam nekog doveo na ivicu preobražaja."

Joranum se nasmeši. Nije to bio lažni topli osmeh kakav je stavljao sebi na lice pri javnim nastupima. Ovoga puta bio je to iskren smešak - hladan i, nekako, preteći.

"Videćemo šta možemo učiniti sa tim Rajčom", zaključio on, "i možemo li se, preko njega, dočepati i samog Seldona."

8.

Pošto su dvojica političara zamakla za vrata, Rajč pogleda prema Hariju i prstima zagladi brkove. Svaki put je uživao u tome da to čini. Neki od mušakaraca u Strilinškom sektoru takođe su nosili brkove, ali su to, mahom, bile tanke, prezrenja vredne stvarčice neodređene boje - tanke i prezrenja vredne čak i kada su se crnile. Većina muškarava, međutim, nije ih nosila, otkrivajući gornje usne i, pomalo, delujući kao da su nagi. Ni Seldon ih, na primer, nije nosio, ali to je kod njega bilo u redu. S obzirom na boju njegove kose, brkovi bi mu stajali kao da ih je prilepio radi prerušavanja.

Rajč je pažljivo posmatrao Seldona, čekajući da se vrati iz zabludelih misli, a onda ga odjednom izdade strpljenje.

"Oče!" pozva ga on.

Seldon podiže pogled. "Da?" Rajču se na trenutak učini da se pomeo što je tako naglo prekinut u razmišljanju.

"Mislim da nije bilo u redu što si pristao da se vidiš sa ta dva čoveka", reče Rajč.

"Oh! A zbog čega?"

"Pa, onaj mršavi, kako li se zvaše, jeste tip koga si uvalio u nevolje tamo na poljani. Siguran sam da mu se to nije nimalo dopalo."

"Ali izvinio se."

"Siguran sam da nije bio iskren. Ali, što se tiče onog drugog momka, Joranuma - taj bi zaista mogao biti opasan. Šta ako su nosili oružje?"

"Šta? Ovde, na univerzitetu? U mojoj kancelariji? Naravno da nisu. Ovo nije Biliboton. Pored toga, čak i da su nešto pokušali, sredio bih ih obojicu. Bez poteškoća."

"Ne znam, zaista", odvrati Rajč sumnjičavo. "Postaješ..."

"Nemoj samo to glasno da izgovoriš, ti nezahvalno čudovište", prekide ga Seldon, prekorno mu zapretivši prstom. "Ponašaš se kao tvoja majka, a meni je već dosta što to i od nje slušam. Ne postajem star - odnosno, u najmanju ruku, nisam toliko star. Povrh svega, i ti si bio tu i umešan si u borilačkim veštinama bar koliko i ja."

Rajč napući nos. "Te ti veštine mlogo ne pomažu." (Tu nije bilo pomoći. Čuvši sebe kako govori, Rajč je toga bio svestan: čak i osam godina pošto se izvukao iz močvarišta Dala, i dalje bi povremeno skliznuo u dalski način govora, koji ga je, neizbežno, predstavljao kao pripadnika niže klase. A bio je i niska rasta, do te mere da se ponekad, čak, osećao zakržljanim... Ali, pri svemu tome, imao je brkove i nikom ne bi dozvolio da se dvaput o njega očeše.)

"Šta nameravaš da preduzmeš u vezi sa tim Joranumom?" upita on.

"Za sada, ništa."

"Pa, vidi, oče... Gledao sam tog Joranuma na trantorviziji već nekoliko puta. Čak sam neke njegove govore i snimio na holotrake... Svi toliko pričaju o njemu, da sam poželeo da čujem šta on to ima da kaže. I, da znaš, čini mi se da u tome ima nekakvog smisla. Ne dopada mi se i ne verujem mu, ali ima nekog smisla u onome što govori. On želi da svi sektori imaju podjednaka prava i podjednake mogućnosti - i u tome, je li, nema ničeg lošeg?"

"Tako je. Sva civilizovana ljudska bića misle tako."

"Pa zbog čega onda nije tako? Da li i car misli tako? Ili Demerzel?"

"Car i njegov prvi ministar moraju misliti o dobrobiti čitavog Carstva... i nisu u mogućnosti da svu svoju pažnju usredsrede isključivo na Trantor. Lako je Joranumu da govori o jednakosti: on nema nikakvih odgovornosti. Da je u položaju da vlada, lako bi ustanovio da mu se svi naponi brzo rasplinjuju u Carstvu od dvadeset pet miliona planeta. I ne samo to: na poteškoće bi naišao i u svakom od pojedinačnih sektora. Svaki od njih želi još više jednakosti za sebe - ali ne i za druge... Reci mi, Rajče, misliš li da bi Joranumu trebalo pružiti priliku da upravlja Carstvom, naprosto da bi pokazao šta može da učini?"

Rajč sleže rmenima. "Ne znam. I sam se to pitam... Ali kada bi pokušao nešto protiv tebe, ščepao bih ga za gušu pre nego što bi se i mrdnuo!"

"Tvoja odanost meni, znači, u tom slučaju, prevazilazi tvoju odanost Carstvu."

"Razume se. Ti si mi otac."

Seldon se zagleda u Rajča s puno ljubavi, ali, ipak, iza tog pogleda javi se i tračak sumnje. Koliko je Joranum u stanju da dogura sa svojim gotovo hipnotičkim moćima?

9.

Hari Seldon sedeo je u svojoj naslonjači, napola spuštenog naslona, tako da se govoto nalazio u poluležećem položaju. Ruke je stavio iza glave, dok su mu oči neodređeno bludele unaokolo. Disao je duboko i mirno.

Dors Venabili nalazila se na drugom kraju sobe, sa isključenim gledačem, dok su mikrofilmovi bili vraćeni na mesto. Upravo je prolazila kroz razdoblje temeljitog preispitivanja svojih stavova o Incidentu Florina, iz rane istorije Trantora, ali je, ipak, smatrala uputnim da malo zastane i razmisli o onome što je Seldonu u tom trenutku bilo na umu.

Morala je to biti psihoistorija. Verovatno će na nju utrošiti čitav svoj život, pretražujući sve njene staze i bogaze, i na kraju je ostaviti nedovršenu, prepuštajući zadatak njenog privođenja kraju nekom drugom (verovatno Amarilu, ukoliko se i taj mladi čovek takođe ne istroši radeći na njoj), slomljena srca što je to morao učiniti.

Pa ipak, to je davalo smisao njegovom životu. Poživeće duže suočen sa tim problemom - i to joj je bilo drago. Jednog dana, bilo joj je jasno, moraće ostati bez njega, i ona ponovo oseti kako joj ta pomisao zadaje bol. U početku joj nije tako izgledalo, kada joj je jedini zadatak bio da ga štiti radi njegovog znanja.

Ali kada je to, zapravo, postala stvar intimnih osećanja? Kako se, uopšte, javila ta njena prisna potreba za njim? Šta je bilo u tom čoveku što ju je nagonilo da se oseća uznemirenom kada se nije nalazio u njenoj blizini, uprkos tome što je znala da je sasvim bezbedan i što je naređenja, koja su u nju bila duboko usađena, nisu pozivala da dela? Sve što joj je naloženo bilo je da se stara o njegovoj bezbednosti. Kako se dogodilo da u nju prodre i sve ono drugo?

Razgovarala je već o tome sa Demerzelom, u trenutku kada je van svake sumnje ustanovila da je obuzimaju takva osećanja.

Dugo ju je i ozbiljno posmatrao. "Ti si, Dors", reče on, "složena osoba i ne postoje jednostavni odgovori. Dogodilo mi se više puta u životu da se sretnem s osobama čija mi je prisutnost omogućavala

da lakše mislim i da nalazim veće zadovoljstvo u odgovorima koje sam im davao. Pokušavao sam da procenim lakoću s kojom sam pružao odgovore u njihovoj prisutnosti i težinu s kojom sam to činio kada ih, konačno, više nije bilo, kako bih ustanovio da li sam na dobitku ili gubitku. Pri tome, jedna mi je stvar postala sasvim jasna. Zadovoljstvo što sam se nalazio u njihovom društvu uvek bi nadvladalo žaljenje zbog njihovog nestanka. Stoga, u celini posmatrano, mnogo je bolje doživljavati to što ti sada doživljavaš nego biti bez takvog iskustva."

Dors pomisli: Hari će jednog dana nestati u konačnoj praznini i sa svakim danom to 'jednog dana' sve je bliže i bliže, ali ja ne smem o tome razmišljati.

I, naprosto da bi od sebe odagnala takve misli, ona se konačno odluči da ga povrati u stvarnost.

"Dakle, Hari, šta misliš o njoj?"

"Šta?" On s uočljivim naporom usredsredi pogled na nju.

"O psihoistoriji, naravno. Pretpostavljam da si ponovo zašao na neki slepi kolosek."

"Pa, znaš... To mi trenutno uopšte nije na umu." On se odjednom nasmeja. "Zaista želiš da znaš o čemu razmišljam? Eto - o kosi!"

"Kosi? A čijoj?"

"Ovog trenutka - o tvojoj." On je odmeri pogledom punim ljubavi.

"Je li nešto nije u redu s njom? Treba li da je drugačije obojim? Ili, možda, posle toliko godina, treba li da je pustim da osedi."

"Ma, hajde! Kome su potrebne ili ko želi sede u tvojoj kosi? Ali, razišljanje o tome odvelo me je put jedne druge stvari. Nišaje, na primer."

"Nišaje? A šta je to?"

"Nišaja nikada nije bila deo predimperijalne Kraljevine Trantor, tako da me ni ne iznenađuje što nisi čula za nju. Reč je o jednom malom i beznačajnom svetu. Nevažnom. Zabačenom. I ja sam znam nešto o njemu samo zahvaljujući tome što sam se potrudio da pogledam gde se nalazi. Tek mali broj od dvadeset pet miliona svetova predstavlja nešto više od bezoblične trunke, ali sumnjam da postoji još neki do te mere beznačajan kao što je to Nišaja. A to je, znaš, samo po sebi veoma značajno."

Dors odgurnu u stranu spise koji su stajali pred njom i upita: "Kakva ti je sad to iznenada probuđena sklonost prema paradoksima koje, po vlastitim rečima, nikad nisi trpeo? Šta može biti značajno u beznačajnosti?"

"Oh, ne smetaju meni paradoksi - kada ih ja koristim... Znaš, Joranum potiče sa Nišaje."

"Ah... Znači, brineš o Joranumu."

"Da... Pregledao sam snimke nekih njegovih govora - Rajč je zahtevao da to svakako učinim. Nemaju baš mnogo smisla, ali ukupno dejstvo može biti gotovo hipnotičko. Na Rajča on ostavlja vrlo snažan utisak."

"Zamišljam, Hari, da bi to bio slučaj sa svakim ko je poreklom iz Dala. Joranumovi stalni pozivi da se sektori izjednače u svojim pravima moraju, prirodno, naići na odziv kod obespravljenih radnika u toplotnim slivnicima. Sećaš li se kada smo bili u Dalu?"

"Naravno da se sećam i uopšte ne krivim momka. Uznemiruje me samo činjenica da Joranum potiče sa Nišaje."

Dors sleže ramenima. "Pa, Joranum mora odnekud poticati, a Nišaja, kao i većina drugih svetova, povremeno mora slati svoje ljude na druga mesta, uključujući tu i Trantor."

"Tako je, ali, kao što rekoh, potrudio sam se da se поблиže upoznam sa tom Nišajom. Čak mi je pošlo za rukom i da stupim u hiperprostornu vezu s nekim tamošnjim nižim zvaničnikom - uz utrošak prilične svote kredita koju, da bi mi savest bila mirna, ne mogu staviti na teret svog odeljenja."

"I, jesi li ustanovio išta vredno tog troška?"

"Pa, čini mi se da jesam. Znaš, Joranum uvek ima običaj da, kako bi poentirao svoje govore, kazuje prigodne priče - priče koje su, mahom, predanja sa njegove rodne planete. To mu dobro dolazi ovde na Trantoru, jer ga predstavlja kao narodskog čoveka, sklonog narodskom razmišljanju. Te priče naprosto preplavljaju njegove govore, još više jačajući utisak da je poreklom s jednog malenog sveta, odgajen na nekoj zabačenoj farmi usred nezagađene prirode. Ljudima se to dopada, pogotovo ovima sa Trantora, koji, iako bi radije umrli nego živeli okruženi divljom prirodom, vole da o takvom nečem sanjare."

"Pa, šta s tim?"

"Neobično je to što nijedna od tih pričica nije bila poznata tom čoveku s Nišaje s kojim sam razgovarao."

"To ne mora imati nikakvog značaja, Hari. Moguće je da je Nišaja malen svet, ali je ipak svet. Ono što je opštepoznato u sektoru iz koga Joranum potiče, ne mora biti poznato i u sektoru iz koga dolazi taj tvoj zvaničnik."

"Ne, ne... Predanja, u jednom ili drugom obliku, ne pripadaju samo jednom sektoru. Ali, nezavisno od toga, imao sam dosta muke da se sporazumem sa tim momkom. Govorio je standardnim galaktičkim jezikom sa veoma izraženim narečjem. Razgovarao sam potom i sa još nekima sa tog sveta, naprosto radi provere, i svi su govorili istim narečjem."

"I, šta s tim?"

"Joranum ne govori tim narečjem. Naprotiv, govori kao i svi ovde na Trantoru. Na primer, znatno bolje i od mene. Ja, recimo, po helikonskom običaju, posebno naglašavam slovo 'r'. Ali kod njega nema ničeg sličnog. Prema raspoloživoj dokumentaciji, na Trantor je stigao kada mu je bilo devetnaest godina. Naprosto je, međutim, nemoguće, po mom mišljenju, prvih devetnaest godina života govoriti tom nišajanskom, varvarskom verzijom standardnog galaktičkog jezika, a potom doći na Trantor i ukloniti svaki trag toga. Koliko god dugo da je ovde, neki trag tog narečja bi se zadržao... Seti se samo Rajča i toga kako on povremeno sklizne u dalitski dijalekat."

"I kakav zaključak izvlačiš iz svega toga?"

"Zaključak do koga sam došao - sedeći ovde čitavo veče, radeći na tome kao kakva mašina - jeste da Joranum uopšte ne potiče sa Nišaje. U stvari, mislim da je odabrao Nišaju kao svoju tobožnju rodnu planetu samo stoga što je ona tako zabačena, toliko po strani od svega, da nikom neće ni na pamet pasti da proverava njegove tvrdnje. Mora da se, uz pomoć kompjutera, dobrano potrudio da pronađe svet koji će ga najmanje izložiti mogućnosti da bude uhvaćen u laži."

"Ali, Hari, to je zaista smešno. Zbog čega bi se, uopšte, pretvarao da potiče sa sveta sa koga ne potiče? To bi značilo da je morao

preduzeti opsežne mere da krivotvori svu dokumentaciju."

"A upravo je to ono što je, najverovatnije, i učinio. Po svemu sudeći, raspolaže dovoljnim brojem sledbenika u administrativnim službama uz čiju je pomoć to mogao izvesti. Sasvim je moguće da nijedan pojedinac nije sve to sam izveo; ali svi su njegovi sledbenici toliko fanatizovani da, naprosto, ni reč o svemu tome ne bi zucnuli."

"Pa ipak... Čemu sve to?"

"Mislim, naprosto, da Joranum ne želi da ljudi saznaju odakle on, zapravo, potiče."

"A zbog čega? Svi svetovi u Carstvu jednaki su, i u pogledu zakona i u pogledu običaja."

"Na to ti ne bih umeo odgovoriti. Te visokoidealizovane teorije, po pravilu, najčešće nemaju nikakve veze sa stvarnošću."

"Pa, odakle je onda? Imaš li uopšte neku zamisao o tome?"

"Imam. I to nas vraća na temu kose."

"Kakve to veze ima s kosom?"

"Sedeo sam tamo, onda, sa Joranumom, zureći u njega i osećajući neki nespokoj, ali, istovremeno, ne shvatajući zbog čega se osećam nespokojnim. A onda, odjednom, shvatio sam da me nespokojnim, zapravo, čini njegova kosa. Postojalo je nešto u vezi s njom, živost, sjaj... savršenost kakvu nikad ranije ni kod koga nisam uočio. A onda sam shvatio. Njegova kosa nije prava; samo je brižljivo smeštena na lobanju kojoj su, zapravo, takve stvari tuđe."

"Tuđe?" Dorsine oči se sužiše. Bilo je očigledno da je u magnovenju sve shvatila. "Misliš li..."

"Da, mislim. On potiče iz sektora Trantora koji je okrenut prošlosti i opsednut mitovima. Iz Mikogena. I to je ono što nastoji da prikrije."

10.

Dors Venabili hladno razmotri čitavu stvar. Hladno razmišljanje bila je njena jedina vrsta razmišljanja. Vruće emocije kod nje nisu imale prođu.

Ona zatvori oči da bi se usredsredila. Prošlo je već osam godina otkako su Hari i ona boravili u Mikogenu, a ni tada se tamo nisu dugo zadržali. Malo je čega bilo tamo čemu se moglo diviti, osim, naravno, hrane.

Slike se počеше pomaljati. Bilo je to strogo, puritansko, muški usmereno društvo; sa naglaskom na prošlosti; sa praksom uklanjanja svake kosmatosti, uključujući i kosu, što je bio, iako bolan, hotimice samonametnut postupak kako bi se načinili različitim od drugih, odnosno da bi 'bilo jasno ko su'; sa svojim predanjima; sa svojim sećanjima (ili opsesijama) na vreme kad su, navodno, vladali Galaksijom, kada im je životni vek bio duži i kada su roboti još postojali.

Dors otvori oči i upita: "Zbog čega, Hari?"

"Šta 'zbog čega', draga?"

"Zbog čega bi se pretvarao da nije iz Mikogena?"

Nije očekivala da se seća više pojedinosti o Mikogenu nego ona sama; u stvari, znala je da se ne seća, ali njegov je um bio bolji nego njen - u svakom slučaju, različit. Njen je um bio sazdan tako da je jedino bio u stanju da se seća i izvlači zaključke na temelju matematičke dedukcije. On je, međutim, raspolagao umom koji je bio u stanju da pravi neočekivane skokove. Seldon je voleo da tvrdi da je intuitivno razmišljanje bilo svojstvo jedino njegovog asistenta, Juga Amarila, ali Dors to nije moglo da zavara. Seldon je takođe voleo da se predstavlja kao običan matematičar, koji svet posmatra širom otvorenih očiju, ali Dors ni to nije moglo da zavara.

"Zbog čega bi se pretvarao da nije iz Mikogena?" ponovi ona dok je on i dalje tamo sedeo, pogleda usmerenog negde u samog sebe - pogleda koji je Dors uvek povezivala s njegovim nastojanjem da iz svog poimanja psihoistorije iscedi još nekoliko korisnih i vrednih kapi.

"Reč je o društvu naglašene strogosti", odgovori najzad Seldon,

"društvu velikih ograničenja. Postoje uvek, kako se čini, oni koji čine sve da svojim shvatanjima podrede i način mišljenja i način ponašanja drugih. S druge strane, postoje i oni koji smatraju da ne smeju prihvatiti toliku strogost, koji teže većim slobodama dostupnim u svetovnom svetu izvan njihovog. I to je sasvim razumljivo."

"I zato pribegavaju veštačkom rastu kose?"

"Ne, ne uvek. Obični Prekršitelji - tako, naime, Mikogenci, u celosti ih prezirući, nazivaju svoje otpadnike - nose perike. To je znatno jednostavnije, ali i znatno manje delatno. Neobuzdaniji među Prekršiteljima, međutim, kako mi je rečeno, nalažu da im se stavlja lažna kosa. Postupak je i težak i skup, ali i jedva uočljiv. Nikada nešto slično nisam sam video, ali sam slušao kako se o tome govori. Proveo sam godine proučavajući svih osam stotina sektora Trantora, u nastojanju da postavim temeljna pravila i matematička načela psihoistorije. Malo sam toga, na žalost, u stanju da pokažem, ali sam ipak naučio nekoliko stvari."

"Ali, u tom slučaju, zbog čega bi Prekršitelji krili da su Mikogenci? Koliko mi je poznato, niko ih ne proganja zbog njihovog otpadništva."

"Ne, ne proganjaju ih. Činjenica je, uostalom, da ne postoji nikakvo uvreženo mišljenje o podređenosti Mikogenaca. Međutim, postoji nešto gore: Mikogence niko ne uzima ozbiljno. Oni jesu inteligentni - to im niko ne odriče - visoko obrazovani, dostojanstveni, kultivisani, pravi čarobnjaci kada je hrana u pitanju, gotovo zastrašujući u sposobnosti da svoj sektor drže naprednim - pa ipak, ne uzimaju ih ozbiljno. Njihova verovanja ljudi izvan Mikogena smatraju smešnim, nemogućim, neverovatno luckastim. A to se odnosi čak i na mikogenske Prekršitelje. Bilo koji Mikogenac koji bi pokušao da se izbori za mesto u vladi bio bi naprosto ismejan. Biti neko ko uliva strah ne znači ništa. Čak se i sa prezirom može živeti. Ali biti ismevan - naprosto je kobno. Joranum želi da zauzme mesto prvog ministra, te stoga mora imati kosu, a da bi bio spokojan mora se pretvarati kao da potiče s nekog zabačenog sveta udaljenog od Mikogena koliko je to uopšte moguće."

"Pa ipak, sigurno je da postoje ljudi koji su po prirodi ćelavi."

"Ali nipošto sasvim lišeni kose, na šta Mikogenci sami sebe prinuđuju. Na Spoljnjim svetovima to gotovo da uopšte ne bi bilo

važno. Ali Mikogen je za Spoljne svetove tek puki, daleki šapat. Mikogenci su toliko prikovani za same sebe da su, zaista, više nego retki oni koji su ikad napustili Trantor. Ovde na Trantoru, ipak, stvari stoje drugačije. Moguće je da neki budu ćelavi, ali i oni imaju bar nekoliko pramičaka koji svedoče o tome da nisu Mikogenci - ili, pak, puštaju bradu ili brkove. Oni koji su sasvim ćosavi - obično usled nekih patoloških uzroka - naprosto nisu imali sreće. Pretpostavljam da šetkaju unaokolo sa lekarskim potvrdama kako bi dokazali da nisu Mikogenci."

Dors se blago namršti. "Da li nam je to od ikakve pomoći?"

"Nisam ni sam siguran."

"Ne bi li, nekako, mogao razglasiti da je Joranum Mikogenac?"

"Nisam baš uveren da bi to bilo lako postići. Mora da je brižljivo zameo sve tragove; ali, čak i kada bi to bilo moguće..."

"Da?"

Seldon sleže ramenima. "Ne bih želeo da stvorim utisak da zagovaram netrpeljivost. Društvena situacija na Trantoru ionako je dovoljno rđava, tako da je sasvim suvišan rizik da se dodatno uzburkaju strasti koje potom ni ja niti iko drugi ne bi bio u stanju da kontroliše. Ukoliko bih bio prinuđen da pokrenem pitanje Mikogena, bila bi to zaista poslednja stvar kojoj bih pribegao."

"Znači, i ti si sklon minimalizmu?"

"Naravno."

"Pa, u tom slučaju, šta nameravaš da učiniš?"

"Već sam se dogovorio sa Demerzelom da se nađemo. Moguće je da će on znati šta nam valja činiti."

Dors ga oštro pogleda. "Hari, znači li to da postaješ sklon očekivanju da Demerzel reši svaki tvoj problem?"

"Ne, ali možda će biti u stanju da reši ovaj."

"A ukoliko to ne bude u stanju?"

"Pa, u tom slučaju moraću da smislim nešto drugo, je li tako?"

"Kao, na primer, šta?"

Bolna senka navuče se na Seldonovo lice. "Dors, ni sam to ne znam. Ne očekuj ni od mene da rešim baš svaki problem."

11.

Sa Etom Demerzelom nije se baš bilo lako sresti, osim, razume se, kada je u pitanju bio car Kleon. Njegova je politika bila da se, iz različitih razloga, drži u pozadini, a jedan od tih razloga nalazio se u činjenici da mu se tokom vremena lik veoma malo promenio.

Hari Seldon nije se sa njim susreo već nekoliko godina i, uistinu, nije s njim u punoj osami razgovarao još od dana svog prispeća na Trantor.

Imajući u vidu Seldonov nedavni, neokončani sastanak sa Laskinom Joranumom, obijica su, i Seldon i Demerzel, smatrala za najbolje da svoju vezu ne oglašavaju na sva zvona. Poseta Harija Seldona premijeru, u njegovoj kancelariji u carskoj palati, sigurno ne bi prošla nezapaženo, te su stoga, iz razloga bezbednosti, odlučili da se nađu u jednom omanjem, ali luksuznom apartmanu u hotelu Edž, u neposrednoj blizini carskog kompleksa.

Predstojeći susret sa Demerzelom prizvao je bolne uspomene na stare dane. Puka činjenica da se Demerzel u međuvremenu nije ni za dlaku promenio, samo je taj bol učinila još izrazitijim. Lice su mu još krasile oštre, pravilne crte. I dalje je bio visok i snažne građe, a i kosa mu je još bila tamna, sa blagim svetlim pramenovima. Nije bio izrazito zgodan, ali je bio istinski upadljiv. Izgledao je kao nečija idealna predstava o tome kako jedan carski predsednik vlade treba da izgleda, nimalo nalik ni na jednog takvog zvaničnika u istoriji pre njega. Na samom tom njegovom izgledu, pomisli Seldon, temeljila se polovina moći koju je ispoljavao u odnosu na cara, te, prema tome, i na sam carski dvor i, sledstveno, na čitavo Carstvo.

Demerzel mu pođe u susret, sa ljubaznim osmehom na usnama koji, međutim, ni na koji način nije remetio ozbiljnost njegove pojave.

"Hari", oslovi ga on. "Toliko mi je milo što te vidim! Bio sam pomalo u strahu da ćeš se predomisliti i otkazati ovaj sastanak!"

"Moj strah bio je znatno više nego polovičan da ćete ga vi otkazati, premijeru!"

"Eto... ukoliko zazireš da koristiš moje pravo ime."

"Ne mogu. Naprosto, ne bih to mogao da iz sebe istisnem. Znate

to i sami."

"Ali, voleo bih. Samo napred. Veoma bih voleo da čujem kako ga izgovaraš."

Seldon je nekoliko časaka oklevao, kao da nije u stanju da poveruje da bi mu usne mogle uobličiti tu reč ili je glasne žice izgovoriti. "Denile", reče on najzad, otežući.

"R. Denile Olivav", ispravi ga Demerzel. "Da... Večeraćeš sa mnom, Hari. Kad bih ja večerao s tobom, ne bih morao da jedem, što bi predstavljalo pravo olakšanje."

"Sa zadovoljstvom, iako zamisao da samo ja jedem baš ne predstavlja moj ideal druželjublja. Ipak, zalogaj ili dva..."

"Samo tebe radi..."

"Uprkos tome", primeti Seldon, "ne mogu da se ne zapitam da li je baš mudro da previše vremena provedemo zajedno."

"Ne brini. Carevo naređenje. Njegovo Carsko Veličanstvo to od mene zahteva."

"Zbog čega, Denile?"

"Kroz nešto više od dve godine ponovo će se održati Dekadna konvencija... Izgledaš iznenađen. Zar si zaboravio?"

"Zapravo, ne. Naprosto, nisam o tome razmišljao."

"Zar ne nameravaš da joj prisustvuješ? Na prošloj si bio glavna ličnost."

"Da... Sa svojom psihoistorijom. I to mi je neki razlog za slavu!"

"Privukao si pažnju i samog cara. Nijednom drugom matematičaru to nije pošlo za rukom."

"Tvoju sam pažnju, zapravo, privukao, a ne carevu. A onda sam morao da bežim i ostanem izvan carevog domašaja sve dok nisam bio u stanju da te uverim da sam započeo ozbiljan rad na psihoistoriji, posle čega si mi dozvolio da ostanem u bezbednoj zavetrini."

"Položaj šefa uglednog Matematičkog odeljenja teško bi se mogao nazvati zavetrinom."

"Ipak, jeste, budući da prikriva moj rad na psihoistoriji."

"Ah, evo stiže i hrana. Pa, da malo porazgovaramo o drugim stvarima, kao stari prijatelji. Kako je Dors?"

"Izvanredno. Prava supruga. Sva je posvećena brizi za moju

dobrobit."

"To joj je dužnost."

"I ona me na to podseća - odveć često. Ozbiljno, Denile, nikad ti neću moći dovoljno zahvaliti na tome što si nas spojio."

"Hvala ti, Hari, ali, istini za volju, nikad nisam predviđao bračnu sreću za vas dvoje, posebno ne za Dors..."

"Ipak, hvala ti na tom poklonu, ma koliko da su tvoja očekivanja bila mala u odnosu na ono što se stvarno zbilo."

"Veoma mi je milo da to čujem, ali vrednost tog poklona, kao što ćeš se tek uveriti, teško da može ostati trajna... baš kao i moje prijateljstvo."

Na to Seldon nije imao šta da odgovori; na Demerzelov poziv rukom on svojski prionu na jelo.

Posle nekog vremena, pokretom glave pokazavši na komad ribe na svojoj viljuški, on primeti: "Ne prepoznajem šta je ovo, ali ipak pretpostavljam da potiče iz Mikogena."

"Tako je", potvrdi Demerzel. "Znao sam da će ti se dopasti."

"To je, ujedno, i najbolje što nam stiže iz Mikogena - dovoljno da opravda njegovo postojanje. Možda i jedino. Ali Mikogen ima posebno značenje za tebe. Ne smem to zaboraviti."

"I tom značenju došao je kraj. Njihovi preci, jednom davno, veoma davno, živeli su na Aurori. Životni vek trajao im je tri stotine godina, pa i više, i bili su gospodari pedeset galaktičkih svetova. Čak me je jedan Auroranac prvi zamislio i načinio. Ne zaboravljam to; sećam se toga mnogo bolje - i bez ikakvog iskrivljavanja - nego njihovi mikogenski potomci. Ali, s druge strane, davno, veoma davno, napustio sam ih. Sam sam doneo odluku o tome šta valja činiti za dobrobit čovečanstva i taj sam put, što sam bolje umeo, sledio sve do današnjih dana."

"Može li nas neko čuti?" naglo upita Seldon, odjednom usplahiren.

Demerzela ovo pitanje kao da je zabavljalo. "U trenutku kad bi samo na to pomislio, bilo bi prekasno. Ali nemoj se plašiti, preduzeo sam sve mere opreza. U stvari, jedva da te je iko i video kada si ovamo dolazio. I malo ih je koji će te videti kada budeš odavde odlazio. A oni koji su tu priliku imali, ili će imati, neće biti iznenađeni.

Dobro je poznato da sam veliki zaljubljenik u matematiku, premda, sam, krajnje skromnih mogućnosti. Ta činjenica veoma uveseljava one na dvoru koji mi baš nisu skloni i nikoga ovde neće iznenaditi što već sada postavljam temelje za predstojeću Dekadnu konvenciju. U stvari, baš u vezi sa tom konvencijom želeo da bih malo porazgovaramo."

"Ne znam od kolike bih ti pomoći mogao biti. Postoji samo jedna stvar o kojoj bih možda mogao govoriti na toj konvenciji - a o njoj baš ne mogu da govorim. Ukoliko joj uopšte budem prisustvovao, biće to samo u publici. Ne nameravam da podnesem nikakvo saopštenje."

"Shvatam. Ipak, ukoliko želiš da čuješ nešto zanimljivo, Njegovo Carsko Veličanstvo još te se seća."

"Pretpostavljam da je to zato što si se ti za to postarao."

"Nije tako. Nisam tome nimalo doprineo. Ipak, Njegovo Carsko Veličanstvo povremeno i mene samog iznenađuje. Dobro mu je znano da nam predstoji ta konvencija i po svemu sudeći još se seća saopštenja koji si podneo na prethodnoj. Još je zainteresovan za psihoistoriju i, moram te upozoriti, možda će ta zainteresovanost još i narasti. Nije, čak, ni sasvim nezamislivo da zatraži da te vidi. Na dvoru će to sigurno smatrati velikom počašću - to, da neko tokom života dva puta bude primljen u carsku audijenciju."

"Šališ se. Čemu bi mogao poslužiti taj moj susret s njim?"

"U svakom slučaju, ukoliko te bude pozvao, gotovo da ne dolazi u obzir da odbiješ... A kako su tvoji mladi štićenici, Amaril i Rajč?"

"Siguran sam da ti je to poznato. Ni ne sumnjam da me sve vreme držiš na oku."

"Da, u pravu si. Ali samo kad je tvoja bezbednost u pitanju; ne i kad je reč o ostalim vidovima tvog života. Bojim se da mi obaveze ovde uzimaju premnogo vremena, a nisam baš svevideći."

"Zar te Dors ne izveštava?"

"Učinila bi to, u slučaju da nešto izbije. Inače, ne. Nije spremna da igra ulogu uhode u beznačajnim stvarima". Demerzel se ponovo blago nasmeši.

"Moji su momci sasvim dobro", zagrokta Seldon. "Juga je sve teže obuzdavati. Veći je psihoistoričar čak i od mene i imam utisak da smatra da ga kočim. Što se Rajča tiče, on ti je sjajan deran - što

je oduvek i bio. Pridobio me je još dok je bio ulično mangupče, ali, što je još zanimljivije, pridobio je i Dors. Iskreno verujem, Denile, da će Dors, ako joj ikad dosadim i ako poželi da me ostavi, ipak, bez obzira na sve, ostati, i to samo iz ljubavi prema Rajču."

Demerzel s razumevanjem klimnu glavom i Seldon natušteno nastavi. "Da Rašela od Vaja nije zaključila da je zaista vredan ljubavi, ja danas ne bih bio ovde. Sigurno bi me na smrt upucali..." On se nelagodno promeškolji. "Mrzim i samu tu pomisao, Denile. Bio je to, naprosto, neverovatan i nepredvidljiv splet zbivanja. Od kakve bi pomoći mogla u tim stvarima biti psihoistorija?"

"Nisi li mi i sam rekao da se, u najboljem slučaju, psihoistorija temelji na verovatnoćama i na velikim brojevima, ali da nije ni od kakve pomoći kad su pojedinci u pitanju?"

"Ali kad se pokaže da je uloga nekog pojedinca od ključne važnosti..."

"Uveren sam da ćeš jednog dana ustanoviti da nijedan pojedinac nikad nije od ključne važnosti. Čak ni ja - ili ti."

"Verovatno si u pravu. U svakom slučaju, bez obzira na to koliko ću daleko stići na temelju takvih pretpostavki, o sebi ipak, u nekoj vrsti nadnormalnog egotizma koji je lišen svakog smisla, mislim kao o ključnoj ličnosti... Ti si, takođe, od ključne važnosti i to je, upravo, ono o čemu sam došao da porazgovaram s tobom - što je otvorenije moguće. Naprosto, moram saznati."

"Saznati - šta?" Ostaci večere bili su automatski uklonjeni i svetlo u sobi lagano se priguši, tako da se činilo kao da su se zidovi međusobno približili, stvarajući, odjednom, utisak velike privatnosti.

"Što mogu više o Joranumu", odgovori Seldon. Izgovorio je to poluglasno, kao da je sam pomen imena bio dovoljan.

"Ah, da."

"Znaš nešto o njemu?"

"Naravno. Kako ne bih znao?"

"Pa, i ja bih želeo da štošta saznam o njemu."

"Šta bi želeo da saznaš?"

"Hajde, Denile, nemoj se poigravati sa mnom. Je li opasan?"

"Naravno da je opasan. Zar si uopšte u to sumnjao?"

"Mislim, po tebe? Po tvoj položaj kao prvog ministra?"

"Upravo to i mislim. Upravo je u tom smislu i opasan."

"I ništa nećeš preduzeti?"

Demerzel se naže napred, nalaktivši se na sto. "Postoje stvari, Hari, koje ne čekaju na moju dozvolu. Ali odnosimo se filozofski prema njima. Njegovo Carsko Veličanstvo, Kleon, prvi tog imena, sedi na svom prestolu već osamnaest godina i za sve to vreme bio sam najpre šef njegovog štaba, a posle i prvi ministar, nalazeći se na toj dužnosti, s jedva manje ovlašćenja, i tokom poslednjih godina života njegovog oca. To je, zaista, dugo vreme, a prvi ministri retko kad ostaju tako dugo na vlasti."

"Ali ti, Denile, nisi običan premijer, i sam to najbolje znaš. Moraš ostati na vlasti dok ne postavimo temelje psihoistoriji. Nemoj se smežati. To je istina. Kada smo se prvi put sreli, pre osam godina, sam si mi rekao da Carstvo propada i da je na putu neizbežnog sloma. Da li si u međuvremenu, možda, promenio mišljenje?"

"Ne, naravno da nisam."

"U stvari, propadanje je danas još uočljivije, zar ne?"

"Tako je, premda radim na tome da to sprečim."

"A bez tebe, šta bi se dogodilo? Joranum pokušava da nahuška Carstvo protiv tebe."

"Trantor, Hari. Samo Trantor. Spoljni svetovi su postojani i do sada su bili zadovoljni onim što činim, uprkos sve onemoćalijoj privredi i zamrloj trgovini."

"Ipak, Trantor je ono što se računa. Trantor - carski svet na kome živimo, sedište Carstva, jezgro, administrativno središte - Trantor je taj koji te može srušiti. Ne možeš sačuvati svoj položaj bez saglasnosti Trantora."

"Slažem se."

"A ako ti odeš, ko će se postarati za Spoljne svetove i šta će sprečiti da se raspadanje ne ubrza i da se Carstvo uskoro ne nađe usred anarhije?"

"To se, sigurno, takođe može dogoditi."

"Prema tome, moraš nešto preduzeti. Jugo je ubeđen da si u smrtnoj opasnosti i da nećeš moći održati svoj položaj. Tako mu, bar, kaže njegova intuicija. Dors to isto misli i objašnjava to pomoći tri ili četiri zakona..."

"Robotike", mirno zaključio Demerzel.

"Mlađanog Rajča kao da privlače Joranumove litanije - posebno, znaš, imajući u vidu da je Dalit. A ja... ja ne znam šta da mislim i tako sam, verujem, došao ovamo da mi pružiš utehu. Reci mi da čvrsto držiš situaciju u rukama."

"Učinio bih to, kad bih mogao. Međutim, ne mogu ti pružiti nikakvu utehu. Ja jesam u opasnosti."

"I ništa ne preduzimaš?"

"Preduzimam. Činim sve što mogu da suzbijem nezadovoljstvo i da otupim Joranumovu poruku. Da to ne činim, već bih možda odleteo odavde. Ipak, ono što činim nije i dovoljno."

Seldon je na trenutak oklevao, a onda izvali: "Mislim da je Joranum, zapravo, Mikogenac."

"Stvarno?"

"Tako mi se čini. Pomislio sam da bismo tu činjenicu možda mogli okrenuti protiv njega, ali, nekako, ustručavam se da ne izazovem sile netrpeljivosti."

"Mudro je od tebe što se ustručavaš. Postoji mnogo stvari koje bi se mogle učiniti, ali, možda, sa propratnim posledicama koje nikako ne bismo želeli. Vidiš, Hari, ja ne zazirem od toga da izgubim svoj položaj - ako bi mi se našao naslednik koji bi svoju politiku temeljio na načelima kojima sam se i ja rukovodio u nastojanju da što je više moguće usporim propadanje Carstva. S druge strane, ukoliko me Joranum bude nasledio, pa, mislim, bilo bi to, u tom slučaju, kobno po Carstvo."

"Prema tome, bilo šta da preduzmemo protiv njega poslužiće svrsi."

"Ne baš sasvim. Carstvo može zapasti u anarhiju čak i ako Joranum bude uništen, a ja ostanem. Sledstveno tome, ne smem preduzeti ništa što bi Joranuma uništilo, a meni omogućilo da opstanem - ukoliko će sam taj čin doprineti padu Carstva. Nisam još uspeo ništa da smislim što bi sigurno uništilo Joranuma i što bi, sa istom izvesnošću, doprinelo da se izbegne kaos."

"Minimalizam", prošapta Seldon.

"Šta reče?"

"Dors me je upozorila na to da ćeš biti vezan minimalizmom."

"I jesam."

"To znači, Denile, da ova moja poseta predstavlja neuspeh."

"Misliš, došao si da potražiš utehu i nisi je dobio?"

"Bojim se da je tako."

"Ali i ja sam želeo da vidim tebe, da bih dobio utehu."

"Od mene?"

"U stvari, od psihoistorije, koja bi trebalo da nam ukaže na rešenje koje ja nisam u stanju da iznađem."

Seldon teško uzdahnu. "Denile, sa psihoistorijom još nismo toliko daleko doterali."

Prvi ministar se ozbiljno zagleda u njega. "Hari, imao si na raspolaganju osam godina."

"Osam ili osam stotina, svejedno; naprosto, nismo dotle stigli. Moguće je da nikad ni nećemo."

"Ne mislim na neku do kraja usavršenu tehniku", objasni Demerzel. "Možda imaš neku skicu, makar kostur, neko načelo koji ti može poslužiti kao ideja-vodilja. Nešto nesavršeno, možda, ali, ipak, bolje od pukog nagađanja."

"Nemam ništa više nego što sam imao pre osam godina", odvrati Seldon žalostivo. "Pa, eto, na tome smo. Ti moraš ostati na vlasti i Joranum mora biti uništen - i jedno i drugo na takav način da Carstvo što duže sačuva postojanost, kako bih imao, u razumnoj meri, dovoljno vremena da nastavim rad na psihoistoriji. Međutim, to je nemoguće postići ukoliko mi najpre ne pođe za rukom da postavim temelje psihoistoriji. Je li tako?"

"Čini se da je tako, Hari."

"Onda se, znači, vrtimo u krug, dok Carstvo u međuvremenu neminovno propada."

"Ukoliko se ne dogodi nešto nepredviđeno. Ukoliko ti ne učiniš da se dogodi nešto nepredviđeno."

"Ja? Ali, Denile, kako bih to mogao postići bez pomoći psihoistorije?"

"Ne znam, Hari."

I Seldon ustade da krene - sasvim obuzet očajanjem.

12.

Danima potom Hari Seldon je zanemarivao svoje dužnosti šefa odeljenja, koristeći kompjuter gotovo isključivo zarad prikupljanja informacija.

Nije baš bilo mnogo kompjutera koji su se mogli nositi sa svakodnevnim novostima sa dvadeset pet miliona svetova. Bio ih je izvestan broj u carskom glavnom štabu, gde su, uostalom, bili krajnje neophodni. Neki od većih glavnih gradova na Spoljnjim svetovima takođe su ih imali, premda ih se većina zadovoljavala hipervezom sa Centralom za vesti na Trantoru.

Izvesni kompjuteri na važnijim matematičkim odeljenjima, ukoliko su spadali u neki od najnovijih modela, mogli su poslužiti i kao nezavisni izvori informacija i Seldon se pobrinuo da i njegov bude upravo jedan od takvih. Na kraju krajeva, bilo je to neophodno za njegov rad na psihoistoriji, premda su mu mogućnosti bile lukavo pripisivane ostvarivanju drugih, znatno prihvatljivijih potreba.

Pod idealnim okolnostima, kompjuter bi ga obavestavao o svemu neobičnijem što se zbivalo na bilo kom od svetova Carstva. Pri tom, zasvetlela bi jedna šifrovana i neupadljiva sijaličica i Seldon je lako mogao ustanoviti o čemu je reč. Istina, ta sijaličica retko bi se kad oglasila, budući da je pojam 'neobičnog' bio krajnje sužen i određen, odnoseći se samo na velike i izuzetne poremećaje.

Sve što je neko u njegovom odsustvo trebalo da čini bilo je da nasumce poziva različite svetove - ne svih dvadeset pet miliona, naravno, već samo nekoliko desetina. Bio je to jednoličan i, čak, zaglupljujuć posao, budući da gotovo da nije bilo sveta na kome svakodnevno nije dolazilo do nekih manjih nesreća. Neka vulkanska erupcija tu, neka poplava tamo, neki ekonomski slom na trećoj strani i, naravno, nemiri. Nije bilo dana tokom poslednjih hiljadu godina da nije dolazilo, bilo kojim povodom, do neke vrste gužve na svakom od stotinak, pa i više različitih svetova.

Razume se, na takve se stvari nije trebalo obazirati. Čovek, prirodno, jedva da je trebalo da išta više vodi brigu o gužvama nego o vulkanskim erupcijama, budući da je i jedno i drugo predstavljalo

stalnu pojavu na naseljenim svetovima. U stvari, ukoliko bi se nekog dana dogodilo da ni sa jednog sveta nije prispeo izveštaj o nekoj gužvi, to je mogao biti znak da se zbiva nešto neobično i to je moglo biti predmet ozbiljne zabrinutosti.

Ali zabrinutost je, upravo, bilo osećanje koje Seldon nikako nije mogao kod sebe izazvati. Spoljnji svetovi, sa svim svojim nevoljama i zbrkama, ličili su na nepregledni okean po mirnom danu, sa blagim komešanjima i sitnim gromoljenjima - ali ne i više od toga. Nije mu pošlo za rukom da uoči nikakvu potvrdu opšteg poremećaja koji bi, tokom poslednjih osam, pa i osamdeset godina, ukazivao na propadanje. Pa ipak, Demerzel (u Demerzelovom odsustvu, Seldon naprosto nije više mogao o njemu misliti kao o Denilu) rekao je da se propadanje ne zaustavlja; a on je iz dana u dan opipavao puls Carstva na način na koji to Seldon, naprosto, nije sebi mogao priuštiti - ne, bar, dotle dok na raspolaganju ne bude imao usmeravajuću moć psihoistorije.

Moguće je da je propadanje bilo tako postupno da neće biti uočljivo sve dok ne bude dostignuta neka kritična tačka - baš kao što i neka kuća sve više postaje trošna i ruševna, nijednim znakom na to ne ukazujući sve dok se jedne noći, iznenada, i sam krov ne sruši.

Pa, onda, kada se moglo očekivati da se krov sruši? To se postavljalo kao pitanje, ali Seldon na njega nije imao odgovora.

Povremeno, razume se, Seldon bi proveravao i sam Trantor. Tu su izveštaji uvek bili od znatno suštinskije važnosti. Pre svega, Trantor je bio daleko najnaseljeniji od svih svetova, sa gotovo četrdeset milijardi žitelja. Pored toga, njegovih osam stotina sektora činili su Carstvo u malom. I, najzad, bilo je tu i rutinsko dejstvovanje vlade, kao i delanje carske porodice koje je valjalo u svemu slediti.

Ono što je, međutim, Seldonu zapalo za oko bila su zbivanja u Dalskom sektoru. Na tamošnjim izborima za Gradsko veće, petorica Jorumovih sledbenika uspela su da se izbore za mesta u njemu. Bilo je to prvi put, prema zvaničnim izveštajima, da su se Jorumove pristalice probile do upravnih položaja.

Nije to, uopšte, bilo iznenađujuće. Ukoliko se to za bilo koji sektor moglo reći, za Dal se moglo reći da predstavlja Jorumovo uporište; pa ipak, Seldon je to smatrao uznemirujućim nagoveštajem

napretka koji je demagogu pošlo za rukom da ostvari. Naloživši da mu sprema mikročip o tome, Seldon ga te večeri ponese sa sobom kući.

Kad Seldon uđe, Rajč podiže oči sa svog kompjutera, po svemu sudeći osetivši potrebu da objasni čime se bavi. "Pomažem mami na nekim referencijalnim spisima koji su joj potrebni", reče on.

"A šta je s tvojim obavezama?"

"Završio sam ih, tata. Sve sam već završio."

"Odlično... Pogledaj ovo." On pokaza Rajču čip, pre no što ga stavi u mikroprojektor.

Rajč na brzinu osmotri vest koja se pojavi pred njim i reče: "Da, poznato mi je."

"Zaista?"

"Naravno. Obaveštavam se o svemu što se tiče Dala. Znaš, to je moj rodni sektor, i tako to."

"I, šta misliš o ovome?"

"Nisam iznenađen. A ti? Čitav Trantor odnosi se prema Dalu kao prema đubrištu. Zbog čega se, onda, ne bi povelili za Jorandumovim gledištima?"

"A ti? Kako s tobom stoje stvari?"

"Pa..." Rajč zamišljeno iskrivi lice. "Moram priznati da mi se sviđa ponešto od onoga o čemu on govori. Kaže, na primer, da teži jednakosti svih ljudi. Šta u tome ima lošeg?"

"Ništa, naravno - pod uslovom da stvarno misli to što kaže. Da je iskren. Osim, ukoliko to samo ne koristi kao smicalicu da dobije glasove."

"Slažem se, tata, ali moguće je da većina Dala misli. Šta, ionako, možemo da izgubimo? Suprotno onome što kaže zakon, nema jednakosti za nas."

"Nije nimalo lako biti zakonodavac."

"Nije to nešto što bi te rashladilo, kada se na smrt znojiš."

Seldon pokušava da nešto na brzinu smisli. U stvari, razmišljao je sve vreme otkako je saznao za vest. "Rajče, nisi bio u Dalu još otkako smo te tvoja majka i ja odande odveli, je li tako?"

"Bio sam onda kada sam pošao sa tobom prilikom tvoje posete Dalu, pre pet godina."

"Da, da..." Seldon odmahnu rukom kao da želi da pokaže kako to nije ni od kakve važnosti. "Ali nisam to imao na umu. Odseli smo tada u jednom međusektorskom hotelu koji ni po čemu nije bio tipičan za Dal; pored toga, koliko se sećam, Dors ti nijednog trenutka nije dopustila da sam iziđeš na ulicu. Na kraju krajeva, imao si samo petnaest godina. Međutim, da li bi voleo da odeš u posetu Dalu sada, i to potpuno sam - sada, kad ti je već dvadeset godina?"

Rajč zagrokta. "Mama se s tim nikad ne bi složila."

"Ne kažem da mi se dopada mogućnost da se s njom oko toga porvem, ali, s druge strane, nisam ni nameram da je pitam za saglasnost. Pitam tebe: da li bi bio voljan da to učiniš za mene?"

"Iz čiste radoznalosti? Naravno! Voleo bih da pogledam kako sada tamo izgleda."

"Možeš li odvojiti malo vremena, s obzirom na svoje studije?"

"Naravno. Nikada još nisam izostao nedelju ili dve dana... Uostalom, možeš mi predavanja snimiti na traku, pa bih po povratku sve nadoknadio. Da, mogao bih izmoliti dozvolu da izostanem. Na kraju krajeva, moj stari predstavlja nešto ovde na univerzitetu - osim, tata, ukoliko te u međuvremenu nisu najurili."

"Još nisu. Ali ne mislim na tvoj odlazak tamo kao na puku zabavu."

"Bio bih iznenađen da je tako. Rekao bih, gotovo, da ti ni ne znaš šta je zabava. Iznenađen sam što ti je ta reč uopšte poznata."

"Ne budi bezobrazan. Kad se nađeš tamo, želim da se sretneš sa Laskinom Joranumom."

Rajč se ovog puta zaista iznenadi. "A kako da to izvedem? Nemam, čak, pojma ni gde da ga nađem."

"Naći ćeš ga u Dalu. Tražio je da se obrati Gradskom veću, povodom izbora svojih sledbenika. Ustanovićemo tačno kog će dana to biti i ti možeš poći nekoliko dana ranije."

"A kako, oče, da upriličim sastanak s njim? Ne verujem da mu se može tek tako banuti u kuću."

"Ne znam ni ja, ali prepuštam to tebi. Znao si kako da tako nešto izvedeš još kad ti je bilo dvanaest godina. Nadam se, što se toga tiče, da ti čula nisu otupila tokom ovih nekoliko godina."

Rajč se nasmeja. "Nadam se da nisu. Pa, pretpostavimo da se

sretnem s njim. Šta onda?"

"Pa, otkrij sve što možeš. Šta stvarno smeras. Šta zaista misli."

"Da li stvarno veruješ da će mi to reći?"

"Ne bih bio iznenađen ako bi to učinio. Ne zaboravi da umeš da uliješ poverenje, ti mala gnjido. A sada, hajde da o svemu popričamo."

I, popričali su. Nekoliko puta.

Seldonova razmišljanja unosila su nemir i u njega samog. Nije bio sasvim siguran kuda je sve to vodilo, ali se nije usuđivao da potraži savet od Juga Amarila ili od Demerzela ili od Dors (pogotovo ne od nje). Moguće je da bi ga sprečili. Moguće je da bi ga ubedili da mu zamisao ništa ne valja, a on nije želeo da u to bude ubeđen. Ono što je imao na umu činilo mu se kao jedini put do spasa i nije želeo da mu na tom putu stavljaju prepreke.

Ali da li je taj put uopšte postojao? Seldonu se činilo da je Rajč jedini kome bi moglo poći za rukom da zadobije Joranumovo poverenje; ali da li je Rajč bio prava alatka da se taj naum ostvari? Bio je Dalit i gajio je naklonost prema Joranumu. I, stoga, koliko je daleko Seldon mogao ići u svom poverenju u njega?

Užas! Rajč mu je bio sin - i Seldon nikada do tada nije imao razloga da u njega posumnja.

13.

Ako Seldon ma i na trenutak jeste posumnjao u vrednost svoje zamisli, ako je i pomislio da bi čitava stvar mogla pre vremena eksplodirati ili da bi je mogao usmeriti u pogrešnom pravcu; ako ga su ga i obrvavale razdiruće sumnje u pogledu toga da li se može u potpunosti pouzdati u to da će Rajč upešno odigrati svoju ulogu, nikakve sumnje kod njega nije bilo - baš nikakve - šta će na sve to reći Dors, kada to pred nju stavi kao fait accompli.

I, što se toga tiče, nije ostao razočaran - ukoliko je to, uopšte, bila prava reč da izrazi njegova osećanja.

Ipak, na neki način, jeste bio razočaran, budući da Dors nije užasnuto zavrištala, što je on, iz nekog razloga, očekivao da će učiniti, pripremajući se unapred da odoli njenom gnevu.

Ali kako je to mogao znati? Ona nije bila poput drugih žena i još nikad je nije video uistinu razbešnjenu. Možda joj, naprosto, nije bilo u prirodi da se istinski razgnevi - odnosno, da se ponaša onako kako bi, po njegovom mišljenju, trebalo da se ponaša neko istinski ljut.

Samo joj je pogled bio vrlo hladan i govorila je prigušenim glasom u kome se moglo osetiti gorko neodobravanje. "Poslao si ga u Dal? Samog?" Krajnje umereno. Jednostavno, kao pitanje.

Njen mirni glas na trenutak onespokoji Seldona, ali se on odmah pribra i čvrsto odgovori: "Morao sam. Bilo je neophodno."

"Da se objasnimo... Poslao si ga u tu lopovsku jazbinu, u to svratište ubica, u tu kloaku svih zamislivih zločina?"

"Dors! Ljutiš me kad tako govoriš! Očekivao bih samo od osobe pune predrasuda da razmišlja u takvim stereotipima!"

"Tvrdiš li da Dal nije onakav kakvim sam ga upravo opisala?"

"Naravno! Dal je pun ološa i zločinaca. Znam ja to sasvim dobro. Oboje to znamo. Ali nije čitav Dal takav. A, pored toga, postoje ološ i kriminalci u svakom sektoru, čak i u carskom sektoru, pa i ovde u Strilingu."

"Ipak, postoje i razlike u meri, zar ne? Jedan nije isto što i deset. Čak i ako na svim svetovima ima zločina, čak i ako zločina ima u svim sektorima, Dal ipak, zar ne, spada među najgore... Tu ti je

kompjuter. Proveri šta kažu statistike."

"Nema potrebe da to činim. Dal jeste najsiromašniji sektor na Trantoru i svima nam je dobro znano da postoji snažna uzajamna povezanost između siromaštva, bede i zločina. To ti priznajem."

"To mi priznaješ! A ipak, poslao si ga tamo samog? Mogao si i ti poći s njim, ili zatražiti od mene da i ja pođem, ili sa njim poslati i nekolicinu njegovih školskih drugara. Sigurna sam da bi bili oduševljeni što će izbeći nastavu."

"Ono zbog čega mi je tamo potreban iziskuje da bude sam."

"A zbog čega ti je, zapravo, tamo potreban?"

Ali Seldonova tvrdoglava ćutnja bila je jedini odgovor na to pitanje.

"Da li je dotle došlo?" upita Dors. "Više mi ne veruješ?"

"Reč je o svojevrsnoj kocki i nameravam da sam preuzmem sav rizik. Ne mogu u to upetljivati ni tebe, niti ikog drugog."

"Ali ne rizikuješ ti... Jadni Rajč je taj koji rizikuje."

"On ništa ne rizikuje", odvrati Seldon nestrpljivo. "Već mu je dvadeset godina, mlad je i snažan i čvrst kao drvo, a ne mislim, pri tom, na ove primerke koje ovde na Trantoru čuvamo pod staklenim zvonom. Mislim na ono dobro, čvrsto drveće u helikonskim šumama... Pored toga, za razliku od Dalita, savršeno vlada borilačkim veštinama."

"Ti i tvoje borilačke veštine", procedi Dors, ni za mrvicu ne ublažavajući hladnoću svog glasa. "Misliš da ti je to odgovor na sve moguće. Ali Daliti nose noževe. Svi, bez izuzetka. Čak, pretpostavljam, i blastere."

"Za blastere ne znam. Zakon je u pogledu toga krajnje izričit. A što se noža tiče, siguran sam da ni Rajč nije bez njega. Uvek ima nož uza se i ovde na univerzitetu, gde je to beziznimno protivzakonito. Misliš li, onda, da bi na Dal pošao bez noža?"

Dors ništa ne odgovori.

Seldon takođe počuta nekoliko trenutaka, a onda odluči da pokuša da je stiša. "Čuj", obrati joj se on, "ovoliko ti ipak mogu reći... Nadam se da će se sresti sa Joranumom, koji treba da dođe u posetu Dalu."

"Je li? I šta očekuješ da Rajč tim povodom učini? Da navede

Joranuma da gorko zažali zbog svojih političkih stavova i da ga otpravi natrag u Mikogen?"

"Ma hajde... Stvarno! Ukoliko i dalje budeš tako podrugljiva, ovaj naš razgovor izgubiće svaki smisao." On skrenu pogled sa nje i zagleda se kroz prozor, prema plavosivom nebeskom svodu ispod kupole. "Ono što od njega očekujem..." Glas mu na trenutak uzdrhta. "Ono što od njega očekujem jeste da spase Carstvo."

"Svakako. Tako je najlakše."

Seldonov glas postade tvrđi. "To je ono što očekujem. Ti nemaš nikakvo rešenje. Istini za volju, ni Demerzel ga nema. Sam mi je rekao da je rešenje u mojim rukama. I, stoga, želim da ga iznađem i zato mi je Rajč potreban tamo u Dalu. Najzad, i samoj ti je dobro znana njegova sposobnost da izaziva naklonost. Uspelo mu je s nama dvoma, pa verujem da će mu uspeti i sa Joranumom. I, ako sam u pravu, sve će biti kako valja."

Dorsine oči naglo se, obešenjački, razročagiše. "Nameravaš li to da mi kažeš da se u svemu tome rukovodiš psihoistorijom?"

"Ne, ne. Ne nameravam da te lažem. Još nisam došao dotle da bih se, u bilo kom pogledu, mogao rukovoditi psihoistorijom... Ali, kao što znaš, Jugo ne prestaje da govori o intuiciji... A ni ja, znaš, nisam bez nje."

"Intuicija! Šta je to? Odredi mi je pobliže!"

"Naravno... Evo: intuicija je svojstvo, jedinstveno svojstvo ljudskog uma, da na temelju činjenica koje su, same po sebi nepotpune, ili, čak, možda, takve da mogu odvesti na krivi trag - iznađe tačne, valjane odgovore."

"I tebi je to pošlo za rukom."

"Tako je." Seldon te reči izgovori sa najčvršćim uverenjem.

Ali, u sebi, on pomisli nešto što se nije usudio da podeli čak ni sa Dors. Šta ako Rajčov šarm ne proradi? Ili, još gore, ako svest o tome da je Dalit postane preteško breme za njega?

14.

Biliboton je, naprosto, bio Biliboton - prljav, razvučen, mračan i krivudav - oličenje raspadanja, a ipak pun životnosti za koju je Rajč bio ubeđen da je nigde drugde na Trantoru nije bilo moguće naći. Možda takvu životnost nije bilo moguće naći nigde drugde u čitavom Carstvu, mada Rajč, iz prve ruke, nije poznavao nijedan drugi svet osim Trantora.

Poslednji put je u Bilibotonu boravio kada mu je bilo jedva nešto više od dvanaest godina, ali mu je, uprkos tome, izgledao kao da se ni najmanje nije promenio. I dalje je bio ista ona mešavina potištenosti i neobuzdanosti, ispunjen nadobudnim ponosom i gundavom odbojnošću. Muškarce su odlikovali tamni, gusti brkovi, a žene vrećaste haljine koje su sada Rajču, u međuvremenu odraslom i sa saznanjima iz velikog sveta, ovog časa delovale kao neverovatno aljkave.

Kako su žene sa takvim haljinama uopšte mogle očekivati da će privući muškarce? Ipak, bilo je to šašavo pitanje. Čak i kad mu je bilo samo dvanaest godina, imao je sasvim jasnu predstavu o tome koliko ih je lako i brzo moguće svući.

I tako je, eto, ponovo bio tu, izgubljen u mislima i sećanjima, šecući se ulicom pored radnji s izlozima i nastojeći da uveri sam sebe kako je upamtio baš ovo ili ono određeno mesto i pitajući se da li se, posvuda oko njega, nalaze ljudi kojih se nekad sećao i koji su sada osam godina stariji. Oni koji su mu, možda, bili drugovi u detinjstvu - i istog časa, s nelagodom, shvati da se, čak i ako pamti neke od nadimaka koje su jedni drugima davali, ne seća nijednog od njihovih pravih imena.

U stvari, praznine u njegovim sećanjima bila su ogromne. Ne zbog toga što je osam godina bilo stvarno dugo vreme, već stoga što je to bilo dve petine njegovog ukupnog životnog veka i što mu je život, otkako je napustio Biliboton, bio toliko različit da se sve što se pre toga zbilo razvejalo kao kakav mutan san.

Ipak, mirisi su bili tu. On se zaustavi ispred jedne oniske i prljave pekare i udahnu miris kokosovog preliva što je strujao vazduhom -

nešto na šta nigde drugde nije mogao naići. Čak i kada bi negde zastao da kupi kolačić sa kokosovim prelivom, čak i kada je reklamna krilatica govorila da je 'pravi dalitski', bila je to tek puka imitacija, i ništa više.

Odjednom, njime ovlada silna napast. Pa, što da ne? Imao je kod sebe dovoljno kredita, a ni Dors nije bila tu da napući nos i naglas se upita koliko bi čisto - odnosno, verovatnije, nečisto - to mesto moglo biti. Ko je u starim, dobrim danima još brinuo o čistoći?

Radnja je bila mračna i Rajču je bilo potrebno nekoliko trenutaka da mu se oči prilagode. Bilo je tu nekoliko stočića, sa dve-tri ne baš krhke stoličice za svakim od njih; ljudi su tu nesumnjivo mogli dobiti lako posluženje, kolačiće od moke ili kokosa. Neki mladić sedeo je za jednim od stočića, sa praznom šoljom ispred sebe, odeven u izandalu majicu sa kratkim rukavima koja bi, pri boljem osvetljenju, po svoj prilici izgledala još prljavija.

Pekar, ili, verovatnije, poslužitelj, iziđe iz pokrajnog sobička i prilično nabusito upita: "Šta bi d' uzmeš?"

"Koku-led", odgovori Rajč isto tako nabusito (ne bi bio Bilibotonac da je ispoljio bilo kakvu ljubaznost), koristeći se starim žargonskim izrazom koji mu se namah vrati u sećanje.

Izraz je, po svemu sudeći, još bio u opticaju, jer mu poslužitelj malo potom donese traženo, držeći kolač golim rukama. Rajč bi to nekad prihvatio kao samo po sebi razumljivo, ali sada oseti blago gađenje.

"Jel' ti treba salfet?"

"Ne", odgovori Rajč, "poješću ga ovde." Pošto poslužitelju dade novac, on uze kolač iz njegovih ruku i zagriže ga, napola zatvorivši oči. Retko je kao dečak bio u prilici da ga sebi priušti - samo kada bi mu, ponekad, pošlo za rukom da izmami neku paru da bi ga kupio ili kada bi mu neki trenutno bogatiji drugar dao jedan griz, ali, najčešće, kada bi uspeo da ga ukrade, dok niko nije obraćao pažnju. A sada ih je, eto, mogao kupiti koliko mu srce poželi.

"Hej", začu se nečiji glas.

Rajč otvori oči. Obraćao mu se onaj mladić za susednim stolom, kao da frkće na njega.

"Momak, mene propituješ?" odvrati ljubazno Rajč.

"Aha. Šta radiš ovdi?"

"Jedem koka-led. A što pituješ?" Potpuno nesvesno, ponovo se vratio bilibotonskom načinu govora. Bez ikakvih poteškoća.

"Mislim, šta radiš ovdi u Bilibotonu?"

"Ovdi sam rođen. I odrast'o. Al' u krevetu, a ne k'o ti, na ulici." Uvreda sasu s lakoćom, kao da nikad nije ni odlazio odavde.

"Je l? 'Aljina ti je suviše fina za Biliboton. Prava kicoška. A i smrdiš na parfen." On pri tom podiže mali prst, da naglasi šta ima u vidu."

"Nećem da pričam kol'ko ti smrdiš. Bijo sam napolju, med' svetom."

"Med' svetom? Tra-la-la!" Još dva momka pojaviše se u pekari i Rajč se lako namršti, nesiguran da li su navratili slučajno ili su došli po pozivu. Momak za stočićem obrati se pridošlicama. "Ovaj ovdi kaže da je bijo med' svetom. Tvrdi da je Bilibotonac."

Jedan od pridošlica podrugljivo mu salutira, iskezivši se bez tračka ljubaznosti. Zubi su mu izgubili svaku boju. "Oho, baš lepo! Mlogo je dobro sresti nekog Bilibotonca koji je bijo med' svetom. Eto o'ma i prilike da pomogne nekom jadničku odavdi iz sektora. Kao, nekim kreditom. Imaš neki kredit viška za siromahe, a?"

"Kol'ko para imaš, gospočiću?" upita drugi, mrko posmatrajući Rajča.

"Hej!" uzviknu čovek za kasom. "O'ma da ste brisali iz moje radnje! Neću ovdi nikak'u nevolju!"

"Neće biti nikak'e nevolje", odvrati Rajč. "Evo, brišem."

On načini pokret kao da će da krene, ali mu mladić za stolom prepreči put nogom. "Nejdi, drugar. Faliće nam tvoje društvo."

(Čovek za kasom, očigledno strahujući od onoga što će uslediti, nestao je u pokrajnoj prostoriji).

Rajč se nasmeši. "Jednom, davno", reče on, "kad sam bijo ovdi sa mojim starom i mojom starom, deset tak'ih ko vi 'teli su da nas zaustave. Deset. Prebroj'o sam i'. Morali smo da se pobrinemo za nji'."

"Jel'?" upita prvi od dvojice pridošlica. "I tvoj matori se za sve nji' pobrin'o?"

"Moj matori? Neee... Nije 'teo da džaba troši dlanove. Moja stara

je sve obavila. A ja to umem i bolje od nje. A vas ima samo tri. Pa, ne zamer'ite, ja bi' kren'o."

"Narafski. Samo, ostavi nam kredite. I te tvoje 'aljine."

Mladić koji je sedeo za stolom ustade. U ruci je držao nož.

"Tako, znači", primeti Rajč. "'Oćete da mi traćite vreme." On dovrši svoj kolač i napola se okrenu. A onda, poput munje, oslonivši se na sto, izmahnu desnom nogom i vrškom obuće neumoljivo zakači po preponama momka sa nožem.

Ovaj se sruči na pod glasno kriknuvši. Stočić se odjednom podiže i potisnu prvog pridošlicu prema zidu, držeći ga tu kao prikovanog, dok, istovremeno, Rajčova desna ruka sevnu i on nadlanicom udari drugog pridošlicu po grkljanu, od čega se ovaj samo zakašlja i stropošta na pod.

Prošlo je samo sekund ili dva i Rajč je sada stajao sa po jednim nožem u obema rukama. "A sadena, koji od vas 'oće samo da mrdne?"

Zurili su u njega, ali ostadoše kao zamrznuti. "Pa, kad je tako, ja odo'."

Ali poslužitelj, koji se bio povukao u pokrajnu prostoriju, mora da je pozvao pomoć, jer tri čoveka sada se pojaviše u radnji, praćeni poslužiteljevim kreštavim glasom: "Bitange! Obične bitange!"

Sva tri čoveka bila su jednoobrazno odevena, po svemu sudeći u uniforme - ali kakve Rajč nikada do tada nije video. Pantalone su im bile uvučene u čizme, široke zelene majice s kratkim rukavim bile su im stegnute u pojasu, dok su na glavama imali zaobljene šešire pomalo smešna izgleda. Na svakoj od majica, pri vrhu i s leve strane, stajalo je utisnuto JG.

Po svemu su delovali kao Daliti, osim što im brkovi baš nisu izgledali dalitski. Bili su crni i gusti, ali i pažljivo štucovani iznad gornje usne, umesto da slobodno padaju svom dužinom. Rajč oseti u sebi kako mu njihov izgled ne prija. Nedostajala im je razigranost njegovih vlastitih brkova; ipak, morao je priznati da deluju čisto i uredno.

"Ja sam kaplar Kvinber", oglasi se vođa trojke. "Šta se ovde događa?"

Trojica napadača stadoše lagano ustajati, očito u bednom stanju.

Jedan je još bio presamićen, drugi je bolno trljao vrat, dok je treći delovao kao da su mu ramena iščašena.

Kaplar ih je posmatrao praznim pogledom, dok su dva njegova čoveka preprečila put do vrata. Potom se okrenu Rajču koji je, kako se činilo, jedini ostao nepovređen. "Jesi li, momak, i ti Bilibotonac?"

"Ovde sam rođen i ovde odrastao, ali sam osam godina živeo izvan Bilibotona." Više nije koristio bilibotonski način govora, odnosno, samo delimično, u meri u kojoj je to i sam kaplar činio. Bilo je, pored Bilibotona, i drugih delova Dala, čiji su žitelji ispoljavali težnju da budu znatno uglađenijih manira.

"Da li ste vi iz snaga bezbednosti?" upita Rajč. "Ne prepoznajem vam baš uniforme i..."

"Nismo iz snaga bezbednosti. Nećeš baš imati priliku da ih sretniš ovde u Bilibotonu. Mi smo pripadnici Joranunove garde i ovde održavamo red. Poznata su nam ova trojica i već smo ih više puta upozorili. Pobrинуćemo se za njih. Međutim, momak, ti si naš problem. Ime? Lični broj?"

Rajč im reče.

"I šta se ovde dogodilo?"

Rajč im ispriča.

"Po kak'om si poslu ovde?"

"Trenutak", pripomenu Rajč. "Kakvog prava imate da me ispitujete? Ukoliko ne pripadate snagama bezbednosti..."

"Momak", prekide ga grubo kaplar, "ne dovodi u pitanje naša prava. Mi smo jedini koji održavamo red u Bilibotonu i imamo prava onoliko kol'ko ih sami uzmemo. Reče nam da si pretukao ove tri bitange i ja ti verujem. Ali s nama ne bi tako lako izišao nakraj. Nije nam dozvoljeno da nosimo blastere..." Rekavši to, kaplar lagano izvuče blaster.

"A sada, reci mi kak'im si poslom ovde."

Rajč uzdahnu. Da se uputio pravo u Gradsku većnicu, kao što je trebalo da učini... da nije zastao, prepustivši se osećanju nostalgije, da nije uzeo taj kolač...

"Došao sam važnim poslom..." odgovori on. "Da se sretnem sa gospodinom Joranumom. I kako se čini da pripadate njegovoj orga..."

"Da se sretneš sa vođom?"

"Da, kaplare."

"Sa ta dva noža?"

"Potrebno su mi za samoodbranu. Nisam nameravao da ih zadržim pri susretu sa gospodinom Joranumom."

"Tako ti kažeš. Stavićemo te u pritvor, gospođiću. I sve ćemo ispitati, do najmanje pojedinosti. Možda će potrajati, ali svejedno."

"Ali nemate na to prava. Vi niste zakonska..."

"Pa, nađi nekog kome ćeš se požaliti. Dotle si u našim rukama."
I pošto su mu oduzeli noževe, Rajč je bio stavljen u pritvor.

15.

Kleon više nije bio onako prikladan mlad monarh kakav je bio prikazivan na hologramima. Možda i jeste - na holografskim slikama - ali ogledalo je govorilo nešto drugo. Njegov poslednji rođendan proslavljen je s uobičajenom veličanstvenošću i raskoši, ali je, uprkos svemu, to ipak bio njegov četrdeseti rođendan.

Sam car nije nalazio ništa loše u činjenici da mu je već bila četrdeseta. Zdravlje ga je savršeno služilo. Jeste bio malo otežao, ali ne suviše. Lice bi mu, možda, izgledalo malčice starije, da nije bilo sitnih, povremenim doterivanja, što mu je donekle davalo gledosan izgled.

Na prestolu se nalazio već osamnaest godina - bila je to već jedna od najdužih vladavina u tom veku - i nije nalazio ništa što bi ga moglo omesti da ne vlada još četrdeset godina, što bi predstavljalo najdužu vladavinu u celokupnoj istoriji Carstva.

Kleon ponovo pogleda u ogledalo i pomisli da bi, da nije bilo treće dimenzije, izgledao još bolje.

A uzmimo Demerzela - odanog, nezaobilaznog, nepodnošljivog Demerzela. Nije se ni za trunčicu izmenio. I dalje je izgledao kao nekad - i to, koliko je Kleonu bilo poznato, bez ikakvih mikrodoterivanja. Naravno, i u pogledu toga, kao i svega drugog, Demerzel je bio krajnje ćutljiv. Međutim, kao da nikad nije bio mlad. Ničega mladalačkog nije bilo u njegovom izgledu ni kada je služio kod Kleonovog oca, u doba kada je sam Kleon bio još samo princ-naslednik. A ni sada nije delovao mlado. Nije li, u stvari, bolje izgledati od samog početka nešto stariji i nemati potrebu za kasnijim promenama?

Promene!

To ga podseti da je Demerzela pozvao s određenim razlogom, a ne da samo tu stoji dok se car prepušta razmišljanjima. Previše carevog razmišljanja Demerzel bi mogao shvatiti kao pouzdan znak starenja.

"Demerzele!" pozva ga on.

"Sire?"

"Taj Joranum. Dosadilo mi je da slušam o njemu."

"Nema, sire, nikakvog razloga da to činite... On predstavlja jednu od onih pojava koje se povremeno probiju u sam vrh vesti, da bi potom sasvim iščezle."

"Ali on još nije iščezao."

"Ponekad je, sire, za to potrebno malo više vremena."

"Šta misliš o njemu, Demerzele?"

"Opasan je, ali postigao je izvesnu meru popularnosti. I upravo je ta popularnost ono što povećava opasnost od njega."

"Ukoliko ti misliš da je opasan i ako ja nalazim da mi smeta, čemu onda čekati? Ne možemo li ga naprosto uhapsiti, ili ga se otarasiti, ili učiniti nešto slično?"

"Politička situacija na Trantoru, sire, veoma je delikatna..."

"Uvek je takva. Kada si mi ikad rekao nešto, a da to nije bilo delikatno?"

"Živimo u delikatnim vremenima, sire. Bilo bi neuputno učiniti nešto odlučnije protiv njega, ako bi to povećalo opasnost."

"To mi se ne dopada. Nisam baš nešto naročito načitan - carevi baš nemaju mnogo vremena za čitanje - ali, u svakom slučaju, poznata mi je istorija Carstva. Tokom nekoliko poslednjih vekova bilo je podosta primera da su se ti, kako ih nazivaju, populist, dočepali vlasti. U svakom slučaju, polazilo im je za rukom da vladajućeg cara svedu na običnu marionetu. A ja, Demerzele, ne želim da postanem marioneta."

"Bilo bi to, sire, naprosto nezamislivo."

"Neće baš biti nezamislivo, osim ako nešto ne preduzmemo."

"Pokušavam da preduzmem neke mere, sire, ali vrlo obazrivo."

"Postoji, u najmanju ruku, bar jedna osoba koju baš ne krasi tolika opreznost. Pre otprilike mesec dana, jedan univerzitetski profesor - jedan profesor - sasvim sam je sprečio moguće neredne Joranumovih pristalica. Naprosto je istupio i rasturio skup."

"Tačno, sire. A kako se dogodilo da čujete za to?"

"Čuo sam, jer je reč o profesoru za koga se veoma zanimam. A kako se dogodilo da mi ti ništa o tome ne kažeš?"

"Da li bi bilo u redu da vas uznemiravam svakom beznačajnom sitnicom koja dopre do mojih ušiju?" upita Demerzel gotovo

ulagivački.

"Beznačajnom? Ime čoveka koji je to izveo jeste Hari Seldon."

"Tako je, sire, tako se zove."

"A to ime mi baš nije nepoznato. Nije li, pre nekoliko godina, na poslednjoj Dekadnoj konvenciji, podneo neko saopštenje koje nas je zainteresovalo?"

"Tako je, sire."

Kleon kao da je bio zadovoljan. "Kao što vidiš, sećanje me još služi. Ne moram baš u svemu zavisiti od svojih ljudi. Čak sam u vezi s tim s njim i razgovarao, je li tako?"

"Sire, vašem se sećanju zaista ništa ne može prigovoriti."

"I šta se dogodilo sa tom njegovom zamisli? Posredi je bio neki sistem za predviđanje... Ipak, moje sećanje nije baš tako potpuno da bih umeo da kažem kako je to nazivao."

"Psihoistorija, sire. Ipak, nije to baš bio sistem za predviđanje stvari, već teorija o načinu za predviđanje opštih budućih trendova u ljudskoj istoriji."

"I šta se dogodilo s njom?"

"Ništa, sire. Kao što sam pokušao da vam tada predočim, pokazalo se da teorija nema nikakvu upotrebnu vrednost. Bila je to zanimljiva, ali nekorisna zamisao."

"Pa ipak, pokazalo se da je u stanju da učini nešto da spreči moguće neredne. Da li bi se usudio da to učini, da unapred nije bio siguran da će uspeti? Nije li to dokaz da je... ta... psihoistorija ipak delatna?"

"To je samo dokaz, sire, da je taj Seldon bezmerno odvažan čovek. Naime, čak i kad bi se njegova teorija pokazala delatnom, i dalje ne bi bila delatna ako je reč samo o jednoj osobi ili o jednom jedinom događaju."

"Nisi ti matematičar, Demerzele, već on. Mislim da je vreme da ponovo s njim porazgovaram. Na kraju krajeva, ni nova Dekadna konvencija nije više daleko."

"Bojim se, sire, da to ne bi bilo ni od kakve koris..."

"Demerzele, želim to. Postaraj se da tako bude."

"Razumem, sire."

16.

Rajč je slušao s jedva prikrivenim nestrpljenjem. Nalazio se u na brzinu sklepanoj ćeliji, duboko u jednom odgajalištu divljači u Bilibotonu, gde je priveden stazama kojih se više nije sećao. (On, koji je u starim danima bio u stanju da se kreće svim tim stazama i da uspešno zavara trag svakom gonioču).

Čovek koji se nalazio kraj njega, odeven u zelenu uniformu Joranimove garde, bio je ili neki misionar, ili ispirać mozgova, ili propali teolog. U svakom slučaju, rekao je da se zove Sander Ni i upravo je, upadljivim dalitskim naglaskom, izgovarao neku dugu litaniju koju je, očito, naučio napamet.

"Ako žitelji Dala žele da uživaju u jednakosti, moraju je postati dostojni. Dobra uprava, skromno ponašanje, pristojna zadovoljstva - sve je što se očekuje. Nasilnost i upotreba noževa optužbe su kojima nas drugi zasipaju kako bi opravdali svoju netrpeljivost. Moramo biti jasni na rečima i..."

Rajč ga prekide. "Slažem se s tobom, čuvaru Ni, sa svakom tvojom rečju... Ali moram videti gospodina Joranuma."

Njegov čuvar lagano odmahnu glavom. "Ne mo'š, dok ti ne zakaže sastanak il' ne dadne dozvolu..."

"Čuj, ja sam sin jednog uvaženog profesora sa Strilinškog univerziteta, jednog profesora matematike."

"Ne znam ti ja nikak'og profu... Mislijo sam da si rek'o da si iz Dala?"

"Jesam, naravno. Zar se to ne vidi po mom govoru?"

"A kažeš da ti je ćalac profa na nekom velikom univerzitetu? To mi s'ne slaže."

"Pa, on mi je poočim."

Čuvar malo razmisli, pa odmahnu glavom. "Znaješ li kogod u Dalu?"

"Pitaj Majku Ritu. Ona će me znati." (Bila je već prilično stara kada je on bio dečak. Mogla je dosad već sasvim poseniliti - a možda više nije ni bila živa).

"Nikad čuo za nju."

Koga još da navede? Nije poznavao nikoga ko bi mogao izroniti iz tamne svesti čoveka koji se nalazio pred njim. Najbolji njegov prijatelj bio je jedan njegov vršnjak koga su svi zvali Smudži - bilo je to, bar, jedino njegovo ime koje je znao. Međutim, čak ni u najvećem očajanju Rajč nije mogao prevaliti preko usana nešto poput: 'Znaš li nekog mojih godina ko se zove Smudži?')

"Tu je i Jugo Amaril", reče on konačno.

Jedna iskrica kao da odjednom zasvetle u Niovim očima. "Ko?"

"Jugo Amaril", ponovi Rajč brzo. "Radi kod mog oca na univerzitetu."

"Još jedan Dalit, a? Taj univerzitet k'o da je pun Dalita?"

"Ne, samo on i ja. Bio je radnik u toplotnim slivnicima."

"A šta on radi na univerzitetu?"

"Moj otac odveo ga je tamo pre osam godina."

"Pa... reći ću nekom da s'raspita."

I tako, Rajč je bio prinuđen da čeka. Jer čak i kada bi pobegao, gde da se skloni u zamršenim bogazama Bilibotona gde ga ne bi istog časa pronašli?

Dvadeset minuta kasnije, Ni se vrati u pratnji kaplara koji je Rajča priveo. Rajč oseti kako mu se nade bude; moglo se pretpostaviti da kaplar ima bar malo mozga.

"Ko je taj Dalit što si rek'o da ga poznaješ?" upita on.

"Jugo Amaril, kaplare, radnik u toplotnim slivnicima, koga je moj otac pre osam godina upoznao ovde i potom ga odveo na Strilinški univerzitet."

"A zbog čega je to učinio?"

"Mislio je, kaplare, da bi se mogao baviti i važnijim poslom nego što je onaj u toplotnim slivnicima."

"Kojim, na primer?"

"Matematikom. On..."

Kaplar ga ućutka pokretom ruke. "U kome slivniku je radio?"

Rajč se na trenutak zamisli. "Bio sam tada još dečak, ali mislim da je to bio C-2."

"Sasvim si blizu. C-3."

"Znači, kaplare, da ga poznaješ?"

"Ne lično, ali u toplotnim slivnicima svi znadu za tu priču, a i ja

sam tamo nekad radio. Ali možda si i ti tako čuo za to. Imaš li neki dokaz da stvarno poznaš Juga Amarila?"

"Slušaj. Evo kako ćemo postupiti. Na parčetu papira napisaću svoje ime, kao i ime mog oca. Potom ću dopisati samo još jednu reč. Stupi u vezu - bilo kako - s nekim važnijim iz okoline gospodina Joranuma - koji sutra treba da stigne ovamo, u Dal - i neka mu samo pročita moje ime, ime mog oca, i tu jednu reč. Ako se ništa ne dogodi, pristajem da ostanem ovde sve dok, pretpostavljam, sasvim ne istrunem - mada ne verujem da će se to dogoditi. U stvari, siguran sam da će me istog časa izvući odavde i da ćeš ti dobiti unapređenje što si im dostavio tu informaciju. Ako, pak, odbiješ, kada jednom ustanove da sam ovde - a to će se sigurno dogoditi - naći ćeš se u najvećoj mogućoj nevolji. Na kraju krajeva, poznato ti je da je Jugo Amaril otišao odavde s jednim čuvenim matematičarem; samo utuvi sebi u glavu da je taj uvaženi matematičar moj otac i da se zove Hari Seldon."

Kaplarovo lice jasno je pokazivalo da mu to ime baš ništa ne znači.

"Koja je to reč koju 'oćeš da dopišeš?" upita on.

"Psihoistorija."

Kaplar se namršti. "Šta ti to znači?"

"Nije važno. Samo je prenesi i videćeš šta će se dogoditi."

Kaplar, na kraju, dodade Rajču mali komad papira, istrgnut iz neke beležnice. "U redu. Napiši to što 'oćeš, pa ćemo videti šta će se dogoditi."

Rajč odjednom shvati da podrhtava čitavim telom. I sam je veoma želeo da sazna šta će se dogoditi. Premnogo je stvari zavisilo od toga kome će kaplar predati cedulju i kakva je magija koju ispisana reč nosi sa sobom.

17.

Hari Seldon je posmatrao kako se kišne kapi uobličavaju na zakrivenim prozorima carskog vozila i odjednom ga živo obuze gotovo nepodnošljivo osećanje nostalgije.

Bio je to tek drugi put tokom osam godina njegovog boravka na Trantoru kako mu je stigao nalog da dođe u posetu caru, na jedinom neprekrivenom zemljištu na planeti - i oba puta vreme je bilo rđavo. Prvi put, neposredno po njegovom prispeću na Trantor, rđavo vreme jedva da mu je uticalo na raspoloženje. Nije to za njega bilo ništa novo. Na njegovom rodnom svetu, Helikonu, najzad, bilo je takođe oluja, pogotovo u onoj oblasti u kojoj je on odrastao.

Ali bilo je već osam godina kako živi u veštački stvaranoj klimi, u kojoj su oluje donosili kompjuterizovani oblaci što su se nasumično pojavljivali i u kojoj su plahe kiše padale, mahom, tokom noći. Besni vetrovi bili su zamenjeni povetarcima i nikada nije bilo ni velikih hladnoća ni velikih žega - tek sitnih promena koje su od čoveka iziskivale ili da raskopča košulju ili da navuče laganu jaknu. A mogao je da čuje žalopojke i zbog takvih, jedva uočljivih skokova.

Ovog puta, međutim, Hari je bio u prilici da vidi kako dosadna kišica sipi sa hladnog neba - nije to doživeo već podosta godina - i to mu se dopadalo; bila je to prava stvar. Podsećalo ga je to na Helikon, na njegovu mladost, na srazmerno bezbrižne dane, i on se na trenutak upita ne bi li mogao ubediti vozača da do carske palate vozi zaobilaznim putem.

Nemoguće! Car je želeo da ga što pre vidi, a put do palate običnim vozilom ionako je dugo trajao, uprkos tome što su vozili u pravoj liniji, bez ikakvog saobraćaja koji bi usporavao njihovo kretanje. Nije, naravno, bilo moguće ostaviti cara da predugo čeka.

Bio je to Kleon različit od onoga koga je Seldon upoznao pre osam godina. Sada je imao najmanje pet kilograma više i lice mu je bilo poprimilo nekakav mrzovoljan izraz. Ipak, koža oko očiju i na obrazima bila mu je zategnuta i Seldon je u tome prepoznao dejstvo možda i previše sitnih doterivanja. Na neki način, Seldon oseti sažaljenje prema Kleonu - uprkos svoj svojoj moći i carskom

položaju, Kleon nije mogao izbeći dejstvo protoka vremena.

I tako, još jednom se Kleon susrete sa Harijem Seldonom, u istoj raskošno nameštenoj prostoriju u kojoj su se našli i prvi put. Kao što je bio običaj, Seldon je čekao da ga vladar oslovi.

Pošto je, nakratko, osmotrio Seldonovu priliku, car mu se obratio običnim glasom: "Milo mi je, profesore, što vas ponovo vidim. Ali da odmah odustanemo od svih formalnosti, kao što smo to učinili i prošli put kada smo se sreli."

"Hvala vam, sire", odvrati Seldon kruto. Nije baš uvek bilo bezbedno biti opušten, makar to čoveku, u jednom trenutku ponesenosti, naložio i sam car.

Kleon načini neodređen pokret rukom i prostorija odjednom kao da ožive: automatizovani stočić se pojavi, sa već spremljenim posuđem. Zbunjen, Seldon nije imao vremena da se posveti pojedinostima.

"Seldone, da li bi večerao sa mnom?" upita car ovlaš.

Poziv nije delovao kao formalno pitanje, ali je, nekako, u sebi nosio prizvuk naređenja.

"Biće mi čast, sire", odgovori Seldon i oprezno se obazre oko sebe. Znao je veoma dobro da se caru nisu (ili nije trebalo) postavljala pitanja, ali nije video kako bi se iz toga mogao izvući. "Premijer neće večerati s nama?" upita on tiho, trudeći se da mu pitanje što je manje moguće zvuči kao pitanje.

"Neće", odgovori Kleon. "Trenutno je zauzet drugim obavezama, a pored toga, iskreno rečeno, želeo bih da porazgovaramo nasamo."

Večerali su neko vreme u potpunoj tišini... Kleon nije skidao pogled s njega, dok je Seldon, povremeno, pokušavao da istisne po koji bled osmeh. Kleona nije bio glas da je surov, ili, čak, nepredvidljivih raspoloženja, ali, u načelu, mogao je pod bilo kakvim izgovorom uhapsiti Seldona; i ako je careva namera bila da samo pokaže svoju moć, moguće je da nikad ne bi ni došlo do suđenja. Uvek je bilo najbolje ne skretati na sebe pažnju, ali Seldon to, ovog puta, naprosto nije mogao izbeći.

A opet, sigurno je da nije bilo gore nego pre osam godina, kada je u carsku palatu bio sproveden pod oružanom pratnjom... Ipak, ni ta činjenica nije doprinela da se Seldon oseti bolje.

"Seldone", odjednom mu se ponovo obrati Kleon. "Znaš, moj prvi ministar od velike mi je koristi, pa ipak, povremeno imam utisak da ljudi smatraju kako on sve vreme misli za mene. Da li i ti tako misliš?"

"Ni na pamet mi ne pada, sire", odgovori Seldon mirno. Ne bi imalo nikakvog smisla odveć žučno to osporiti.

"Ne verujem ti. Ipak, znaš, ja mislim svojom glavom i dobro se sećam da si se, kada si stigao na Trantor, bavio nečim što si tada nazivao psihoistorijom."

"Siguran sam, sire", primeti Seldon ljubazno, "da se, takođe, dobro sećate da sam vam tada predočio da je reč o jednoj matematičkoj teoriji bez ikakve upotrebne vrednosti."

"Da, tako si rekao. I još stojiš iza toga?"

"Da, sire."

"Jesi li tokom svih ovih godina radio na toj teoriji?"

"Povremeno, sire, ali nisam došao ni do čega. Na nesreću, kaos se stalno upliće i predvidljivost baš nije..."

Car ga prekide. "Postoji jedan poseban problem kojim bih želeo da se pozabaviš... Ali posluži se dezertom. Odličan je."

"O kakvom je problemu reč, sire?"

"O onom Joranumu. Demerzel mi reče - znaš, veoma obzirno - da ne bi valjalo da uhapsim tog čoveka i upotrebim silu da obuzdam njegove pristalice. Po njemu, to bi samo čitavu situaciju učinilo još gorom."

"Ako on to kaže, verujem, onda, da je tako."

"Ali ja ne želim da taj Joranum... U svakom slučaju, ne želim da budem njegova lutka. A Demerzel ništa ne preduzima."

"Siguran sam, sire, da čini sve što može."

"Ako nešto i čini da otkloni taj problem, sasvim je sigurno da me o tome ne obaveštava."

"Moguće je, sire, da to ne čini iz prirodne želje da vas zadrži izvan sukoba. Moguće je da premijer smatra da ako taj Joranum namerava... namerava..."

"Da preuzme vlast", zaključio Kleon glasom u kome se osećao beskrajn prezir.

"Tako je, sire. Čini se da ne bi bilo mudro stvoriti utisak da ste mu

se vi lično suprotstavili. Morate, radi dobrobiti čitavog Carstva, ostati izvan svega toga."

"Više bih voleo, radi dobrobiti Carstva, da se otarasim tog Joranuma... I Seldone, šta mi ti predlažeš?"

"Ja, sire?"

"Ti, Seldone", potvrdi Kleon nestrpljivo. "Pre svega, dopusti mi da ti kažem da ti uopšte ne verujem kada tvrdiš da je ta tvoja psihoistorija puka igra. Demerzel ti je, očito, prijatelj. Misliš li da sam tolika budala i da mi to nije poznato? On nešto očekuje od tebe, a to može biti samo psihoistorija, i, budući da nisam budala, i ja je od tebe očekujem... Seldone, jesi li ti za Joranuma? Hoću istinu!"

"Ne, sire, nisam za njega. Smatram, čak, da predstavlja veoma veliku opasnost po Carstvo."

"U redu, verujem ti... Koliko sam upoznat, potpuno sam si sprečio moguće neredne njegovih pristalica na univerzitetu."

"Postupio sam tako, sire, vođen trenutnim osećanjima."

"Pričaj to nekoj budali, a ne meni. Izveo si to uz pomoć psihoistorije."

"Sire?"

"Ne protivi se. Šta preduzimaš u pogledu tog Joranuma? Mora biti da nešto činiš, ako si na strani Carstva."

"Sire", započe Seldon neodlučno, nesiguran do koje je mere car upoznat sa tokom stvari. "Poslao sam svog sina da se nađe sa Joranumom u sektoru Dal."

"Zbog čega?"

"Moj sin je Dalit... i veoma prepreden. Moguće je da će otkriti nešto što bi nam moglo koristiti."

"Moguće?"

"Samo moguće, sire."

"Obaveštavaćeš me?"

"Naravno, sire."

"I, Seldone, nemoj mi više pričati da psihoistorija ne postoji, da je reč samo o tvojoj maloj igri. Neću više to da čujem. I očekujem da uradiš nešto u vezi s tim Joranumom. Ni sam ne mogu reći šta, ali moraš nešto učiniti. Ne prihvatam nikakve izgovore... Možeš sad da ideš."

Seldon se vrati na Strilinški univerzitet daleko tmurnijeg raspoloženja nego kada je sa njega krenuo. Kleon je zvučao kao da ne namerava da dopusti nikakav neuspeh.

Sve je sad zavisilo od Rajča.

18.

Rajč je sedeo u predvorju jedne javne zgrade u Dalu u kojoj još nikad nije bio - u koju, kao odrpani deran, nije ni mogao kročiti. Istini za volju, i sada se osećao pomalo nelagodno, kao da se našao na zabranjenom području.

Ipak, pokušao je da deluje smireno, umilno i kao neko ko uliva poverenje.

Otac mu je više puta napomenuo da su to osobine koje ga krase, ali ih on, ipak, nije bio svestan. Ako ih je zaista posedovao, samo bi, najverovatnije, sve pokvario nastojeći da izgleda onakav kakav je zaista bio.

Pokušavao je da se opusti, dok je krajičkom oka posmatrao čoveka koji je nešto radio na kompjuteru za stolom. Čovek, očigledno, nije bio Dalit. Bio je to, zapravo, Gambol Din Namarti, isti onaj sa skupa koji je njegov otac rasturio i koga je i sam Rajč tamo video.

S vremena na vreme, Namarti bi podigao oči sa stola i uputio Rajču neprijateljski pogled. Čovek je, nesumnjivo, ostajao sasvim hladan na Rajčov šarm. Rajč je to mogao sasvim dobro uočiti.

Rajč nije ni pokušavao da na Namartijevo neprijateljstvo odgovori prijateljskim smeškom. Delovalo bi to odveć namešteno. Naprosto, čekao je. Do sada je uspeo dovde da dopre. A kada Joranum stigne, kao što su svi očekivali, Rajč će već dobiti priliku da porazgovara s njim.

I Joranum zaista stiže, razbacujući svuda unaokolo svoj osmeh namenjen javnosti, zračeci toplinom i samouverenošću. Namarti podiže ruku i Joranum zastade. Govorili su o nečem tihim glasom i Rajč ih je pažljivo posmatrao, uzalud nastojeći da deluje kao da to ne čini. Izgledalo je očigledno da Namarti odgovara Joranuma od sastanka s njim i Rajč malo zazebe.

A onda Joranum pogleda put Rajča, nasmeši se i gurnu Namartija u stranu. Rajč je bio gotovo siguran da je, iako je Namarti možda mozak u tom dvojcu, Joranum čovek harizme.

Joranum se uputi prema njemu i ispruži mesnatu, vlažnjikavu

šaku. "Gle, gle. Profesorov sinak! Pa, kako si?"

"Odlično, gospodine. Hvala na pitanju."

"Koliko sam shvatio, imao si nekih neprilika ovde?"

"Ne previše, gospodine."

"I koliko sam shvatio, došao si ovamo sa porukom svog oca... Nadam se da je porazmislio i da je odlučio da mi se pridruži u mom velikom pohodu?"

"Nisam siguran, gospodine, da je o tome reč."

Joranum se malčice namršti. "Jesi li ovde bez njegovog znanja?"

"Ne, gospodine. On me je poslao."

"Shvatam... Jesi li gladan, momče?"

"Trenutno nisam, gospodine."

"Pa, onda, nadam se da ti neće smetati ako ja nešto prezalogajim. Ne nalazim baš mnogo vremena da uživam u blagodetima života", dodade on, široko se osmehnuvši.

"Kako god želite, gospodine."

Obojica potom priđoše stolu i sedoše, a Joranum izvuče jedan sendvič, razmota ga i otkide zalogaj. Dok je postavljao novo pitanje, glas mu je bio pomalo nerazgovetan. "A zbog čega te je, sinko, poslao ovamo?"

Rajč sleže ramenima. "Verujem da je mislio da bih mogao otkriti nešto što bi on kasnije mogao upotrebiti protiv vas. I srcem i dušom je uz prvog ministra, Demerzela."

"A ti nisi?"

"Nisam, gospodine. Ja sam Dalit."

"Znam da si, mladi Seldone, ali šta to treba da znači?"

"To znači da se osećam potlačen, da sam na vašoj strani i da želim da vam pomognem. Razume se, ne bih želeo da moj otac to dozna."

"Nema ni razloga da sazna. A kako to misliš da mi pomogneš?" On pri tom uputi brz pogled prema Namartiju, koji je sedeo naslonjen za stolom, slušajući, skrštenih ruku i natmurena lica. "Da li ti je išta poznato o psihoistoriji?"

"Nije, gospodine. Otac ne razgovara sa mnom o tome - a i da to čini, ne bih ništa uspeo da shvatim. Ipak, ne verujem da je dosad išta postigao u vezi s tim."

"Jesi li siguran?"

"Naravno da sam siguran. Tamo je još jedan momak, Jugo Amaril, takođe Dalit, koji mi povremeno priča o tome. Siguran sam da ni do čega nisu došli."

"Aha..." A šta misliš, da li bih se ja mogao sresti s tim Amarilom?"

"Ne verujem. On baš ne mari mnogo za Demerzela, ali je i dušom i telom za mog oca. Ne bi ga izneverio."

"Ali ti bi to učinio?"

Rajč se malo namršti, ali tvrdoglavo ponovi: "Ja sam Dalit."

Joranum pročisti grlo. "U tom slučaju, da te ponovo upitam. Kako, mladiću, zamišljaš da bi mi mogao biti od pomoći?"

"Imam nešto za vas, ali se bojim da u to nećete poverovati."

"Stvarno? Pa, probaj. Ako ti ne poverujem, reći ću ti."

"Reč je o prvom ministru, Etu Demerzelu."

"Slušam."

Rajč se nelagodno osvrnu oko sebe. "Može li me neko čuti?"

"Samo Namarti i ja."

"Pa, u redu, onda... Taj Demerzel nije ljudsko biće. On je robot."

"Šta?!" uzviknu Joranum.

Rajč oseti potrebu da objasni. "Robot je, gospodine, zapravo mehanički čovek. Nije ljudsko biće. On je mašina."

Namarti se bučno umeša. "Jo-Jo, ne veruj mu! Pa, to je smešno!"

Joranum ga ućutka pokretom ruke. Oči su mu blistale. "Odakle to znaš?"

"Moj otac je jednom bio u Mikogenu. On mi je to rekao. U Mikogenu mnogo pričaju o robotima."

"Da, to mi je poznato. U najmanju ruku, i ja sam to čuo."

"Mikogenci veruju da je, nekada davno, među našim precima bilo puno robota, ali da su ih oni istrebili."

Namartijeve oči se suziše. "Ali šta te navodi na pomisao da je Demerzel robot? Prema onome što sam ja čuo, roboti su bili načinjeni od metala, je li tako?"

"Tako je", odgovori Rajč ozbiljno. "Ipak, prema onome što sam ja čuo, bilo je i nekoliko robota koji su bili sasvim nalik na ljudska bića i koji su, zapravo, mogli živeti večito..."

Namarti žestoko zatrese glavom. "Predanja! Smešna predanja!"

Jo-Jo, zbog čega uopšte slušamo..."

Ali Joranum ga hitro preseče. "Ćuti, Gambole, želim da ovo čujem! I ja sam čuo za ta predanja..."

"Ali, Jo-Jo, to su besmislice."

"Ne zaleći se toliko s tim: 'Besmislice'! Pored toga, čak i da jesu, ljudi i žive i umiru za njih. Nije toliko stvar u tome šta jeste, već šta ljudi misle da jeste... Reci mi, mladiću... Ostavimo li predanja po strani, šta te navodi na pomisao da je Demerzel robot? Pretpostavimo da roboti zaista postoje. Šta je to, onda, što te navodi da kažeš da je Demerzel robot? Je li ti on to rekao?"

"Nije, gospodine", odgovori Rajč.

"Da li ti je otac to rekao?" nastavi Joranum.

"Nije, gospodine. To je samo moja pomisao, ali sam siguran da je tako."

"Kako to? Zbog čega si tako siguran?"

"Reč je o nečem u vezi s njim. Ne menja se. Ne stari. Ne pokazuje nikakva osećanja. Nešto u vezi s njim čini da deluje kao da je od metala."

Joranum se zavalio u stolicu i ostade tako, dugo zagledan u Rajča. Gotovo se moglo čuti kako mu misli rade.

"Pretpostavimo, mladiću, da je zaista robot", reče on konačno. "Zbog čega bi se ti o tome brinuo? Šta se to tebe tiče?"

"Naravno da me se tiče", odgovori Rajč. "Ja sam ljudsko biće. Ne želim da neki robot upravlja Carstvom."

Joranum se okrete prema Namartiju, upućujući mu pogled snažnog odobravanja. "Čuješ li ovo, Gambole? 'Ja sam ljudsko biće. Ne želim da neki robot upravlja Carstvom'. Stavimo ga na holoviziju i neka to svima objavi. Neka to ponovi bezbroj puta, sve dok svakom na Trantoru ne počnu da od toga odzvanjaju uši..."

"Hej", uzviknu Rajč, najzad došavši do daha. "Ne mogu to izjaviti na holoviziji! Ne mogu dozvoliti da moj otac dozna..."

"Ne, naravno da ne", hitro se složi Joranum. "Ne možemo to dozvoliti. Ipak, to ćemo iskoristiti: naći ćemo već nekog drugog Dalita. Uzećemo po nekog iz svakog sektora i svako će to reći na svoj način, ali će poruka uvek biti ista: 'Ne želim da jedan robot upravlja Carstvom!'"

"A šta će se dogoditi kada Demerzel dokaže da nije robot?" upita Namarti.

"Ma nemoj", odvrati Joranum. "A kako misliš da će on to dokazati? Naprosto, biće mu nemoguće da to izvede. Psihološki nemoguće. Razmisli. Veliki Demerzel, moćnik koji je svih ovih godina povlačio konce iza Kleona I, kao i konce iza Kleonovog oca? Hoće li se i on, najzad, toliko spustiti i počastiti narod tvrdnjom da je i sam ljudsko biće? To bi mu nanelo gotovo isto toliko štete koliko i priznanje da jeste robot! Gambole, imamo tog zlodelnika u bezizlaznoj situaciji - i to zahvaljujući baš ovom sjajnom momku ovde."

Rajč porumene.

"Zoveš se Rajč, je li tako?" upita Joranum. "Kada, jednom, naša družina dođe u priliku da ti se zahvali, nećemo ti to zaboraviti. S Dalom će se lepo pustupiti, a i tebi sledi lep položaj među nama. Jednog dana, Rajče, naći ćeš se na čelu čitavog Dala i nećeš ni na trenutak požaliti što si nam pomogao. Da li sada žališ?"

"Ni na trenutak", odgovori Rajč vatreno.

"U tom slučaju, postaraćemo se da se što pre vratiš svom ocu. Objasni mu da mu ne želimo nikakvo zlo i da ga visoko cenimo. Možeš mu saopštiti da si to ustanovio na koji god hoćeš način. I ako saznaš još nešto što bi nam moglo biti od koristi - posebno u vezi sa psihoistorijom - odmah nam to dojavij."

"Budite sigurni u to. Ali jeste li mislili ozbiljno kada ste rekli da ćete sve učiniti za Dal?"

"Naravno. Jednakost svih sektora, momče. Jednakost svih svetova. Stvorićemo potpuno novo Carstvo, kada se jednom otarasimo svih onih zločinitelja koji, nastojeći samo da sačuvaju svoje povlastice, teže da održe nejednakost."

Rajč žestoko zatrese glavom. "To je ono što i ja hoću."

19.

Kleon, gospodar čitve Galaksije, žurno je koračao ispod svodova koji su vodili iz njegovih odaja u Maloj palati do radnih prostorija brojnog osoblja koje je živelo u različitim dodacima carskog zdanja - nervnog središta čitavog Carstva.

Nekoliko njegovih ličnih sekretara u korak ga je sledilo, sa izrazom najdublje zabrinutosti na licu. Car nikad nije pohodio druge: obično je upućivao poziv i na taj poziv bezuslovno su se odazivali. Ako je i hodao, nikada nije pokazivao znake žurbe ili bilo kakvog uzbuđenja. A kako bi i mogao? Bio je car i, kao takav, daleko više simbol svih svetova nego ljudsko biće.

Pa ipak, ovog trenutka izgledao je baš kao ljudsko biće. Uklanjavao je svakog ko bi mu se našao na putu odsečnim pokretom desne ruke. U levoj je sve vreme držao jedan svetlucavi hologram.

"Prvi ministar", uzviknu on gotovo davljeničkim glasom, bez imalo onog promišljenog, plemenitog prizvuka, koji se toliko trudio da unese u svoje reči dok je sedeo na prestolu. "Gde je Demerzel?"

Ali svi ti visoki zvaničnici koji bi mu se našli na putu samo su se spotali i hvatali dah, osećajući se, naprosto, nesposobni da deluju spokojno. Odgurivao ih je ljutito, čineći da se osećaju, u potpunosti, kao da doživljavaju noćnu moru na javi.

Konačno, Kleon banu u Demerzelove privatne odaje, blago zadihan, i kriknu - doslovno kriknu: "Demerzele!"

Demerzel, malčice iznenađen, podiže pogled i bez žurbe ustade, budući da niko nije smeo sedeti u carevom prisustvu, osim, naravno, ako za to prethodno nije dobio dozvolu. "Sire?" upita on.

Car, međutim, samo tresnu hologram na njegov sto i viknu: "Šta ovo treba da znači? Hoćeš li mi reći šta ovo treba da znači?"

Demerzel mirno pogleda hologram koji je car bacio na sto. Bio je to prekrasan snimak, oštar i gotovo kao živ. Čovek je bezmalo mogao čuti dečaka - možda starog samo deset godina - kako izgovara ono što je stajalo i u potpisu: 'Ne želim da jedan robot upravlja Carstvom.'

"Sire, i ja sam ovo dobio", reče Demerzel tihim glasom.

"I ko još?"

"Imam utisak, sire, da je u pitanju letak koji je rasturen širom Trantora."

"Tako je, a zapažaš li, možda, koga ovaj deran tako pažljivo posmatra?" On uperi na hologram svoj carski kažiprst. "Nisi li to ti?"

"Sličnost je, sire, zaista neverovatna."

"Grešim li ako kažem da je suštinska namera ovog, kako ga nazivaš, letka, da te optuži da si robot?"

"Po svemu sudeći, sire, upravo mu je to bila namera."

"Prekini me ako grešim, ali nisu li roboti ona mehanička čovekolika bića iz predanja koja se još mogu naći samo u... ovaj, u pustolovnim pričama i dečjim bajkama?"

"Mikogenci čvrsto veruju, sire, da roboti..."

"Ne zanimaju me Mikogenci, kao ni ono u šta oni veruju! Zbog čega te optužuju da si robot?"

"Reč je, sire, verujem, o pukoj metafori. Žele da me naslikaju kao čoveka bez srca, čiji su stavovi poput bezosećajnih proračuna jedne mašine."

"Suviše je to istančano, Demerzele. Nisam tolika budala." On ponovo pakuca prstom po hologramu. "Oni, zapravo, pokušavaju da uvere ljude da si ti zaista robot."

"Teško da bismo to mogli izbeći, sire, ako ljudi požele da im poveruju."

"Ipak, ne možemo to sebi dozvoliti. To bi unizilo dostojanstvo tvog položaja. Čak i gore od toga: to bi unizilo dostojanstvo samog cara. Ono što leži iza svega jeste nagoveštaj da sam ja - ja - odabrao jednog mehaničkog čoveka za svog prvog ministra. A tako nešto se, naprosto, ne može podneti. Čuj, Demerzele, zar ne postoji zakon koji zabranjuje izrugivanje visokim zvaničnicima Carstva?"

"Da, sire, postoji, i to veoma surov. Potiče još iz vremena Velikog zakonika Aburamisa."

"A izrugivanje caru predstavlja najveći mogući prestup, je li tako?"

"Da, sire. Kazna za to je smrt."

"Pa, ovaj letak ne samo da predstavlja porugu za tebe, već i za mene - i ko god da je to učinio treba da smesta bude kažnjen. Razume se, nijednog časa ne sumnjam da Joranum stoji iza svega

toga."

"Van svake sumnje, sire, ali dokazati to bilo bi veoma teško."

"Gluposti! Imam dovoljno dokaza! Želim da bude smaknut!"

"Nevolja je u tome, sire, što zakon protiv javne poruge nikad nije bio primenjen. Ne, bar, u ovom veku."

"To i jeste razlog što nam se društvo toliko ljulja i što se Carstvo potresa iz temelja. Zakon još važi, pa ga primeni!"

"Razmislite, sire, da li bi to bilo mudro", usprotivi se Demerzel. "To bi u očima svih učinilo da izgledate kao despot ili tiranin. Vaša tako uspešna vladavina temeljila se dosad na umerenosti i blagosti..."

"Da, i vidi dokle me je to dovelo. Pa, neka me se odsad malo plaše, umesto da me vole - na ovakav način."

"Iz sveg srca vam preporučujem, sire, da to ne činite. Mogla bi to biti varnica koja će podstaći pobunu."

"Pa, šta bi ti onda učinio? Otišao pred ljude i rekao: 'Evo, pogledajte me. Nisam robot!'"

"Ne, sire, jer, kako sami rekoste, to bi uništilo moje dostojanstvo, a, što je još gore, i vaše."

"Pa, onda?"

"Nisam sasvim siguran, sire. Nisam još ništa smislio."

"Nisi još ništa smislio? Pa, postaraj se da odmah stupiš u vezu sa Seldonom!"

"Sire?"

"Zar je tako teško razumeti moje naređenje? Odmah stupi u vezu sa Seldonom!"

"Želite li, sire, da ga pozovem da dođe ovamo, u dvor?"

"Ne, bojim se da za to nema vremena. Pretpostavljam da me možeš povezati s njim šifrovanom linijom, koju nije moguće provaliti?"

"Naravno, sire."

"Onda, učini to. Smesta!"

20.

Budući da je Seldon, naravno, bio od krvi i mesa, nedostajalo mu je prisustvo duha. Poruka u njegovoj kancelariji, kao i iznenadan slabašan sjaj i pucketanje uređaja za šifrovanje, bili su pouzdan znak da se dešava nešto neuobičajeno. I ranije je vodio razgovore preko zatvorene linije, ali još nikada pod punim carskim obezbeđenjem.

Očekivao je da najpre neki vladin službenik najavi Demerzela. Imajući u vidu lagano podizanje temperature u vezi sa letkom o robotu, nije se moglo očekivati ništa manje od toga.

Ali nije očekivao ni bilo šta više od toga i kada je slika samog cara, oivičena blehim svetlucanjem polja za šifrovanje, zakoračila (da se tako kaže) u njegovu radnu sobu, Seldon gotovo da se sruči u stolicu, otvorenih ustiju, osećajući se kao da su mu noge namah zamrle.

Kleon mu nestrpljivo dade znak da ne ustaje. "Seldone, ti mora da već znaš šta se događa."

"Mislite li, sire, na onaj letak o robotu?"

"Da, upravo na to mislim. Šta bi tim povodom trebalo preduzeti?"

Uprkos dozvoli da ostane u sedećem položaju, Seldonu konačno pođe za rukom da ustane. "Ima još nešto, sire. U vezi sa tim pitanjem Joranum organizuje skupove svuda po Trantoru. To je, bar, ono što se može čuti u vestima."

"Do mene to još nije stiglo. Naravno! Zbog čega bi jedan car bio upućen u ono što se događa?"

"Nije vaše da o tome brinete, sire. Siguran sam da će prvi ministar..."

"On ne preduzima ništa, čak me ni ne obaveštava. Moram se okrenuti tebi i tvojoj psihoistoriji. Reci mi ti šta da radim?"

"Sire?"

"Nemam nameru, Seldone, da igram tu tvoju igru. Na toj svojoj psihoistoriji radiš već osam godina. Moj prvi ministar mi kaže da ne bih smeo da preduzmem zakonske mere protiv tog Joranuma. Kako, onda, da postupim?"

Seldon stade da muca. "Si... sire! Ništa!"

"Nemaš ništa da mi predložiš?"

"Ne, sire. Nisam to mislio da kažem. Mislim da ne biste smeli ništa da preduzmete. Ništa! Vaš prvi ministar potpuno je u pravu kada vam kaže da ne treba preduzimati nikakve zakonske mere. To bi samo pogoršalo stvari."

"U redu, onda. A šta je to što bi stvari poboljšalo?"

"Da vi ništa ne preduzmete. Da prvi ministar ništa ne preduzme. I da vlada pusti Joranuma da čini što god mu se sviđa."

"Od kakve bi koristi, prema tvom mišljenju, to moglo biti?"

"Ubrzo ćemo to videti", odgovori Seldon, nastojeći da suzbije prizvuk očajanja koji mu se javio u glasu.

Car je izgledao kao da se odjednom izduvao, kao da su gnev i ogorčenost u magnovenju iščileli iz njega. "Aha!" uzviknu on. "Shvatam! Držiš čvrsto situaciju u rukama!"

"Sire! Nisam rekao da..."

"Ne treba ni da kažeš. Dovoljno sam čuo. Držiš čvrsto situaciju u rukama, ali ja tražim i nešto opipljivo. I dalje su mi na raspolaganju Carska garda i oružane snage. Privrženi su mi i, ako dođe do ozbiljnih nereda, neću oklevati. Ipak, nameravam da najpre tebi dam priliku."

Slika mu potom iščeznu i Seldon ostade da sedi, ne mogavši da odvoji pogled od mesta na kome je do maločas stajala careva prikaza.

Od prvog časa kada je, pre osam godina, uopšte pomenuo svoju psihoistoriju, morao se suočavati sa činjenicom da, u stvari, ne raspolaže onim o čemu je tako neoprezno prozborio na Dekadnoj konvenciji.

Sve čime je raspolagao bila mu je pomahnitala uskomešanost misli - ono što je Jugo Amaril nazivao intuicijom.

21.

Za samo dva dana Joranum je prokrstario čitavim Trantorom, bilo lično, bilo posredstvom svojih doglavnika. Kao što je Hari gundavo saopštio Dors, bila je to kampanja koja je nosila sva obeležja gotovo vojne delotvornosti. "U onim starim danima bio bi rođen ratni vođa", zaključio on. "Politika je za njega samo traćenje vremena."

"Traćenje vremena?" upita Dors. "U najmanju ruku, za nedelju dana postaće prvi ministar, i, ako to poželi, za još dve i sam car. Već ima izveštaja da mu i neki vojni garnizoni kliču u znak odobravanja."

Seldon odmahnu glavom. "Sve će se to srušiti."

"Šta? Joranumov pokret ili Carstvo?"

"Joranumov pokret. Priča o robotu istog je časa izazvala ozbiljno komešanje, posebno zahvaljujući delatnoj upotrebi tog letka, ali, uz malo razmišljanja, sa nešto hladnije glave, ljudi će brzo uvideti koliko su te optužbe smešne."

"Hari, Hari", prekorno mu dobaci Dors, "nemoj se preda mnom pretvarati. Nema u toj priči baš ničeg smešnog. Ali, pre svega, kako je Joranum uopšte došao do toga da je Demerzel robot?"

"A, to te zanima! Rajč mu je rekao."

"Rajč!"

"Tako je. Savršeno je obavio svoj zadatak i bezbedno se vratio ovamo, dobivši obećanje da će jednog dana stati na čelo Dalskog sektora. Naravno, poverovali su mu. Znao sam da će tako biti."

"Hoćeš li da kažeš da si ti rekao Rajču da je Demerzel robot i da je on, onda, tu informaciju preneo Joranumu?" Izgledala je više nego užasnuta.

"Ne, nisam to učinio. Znaš i sama da nisam mogao Rajču - niti ikome drugom - reći da je Demerzel robot. Samo sam rekao Rajču, što sam god ubedljivije mogao, da Demerzel nije robot - i čak je i to bilo veoma teško. Ali jesam mu rekao da Joranumu kaže da je Demerzel robot. I tako je Rajč pod čvrstim utiskom da je slagao Joranuma."

"Ali zbog čega, Hari? Zbog čega?"

"Nije reč je o psihoistoriji. Nemoj, kao car, misliti da sam nekakav

mađioničar. Samo sam želeo da Joranum poveruje da je Demerzel robot. Budući da je poreklom Mikogenac, još od najranijih dana, upio je u sebe priče o robotima, koje prožimaju čitav njegov svet. Shodno tome, bio je itekako spreman da poveruje, ubeđen da će i javnost u to poverovati."

"Pa, zar neće?"

"Ne stvarno. Pošto prvi potres prođe, ljudi će doći do zaključka da je reč samo o šašavoj izmišljotini, odnosno, želeće tako da misle. Ubedio sam Demerzela da održi govor preko subeterske holovizije, koji će biti emitovan svim najvažnijim delovima Carstva i svakom sektoru na Trantoru. Treba da govori o svemu, osim o toj robotskoj temi. Postoji, kao što i sami znamo, poprilično problema koji mogu naći mesta u njegovom govoru. Ljudi će ga slušati i neće čuti baš ništa o robotima. Potom, na kraju, postaviće mu i pitanje u vezi s letkom. Neće biti potrebe da išta odgovori: biće dovoljno da se samo nasmeje."

"Da se nasmeje? Nikad još nisam videla Demerzela kako se smeje. Čak ni kako se smeška."

"Ovog puta, Dors, itekako će se smejati! To je jedna od onih stvari koje još niko nije ni video, ni čuo, da jedan robot čini. Videla si robote u holografskim filmovima, je li tako? Uvek ih slikaju kao bukvaliste, bezosećajne, bez imalo ljudskosti... To će, baš, ljudi očekivati da i ovog puta vide. Prema tome, biće sasvim dovoljno da se Demerzel samo nasmeje. I povrh svega... Sećaš li se Sina Sunca, Četrnaestog, verskog vođe Mikogena?"

"Naravno da se sećam. Bukvalista, bezosećajan, bez ičeg ljudskog u sebi. Ni on se nikad nije nasmejao."

"Neće ni ovog puta. Poprilično sam poradio na toj stvari sa Joranumom, otkako sam se, onomad, sukobio sa njegovima ovde na univerzitetu. Poznato mi je i pravo Joranumovo ime. Znam gde je rođen, ko su mu bili roditelji, gde je prošao kroz prvu obuku i sve je to, čvrsto dokumentovano, već u rukama Sina Sunca, Četrnaestog. Ne verujem, baš, da Sin Sunca voli Prekršitelje."

"Ali čini mi se da si rekao da ne želiš da izazivaš međusobne netrpeljivosti."

"I ne želim. Učinio bih to ako bi, o svemu, javno progovorio preko

holovizije, ali sve podatke dostavio sam Sinu Sunca koji, na kraju krajeva, na njih ima najveća prava."

"Ali onda će on izazvati eksploziju netrpeljivosti!"

"Naravno da neće. Niko na čitavom Trantoru ne bi dao ni pet para za ono što kaže Sin Sunca - ma šta imao da kaže."

"Pa, u čemu je onda poenta?"

"Pa, Dors, to je ono što ćemo tek videti. Ne raspoložem psihoistorijskom analizom sadašnjih zbivanja. Ne znam, čak, ni da li bi bila moguća. Naprosto, samo se nadam da ne grešim u svojim procenama."

22.

Eto Demerzel se nasmeja.

Nije mu to bilo prvi put. Sedeo je tu, sa Harijem Seldonom i Dors Venabili, u sobi zaštićenoj od prisluškičnja, i povremeno bi se, na Harijev znak, nasmejao. S vremena na vreme bi se i zavalio u naslonjaču i nasmejao grohotom, ali je Seldon i dalje vrteo glavom. "Ovako nema izgleda da deluje ubedljivo."

Demerzel se nasmeši i ponovo se dostojanstveno nasmeja, ali Seldon iskrivi lice. "Ne znam, naprosto, šta da radim", reče on. "Tebi kao da ne vredi pričati viceve: poentu im doživljavaš isključivo intelektualno. Moraćeš, naprosto, da upamtiš zvuk."

"Da upotrebimo holovizijski zvučni snimak?" predloži Dors.

"Ne!" To nikad ne bi zvučalo kao pravi Demerzel. Takav zvuk proizvodi gomila idiota koji su plaćeni da se cere. Nije to ono što želim... Demerzele, pokušaj još jednom."

Demerzel pokuša još jednom i Seldon zaključio: "U redu, onda, upamti taj zvuk i pokušaj da ga reprodukuješ kada ti pitanje bude postavljeno... Trebalo bi da deluješ kao da te sve to zabavlja. Ma koliko to vešto izvodio, ne možeš proizvoditi zvuk kao da se smeješ, a da ti lice istovremeno ostane smrtno ozbiljno. Nasmeši se malčice, samo malo. Iskezi se samo krajičkom usana." Demerzelove usne lagano se iskeziše. "Nije loše. Možeš li postići da ti oči trepću?"

"Šta misliš pod tim: 'treptati'?" upita Dors ljutito. "Niko ne može izvesti da mu oči trepću. To je samo metaforičan izraz."

"Nisi u pravu", odgovori Seldon. "Postoji nagoveštaj suza u očima - tuge, radosti, iznenađenja, bilo čega - i svetlosni odraz tog nagoveštaja vlažnosti jeste ono što proizvodi taj utisak."

"Zar stvarno ozbiljno misliš da je Demerzel u stanju da zasuzi?"

Demerzel, opet, dodade ravnim glasom, kao da utvrđuje neku nepobitnu činjenicu: "Moje oči u stanju su da proizvedu suze u cilju temeljitog ispiranja - mada, nikad u većoj količini. Doduše, ako bi mi oči bile malčice nadražene..."

"Pokušaj", složi se Seldon. "Ne može biti nikakve štete."

Tako je i bilo kada je njegov govor preko subeterične holovizije

priveden kraju, pošto su mu reči doprle do miliona svetova brzinom koja je višestruko nadmašivala svetlosnu - bile su to ozbiljne reči, utemeljene na činjenicama, pune podataka, bez ikakve ukrasne retorike, o svemu i svačemu osim o robotima - a onda Demerzel izjavi da je spreman da odgovara na pitanja.

Nije morao dugo da čeka. "Gospodine prvi ministre, da li ste vi robot?" glasilo je prvo pitanje.

Demerzel ostade nekoliko trenutaka prazna pogleda, dopuštajući da napetost još više poraste. Potom se nasmeši, telo mu lako uzdrhta i on se nasmeja. Nije to bio glasan, grohotan smeh, ali je bio živ - smeh nekoga ko uživa u zgodnoj dosetki. Smeh mu je bio zarazan. Prisutni se zakikotaše, a onda prasnuše u neobuzdan smeh.

Demerzel malo pričekava da smeh zamre, a onda, dok su mu oči treptale, upita: "Moram li, zbilja, odgovoriti na to pitanje? Je li to baš neophodno?" Smešio se sve vreme dok se ekran lagano zatamnjavao.

23.

"Siguran sam da je upalilo", reče Seldon. "Razume se, ne možemo očekivati da će se stvari odmah preokrenuti. Biće potrebno vremena. Ipak, mislim da se sada kreću u dobrom pravcu. Uočio sam to i kada sam, onomad, prekinuo Namartijev govor na univerzitetu. Publika ga je prihvatila sve dok mu se nisam suprotstavio, ispoljavajući hrabrost preko svih očekivanja. Istog časa su počeli da prelaze na moju stranu."

"Misliš da se ovo može uporediti sa tim?" upita Dors sumnjičavo.

"Naravno. Ako već ne raspolažem psihoistorijom, mogu koristiti poređenja. Evo, imali smo premijera izloženog napadima sa svih strana i on se s tim suočio sa osmehom i smehom, najnerobotskijim gestom koji je mogao izvesti, tako da je to, sam po sebi, bio najbolji odgovor na postavljeno pitanje. I, naravno, naklonosti su se počele okretati na njegovu stranu. Ništa to nije moglo sprečiti. Ipak, to je samo početak. Moraćemo sačekati Sina Sunca, Četrnaestog, i saslušati šta će on imati da kaže."

"I veruješ da će i to proći dobro?"

"Bezuslovno."

24.

Tenis je bio jedan od omiljenih Harijevih sportova, ali je više voleo da sam igra nego da posmatra druge. Posmatrao je, stoga, pomalo nestrpljivo, dok je car Kleon, u sportskoj odeći, skakutao igralištem vraćajući loptice. Bio je to, zapravo, carski tenis, nazvan tako zbog njegove omiljenosti kod careva, i odlikovao se time što je bilo moguće, na blagi pritisak na dršku, kompjuterizovani reket prilagoditi bilo kom željenom uglu. Hari je i sam pokušao da ovlada tom tehnikom, ali je ustanovio da prilagođavanje kompjuterizovanom reketu zahteva poprilično vežbanja; vreme mu je, međutim, bilo odveć dragoceno da bi ga traćio na takve tričave pokušaje.

Kleonu pođe za rukom da loptu pošalje u ugao iz koga ju je nemoguće vratiti; tako je okončao igru. Potom lagano napusti igralište, praćen obzirnim pljeskom dvorskih zvaničnika koji su ispunili gledalište, i Seldon mu se obrati: "Čestitam, sire. Igrali ste upravo izvanredno."

"Stvarno tako misliš?" odvrati Kleon nemarno. "Imam utisak da daju sve od sebe da ih pobedim... A to mi ne pričiva nikakvo zadovoljstvo."

"U tom slučaju, mogli biste im narediti da igraju ozbiljnije."

"Ni to ne bi pomoglo. Opet bi se postarali da izgube. A ako bi pobedili, u tome bih našao još manje zadovoljstva nego da ih dobijam bez ikakvog napora. Biti car, Seldone, nije baš uvek velika sreća. Joranum bi to veoma brzo shvatio - da mu se ikad pružila prilika da to postane."

Potom ode pod tuš u posebnoj prostoriji samo njemu namenjenoj i posle nekog vremena se vrati, osvežen i znatno formalnije odeven.

"A sada, Seldone", obrati mu se on, istovremeno mahnuvši ostalima da se udalje, "tenisko igralište pruža nam sasvim dovoljno privatnosti, a i vreme je izvanredno, pa ostanimo napolju... Pročitao sam poruku onog Mikogenca, Sina Sunca Četrnaestog. Misliš li da će delovati?"

"Svakako, sire. Kao što ste se i sami uverili, Joranum je proglašen za Prekršitelja i optužen za bogohuljenje najtežim

mogućim izrazima."

"I to treba da ga dokrajči?"

"Bezumno će mu, sire, umanjiti važnost. Postoji tek mali broj ludaka koji su spremni da i dalje veruju da je naš prvi ministar robot. Pored toga, Joranum je razobličan kao lažov i, što je ponajgore, neko ko je u tome zatečen."

"Zatečen, da", složi se car zamišljeno. "Podmukao znači samo biti lukav i da je to oprostivo; ali biti uhvaćen u tome znači biti glup, a to je neoprostivo."

"Savršeno ste to izrazili, sire."

"Prema tome, Joranum više ne predstavlja opasnost."

"Ipak, sire, ne možemo biti sasvim sigurni u to. Moguće je, čak i sada, da se oporavi. Još raspolaže organizacijom i neki od njegovih sledbenika ostaće mu odani. Istorija je puna primera onih koji su uspeali da se povrate posle ovako velikog poraza - pa, čak, i većih."

"Pa, Seldone, u tome bi ga slučaju trebalo smaknuti."

Seldon odmahnu glavom. "To, sire, ne bi baš bilo preporučljivo. Siguran sam da ne želite da dobijete mučenika ili da sebe predstavite kao tiranina."

Kleon se namršti. "Sada mi zvučiš kao Demerzel. Kad god poželim da preduzmem nešto energično, čujem ga kako mrmlija: 'Tiranin'. Međutim, bilo je pre mene careva koji su preduzimali energične mere i bili zbog toga slavljani; smatrali su ih, zapravo, snažnim i odlučnim."

"Svakako, sire, ali živimo u nemirnim vremenima. Joranumovo smaknuće ne pokazuje se nužno. Svoj naum možete postići i na način koji će vas predstaviti kao prosvećenog i dobrodušnog vladara."

"Kao prosvećenog?"

"Zaista prosvećenog, sire. Pogrešno sam se izrazio. Smaknuti Joranuma značilo bi svetiti se, što bi se moglo shvatiti kao nedostojan čin. Međutim, kao car, vi ispoljavate krajnje trpeljiv - čak, očinski - stav prema ubeđenjima čitavog svog naroda."

"Šta time želiš da kažeš?"

"To, sire, da je Joranum povredio osećanja Mikogenaca i da i vas njegov čin užasava, tim pre što je on i sam jedan od njih. Ima li,

stoga, išta bolje nego predati im Joranuma da se sami za njega pobrinu? Takvo razumevanje za verovanja Mikogenaca moglo bi, samo, naići na opšte odobravanje."

"I u tom slučaju, sami Mikogenci bi ga smakli?"

"Moguće je, sire. Njihovi zakoni protiv bogohuljenja izuzetno su strogi. U najboljem slučaju, osudili bi ga na doživotni zatvor, uz prisilni rad"

Kleon se nasmeši. "Vrlo dobro. "Mene će slaviti zbog humanosti i trpeljivosti, a oni će obaviti prljav posao."

"Tako je, sire, ako odlučite da im predate Joranuma... Međutim, to će, ipak, od njega stvoriti mučenika."

"Sada me opet zbunjuješ. Šta bi, onda, želeo da učinim?"

"Preпустите izbor samom Joranumu. Recite da vam vaša briga za dobrobit svih ljudi vašeg Carstva nalaže da ga izručite Mikogencima, ali da vas vaša humanost navodi na pomisao da će prema njemu biti previše strogi. Prema tome, sam može odabrati: ili da bude izručen Mikogenu ili da bude prognan na Nišaju, malen i zabačen svet sa koga sam tvrdi da potiče, gde bi u miru i bezimenosti proživeo ostatak života. Postarali biste se, naravno, da sve vreme, tamo, ostane pod vašom paskom."

"I tako bi se čitava stvar konačno sredila?"

"Siguran sam. Odlukom da odabere Mikogen, Joranum bi praktično počinio samoubistvo - a ne izgleda mi baš kao osoba takvih sklonosti. Izvesno je da će odabrati Nišaju, i mada bi to bio razuman izbor, u njemu ne bi bilo ničeg junačkog. Kao poluzatočenik na Nišaji, jedva da bi bio u mogućnosti da se stavi na čelo bilo kakvog pokreta čiji bi cilj bio da izvrši prevrat u Carstvu. Sasvim je sigurno da bi se njegove pristalice razvejale na sve strane. Bilo bi, naravno, moguće da, sa svetačkim zanosom, slede jednog mučenika, ali ne i jednu kukavicu."

"Izvanredno! Kako ti je, Seldone, sve to pošlo za rukom?" U Kleonovom glasu osećao se jedva uočljiv prizvuk divljenja.

"Pa, činilo mi se razumnim pretpostaviti..." započe Seldon.

"Nije važno", prekide ga Kleon naglo. "Uostalom, ne verujem ni da bi mi rekao istinu - odnosno, da bih te razumeo čak i kada bi to učinio. Ipak, reći ću ti samo ovoliko: Demerzel odlazi sa svog

položaja. Ova poslednja kriza pokazala se za njega kao preveliki zalogaj, te sam saglasan sa njegovim mišljenjem da je vreme da se povuče... Ipak, kako ne mogu ostati bez prvog ministra, od ovog časa - ti si taj."

"Sire!" uzviknu Seldon istovremeno i zapanjen i užasnut.

"Prvi ministar Hari Seldon", odvrati Kleon mirno. "Po izričitoj carevoj želji."

25.

"Ne uzbuđuj se", reče Demerzel. "Ja sam mu to usadio u glavu. Ovde sam već previše dugo i nizanje kriza došlo je do tačke na kojoj su me obziri prema Trima zakonima naprosto paralisali. Ti si moj prirodni naslednik."

"Nisam tvoj prirodni naslednik", žučno se usprotivi Seldon. "Šta ja znam o upravljanju Carstvom? Car je dovoljno šašav da poveruje da sam krizu razrešio pomoću psihoistorije. A nisam, naravno."

"Nije to važno, Hari. Dovoljno je da veruje da ti psihoistorija pruža odgovore, da bi te u svemu sledio. A to će te učiniti uspešnim prvim ministrom."

"Moguće je i da me sledi pravo u propast."

"Verujem da će te tvoj zdrav razum - ili intuicija - voditi pravim putem... sa psihoistorijom ili bez nje."

"Ali šta ću bez tebe... Denile?"

"Hvala ti što mi se tako obraćaš... Nisam više Demerzel; ponovo sam samo Denil. A što se tiče toga šta ćeš bez mene... Recimo, da sprovedeš neke od Joranumovih zamisli o jednakosti i društvenoj pravdi? Možda on to nije ozbiljno mislio - možda ih je samo koristio da bi zadobio slepu poslušnost - ali, same po sebi, to nisu rđave zamisli. I nađi način da ti Rajč u tome bude od pomoći. Vezan je za tebe uprkos tome što ga Joranumove zamisli privlače i mora da se oseća iščašenim i napola izdajnikom. Ubedi ga da nije u pravu. Povrh svega, možeš se još predanije posvetiti radu na psihoistoriji, jer će i sam car biti uz tebe, srcem i dušom."

"Ali, Denile, šta ti nameravaš da učiniš?"

"Postoje i druge stvari u ovoj Galaksiji za koje se moram postarati. Još postoji taj Nulti zakon i moram se potruditi oko dobrobiti čovečanstva, u meri u kojoj mogu dokučiti šta bi to moglo biti... I, Hari..."

"Da, Denile?"

"Još imaš Dors."

Seldon klimnu glavom. "Da, još imam Dors." On počeka nekoliko trenutaka, a onda čvrsto zgrabi Denila za ruku. "Zbogom, Denile."

"Zbogom, Hari", odgovori Denil.

Posle toga, robot se okrenu. Teška premijerska odora šuštalala je dok se udaljavao, uzdignute glave i ukrućena tela, lagano koračajući pod svodovima carske palate.

Posle Denilovog odlaska Seldon ostade još neko vreme sasvim nepomičan, izgubljen u mislima. A onda, odjednom, pokrenu se i hitro se uputi prema odajama prvog ministra. Imao je još jednu stvar da kaže Denilu - možda najvažniju od svih.

Oklevao je nekoliko časaka u prigušeno osvetljenom hodniku pre nego što je kročio unutra. Ali prostorija je bila prazna. Tamna odora bila je prebačena preko naslonjače. I praznom sobom ogласi se odjek poslednjih reči koje je Hari Seldon uputio robotu: "Zbogom, prijatelju moj." Eta Demerzela više nije bilo; R. Denil Olivav je iščezao.

Drugi deo: KLEON I

KLEON I. Premda je Kleon I često zasipan hvalama kao poslednji car pod kojim je Prvo galaktičko carstvo živelo u priličnoj slozi i bilo u razumnoj meri napredno, četvrt stoleća njegove vladavine bilo je obeleženo stalnim opadanjem. Za ovo nije on lično bio odgovoran, budući da se to opadanje temeljilo na političkim i ekonomskim okolnostima odveć ozbiljnim da bi bilo ko, u to doba, bio u stanju da se sa njima nosi. Imao je sreće u izboru svojih premijera - najpre Eta Demerzela, a potom i Harija Seldona, pri čemu, kada je ovaj poslednji u pitanju, nikada nije gubio veru u poduhvat utemeljivanja i potonje razrade psihoistorije. Kleon i Seldon, kao osobe protiv kojih je bila usmerena velika Joranumova zavera, na samom njenom vrhuncu...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

1.

Mandel Gruber bio je srećan čovek. U najmanju ruku, tako se činilo Hariju Seldonu. Seldon prekide svoju jutarnju šetnju kako bi ga osmotrio.

Gruber, po svoj prilici već u četrdesetim, odnosno nekoliko godina mlađi od Seldona, bio je, zahvaljujući svom stalnom radu u kompleksu carske palate, sav u kvrgama, ali je imao vedro, glatko izbrijano lice, sa rumenom lobanjom tek delimice prekrivenom proređenom, pepeljastom kosom. Tiho je zviždukao dok je zagledao listove u žbunovima, u nastojanju da uoči bilo kakav trag delovanja štetočina.

Razume se, nije on bio glavni baštovan. Glavni baštovan carskog kompleksa bio je jedan visoki činovnik, sa kancelarijom u jednom od pokrajnih zdanja carske palate, i pod sobom je, kao podređene, imao čitavu vojsku muškaraca i žena. I po svoj prilici, u nadzor nad carskim vrtovima nije odlazio više od jednom ili dva puta godišnje.

Gruber je bio samo jedna jedinka u toj vojsci. Imao je, koliko je Seldonu bilo znano, položaj baštovana prve klase i nije bilo sumnje da ga je, posle trideset godina predane službe, i te kako zasluživao.

Seldon mu se obrati, na trenutak zastavši na savršeno poravnatoj pošljunčanoj stazi: "Još jedan divan dan, Grubere."

Gruber pogleda nagore i oči mu zatreptaše. "Uistinu, prvi ministre, i baš mi je žao svih onih koji sada sede zatvoreni između četiri zida."

"Misliš, kao što i ja najčešće činim."

"Nema baš kod vas, premijeru, puno toga zbog čega bi vas ljudi sažaljevali, ali ako se nekog dana, kao što je ovaj, zagnjurite u neku od onih zgradetina, mi, srećniji, moramo prema vama osetiti i malčice sažaljenja."

"Hvala ti na lepim rečima, Grubere, ali svakako ti je poznato da ovde, na Trantoru, pod kupolama živi čak četrdeset milijardi ljudi. Osećaš li sažaljenje prema svima njima?"

"Osećam, svakako. I mило mi je što ne potičem sa Trantora, tako da sam se mogao latiti ovog baštovanskog posla. Malo ih je s ovog

sveta koji rade na otvorenom, ali, budući jedan od njih, zaista sebe smatram srećkovićem."

"Vreme, ipak, nije uvek ovako lepo."

"Istinu kažete. Bivao sam ja na otvorenom i kad je lilo kao iz kabla i kad su vam vetrovi produvali i same kosti... Pa ipak, sve dotle dok ste odgovarajuće odeveni... Eto, pogledajte..." Gruber razvuče usta u osmeh i raširi ruke, kao da namerava da obgrli beskrajno prostranstvo carskog kompleksa. "Ovde su mi prijatelji - društvo mi prave drveće i travnjaci i svi oblici životinjskog sveta - a tu mi je i posao, da ih podstičem da rastu u sređenim, geometrijskim oblicima, čak i u zimskim danima. Jeste li, premijeru, ikada uočili geometrijsku pravilnost čitavog ovog kompleksa?"

"Pa, sada je imam pred očima, zar ne?"

"Mislim, način na koji se sve prostire pred vama, tako da vas ispunjava zadovoljstvom - zaista, veličanstveno. Sve je to zamislio Taper Savand, još pre stotinu godina, i od tada je veoma malo toga izmenjeno. Taper je bio veliki hortikulturista, možda najveći od svih - i vodio je poreklo sa moje rodne planete."

"Anakreona, je li tako?"

"Tako je. To vam je jedan zabačen svet, na samom rubu Galaksije, gde još ima devičanskih predela i gde život, zaista, još može biti prelep. Ja sam stigao ovamo još kao golobradi momak, kada je sadašnji glavni baštovan preuzeo taj položaj pod prethodnim carem. Ipak, naravno, sada sve više počinju da pričaju o preuređenju svega ovoga." Gruber duboko uzdahnu i odmahnu glavom. "Načiniće grdnu grešku. Sve je ovde, sada, uobličeno baš kako treba, dobro uravnoteženo, da hrani i oči i dušu. Istina je, opet, s druge strane, da je tokom istorije kompleks bio u više mahova preuređivan. Careve povremeno naprosto ubija dosada od starog i uvek traže nešto novo, kao da je novo istovremeno i bolje. Naš sadašnji car - neka nam još dugo poživi - već neko vreme domišlja se sa glavnim baštovanom o preuređenju čitavog kompleksa. U svakom slučaju, među baštovanima se tako priča." Dodao je to pomalo ubrzano, kao da zazire od toga da mu se ne zameri kako širi dvorske glasine.

"Moguće je, ipak, da do toga neće doći tako brzo."

"Nadam se da neće, prvi ministre. I molim vas, ako uzmognete da malo predahnete od tog svog užasnog posla, koji vas sigurno čitavog satire, proučite malo kako je kompleks ustrojen. Odiše najčistijom lepotom i, ako bih se ja pitao, ne bi se nijedan listak pomerio sa svog mesta, niti cvet, niti neki zečić, bilo gde na nekoliko stotina kvadratnih kilometara ovog prostora."

Seldon se nasmeši. "Zaista si čovek posvećenja, Grubere. I ne bih se iznenadio ako te jednog dana ugledam na položaju glavnog baštovana."

"Neka me usud od toga zaštiti! Glavni baštovan ne stiže ni čist vazduh da udahne, ne dospeva da vidi ništa od prirodnih lepota, i, naprosto, konačno zaboravi sve što je naučio o prirodi. Eno, tamo živi" - Gruber prezrivo pokaza prstom - "i verujem da više ne razlikuje žbun od potoka, osim ako ga neki od njegovih pomoćnika ne izvuče napolje i ne položi mu ruku na ono prvo ili je ne zaroni u ono drugo."

Na trenutak, izgledalo je kao da će Gruber i opipljivije izraziti svoj prezir, ali, nekako, kao da nije uspevao da nađe mesto gde bi otpljunuo.

Seldon se tiho nasmeja. "Grubere, baš je lepo popričati s tobom. Kada mi se sve dnevne obaveze stovare na leđa, baš mi dobro dođe da odvojim nekoliko trenutaka i poslušam tvoju životnu filosofiju."

"Oh, premijeru, nisam vam ja nikakav filosof. U stvari, jedva da imam neko obrazovanje."

"Čoveku nije neophodno obrazovanje da bi bio filosof. Dovoljni su mu delatan um i životno iskustvo. Pazi se, Grubere. Moglo bi ti se desiti i da te unapredim."

"Samo mi, premijeru, dopustite da ostanem ovo što jesam i imaćete moju večnu zahvalnost."

Seldon se još smešio dok je nastavljao šetnju, ali mu se smešak brzo istopio pri ponovnoj pomisli na tekuće probleme. Već je deset godina bio prvi ministar - i kad bi Gruber samo znao koliko mu je njegov položaj dozlogrdio, naklonosti bi mu, sigurno, bezmerno porasle. Ali da li bi Gruber uopšte mogao shvatiti činjenicu da je napredak u utemeljivanju psihoistorije počinjao, u sve većoj meri, da Seldona suočava sa jednom gotovo nepodnošljivom nedoumicom?

2.

Seldonova zamišljena šetnja carskim kompleksom predstavljala je ovaploćenje mira. Bilo je teško i zamisliti, ovde, usred carskog kompleksa, da se nalazi na jednom svetu koji je, s izuzetkom ovog dela, sav bio prekriven kupolama. Što se ovog mesta tiče, slobodno se moglo nalaziti i na njegovoj rodnoj planeti, Helikonu, ili na rodnoj planeti Grubera, Anakreonu.

Razume se, osećanje potpunog mira bio je tek privid. Čitav kompleks bio je pod nadzorom - krcat stražarima.

Jednom, pre čitavih hiljadu godina, kompleks carskih palata - imao je tada znatno manje zdanja i mnogo se manje razlikovao od ostatka planete, na kome su se, na pojedinačnim mestima, tek počinjale graditi kupole - bio je otvoren za sve građane i sam car mogao se šetati brojnim stazama, bez straže, lakim klimanjem glave pozdravljajući svoje podanike.

Više nije bilo tako. Sada je straža bila posvuda i niko sa Trantora nije mogao ni zakoračiti unutar kompleksa. Međutim, to nije otklonilo opasnost; jer, kada bi se opasnost pojavila, dolazila je, upravo, od carskih zvaničnika i nezadovoljnih i podmićenih vojnika. Upravo u samom kompleksu car i njegovi dvorani bili su najviše ugroženi. Šta bi se, dakle, dogodilo da, u takvoj prilici, pre deset godina, Seldon nije uza se imao Dors Venabili?

Bila je to njegova prva premijerska godina i bilo je prirodno očekivati (pomislio je on, pošto se sve dogodilo) da će se pojaviti oni koje je izjedala ljubomora zbog njegovog neočekivanog dolaska na taj položaj. Mnogi, daleko pogodniji za to, s obzirom na svoju dugogodišnju službu - na dragoceno iskustvo, bar prema vlastitom mišljenju - lako su njegovo naimenovanje mogli dočekati s ozbiljnim gnevom. Nisu ništa znali o psihoistoriji ili o važnosti koju joj je car pridavao, a najjednostavniji način da isprave stvar bio je da podmite nekog od zakletih saradnika prvog ministra.

Dors mora da je bila znatno sumnjičavija nego sam Seldon. Ili je, možda, Demerzelovim nestankom sa poprišta zbivanja, njena obaveza da pazi na Seldona bila osetno pojačana. U svakom

slučaju, tokom prvih godina njegovog službovanja kao prvog ministra, znatno je češće bila s njim nego što to nije bila.

I tako, u pozno popodne jednog toplog, sunčanog dana, Dors spazi odblesak zalazećih sunčevih zrakova - što nikako ne bi bilo moguće na mestima zakrivenim kupolama - na metalnoj cevi jednog blastera.

"Lezi, Hari!" uzviknu ona iznenada i noge joj stadoše drobiti travnjak dok je trčala prema jednom naredniku.

"Naredniče, predajte mi svoj blaster", zapovedi mu ona oštrim glasom.

Najmljeni ubica, trenutno paralisani neočekivanom pojavom žene koja je potrčala prema njemu, sada je reagovao brzo i odmah podigao blaster.

Ali ona je već bila pored njega, uhvativši mu desnu šaku u čvrst zahvat i visoko mu podigavši ruku. "Odbaci ga", naredi mu ona stisnutih zuba.

Narednikovo lice se iskrivi, u uzaludnom pokušaju da oslobodi ruku.

"Ni ne pokušavaj, naredniče", prožišta Dors. "Koleno mi je tek nekoliko centimetara od tvojih prepona i samo li trepneš, genitalije će ti nestati kao da ih nikad nije ni bilo. Stoga, ne mrdaj. Tako, sad je već bolje. A sada, otvori šaku. Ako ne odbaciš blaster ovog časa, slomiću ti je."

Jedan baštovan dotrča, noseći grabulje, ali mu Dors dade znak da se udalji. Narednik ispusti blaster na tle.

U to stiže i Seldon. "Ja ću ga preuzeti, Dors."

"Ne, nećeš. Uzmi blaster i skloni se među ono drveće. Moguće je da ih ima još - i spremnih da dejstvuju."

Dors nije popuštala stisak na narednikovoj ruci. "A sada, naredniče", obrati mu se ona ponovo, "hoću ime onoga - ko god bio u pitanju - koji te je ubedio da nasrneš na premijerov život. Kao i imena svih onih koji su se, eventualno, udružili s tobom."

Narednik je ćutao.

"Ne budi lud", opomenu ga Dors. "Govori!" Ona mu izvrgnu ruku; čovek se spusti na kolena, a njena noga nađe mu se na vratu. "Ako ti je toliko stalo do ćutanja, prekinuću ti glasne žice i ostaćeš zauvek

nem. Pre toga, međutim, čudo ću naći od tebe - neće ti ostati čitava ni jedna jedina koščica."

I narednik progovori.

"Kako si to mogla učiniti, Dors", upita je Seldon kasnije. "Nikad ne bih poverovao da si sposobna za takvo - nasilje."

"Hari, uopšte ga nisam povredila", odgovori ona mirno. "I sama pretnja bila je dovoljna. U svakom slučaju, najvažnija je bila tvoja bezbednost."

"Mogla si meni prepustiti da se postaram za njega."

"Zbog čega? Tvog muškog ponosa? Pre svega, ne bi bio dovoljno brz. Drugo, bez obzira na to šta bi preduzeo i koliko u tome bio uspešan, ti si muškarac i od tebe bi se to i očekivalo. Ja sam, međutim, samo žena, a od žena se, po sveopštem uvreženom shvatanju, ne očekuje da budu surove poput muškaraca; i, iznad svega, nisi dovoljno smažan da učiniš ono što sam ja učinila. Kada sve ovo bude počelo da se prepričava, priča će narasti do neverovatnih razmera i neće biti nikoga ko od mene neće zazirati. I iz straha od mene, niko se više neće usuditi ni da te dirne."

"Iz straha od tebe i iz straha od smaknuća. Znaš, i narednik i čitava njegova družina biće pogubljeni."

Na te reči jedna senka navuče se na Dorsino uvek staloženo lice, kao da nije mogla podneti pomisao da će izdajnički narednik biti kažnjen smrću, čak i ako je nameravao da njenog dragog Harija slisti bez ikakvog premišljanja.

"Ali", uzviknu ona, "nema nikakve potrebe da se zaverenici smaknu. I izgnanstvo bi bilo dovoljno."

"Ne, ne bi", odvrati Seldon. "Već je suviše kasno. Kleon neće ni da čuje ni za šta drugo, osim smaknuća. Mogu da ti tačno navedem njegove reči - ako to želiš."

"Misliš, već se odlučio?"

"Istog časa. Spomenuo sam mu da bi izgon ili robija takođe bili sasvim dovoljni, ali nije hteo ni da čuje. 'Svaki put', rekao je, 'kada pokušam da neki problem razrešim bez oklevanja i čvrstom rukom, javite se najpre Demerzel, a sada i ti, sa pričama o despotizmu i tiraniji. Ali ovo je moj dvor. Ovo je moj kompleks. Ovo je moja garda. Moja bezbednost zavisi od bezbednosti čitavog ovog mesta i od

odanosti mojih ljudi. Misliš li, zaista, da bi bilo kakvo izneveravanje te odanosti moglo biti praćeno ićim drugim osim trenutnim smaknućem? Šta bi, onda, bilo i sa tvojom bezbednošću? Šta bi, u tom slućaju, bilo s mojom bezbednošću?"

Odgovorio sam mu na to da bi trebalo uprilićiti sućenje... 'Razume se', objasnio je on, 'ali, pred prekim vojnim sudom... I ne oćekujem da ijedan glas bude protiv smrtne kazne. U pogledu toga bio sam sasvim jasan'."

Dors je izgledala ućasnutu. "Prihvataš to odveć mirno. Slaćeš li se sa carem?"

"Slaćem se", odgovori Seldon posle kraćeg oklevanja.

"Zbog toga što su nasrnuli na tvoj život. Da li si to odbacio svoja naćela samo zarad lićne osvete?"

"Ćekaj, Dors, znaš i sama da nisam osvetoljubiva osoba. Ali opasnost nije pretila samo meni, pa ni samo caru. Ako postoji išta ćemu nas ući skorašnja istorija Carstva, onda je to ćinjenica da carevi dolaze i odlaze. Ono ćemu treba prućiti punu zaćtitu jeste psihoistorija. Van svake sumnje, ćak i ako bi se nešto meni dogodilo, psihoistoriji bi jednog dana bili postavljeni temelji; ali Carstvo veoma brzo propada i mi nemamo mnogo vremena - i jedino sam ja dovoljno daleko odmakao da bih je na vreme razvio."

"U tom slućaju, trebalo bi da svoje znanje preneseš i drugima", primeti Dors ozbiljno.

"Upravo to i ćinim. Jugo Amaril je, po svoj prilici, moj bogomdani naslednik i već sam okupio malu grupu saradnika koji bi se jednog dana mogli pokazati od koristi, ali oni još nisu toliko..." Seldon zastade.

"Toliko dobri kao ti - ili toliko pametni, ili toliko sposobni? Stvarno tako misliš?"

"Da, stvarno tako mislim", potvrdi Seldon. "A ja sam, kao što znaš, samo ljudsko biće. Psihoistorija je moje delo i, ako mi poće za rukom da je utemeljim, ćelim i da zasluga za to bude meni pripisana."

"Ljudsko biće", uzdahnu Dors, gotovo tućžno odmahujući glavom.

Smaknuća su brzo obavljena: već više od jednog veka ništa slićno nije se bilo videlo. Dvojicu ministara, petoricu nićih zvanićnika,

četvoricu vojnika, uključujući i nesrećnog narednika, snašla je neizbežna smrt. Popriličan broj gardista, koji nisu bili u stanju da prođu kroz najpomniju proveru, razrešeno je svojih dužnosti i prognano na najudaljenije Spoljnje svetove.

Posle toga, nije se mogao čuti čak ni najtiši šapat o neprivrženosti caru i do te mere je posvuda postala poznata briga s kojom se nad prvim ministrom bdilo, da se i ne pominje ona zastrašujuća žena - svi su je sada nazivali Tigricom - koja se o njemu starala, da više uopšte nije bilo potrebno da ga Dors prati na svakom koraku. Njena nevidljiva prisutnost predstavljala je dovoljan štit i car Kleon uživao je deset godina mira i potpune bezbednosti.

Ali, ovog časa, psihoistorija je već stizala do tačke na kojoj su se, bar donekle osnovano, mogla vršiti predviđanja, i dok se iz svoje kancelarije (prvog ministra) upućivao u svoju radnu sobu (psihoistoričara), Seldon je sa sve vidljivijom nelagodom razmišljao o tome da se, možda, razdoblje mira konačno bliži kraju.

3.

Ipak, uprkos tome, Seldon nije bio u stanju da suspregne osećanje zadovoljstva dok je ulazio u svoju laboratoriju.

Kako su se samo stvari promenile!

Sve je započelo pre dvadeset godina njegovim drljanjem po onom drugorazrednom kompjuteru na Helikonu. Tada se i prvi put javio, iako još dosta maglovit, nagoveštaj onoga što će se prikazati kao parahaotična matematička teorija.

Potom su došle one godine na Strilinškom univerzitetu, kada su on i Jugo Amaril, radeći rame uz rame, pokušali da jednačine dovedu u red, da se otarase bespotrebnih infinitezimala i da otklone najgore od propratnih posledica. Napredak je, ipak, bio veoma malen.

Ali sada, posle deset godina službovanja na položaju prvog ministra, na raspolaganju su mu stajali najnoviji modeli kompjutera i čitav štab stručnjaka koji su radili na razrešavanju niza raznovrsnih problema.

Neophodno je bilo, naravno, da niko iz te ekipe - osim, razume se, njega samog i Juga - ne bude upućen ni u šta više od kruga problema kojim se svako od njih pojedinačno bavio. Svako je radio u svom vrtiću ili kopao rudu u nepreglednom planinskom vencu psihoistorije, koji su jedino Seldon i Amaril mogli u potpunosti sagledati - pa čak i tako, mogli su ga videti tek u nejasnim obrisima, sa vrhovima skrivenim u oblacima i padinama prekrivenim izmaglicom.

Dors Venabili je, naravno, bila u pravu. Trebalo je da počne da svoje ljude upućuje u čitavu tajnu. Načela psihoistorije već su se uobličila u tolikoj meri da je dvojici prijatelja postalo već gotovo nemoguće da sve drže u svojim rukama. Pored toga, Seldon je i sve više stario. Čak i ako se mogao nadati da pred njim stoji još nekoliko decenija, godine njegovih najplodonosnijih dostignuća nesumnjivo su već stajale iza njega.

Čak će, kroz mesec dana, i Amarilu već biti trideset deveta i, mada je još bio mlad, nije bio i previše mlad za jednog matematičara

- a na utemeljivanju psihoistorije radio je već skoro isto toliko dugo koliko i sam Seldon. Moguće je da se i njegova sposobnost za nova i asocijativna misaona poniranja već osetno smanjila.

Amaril ga je ugledao kako ulazi i sada je čekao da mu pristupi. Seldon ga je posmatrao s ljubavlju. Amaril je bio Dalit isto onoliko koliko i Rajč, Seldonov posinak, pa ipak Amaril, uprkos svom niskom stasu i mišićavoj građi, uopšte nije delovao kao Dalit. Nije nosio brkove, nije ga je prokazivao dalitski način govora i, po svemu sudeći, nedostajala mu je dalitska svest o sebi samom. Ostao je nepokolebljiv čak i pred litanijama Jo-Jo Joranuma, koji je naišao na toliki odjek kod žitelja Dala.

Činilo se kao da je Amaril lišen svakog sektorskog, svakog planetnog, pa čak i svakog imperijalnog patriotizma. Pripadao je - potpuno i bez ostatka - psihoistoriji.

Seldona iznenada prože osećanje nedovoljnosti. On je, sam, bio sasvim svestan svojih prvih dvadeset godina na Helikonu i, naprosto, nije mogao da o sebi ne misli kao o Helikoncu. Povremeno bi se upitao nije li ga, zapravo, baš svest o tome i navela da počne razmišljati o psihoistoriji. Idealno posmatrano, da bi se psihoistorija iskoristila kako valja, čovek je trebalo da se uzvisi iznad svih sektora i svih svetova i da u vidu ima čovečanstvo kao apstrakciju - a to je, upravo, bilo ono što je Amaril i činio.

Dok on sam, priznade Seldon sebi, to nije činio. Ova pomisao bi mu propraćena tihim uzdahom.

"Napredujemo, Hari", dočeka ga Amaril. "Bar mi se tako čini."

"Čini ti se? Samo ti se čini?"

"Ne želim da zakoračim u svemir bez kosmonautske odeće". Rekao je to sasvim ozbiljno (Seldonu je bilo dobro znano da baš nije obdaren smislom za humor), a onda se obojica uputiše u svoju privatnu radnu sobu. Bila je mala, ali potpuno izolovana.

Amaril sede, prekrsti noge i reče: "Tvoje poslednje rešenje, pomoću koga bismo mogli izbeći kaos, izgleda da delimično deluje - iako, naravno, po cenu jasnoće."

"Naravno. Ono što se dobija u pravoj liniji, gubi se na zaobilaznicama. Ali tako ti je sa čitavom Vaseljenom. Moramo nekako naći rešenje."

"Čini mi se da jesmo. Samo što deluje kao da ga posmatramo kroz nebrušeno staklo."

"Ipak, i to je bolje nego godine koje smo proveli posmatrajući kroz olovnu ploču."

Amaril promrmlja nešto nejasno. "Čini mi se da možemo uočiti iskrice svetlog i tamnog", reče on.

"Objasni!"

"Ne mogu, ali imam onaj praradijant, na kome sam radio kao... kao..."

"Kao lamek. Tovarna životinja na Helikonu. Nema ih na Trantoru."

"Ako taj lamek zaista toliko dirinči, u tom slučaju moj rad na praradijantu sasvim je nalik na njegovu sudbinu."

On pritisnu bezbednosno dugme na svom stolu i jedna se ladica sama otključa i nečujno skliznu napolje. Seldon se sa zanimanjem zagleda u tamnu, neprozirnu kocku koju je Amaril izvukao iz ladice. Seldon je i sam radio na shemi praradijanta, ali je Amaril bio taj koji ga je konačno uobličio - momak je baš bio spretnih ruku.

Soba se zatamni i nizovi jednačina zasvetlucaše u vazduhu. Brojke se rasprostreše pred njima, tik iznad površine stola, kao da vise na nekim nevidljivim nitima.

"Izvanredno!" uskliknu Seldon. "Jednog dana, ako dovoljno dugo poživimo, praradijant će nas preplaviti čitavom rekombinacijom matematičkih simbola u kojima će biti ispisana prošla i buduća istorija. I u njoj ćemo moći da uočimo struje i brzake i iznađemo način da ih promenimo, kako bismo ih nagnali da slede neke druge struje i brzake - koji će nam više odgovarati.

"Tako je", odvrati Amaril suvo, "ako budemo mogli da poživimo sa saznanjem da se ono što činimo s najboljim namerama može izvrgnuti u svoju suprotnost."

"Veruj mi, Jugo, nema noći da ne odem na počinak, a da me ta pomisao ne pritiska kao mora. Ipak, nismo još dotle dospeli. Sve što imamo jeste ovo - kao da kroz nebrušeno staklo posmatramo, kako maločas sam reče, kako se roje iskrice svetlosti i tame."

"Baš tako."

"Dakle, Jugo, šta misliš, šta je to što vidiš?" Seldon je pažljivo, pomalo namrgođeno, posmatrao Amarila. Dobio je na težini,

postajao je već pomalo dežmekast. Provodio je suviše vremena za kompjuterima (i, sada, sa praradijantom) i nedovoljno se kretao. I premda se, koliko je Seldonu bilo poznato, povremeno viđao sa ponekom ženom, nikad se nije našao ni blizu braka. Greška! Čak je i čoveku potpuno predanom radu neophodno da predahne sa svojom družbenicom, da se postara da ima decu.

Seldon pomisli na svoj još vitki stas, ali i na sve ono na šta ga je Dors nagonila da takav i ostane.

"Šta vidim?" upita Amaril. "Pa to, da je Carstvo u grdnoj nevolji."

"Carstvo je oduvek bilo u nevolji."

"Jeste, ali ovo je nešto sasvim određeno. Postoji mogućnost da najveća nevolja pogodi samo njegovo središte."

"Trantor?"

"Po svoj prilici. Ili, ipak, negde na rubovima. Ili će doći do najgoreg ovde - možda, do građanskog rata - ili će najudaljeniji među Spoljnim svetovima početi da kidaju vezu sa ostatkom Carstva."

"Nisam siguran da ti je potrebna psihoistorija da dođeš do takvog zaključka."

"Ipak, ono što je zanimljivo jeste, kako mi se čini, da jedno drugo isključuje. Ili jedno, ili drugo. Verovatnoća da dođe i do jednog i drugog veoma je mala. Evo! Pogledaj! Na kraju krajeva, to je tvoja vlastita matematika. Dobro gledaj!"

Dugo su ostali tako, zagledani u ono što im je praradijant prikazivao.

"Nikako da uočim zbog čega se te dve mogućnosti međusobno isključuju", reče konačno Seldon.

"Ni ja, Hari... Ali od kakve bi nam, uopšte, vrednosti bila psihoistorija, kada bi nam pokazivala samo ono do čega i sami možemo doći? Ovo nam pokazuje nešto do čega, inače, sami ne bismo došli. Ono što nam ne pokazuje jeste, kao prvo, to koja je od dve mogućnosti povoljnija i, kao drugo, šta da se preduzme da se povoljnija mogućnost ostvari, a da se nepovoljnija suzbije."

Seldon napući usta. "Mogu ti ja kazati koja je mogućnost povoljnija", reče on. "Pustimo rubove niz vodu i sačuvajmo Trantor."

"Stvarno to misliš?"

"Bez dvoumljenja. Moramo Trantor održati stabilan, ako ni zbog čega drugog, onda samo stoga što se mi ovde nalazimo."

"Tvoj vlastiti spokoj sigurno pri tome ne predstavlja odlučujući razlog."

"Ne, već sama psihoistorija. Kakvo bi nam dobro donelo nastojanje da spasemo rubove Carstva, ako nas pogoršanje uslova na Trantoru omete da nastavimo rad na psihoistoriji? Ne kažem da ne bismo preživeli, već samo da bismo, najverovatnije, bili ometeni u svom radu. Konačno utemeljenje psihoistorije ono je na čemu počiva naša sudbina. A što se Carstva tiče, ako njegovi rubovi počnu da se krune, to će samo značiti da je započeo raspad - kome će, opet, biti potrebno dugo da dopre do samog središta."

"Čak i da jesi u pravu, Hari, šta bi valjalo preduzeti da Trantor održimo stabilan?"

"Za početak, bilo bi neophodno porazmisliti o tome."

Nekoliko trenutaka proveli su u potpunoj tišini, a onda se Seldon ponovo oglasi. "Znaš, što više o mislim o tome, sve se lošije osećam. Šta ako je čitavo Carstvo na pogrešnom koloseku - odnosno, da je na njemu bilo tokom čitave svoje istorije? Uvek o tome počnem da mislim kad razgovaram s Gruberom."

"Ko je Gruber?"

"Mandel Gruber. Ovdašnji baštovan."

"Oh. Onaj koji je dotrčao sa grabuljama da ti pomogne kada su pokušali da te ubiju."

"Da, on. Ostao sam mu veoma zahvalan zbog toga. Zamisli, samo sa grabuljama nameravao je da se suprotstavi ubicama sa blasterima. To se, zaista, može nazvati odanošću. U svakom slučaju, razgovarati s njim je kao nadisati se svežeg vazduha. Najzad, ne mogu provoditi sve svoje vreme u razgovorima sa dvorskim zvaničnicima i psihoistoričarima."

"Hvala ti."

"Hajde, hajde! Znaš i sam na šta mislim. Gruber voli da bude na otvorenom. Voli vetar, kišu, ujede mrazeva i sve drugo što mu neprilagođena klima može doneti. Ponekad mi i samom sve to nedostaje."

"Ne i meni. Ne bih mario ni kad se više nikad ne bih našao na

otvorenom."

"Ti si odrastao pod kupolama - ali pretpostavimo da se čitavo Carstvo sastoji od jednostavnih, neindustrijalizovanih svetova, koji žive od zemljoradnje i stočarstva, sa malim stanovništvom i puno praznog prostora... Ne bi li nam, možda, svima bilo bolje?"

"Meni to zvuči užasno."

"Iskoristio sam malo slobodnog vremena da to ispitam što sam bolje umeo i čini mi se da je reč o stanju nestabilne ravnoteže. Retko naseljeni svetovi, kakve sam upravo opisao, obično okončavaju ili zamiranjem ili potpunim osiromašenjem, spuštajući se do primitivne, poluživotinjske razine - ili, pak, kreću putem industrijalizacije. Najčešće neko vreme stoje kao na ivici sečiva, a potom kreću u jednom od ta dva smera; i, kao što dobro znamo, gotovo svaki svet u ovoj našoj Galaksiji usmerio se ka industrijalizaciji."

"Naprosto stoga što je takav izbor bolji."

"Možda. Ali to ne može potrajati do u beskonačnost. Već počinjemo da uviđamo šta donosi takva jednousmerenost. Carstvo ne može još dugo da izdrži - jer se prezagrejalo. Ne mogu, naprosto, da pronađem neki bolji izraz za to. A šta će uslediti - to nam naprosto nije poznato. Ako nam, uz pomoć psihoistorije, pođe za rukom da sprečimo Pad, odnosno, što je verovatnije, obezbedimo oporavak posle Pada, ne bi li to samo značilo produžiti razdoblje pregrevavanja? Je li to jedina budućnost koja stoji pred čovečanstvom - da, naime, poput Sizifa, stalno iznova gura stenu uzbrdo, da bi, potom, posmatralo kako se ona ponovo skotrljava u podnožje?"

"Ko je Sizif?"

"Lik iz jednog primitivnog mita. Jugo, morao bi da malo više čitaš."

Amaril sleže ramenima. "Da bih saznao za tog Sizifa? Od kakve je to važnosti? Možda će nam psihoistorija pokazati put ka jednoj sasvim novoj društvenoj zajednici, potpuno različitoj od svega što nam je znano, zajednici koja će biti i stabilna i dovoljno privlačna da bi čovek u njoj živio."

"Nadam se da je tako", uzdahnu Seldon. "Nadam se, ali za sada o tome nema ni nagoveštaja. U bliskoj budućnosti, rekao bih,

moraćemo dopustiti da se rubovi Carstva rastoče. A to će, po svemu sudeći, obeležiti početak pada galaktičkog carstva."

4.

"Da, baš sam tako rekao", ponovi Hari Seldon. "'To će, po svemu sudeći, obeležiti početak pada galaktičkog carstva'. I tako će i biti, Dors."

Dors ga je slušala stisnutih usana. Seldonovo naimenovanje na položaj premijera prihvatila je kao i sve drugo - sasvim mirno. Jedini njen zadatak bio je da zaštiti njega i tu njegovu psihoistoriju, ali, osećala je to, njegov sadašnji položaj taj joj je zadatak osetno otežavao. Najbolji način da čovek bude bezbedan bio je da ostane neprimećen i sve dotle dok Svemirski brod i sunce, znamenje Carstva, budu bdeli nad Seldonom, sva postojeća fizička obezbeđenja biće nezadovoljavajuća.

Raskoš u kojoj su sada živeli - potpuna predohrana protiv svih špijunskih uređaja, kao i protiv fizičkih nasrtaja; prednosti koje je imala u svom vlastitom istorijskom istraživanju, budući da su joj na raspolaganju stajala gotovo neograničena sredstva - nimalo je nije činio zadovoljnom. Ne bi se ni na trenutak predomišljala da sve to zameni za njihov stari stančić na Strilinškom univerzitetu. Ili, još bolje, za neko bezimeno prebivalište u nekom bezimenom sektoru gde ih niko ne bi poznavao.

"Sve je to, Hari, dragi, lepo i krasno", odvrati ona, "ali nije dovoljno."

"Šta nije dovoljno?"

"To što si mi upravo saopštio. Kažeš da je sasvim moguće da ostanemo bez rubnih svetova Carstva. Kako? I zbog čega?"

Seldon se na trenutak nasmeja. "Voleo bih, Dors, da i sam to znam, ali psihoistorija još nije dosegla taj stepen da bi nam to mogla reći."

"Pa, onda, reč je samo o tvom mišljenju. Misliš li da lokalni upravljači gaje ambiciju da se proglase nezavisnim?"

"I to, naravno, treba uzeti u obzir. U prošlosti se to već događalo - znaš to i sama, bolje od mene - ali nikada nije dugo potrajalo. Ipak, možda bi to ovog puta bilo trajno."

"Zato što je Carstvo sada slabije?"

"Da, zato što trgovinska razmena sada manje slobodna nego što je nekad bila, zato što su komunikacije danas znatno otežanije nego što su to nekad bile i, najzad, zato što su ovog časa upravljači mnogo bliže nezavisnosti nego što su ikada bili. A ako se neki od njih javi i sa većim ambicijama..."

"Imaš li u vidu nekog određenog?"

"Ne, nemam. Sve što u ovom trenutku možemo istisnuti iz psihoistorije jeste nesumnjivo saznanje da će, ako se zaista pojavi neki upravljač sa viškom ambicija i realnim sposobnostima, on naići na pogodnije tle da ostvari svoje zamisli nego što je to bio slučaj u prošlosti. Moguće je, takođe, da se pojave i druge okolnosti - na primer, neka iznenadna prirodna katastrofa ili građanski rat između dva sveta, ili grupe svetova, daleko na rubu Carstva. Kako, međutim, sada stvari stoje, ništa se od toga ne može predvideti sa punom pouzdanošću; ipak, ono što svakako možemo reći jeste da bi bilo šta što bi se u tom smislu dogodilo moglo imati znatno ozbiljnije posledice nego pre samo jednog stoleća."

"Ipak, ako bar nešto malo određenije ne znaš šta će se dogoditi na rubovima Carstva, kako bi, u tom slučaju, mogao sa potpunim pouzdanjem delati da se to dogodi baš tamo, a ne, na primer, ovde na Trantoru?"

"Držeći na oku i jedno i drugo, uz nastojanje da stabilizujemo Trantor, ali, istovremeno, propuštajući da stabilizujemo rubove Carstva. Ne možemo očekivati da psihoistorija sama po sebi, automatski, dovede zbivanja u red, a da pri tom ne znamo kako ona deluje; i stoga moramo, da se tako izrazim, povremeno pribegavati ručnim komandama. Ipak, u danima koji su pred nama, tehnika psihoistorije treba da bude usavršavana, tako da se potreba za našim uplitanjem sve više smanjuje."

"Ali", primeti Dors, "tako će biti tek u danima koji su pred nama... Jesam li u pravu?"

"Jesi... Ali čak je i to samo nada."

"Pa, kakve vrste nestabilnosti u tom slučaju prete Trantoru - ako ostanemo pri onome o čemu smo govorili u vezi sa rubovima Carstva?"

"Potpuno iste - ekonomski i socijalni činioci, prirodne katastrofe,

bolesno takmaštvo među visokim zvaničnicima. Ali i više od toga. Jugu sam predočio sliku Carstva kao nečeg pregrejanog - a Trantor je pregrejaniji od ijednog drugog dela Carstva. Čini se da se slama pod vlastitom težinom. Infrastruktura - snabdevanje vodom, grejanje, uklanjanje smeća, doprema goriva - sve kao da se suočava sa najneobičnijim problemima i na njih u poslednje vreme sve više usmeravam pažnju."

"A šta je sa mogućom smrću samog cara?"

Seldon raširi ruke. "Do toga će neizbežno doći, ali, na sreću, Kleona još služi zdravlje. Mojih je godina - naravno, voleo bih da ih obojica imamo manje - ali, nije star. Sin mu nije nimalo pogodan za naslednika i biće sigurno prilično pretendenta. Mnogo više no što je potrebno da dođe do nevolja i da nam careva smrt donese silne neprilike, ali možda će se pokazati da nećemo doživeti potpunu katastrofu - istorijski posmatrano."

"Pa, onda, recimo da ga ubiju."

Seldon je nervozno pogleda. "Nemoj tako govoriti. Uprkos tome što smo ovde potpuno zaštićeni od prisluškivanja, nemoj upotrebljavati tu reč."

"Hari, ne budi lud. Reč je o mogućnosti koju takođe moramo imati u vidu. U nedavnoj prošlosti bili smo suočeni sa mogućnošću da se jorandumci dočepaju vlasti; da su u tome uspeli, car bi, na ovaj ili onaj način..."

"Možda i ne bi. Bio bi daleko korisniji kao marioneta. Ali, u svakom slučaju, zaboravi na to. Jorandum je prošle godine umro na Nišaji, kao jalova, patetična figura."

"Ipak, imao je sledbenike."

"Naravno. Svi imaju sledbenike. Da li si ikad, u svojim proučavanjima rane istorije Kraljevine Trantor i galaktičkog carstva, naišla na pomen globalističke stranke na mojoj rodnoj planeti, Helikonu?"

"Ne, nisam. Ne želim, Hari, da povredim tvoja osećanja, ali ne sećam se da sam ikad naišla na neko istorijsko razdoblje u kome je Helikon igrao neku ulogu."

"Ne povređuješ me, Dors. Srećni su svetovi bez istorije, uvek sam to govorio... U svakom slučaju, pre otprilike dve i po hiljade godina,

na Helikonu se pojavila jedna grupa ljudi koji su smatrali da je jedino ta planeta, u čitavoj Vaseljenu, naseljena ljudskim bićima. Helikon, po njima, jeste bio čitava Vaseljena, i svuda oko nje prostirao se čvrst nebeski svod načičkan zvezdama."

"Kako su mogli verovati u tako nešto?" upita Dors. "Pretpostavljam da su već bili deo Carstva."

"Jesu, ali globalisti su tvrdili da svi dokazi u prilog tome predstavljaju puku opsenu ili svesnu obmanu i da su carski izaslanici, zapravo, bili sami Helikonci koji su iz nekog razloga igrali tu ulogu. Jednostavno, razumno mišljenje bilo im je sasvim tuđe."

"I šta se dogodilo?"

"Pa, pretpostavljam da je uvek privlačno misliti da je vaš svet onaj pravi. Kada su bili na vrhuncu, globalisti su, po svoj prilici, imali za sobom oko deset posto stanovništva koje je delilo njihova uverenja. Samo deset posto, ali bili su agresivna manjina, koja je pod svoje uzela ravnodušnu većinu i, čak, pretila da se dočepa vlasti."

"Ipak, to im nije pošlo za rukom zar ne?"

"Ne, nije. Dogodilo se to da su globalisti prouzrokovali zamiranje trgovine i da je helikonska privreda zapala u letargiju. I kada su njihove propovedi počele da utiču i na džepove građana, popularnost im je sunovratno opala. Njihov uspon i pad, u to vreme, predstavljao je za mnoge zagonetku, ali psihoistorija bi, siguran sam, pokazala da je i jedno i drugo bilo neizbežno i da o tome, naprosto, nije bilo potrebno ni razmišljati."

"Shvatam. Ali, Hari, kakav je smisao čitave te priče? Pretpostavljam da ima neke veze s onim o čemu smo maločas razgovarali."

"Pa, veza je u tome što takvi pokreti nikad sasvim ne umiru, bez obzira na to koliko smešne njihove stegonoše mogle izgledati zdravim, normalnim ljudima. I ovog časa, ovog časa, na Helikonu još možeš naći globaliste. Ne veliki broj, ali, s vremena na vreme, sedamdesetak ili osamdesetak ih se okuplja na svom, kako ga nazivaju, Kongresu globalista, nalazeći ogromno zadovoljstvo u razgovoru o globalizmu... Pa, eto, tek je desetak godina prošlo otkako je Joranumov pokret najozbiljnije zapretio Carstvu i ne bih se nimalo iznenadio da još ima njegovih pristalica. A možda će ih biti i

kroz hiljadu godina."

"Nije li moguće da ti njihovi preostaci ponovo postanu opasni?"

"Sumnjam. Pokret je opasnim učinila Jo-Joova harizma - a on više nije živ. Čak nije ni umro herojskom smrću, odnosno, bar, smrću koja bi se po ičemu pamtila; naprosto, jednostavno je zgasnuo i umro u izgnanstvu, kao slomljen čovek."

Dors naglo ustade i stade koračati po sobi, izmahujući rukama i stišćući pesnice. Potom se zaustavi i ostade da stoji ispred Seldona koji je i dalje sedeo.

"Hari", reče ona, "dopusti mi da ti kažem šta mi je na srcu. Ako psihoistorija ukazuje na mogućnost ozbiljnih potresa na Trantoru i ako još ima Joranumovih pristalica, moguće je da u ovom času kuju novu zaveru protiv cara."

Seldon se nervozno nasmeja. "Biješ se sa senkama, Dors. Smiri se."

Ali, za sebe, on pomisli da nije u stanju da tek tako lako otpiše ono što je upravo čuo od nje.

5.

U tradiciji sektora Vaj bilo je da stoji u opoziciji prema dinastiji Entun - dinastiji Kleona I - koja je Carstvom vladala već preko dva stoleća. Ta je opozicija sezala čak do onih vremena kada je loza gradonačelnika Vaja davala svoje predstavnike koji su služili kao carevi. Vajanska dinastija niti je dugo potrajala, niti je bila posebno uspešna, ali je i žiteljima i vladarima Vaja bilo teško da zaborave - ma koliko nesavršeni i privremeni bili - da su jednom bili iznad svih drugih. Jedno kratko razdoblje, tokom koga je Rajčel, samozvana gradonačelnica Vaja, uputila izazov Carstvu, pre osamnaest godina, samo je još više podstaklo kako ponos, tako i osećanje osujećenosti Vajanaca.

Sve to je, u razumnoj meri, doprinelo da se malena grupa zaverenika oseća u Vaju isto toliko bezbedno koliko i u bilo kom drugom delu Trantora.

Petorica njih sedela su ovog časa za stolom u jednoj prostoriji u napuštenom delu sektora. Soba je bila oskudno nameštena, ali zaštićena od prisluškivanja.

U naslonjači, koja se svojom upadljivom ukrašenošću isticala između drugih, sedeo je čovek u kome se bez poteškoća mogao prepoznati njihov vođa. Lice mu je bilo mršavo, bolesnožučkaste boje, a debele usne delovale su mu tako blede da su se, gotovo, jedva primećivale. U kosi su mu se već javile prve sedine, ali mu je u očima plamteo neugasivi gnev.

Zurio je u čoveka koji je sedeo tačno naspram njega - bio je upadljivo stariji i blažih crta, gotovo već sasvim sed, i punih obraza koji bi mu, dok je govorio, pomalo podrhtavali.

"Pa?" upita vođa oštro. "Po svemu sudeći, ništa nisi učinio. Objasni to!"

"Ja sam stari joranimista", odgovori stariji čovek. "Zbog čega bih morao da ti išta objašnjavam?"

"Ima mnogo 'starih' joranimista", odgovori Gambol Din Namarti, nekadašnja desna ruka Laskina 'Jo-Jo' Joranuma. "Neki od njih naprosto su nesposobni, neki premeki, neki, opet, utonuli u zaborav.

To što je neko stari joranimista ne mora značiti išta više nego da je stara budala."

Stariji čovek zavali se dublje u naslonjaču. "Nazivaš li ti to mene starom budalom? Mene? Kaspala Kaspalova? Bio sam sa Jo-Joom pre nego što si mu se ti pridružio, kada si bio dronjava ništarija u potrazi za nekim smislom u životu."

"Ne nazivam te budalom", odvrati Namarti oštro. "Samo sam, naprosto, rekao da su neki stari joranimisti budale. I imaš sada priliku da mi dokažeš da nisi jedan od njih."

"Moja veza sa Jo-Joom..."

"Zaboravi na to. On je mrtav!"

"Ja, ipak, mislim da mu je duh još živ."

"Ako nam pomisao na to može pomoći u našoj borbi, pa, onda, neka tako bude. Ali za druge - ne za nas. Nama je dobro poznato da je činio greške."

"Ne slažem se."

"Nemoj toliko pokušavati da načiniš heroja od čoveka koji je činio greške. Mislio je da bi mogao srušiti Carstvo samo snagom svoje retorike, rečima..."

"Istorija nam pokazuje da su, u prošlosti, reči bile u stanju da pomeraju i same planine."

"Ne i Joranimove reči, očigledno, jer je počinio premnogo grešaka. Svoje mikogensko poreklo, na primer, krajnje je nespretno prikrivao. Što je još gore, dopustio je da bude naveden da prvog ministra, Eta Demerzela, optuži kao robota. Upozoravao sam ga da to ne čini, ali nije hteo da me sluša - i to ga je i uništilo. Ali, sada, da počnemo iz početka, važi? Na kakav god način koristili uspomenu na Joranuma kada su u pitanju oni van našeg kruga, ne dozvolimo da ona nas parališe."

Kaspalov je ćutke sedeo. Ostala trojica upućivala su svoje poglede čas jednom čas drugom, zadovoljni što je Namartiju prepušteno da nosi sav teret razgovora.

"Sa Joranimovim progonstvom na Nišaju, njegov pokret se raspao i činilo se i da je sasvim nestao", nastavi Namarti ozbiljnim glasom. "I nestao bi, zaista, da mene nije bilo. Komadić po komadić, parčence po parčence, istkao sam novu mrežu, koja se sada prostire

čitavim Trantorom. Pretpostavljam da ti je to poznato."

"Poznato mi je, vođo", promrmlja Kaspalov. Činjenica da je pomenuo Namartijevu titulu jasno je svedočila da Kaspalov traži izmirenje.

Namarti se jedva primetno nasmeši. Nije zahtevao da ga tako oslovljavaju, ali uvek mu je bilo prijatno da čuje kako mu izgovaraju titulu. "A ti si deo te mreže", dodade on, "i imaš svoje obaveze."

U Kaspalovu se sve uskomeša. Očevidno, borio se neko vreme sa samim sobom, ali se, na kraju, ipak, tiho oglasi. "Kazao si maločas, vođo, da si upozorio Joranuma da ne diže optužbu protiv bivšeg premijera, tvrdeći da je robot. Takođe si rekao da nije hteo da te posluša, ali ti je, bar, pružio priliku da kažeš šta misliš. Mogu li i ja dobiti priliku da ukažem na ono što mislim da je greška, kao i da me saslušаш kao što je Joranum tebe saslušao, čak i ako, baš kao i on tvoj, ti ne budeš prihvatio moj savet?"

"Naravno, Kaspalove, da možeš govoriti. Ovde i jesi upravo zbog toga. Dakle, šta imaš da kažeš?"

"Mislim, vođo, da je ova tvoja nova taktika pogrešna. Stvara razdore i samo nanosi štetu."

"Pa naravno! To joj i jeste svrha." Namarti se malo promeškolji, očito s mukom savlađujući bes. "Joranum je pokušao s ubeđivanjem. Nije uspeo. Mi ćemo, međutim, srušiti Trantor delanjem."

"Ali koliko će dugo to potrajati? I kakva će biti cena?"

"Koliko god bude potrebno - a što se cene tiče, uistinu, biće sasvim mala. Na jednom mestu neće biti struje, na drugom će nestati vode; đubreta će biti posvuda, a ni rashladni uređaji neće raditi. Nevolje i tegobe - sve je u tome."

Kaspalov odmahnu glavom. "Ali postajaće sve gore i gore."

"Naravno, Kaspalove, mi i želimo da se ljudi počnu osećati sve gore i gore. Slušaj, Kaspalove. Carstvo propada. Svima je to poznato. Tehnologija zakazuje tu i tamo, čak i ako mi sami tome ništa ne doprinosimo. Ipak, potrudićemo se da ponešto i doprinesemo."

"To je opasno, vođo. Trantorova infrastruktura bezmerno je složena. Neki neoprezan čin mogao bi je sasvim razoriti. Učinimo li nešto pogrešno, Trantor bi se mogao raspasti kao kuća od karata."

"Do sada se to nije dogodilo."

"Ipak, moglo bi se dogoditi. I šta ako ljudi saznaju da mi stojimo iza toga? Rastrgnuće nas. Neće biti potrebno pozvati policiju ili vojsku. Gomila će se sama s nama obračunati."

"Ali, pre svega, kako će saznati dovoljno da nas okriví? Prirodna meta narodnog nezadovoljstva biće vlada - carevi savetnici. Nikom neće ni na pamet pasti da ide dalje od toga."

"A kako ćemo se mi sami moći osećati spokojni, znajući šta smo učinili?"

Poslednje pitanje bilo je izgovoreno gotovo šapatom. Starca su, očigledno, pokretala snažna osećanja. Kaspalov uputi molećiv pogled preko stola prema svom vođi, kome se zakleo na poslušnost. Učinio je to u istinskom uverenju da će Namarti nastaviti da zagovara načela slobode, nasledena od Jo-Jo Joranuma; ovog se časa, međutim, pitao da li je ovo bio način na koji bi Jo-Jo želeo da se njegovi snovi ostvare.

Namarti pucnu jezikom, kao prekoran roditelj kada se suoči sa svojim zabludelim detetom.

"Kaspalove, nije valjda da želiš da nas rasplačeš? Kada se jednom nađemo na vlasti, prikupićemo ponovo komadiće i sve izgraditi. Okupićemo ljude uz pomoć starih Joranumovih litanija o narodnom učešću u vlasti, sa većom narodnom zastupljenošću, a kada čvrsto zasednemo na vlast, obrazovćemo moćniju i odlučniju vladu. Imaćemo, tada, i bolji Trantor i snažnije Carstvo. Ustanovićemo sistem razmene mišljenja, u okviru koga će predstavnici drugih svetova imati priliku da pričaju do besvesti - ali, mi ćemo vladati."

Kaspalov je, međutim, samo i dalje neodlučno sedeo.

Namarti se veselo nasmeja. "Još nisi siguran? Ali ne možemo izgubiti. Sve savršeno deluje i tako će biti i ubuduće. Car ne zna šta se događa. Nema ni najmanjeg pojma. A njegov prvi ministar samo je matematičar. Istina, uništio je Joranuma, ali od tada baš ništa nije učinio."

"Imao je nešto što je zvao... ovaj..."

"Zaboravi na to. Joranum je tome pridavao veliku važnost, ali samo zato što je bio Mikogenac. U pitanju je bilo nešto slično

njegovoj opsjednutosti robotima. Taj matematičar nema baš ništa..."

"Reč je o istorijskoj psihoanalizi ili nečem sličnom. Čuo sam jednom kako Joranum kaže..."

"Zaboravi na to. Samo obavi svoj deo. Ti se staraš o sistemu provetravanja u sektoru Anemorija, je li tako? Fino. Učini da ne radi kako valja, na način koji sam odabereš. Ili neka se zatvori, tako da vlažnost bitno naraste, ili neka se javi onaj nesnosni smrad, ili bilo šta slično. Niko od toga neće baš umreti, te ni ti nemoj time podsticati sopstveno osećanje krivice. Naprosto, učinićeš da se ljudi počnu osećati neugodno, čime ćeš podići opšte osećanje neugodnosti i neprijatnosti na nešto viši stepen. Možemo li računati na tebe?"

"Ali ono što će biti samo osećanje nelagodnosti i neprijatnosti za mlade i zdrave, moglo bi se ispostaviti da za bebe, stare i bolesne bude..."

"Želiš li to da nam nametneš stav da baš niko ne sme nimalo propatiti?"

Kaspalov samo nešto promrmlja.

"Nemoguće je bilo šta učiniti, uz punu sigurnost da baš niko zbog toga neće trpeti. Samo ti obavi svoj deo posla. Učini to tako da što manje sveta zbog toga trpi - ako ti već tvoja savest tako nalaže - ali učini to!"

"Samo časak!" odvrati Kaspalov. "Imao bih, vođo, još nešto da kažem."

"Pa, reci onda", prihvati Namarti umorno.

"Možemo provesti godine udarajući po infrastrukturi. A onda, mora doći i trenutak kada ćeš doći u priliku da iskoristiš rastuće nezadovoljstvo ljudi i dočepaš se vlasti. Kako misliš da to izvedeš?"

"Hoćeš da tačno znaš kako ćemo to izvesti?"

"Da. Što brže udarimo, to će i šteta biti manja, a čitav hirurški zahvat delatnije izveden."

"Još nisam odlučio kakva će biti priroda tog 'hirurškog zahvata'. Ali on će sigurno biti izveden. A dotle, nameravaš li da obaviš svoj deo?"

Kaspalov lagano klimnu glavom. "Da, vođo."

"Pa, onda, kreni", zaključio Namarti i otpusti ga pomalo

prenaglašenim pokretom ruke.

Kaspalov ustade, okrenu se i ode. Namarti ga je pažljivo posmatrao, a onda se obrati čoveku koji mu je sedeo s desne strane. "Kaspalovu više ne možemo verovati. Već nas je prodao i samo da bi postigao veću cenu želi da sazna kakvi su mi planovi u budućnosti. Pobrini se za njega."

Čovek ćutke klimnu glavom i sva trojica iziđoše, ostavljajući Namartija samog u sobi. On isključi svetlucave ploče na zidu, ostavljajući samo jedan manji kvadrat na tavanici, kako bi mu svetlost koja je otud dopirala omogućila da ne ostane u mrklom mraku.

Potom pomisli: svaki lanac ima neku slabu kariku, koja se što pre mora odstraniti. Morali smo to činiti i u prošlosti, a ono što smo postigli jeste da imamo organizaciju u koju je, praktično, nemoguće prodreti.

I on se nasmeja u polumraku, dok mu se lice krivilo u nekoj vrsti paklenog uživanja. Najzad, mreža im je dopirala do same carske palate - nije još bila najčvršća moguća, niti joj se moglo sasvim verovati, ali bila je već i u samom dvoru.

6.

Vreme je bilo postojano nad neprekrivenim kompleksom carske palate - bilo je sunčano i toplo.

Nije se to često dešavalo. Hari se još sećao kako mu je Dors jednom ispričala zbog čega je baš to područje, sa hladnim zimama i čestim kišama, bilo odabrano za carsko sedište.

"U stvari, nije baš bilo odabrano", rekla je. "U ranim danima kraljevine Trantor bilo je to imanje porodice Morovijan. Kada je kraljevina prerasla u carstvo, bilo je bezbroj mesta na kojima je car mogao živeti - letnjih odmarališta, skijaških centara, sportskih kompleksa, beskrajnih plaža... Ipak, dok se planeta lagano prekrivala kupolama, jedan car, koji je tu tada živeo, toliko je zavoleo to mesto da je, čak, odlučio da ga ostavi nepokriveno. I upravo stoga što je to, konačno, ostao jedini neprekriveni deo planete, postao je nešto posebno - izuzetno mesto - i ta se izuzetnost dopala i sledećem caru... i njegovom nasledniku... i njegovom nasledniku... I tako, postala je to tradicija."

I kao i uvek kada bi čuo nešto slično, Seldon bi pomislio: 'Kako bi se psihoistorija prema tome odnosila? Da li bi predvidela da će jedna oblast planete ostati neprekrivena, ali, istovremeno, i bila potpuno nemoćna da kaže koja će to biti? I da li bi mogla i toliko postići? Da li bi se moglo dogoditi da predskaže da će nekoliko, ili nijedna, od niza oblasti ostati neprekriveno - i, pri tom, pogrešiti? Kako uzeti u obzir i sitne sklonosti ili nesklonosti nekog cara, koji se na prestolu nađe u ključnom trenutku i koji izvesnu odluku donese iz pukog hira? To bi samo vodilo u haos - i ludilo.'

Kleon I je, nema sumnje, uživao u lepom vremenu.

"Starim, Seldone", reče on. "Ne moram to ni da ti kažem. Nas dvojica smo, otprilike, istih godina. Sigurno je znak starosti to kad me više ne spopada želja da igram tenis ili odem na pecanje, iako su pustili u ribnjak nove ribe. Zauzvrat, sve mi se više dopada da lagano šetam pošljunčanim stazama."

Grickao je neko koštunjavo plodovlje dok je to govorio, nešto nalik na ono što se na Seldonovom rodnom svetu, Helikonu,

nazivalo semenkama od bundeve, s tim što je bilo veće i manje finog ukusa. Kleon ih je lagano krckao pod zubima, potom uklanjao tanku ljusku, pa meko jezgro ubacivao u usta.

Seldonu se ukus tog ploda nije baš naročito dopadao, ali, naravno, kad god bi mu car ponudio, uzimao bi nekoliko semenki i naizgled ih slasno progutao.

Kleonu se u rukama već sakupila povećana količina ljusaka i on se neodređeno obazre oko sebe, tražeći neku korpicu za otpatke gde bih ih mogao baciti. Nije našao nijednu, ali zato ugleda jednog baštovana koji je stajao nedaleko odatle, ukočena tela (kao što i treba u carevom prisustvu) i lako pognute glave u znak poštovanja.

"Baštovane!" pozva ga car.

Baštovan mu hitro pristupi. "Sire?"

"Pomozi mi da se otarasim ovoga", reče on i sasu u baštovanovu ruku gomilu ljusaka.

"Da, sire."

"I ja imam nekoliko, Gruberu", reče Seldon.

Gruber ponovo ispruži ruku. "Da, premijeru", odvrati on snebivljivo.

Potom se brzo udalji, dok je car sa zanimanjem gledao za njim. "Poznaješ tog momka, Seldone?"

"Da, poznajem ga, sire. Stari prijatelj."

"Jedan baštovan, pa stari prijatelj? Šta je on, zapravo? Neki kolega matematičar, koji se okliznuo u pogrešnom trenutku?"

"Nije, sire. Možda se još sećate čitave priče. Bilo je to u vreme kada..." On zastade i pročisti grlo, nastojeći da pronađe najbezbolniji način da podseti cara na taj događaj. "Bilo je to onda kada mi je onaj narednik ugrozio život, neposredno pošto sam, vašom dobrotom, naimenovan na ovaj položaj."

"Pokušaj ubistva." Kleon podiže oči ka nebu, kao da se moli da mu ono podari malo strpljenja. "Ne znam zbog čega se svi toliko plaše te reči."

"Možda", hitro se ubaci Seldon, pomalo sam sebe prezirući zbog lakoće kojom je pribegao laskanju, "možda nas, mnogo više nego vas samog, uznemirava puka pomisao da bi se nešto neprijatno moglo dogoditi našem caru."

Kleon se ironično nasmeši. "Pa, eto, ja se usuđujem da je izreknem. Ali kakve to veze ima s ovim Gruberom? Tako se zove, je li?"

"Da, sire. Mandel Gruber. Siguran sam da ćete se setiti, ako se samo malčice potrudite, da je u tom trenutku jedan baštovan dotrčao, samo s grabuljama u rukama, da me zaštiti od naoružanog narednika."

"Ah, da. I to je bio ovaj baštovan?"

"Da, sire, on je bio taj. Od tada ga smatram svojim prijateljem i srećem se s njim skoro svaki put kad šetam ovuda. Mislim da sve vreme bdi nada mnom, kao nad nekom vrstom svoje imovine. I, razume se, slično osećanje negujem i ja prema njemu."

"Ne krivim te zbog toga... Ali kad smo već kod te teme, kako je tvoja izvanredna gospa, dr Venabili? Ne viđam je baš često."

"Ona je istoričar, sire. Izgubljena negde u prošlosti."

"Ne plašiš je se? Uistinu, ja zazirem, pogotovo kada su mi ispričali kako je sredila tog narednika. Čovek gotovo da se sažali na njega."

"Ume da pobesni kada je to za moje dobro, sire, ali, u poslednje joj se vreme za to ne pruža prilika. Sve je tako mirno."

Car se još jednom obazre za nestalim baštovanom. "Jesmo li ikada nagradili tog čoveka?"

"Ja sam to već učinio, sire. Gruber ima ženu i dve kćerke i sredio sam da se na ime obeju kćeri stavi na stranu nešto novca, koji bi se upotrebio za školovanje njihove dece, kada za to dođe vreme."

"Vrlo dobro. Ali mislim da bi ga trebalo i unaprediti... Je li dobar baštovan?"

"Sjajan, sire."

"Glavni baštovan, Malkomber - nisam siguran da se baš tako zove - već je ostario i, rekao bih, nije više za taj posao. Već je dobrano zašao u sedamdesete. Misliš li da bi Gruber mogao da preuzme njegovo mesto?"

"Siguran sam da bi mogao, sire, ali on više voli svoj sadašnji posao. Zahvaljujući tome, može da boravi na otvorenom po svakom vremenu."

"Prilično neobična preporuka za neki posao. Ipak, siguran sam da

bi se mogao navići na kancelarijski rad, a i potreban mi je neko ko bi mi mogao pomoći da preuredim čitav kompleks. Hmm. Moram još o tome razmisliti. Možda je taj tvoj prijatelj Gruber baš čovek kakav mi je potreban... Ali, uzgred budi rečeno, Seldone, šta si mislio kada si maločas rekao da je sve veoma mirno?"

"Mislio sam samo, sire, da nema ni najmanjeg znaka komešanja u carskoj palati. Neizbežna sklonost prema spletkama kao da se spustila do najnižeg mogućeg stepena - koliko bi to, u celini gledano, uopšte moglo biti poželjno."

"Ne bi to rekao, Seldone, kada bi se, kao car, morao nositi sa svim ovim zvaničnicima i njihovim žalbama. Kako mi možeš reći da je sve mirno kada mi gotovo svake druge sedmice stiže izveštaj da je ovde ili onde na Trantoru opet došlo do nekog većeg poremećaja?"

"Takve stvari, naprosto, predodređene su da se dogode."

"Ne sećam se, ipak, da su se takve stvari, toliko često, dešavale ranijih godina."

"Možda se, sire, nisu ni dešavale. Ali sve se s vremenom troši. Da bi se kako valja izvršile opravka, potrebni su vreme, ozbiljan rad i poprilično novca. S druge strane, ovo nisu baš vremena kada bi se s oduševljenjem dočekali novi porezi."

"Takvih vremena nikada nije ni bilo. Pretpostavljam da su ljudi sve neraspoloženiji zbog tih poremećaja. To se mora sprečiti i na tebi je, Seldone, da se za to postaraš... A šta kaže psihoistorija?"

"Kaže ono što i zdrav razum kaže - naime, da s vremenom sve stari."

"Pa, sve kao da se zaverilo da mi pokvari ovaj prijatan dan... Prepuštam tebi, Seldone, da se za sve postaraš."

"Razumem, sire", složi se Seldon tiho.

Car se potom udalji i Seldon stade razmišljati kako je sve to i njemu samom pokvarilo taj prijatan dan. Ti poremećaji u samom središtu bili su nešto što nikako nije želeo. Ali kako da ih spreči i usmeri prema rubovima Carstva?

Psihoistorija o tome nije ništa govorila.

7.

Rajč Seldon osećao se duboko srećan: bila je to, posle više meseci, prva večera en famille sa dve osobe koje je smatrao ocem i majkom. Bilo mu je savršeno dobro znano da mu oni nisu roditelji ni u kakvom biološkom smislu, ali to, naravno, nije bilo važno. I on im se još jednom nasmeši, izražavajući najdublje osećanje ljubavi.

Mesto na kome su se sada nalazili nije odisalo onakvom toplinom kao što je to bio slučaj za starih dana u Strilingu, kada im je dom bio malen i prijatan, pravi dragulj u čitavom univerzitetskom kompleksu. Sada, na žalost, nije bilo ničega što bi prikrivalo veličajnost premijerovih odaja u carskoj palati.

Rajč je povremeno zurio u svoj lik u ogledalu, pitajući se kako je to bilo moguće. Nije bio visok: jedva nešto preko stotinu šezdeset centimetara, uočljivo niži od oba svoja roditelja. Bio je prilično zdepast, ali i mišićav - ne i gojazan - sa gavranastom kosom i upadljivim dalitskim brkovima koje je održavao crne i guste koliko je to uopšte bilo moguće.

U ogledalu je još mogao videti uličnog derana kakav je bio pre no što mu se osmehnula, zaista, najveća moguća sreća: da se susretne sa Harijem i Dors. Seldon je tada bio znatno mlađi i njegov sadašnji izgled činio je sasvim jasnim da je Rajč ovog časa već bio stariji nego što je to bio Seldon kada su se prvi put sreli. Za divno čudo, međutim, Dors gotovo da se nije nimalo izmenila. Bila je isto onoliko vitka i privlačna koliko i onog dana kada im je, u Bilibotonu, Rajč pokazao put do Majke Rite. A on, Rajč, rođen u bedi i čemeru, radio je sada u upravnim službama Carstva - sićušan zavrtanj u Ministarstvu za građanstvo.

"Pa, Rajče, kako idu poslovi u tvom ministarstvu?" upita Seldon. "Ima li ikakvog napretka?"

"Polako se kreće, tata. Zakoni su doneseni. I dvor je doneo svoje odluke. Govori održani. Pri svemu tome, teško je pokrenuti ljude. Možeš pričati o bratstvu koliko ti je volja, ali, nekako, niko ne doživljava svog bližnjeg kao brata. Ono, međutim, što me najviše pogađa jeste činjenica da ni Daliti nisu ništa bolji od drugih. Žele,

kako sami kažu, da se prema njima postupa kao sa ravnopravnima, što i jeste slučaj, ali, čim za to dobiju priliku, ni sami se prema drugima ne odnose kao prema ravnopravnima."

"Rajče, gotovo da je nemoguće promeniti ljudska srca i umove", umeša se Dors. "Dovoljno je pokušati, i možda uspeti, da se otklone samo najgore nepravde."

"Nevolja je u tome", primeti Seldon, "što se gotovo niko, tokom čitave istorije, nije ozbiljno pozabavio tim problemom. Ljudima je bilo omogućeno da gnjile u toj uzbudljivoj igri - 'bolji sam od tebe'; raščistiti sada svu tu zbrku nije nimalo lako. Ako bismo dozvolili da stvari idu kako idu i postaju sve gore već tokom, recimo, hiljadu godina, nećemo imati pravo da se žalimo ako nam za njihovo popravljavanje bude potrebno i čitavo jedno stoleće."

"Ponekad, tata", požali se Rajč, "pomišljam da si mi ovaj posao poverio samo da bi me kaznio."

Seldon izvi obrve. "Kakvog bih razloga imao da te kažnjavam?"

"Zbog toga što me je privukao Joranumov program o ravnopravnosti svih sektora i o većoj zastupljenosti predstavnika naroda u vladi."

"Nimalo te ne krivim zbog toga. To i jesu privlačne stvari, ali, kao što ti je i samom poznato, Joranum i njegova družina koristili su ih samo da bi se dočepali vlasti. Posle toga..."

"Ali iskoristio si me da ih uvučeš u zamku, bez obzira na moju prijemčivost za takva gledišta."

"Nije mi bilo nimalo lako da zatražim od tebe da do učiniš", odvrati Seldon tiho.

"A sada me držiš prikovanog za ostvarivanje Joranumovog programa, samo da bi mi dokazao svu težinu tog zadatka."

Seldon se okrenu prema Dors. "Šta kažeš na ovo, Dors? Dečko mi pripisuje vrstu potajnog pritvorstva koja, naprosto, nije u skladu sa mojim karakterom."

"Verujem, Rajče", odvrati Dors, dok joj je jedva vidljiv osmejak poigravao na usnama, "da ništa slično ne nameravaš da pripišeš svom ocu?"

"Naravno da ne. Pod normalnim životnim okolnostima, oče, nema ispravnijeg čoveka od tebe. Ali ako bi na to bio prinuđen, već bi znao

kako da obeležiš karte. Nije li, upravo, baš to ono što pokušavaš da učiniš sa psihoistorijom?"

"Do sada, veoma sam malo uspeha imao sa njom", odgovori Seldon tužno.

"Baš šteta. Nadao sam se da bi nam psihoistorija mogla ponuditi neku vrstu rešenja za ljudsku netrpeljivost."

"Moguće je da je tako, ali ja ga još nisam iznašao."

Pošto večera bi privedena kraju, Seldon se ponovo oglasi. "Ti i ja, Rajče, sada ćemo malo da porazgovaramo."

"Tako?" javi se Dors. "Pretpostavljam da sam isključena iz tog razgovora."

"Reč je o ministarskim poslovima, Dors."

"O ministarskim besmislicama, Hari. Nameravaš da od jadnog dečka zatražiš da učini nešto što on baš ne bi voleo da učini."

"U redu je, mama", javi se Rajč. "Pusti da tata i ja porazgovaramo. Obećavam ti da ću ti kasnije sve ispričati."

Dors prevrnu očima. "Uvek se izgovarate 'službenim tajnama'. To mi je već dobro poznato."

"U pravu si", odvrati Seldon odlučno, "upravo o tome moramo da porazgovaramo. I reč je o stvari od najvećeg značaja. Ozbiljno to kažem, Dors."

Dors ustade, stisnutih usana, i polako krenu iz sobe, ne odolevši da uputi još jedan udarac. "Hari, ne bacaj dečka vukovima!"

I tek što ona iziđe, Seldon reče tihim glasom: "Bojim se, Rajče, da je sasvim u pravu: zaista sam prinuđen da te bacim među vukove!"

8.

Sedeli su sučelice jedan drugom u Seldonovoj privatnoj radnoj sobi - njegovom 'razmišljalištu', kako ga je nazivao. Tu je on proveo bezbrojne časove u domišljanju kako da se provuče kroz sve staze i bogaze carske i trantorske vlasti.

"Rajče, da li si upoznat sa sve brojnijim, u poslednje vreme, poremećajima u dejstvovanju javnih službi?" upita Seldon.

"Jesam", odgovori Rajč. Ali znaš, tata, ovo je već prilično stara planeta. Ono što bi nam ovde bilo potrebno jeste temeljito pretresanje svega i svačega; da sve okrenemo naglavce, sve promenimo, da sve iznova kompjuterizujemo i da potom vratimo sav živalj - ili, bar, polovinu sadašnjeg živilja. Trantor bi dejstvovao mnogo bolje sa upola manje ljudi - sa samo dvadeset milijardi stanovnika."

"Kojih dvadeset milijardi?" upita Seldon, nasmešivši se.

"I sam bih voleo to da znam", odgovori Rajč smrknuto. "Nevolja i jeste u tome što ne možemo temeljito pretresti planetu, pa se moramo zadovoljavati njenim krpljenjem."

"Bojim se da je tako, Rajče, ali, ipak, postoji nešto neobično u vezi sa svim tim. I stoga, voleo bih da obaviš neke provere za moj račun. Pomalo sam već i sam o tome razmišljao."

Seldon izvuče iz džepa jednu omanju kuglu.

"Šta ti je to?" upita Rajč.

"Karta Trantora, pomno izrađena. Molim te, Rajče, raščisti malo ovaj sto."

Seldon potom postavi kuglu približno na sredinu stola, a onda stavi ruku na jednu pločicu koja se nalazila na desnom rukohvatu njegove naslonjače. Pošto je prstom dodirnuo prekidač, soba se namah zatamni; međutim, radni sto se osvetli mekim sjajem, poput slonovače, dubine, otprilike, jednog centimetra. Kugla odjednom kao da se rastoči i prekri čitavu površinu stola.

Svetlo se postepeno stade prigušivati na pojedinim mestima, sve dok se ova ne uobličije u srazmerno pravilno tkanje. "Pa, to je karta Trantora!" uzviknu Rajč zabezeknuto posle otprilike tridesetak sekundi.

"Naravno. Već sam ti to rekao. Ipak, ne možeš ništa slično ovome kupiti na tržnici ni u jednom ovdašnjem sektoru. Ovo ti je, znaš, jedna od onih igračkica kojima se vojska zabavlja. Može Trantor prikazati i u obliku kugle, ali će ono što želim da ti pokažem biti daleko uočljivije predstavljeno u površinskoj projekciji."

"A šta je to, tata, što želiš da mi pokažeš?"

"Pa, eto, tokom poslednjih godinu ili dve, poremećaji su postajali sve učestaliji. Kao što si sam maločas rekao, ovo je prilično stara planeta i poremećaje i jesmo mogli očekivati; ali, nekako, sve su učestaliji i, pored toga, čini se da su svi, gotovo bez izuzetka, plod ljudskih grešaka."

"Zar nije razumno baš to i očekivati?"

"Jeste, naravno. Ali u okvirima nekih granica. To važi čak i kada su zemljotresi u pitanju."

"Zemljotresi? Na Trantoru?"

"Priznajem da Trantor baš nije planeta koju odlikuju seizmički potresi - što je, razume se, dobro samo po sebi, budući da prekriti kupolama jedan svet koji će se nekoliko puta godišnje dobro protresti i te kupole na pojedinim mestima dobro oštetiti, ne bi bilo nimalo razložno. Tvoja majka tvrdi da je jedan od razloga što je baš Trantor, a ne neki drugi svet, odabran za carsku prestonicu, bio upravo taj što je, u geološkom smislu, na samrti - to je, znaš, baš njen, nimalo laskav izraz. Ipak, iako je na samrti, još nije umro. Povremeno dolazi do manjih potresa - tri, na primer, tokom protekle dve godine."

"Pojma nisam imao o tome, tata."

"Jedva da je iko išta o tome znao. Kupola nije jedinstveno zdanje. Izdeljena je, zapravo, na stotine odeljaka, pri čemu svaki od njih može biti uklonjen, ili, bar, delimično otvoren, kako bi se, u slučaju zemljotresa, olakšao pritisak na konstrukciju. Budući da zemljotres, kada do njega zaista dođe, po pravilu ne traje duže od deset sekundi do jednog minuta, ti otvori su od samo od kratkotrajne pomoći. Zemljotresi nailaze i nestaju tako brzo da ih Trantorci gotovo nisu ni svesni. Mnogo su svesniji blagog podrhtavanja ili tihog zveckanja kuhinjskog posuđa, nego otvaranja i ponovnog zatvaranja kupola iznad svojih glava ili prodora vazduha spolja, ma kakav on bio."

"Ali to nije loše, zar ne?"

"Ne bi trebalo da bude. Sve je, naravno, kompjuterizovano. Pojava zemljotresa na bilo kom mestu automatski stavlja u pogon mehanizam za otvaranje i zatvaranje kupola na svim drugim mestima, tako da dolazi do otvaranja kupola pre nego što vibracije postanu dovoljno snažne da dovedu do oštećenja."

"Ni to nije loše, zar ne?"

"Tako je... Ali prilikom pomenuta tri zemljotresa, tokom poslednje dve godine, kontrolni mehanizam svaki put je zatajio. Kupole se, naprosto, nisu otvorile i, u sva tri slučaju, bile su neophodne ozbiljne popravke. Za to je bilo potrebno vremena, podosta para, a i, tokom dužeg razdoblja, klimu nije bilo moguće držati pod optimalnom kontrolom. Pa, reci mi, Rajče, kakvi su izgledi da oprema zataji baš u sva tri navedena slučaja?"

"Pretpostavljam... ne baš veliki?"

"Čak, veoma mali. Manji od jednog postotka. Čovek gotovo da pomisli da je neko namerno ošteti kontrolni mehanizam u očekivanju da sledeći zemljotres obavi ostalo. Vidiš, otprilike jednom u veku dolazi do izlivanja lave, što je znatno teže kontrolisati - i strah me je i da pomislim kakve bi bile posledice ako se pojava ne bi pravovremeno uočila. Na svu sreću, to se još nije dogodilo i malo je verovatno da će se i dogoditi, ali, pogledaj... Ovde, na ovoj karti, ubeležena su mesta na kojima je tokom protekle dve godine došlo do poremećaja, prouzrokovanih, verovatno, ljudskom greškom, premda, ni u jednom od tih slučajeva nismo bili u stanju da ustanovimo kome bi se, tačno, počinjena greška mogla pripisati."

"Možda zato što su svi vodili računa o tome da zaštite svoje zadnjice."

"Bojim se da si u pravu. To je oduvek bila odlika svakog birokratskog sistema, a na Trantoru imamo najveći birokratski sistem koji je ikada postojao... Ali šta misliš o označenim mestima?"

Karta je bila prosejana svetlucavim, crvenim tačkicama nalik na malene bubuljice, koje su prekrivale kopneni deo Trantora.

"Pa", izreče Raj oprezno, "čini se da su ravnomerno raspoređene."

"Tako je... i to je ono što je najzanimljivije. Čovek bi očekivao da će najstariji delovi Trantora, oni sa najranije izgrađenim kupolama,

biti i najizandāliji i najugroženiji, te da će baš u njima dolaziti do nezgoda koje zahtevaju brzu ljudsku intervenciju - stvarajući, istovremeno, plodno tle za ljudske greške... Starije delove Trantora obeležio sam na karti plavičastom bojom i sigurno si već primetio da poremećaji nisu ništa učestaliji na tim područjima."

"I?"

"Moje je mišljenje, stoga, Rajče, da do poremećaja ne dolazi po prirodi stvari, već da su hotimice izazvani i da su raspoređeni na ovaj način kako bi ugrozili što veći broj ljudi, stvarajući, tako, što je moguće rasprostranjenije nezadovoljstvo."

"Ne verujem u tako nešto."

"Ne veruješ? Pa, pogledaj onda kako je do poremećaja dolazilo - u vremenu, pre nego u prostoru."

Plavičasta područja i crvene tačkice iščezoše i, na trenutak, karta Trantora ostade potpuno prazna - da bi se, odmah potom, nove tačkice počele pojavljivati i nestajati, jedna po jedna, na različitim mestima.

"Obrati pažnju na to", upozori ga Seldon, "da se ne pojavljuju u grupama. Pojavljuju se jedna po jedna, ravnomerno, kao otkucaji metronoma."

"Misliš li da je i to namerno, a?"

"Moralo bi biti. Ko god da to izvodi, očito mu je naum da izazove što je moguće više poremećaja sa što manje napora, tako da nema nikakve svrhe izazivati dva poremećaja istovremeno, budući da će jedan potisnuti drugi kako u vestima, tako i u svesti ljudi. Svaki poremećaj mora izazvati što je moguće veće nezadovoljstvo."

Karta se zatamni i prostorija se ponovo osvetli. Pošto je opet poprimila oblik kugle, istovremeno se smanjivši, Seldon je vratio natrag u džep.

"Šta misliš, ko stoji iza svega toga?" upita Rajč.

"Pre nekoliko dana stigao mi je izveštaj o jednom ubistvu u sektoru Vaj", odgovori Seldon zamišljeno.

"Nije to ništa neuobičajeno", primeti Rajč. "Iako Vaj nije jedan od tvojih najnebezbednijih sektora, mora biti da i tamo svakodnevno dolazi do ubistava."

"Na stotine", složi se Seldon, odmahujući glavom. "Imali smo i

loših razdoblja, kada je broj nasilnih smrti na Trantoru, u celini, dosezao i brojku od miliona ljudi dnevno. Uopšte uzev, nema mnogo izgleda da se uhvati svaki vinovnik ili ubica. Ubijeni, naprosto, postaju samo deo statistike. Ovaj koga sam ti pomenuo, ipak, nešto je sasvim drugo. Ubijen je nožem - i očito je da to nije učinio profesionalac. Još je bio živ kada su ga našli, iako je već izdisao. I pre nego što je izdahnuo imao je taman toliko vremena da prošapće jednu reč, a ta reč je bila: 'Vođa'!

To je, odmah, izazvalo pojačano zanimanje za njega, koje je postalo još veće kada su ga potom identifikovali. Živeo je u Anemoriji i ostalo je nejasno šta je tražio u Vaju. Međutim, jednom revnosnom oficiru pošlo je za rukom da iskopa podatak da je reč o starom joranumovcu. Zvao se Kaspal Kaspalov i bio je poznat kao jedan od najbližijih saradnika Laskina Joranuma. A sada je mrtav - izboden nožem."

"Podozrevaš li ti to, tata, da postoji nova joranumovska zavera? Ali teško da bi se danas mogao naći ijedan joranumovac!"

"Nije prošlo mnogo vremena otkako me je tvoja majka upitala mislim li da su joranumovci još aktivni i ja sam joj tom prilikom odgovorio da svim neobičnim uverenjima uvek uspeva da sačuvaju svoje zagovornike, ponekad i stolecima. Oni, po pravilu, nisu od naročitog značaja, tek sitne grupe koje se, naprosto, ni ne računaju. Ipak, šta ako su joranumovci sačuvali organizaciju, šta ako još imaju dovoljno snage, šta ako su sposobni, čak, i da ubiju nekog iz vlastitih redova, ako ga smatraju izdajnikom i, najzad, šta ako oni izazivaju sve one poremećaje, kao neku vrstu uvoda u preuzimanje vlasti?"

"Tata, imaš strašno mnogo tih 'šta ako'."

"Znam... I moguće je da u celosti grešim. Ipak, do ubistva je došlo u Vaju i, čudnom podudarnošću, u Vaju nije bilo nikakvih poremećaja u javnim službama."

"Šta ti to dokazuje?"

"To da je moguće da je središte zavere baš u Vaju i da zaverenici ne žele da otežaju život samima sebi, već samo ostatku planete. Moguće je, opet, da uopšte nije reč o Joranumovcima već o članovima stare vajanske porodice koji još sanjaju o tome da ponovo, jednog dana, zasednu na carski tron."

"Oh, tata. Sve to gradiš na tako kliskom terenu!"

"Znam... Ipak, pretpostavimo da postoji nova joranumovska zavera. Sa Joranumom je svojevremeno, služeći mu kao desna ruka, bio i onaj Gambol Din Namarti. Ne raspolažemo nikakvim podacima o njegovoj smrti, niti o tome da je otišao sa Trantora, niti o bilo čemu vezanom za njega tokom poslednjih desetak godina. Najzad, to i nije toliko iznenađujuće: lako je izgubiti trag nekom pojedincu među četrdeset milijardi žitelja jedne planete. Postojalo je i u mom životu razdoblje kada sam nastojao da naprosto nestanem. Razume se, moguće je da Namarti više nije u životu. To bi, ujedno, moglo biti najjednostavnije objašnjenje; ali, opet, možda je još živ."

"I šta da uradimo u vezi s tim?"

Seldon uzdahnu. "Najlogičnije bi bilo da se sve prepusti Obezbeđenju, ali baš je to ono što nisam u stanju učiniti. Ja ne raspolažem Demerzelovom sugestivnošću. On je umeo da zaplaši ljude; ja to ne umem. On je posedovao snažnu ličnost, dok sam ja samo običan - matematičar. U stvari, nije ni trebalo da postanem prvi ministar; naprosto, nisam od te građe. A ne bih to ni postao, da cara nije toliko opsela psihoistorija - u znatno većoj meri nego što ona to sama po sebi zaslužuje."

"Ti to, tata, kao da sada šamaraš samog sebe?"

"Aha... Po svoj prilici... Ali, znaš, sasvim dobro mogu zamisliti sebe kako se, na primer, obraćam onima iz Obezbeđenja, pokazujući im na karti ono što sam maločas tebi pokazao..." On mahnu rukom prema sada praznom pisaćem stolu. "I zamisli kako ih ubeđujem da smo u najvećoj opasnosti, i to zbog neke zavere o čijoj prirodi i mogućim posledicama baš ništa ne znam. Ozbiljno bi me saslušali, razume se, ali, pošto bih izišao, krenuli bi da urlaju od smeha zbog ideja 'šašavog matematičara' - i, naravno, ni prstom ne bi mrdnuli."

"Pa, u tom slučaju, šta da preduzmemo?" upita ga Rajč, vraćajući se na glavnu temu razgovora.

"Pitanje je, Rajče, šta ćeš ti preduzeti. Potrebno mi je više činjenica i želim da mi ih ti prikupiš. Poslao bih, zapravo, tvoju majku, ali za nju ne dolazi u obzir da me ostavi samog - ni pod kakvim okolnostima. Ovog trenutka, ja lično ne mogu da odem sa dvora. Ne

računajući Dors i sebe, ti si onaj u koga imam najviše poverenja. U stvari, verujem ti i više nego Dors i samom sebi. Još si mlad, snažan, bolji u helikonskim borilačkim veštinama nego što sam ja to ikad bio i, povrh svega, pametan si.

Zapamti dobro, ipak, da nipošto ne želim da stavljaš na kocku svoj život. Bez junačenja, bez bezumne hrabrosti. Ako bi ti se išta dogodilo, nikad više ne bih bio u stanju da pogledam u oči tvoju majku. Naprosto, otkrij ono što možeš. Možda ćeš ustanoviti da je Namarti još živ i delatan - a možda i da je mrtav. Možda ćeš otkriti da su jorandumovci još aktivni - ili, s druge strane, da su kao pokret na samrti. Možda ćeš ustanoviti da iza svega stoje pripadnici vladajuće vajanske porodice - ili, pak, da ne stoje. Bilo šta od toga moglo bi se pokazati zanimljivo - mada ne i presudno. Ono što bih želeo da ustanoviš jeste da li su ti poremećaju u infrastrukturi delo ljudskih ruku, što ja, inače, mislim da je slučaj, i, što je još važnije, da li su hotimice izazvani, kao i šta još zaverenici nameravaju da preduzmu. Čini mi se da moraju imati u vidu neki veći udar, a ako je to tačno, onda moram saznati o čemu je reč."

"Imaš li nešto u vidu... kako da počnem?" upita Rajč oprezno.

"Imam, Rajče. Želeo bih da odeš pravo u onaj deo Vaja u kome je Kaspalov ubijen. Ustanovi, ako uzmogneš, da li je bio aktivni jorandumista i pokušaj da se i sam ubaciš u neku od jorandumovskih ćelija."

"Možda to i neće biti nemoguće. Uvek se mogu predstavljati kao stari jorandumovac. Istina je da sam bio veoma mlad kada je Jo-Jo bubnjao unaokolo, ali, opet, njegove ideje ostavile su utisak na mene. Tako da je sve to, na neki način, i istina."

"U pravu si, ali postoji i jedna začkoljica. Moguće je, naime, da te prepoznaju. Na kraju krajeva, otac ti je predsednik carske vlade. Povremeno si se i ti pojavljivao na holoviziji i iznosio svoja gledišta o sektorskoj ravnopravnosti."

"Tako je, ali..."

"Bez 'ali', Rajče... Nosićeš cipele sa povećanim štiklama, što će te učiniti višim bar za tri centimetra, a i naći ćemo nekog ko će te poučiti kako da izmeniš oblik obrva, kako da ti lice izgleda punije i kako da promeniš boju glasa."

Rajč sleže ramenima. "Mnogo gužve ni oko čega."

"I", dodade Seldon, dok mu je glas uočljivo podrhtavao, "obrijaćeš brkove."

Rajč razrogači oči i ostade nekoliko trenutaka da sedi kao skamenjen. "Da obrijem brkove?" upita on najzad muklim glasom.

"Do poslednje dlačice. Bez njih, niko te neće prepoznati."

"Ali to jednostavno ne dolazi u obzir! Bilo bi to kao kad bih odsekao svoj... Kao kastracija!"

Seldon odmahnu glavom. "Reč je samo o običajnoj navici. I Jugo je Dalit, pa ipak ne nosi brkove."

"Jugo je udaren. Ne verujem, čak, ni da je živ, osim, naravno, kada je matematika u pitanju."

"On je veliki matematičar, a okolnost da ne nosi brkove ni na koji način ne utiče na tu činjenicu. Pored toga, ovde se nije reč o kastraciji. Brkovi će ti ponovo narasti za samo dve nedelje."

"Dve nedelje! Biće potrebne dve godine da dosegnu ovu... ovu..."

I on podiže ruku, kao da bi da ih pokrije i zaštititi.

"Rajče, moraš to učiniti", reče Seldon neumoljivo. "Reč je o žrtvi koju moraš podneti. Ako kreneš, kao moj doušnik, sa tim brkovima, može... može ti se svašta dogoditi. A ja takav rizik ne smem da preuzmem."

"Radije ću umreti", odbrusi Rajč silovito.

"Ne budi melodramatičan", odvrati Seldon oštro. "Nećeš radije umreti i to je nešto što moraš učiniti. Ipak..." Seldon malo zastade, oklevajući. "Ipak, nemoj to spominjati svojoj majci. Sami ćemo se za to pobrinuti."

Rajč je zapanjeno zurio u oca, a onda reče tihim glasom: "Dobro, tata."

"Naći ću nekog", objasni mu Seldon, "da proveri kako si se prerušio, a onda ćeš mlaznjakom pravo u Vaj... Glavu gore, Rajče, nije ovo kraj sveta!"

Rajč se blede nasmeši i krenu; Seldon ga je, sa izrazom duboke uznemirenosti na licu, posmatrao kako se udaljava. Brkove je lako odnegovati, ali ne i podići sina. Seldonu je bilo savršeno jasno da šalje Rajča pravo u čeljusti opasnosti.

9.

Svi smo mi žrtve svojih opsena, te je i sam Kleon - car svekolike Galaksije, kralj Trantora i vlasnik poprilične zbirke titula koje bi samo u retkim prilikama bile zazivane, putem dugih zvučnih svitaka - bio duboko uveren da je osoba primernih demokratskih nazora.

I uvek bi se gnevio kada bi ga Demerzel (i, kasnije, Seldon) odgovarao od nekog nameravanog postupka, uz obrazloženje da bi tako delovao kao 'despot' ili, čak, 'tiranin'.

Kleon, prema vlastitom čvrstom uverenju, nije po naravi bio ni despot ni tiranin; naprosto, sve što je želeo bilo je da dela čvrsto i odlučno.

U bezbroj navrata, sa nostalgичnim odobravanjem, govorio je o danima kada su se carevi mogli slobodno mešati sa svojim podanicima, ali sada, razume se, kada je istorija državnih udara i ubistava - uspešnih, ili samo u pokušaju - postala sumorna životna činjenica, car je, pod prinudom stvarnosti, morao biti izdvojen od ostatka sveta.

Gotovo da nema nikakve sumnje da se Kleon, koji se nikad u životu nije ni sa kim sreo, a da to nije bilo pod najkontrolisanim okolnostima, ne bi nimalo lagodno osećao pri slučajnim susretima sa tuđincima; uprkos tome, voleo je da zamišlja da bi u njima istinski uživao. Osećao se, stoga, iskreno oduševljen kada bi, u retkim prilikama, stupio u dodir sa nekim od običnog sveta u carskom kompleksu; tada bi se samo smeškao, pošto bi mu pošlo za rukom da na nekoliko trenutaka izmakne strogim dvorskim pravilima. To mu je pomagalo da se oseća istinskim demokratom.

Eto, onaj baštovan o kome mu je Seldon govorio. Bilo bi sasvim u redu, čak i zgodno, nagraditi ga, makar i sa zakašnjenjem, zbog njegove odanosti i hrabrosti; čak da to on lično učini, radije nego da to prepusti nekom činovniku.

Uredio je, stoga, da se s tim čovekom susretne u prostranom ružičnjaku, koji je upravo bio u punom cvatu. Biće to sasvim u redu, pomislio je Kleon, ali, razume se, trebalo je tamo dovesti najpre baštovana. Bilo bi nezamislivo da car bude ostavljen da čeka. Jedna

je stvar biti demokratskih nazora, a sasvim druga prihvatati bilo kakvu neprikladnost.

Baštovan ga je već čekao okružen ružama, očiju širom otvorenih i uzdrhtalih usana. Kleon za časak pomisli da jadničku niko nije saopštio pravi razlog ovog sastanka. Pa, ohrabriće ga na najljubazniji mogući način - samo što se, pomisli on odjednom, ovog trenutka nikako nije mogao setiti čovekovog imena.

On se stoga okrenu prema jednom od činovnika, koji mu je stajao sa strane i malčice pozadi, i upita: "Kako se baštovan zove?"

"Mandel Gruber, sire. Baštovan je ovde već trideset godina."

Car klimnu klavom i uskliknu: "Zdravo, Grubere! Baš mi je milo što imam priliku da se sretnem sa jednim vrednim i sposobnim baštovanom."

"Sire", promrmlja Gruber, dok su mu zubi cvokotali, "nisam vam ja čovek nekih velikih znanja, ali se, zarad Vaše Milosti, uvek trudim da dam sve od sebe."

"Naravno, naravno", složi se car hitro, pitajući se nije li baštovan osetio prizvuk lažne ljubaznosti u njegovim maločašnjim rečima. Tim ljudima iz nižih klasa uvek su nedostajala tanana osećanja, kao izraz otmenosti i finoće, što je po pravilu otežavalo svaki pokušaj ispoljavanja demokratskog duha.

"Od svog premijera", nastavi Kleon, "saznao sam nedavno za privrženost kojom si mu svojevremeno pohitao u pomoć, kao i za veštinu kojom održavaš moje vrtove. Još mi je rekao da ste vas dvojica prilični prijatelji."

"Sire, prvi ministar je više nego ljubazan, ali ja ipak znam gde mi je mesto. Nikada mu se ne obraćam, osim ako me on prvi ne oslovi."

"Razume se, Grubere. To samo svedoči o tome da umeš da se ponašaš... Međutim, moj prvi ministar je, kao i ja, čovek demokratskih nazora, a ja imam puno poverenje u njegovu sposobnost procenjivanja ljudi."

Gruber se samo duboko nakloni.

"Kao što ti je poznato, Grubere", nastavi car, "glavni baštovan Malkomber već je prilično star i čezne da se povuče. Odgovornosti koje nosi na plećima toliko su se povećale da čak ni on ne može više da nosi taj teret."

"Sire, glavnog baštovana najdublje poštuju svi njegovi potčinjeni. Neka poživi u zdravlju još mnogo godina, kako bismo se svi mi mogli koristiti njegovom mudrošći i njegovim sudovima."

"Lepo rečeno, Grubere", odvrati car nemarno, "ali i sam dobro znaš da su sve to samo lepe želje. Neće on još dugo poživeti, ne, bar sa pameću i snagom neophodnim za položaj koji sada zauzima. I sam traži da se povuče u roku od godine dana i već sam mu dao svoju saglasnost. Preostalo je još samo da mu se nađe zamena."

"Oh, sire, ima bar pedeset osoba na vašem dvoru, muških i ženskih, koje bi zasluživale da postanu glavni baštovan."

"Verovatno", odvrati car, "ali moj izbor pao je na tebe." Kleon se ljubazno nasmeši. Ovo je, upravo, bio trenutak koji je čekao. Gruber će sada, mislio je, pasti na kolena pred njim, sav obeznanjen od sreće i zahvalnosti.

Međutim, Gruber se ni ne pomače i Kleon se namršti.

"Sire", reče baštovan konačno, "to je suviše velika čast za mene - zaista."

"Besmislica", odvrati Kleon, iznenada povređen činjenicom da je, uopšte, njegov sud mogao biti doveden u pitanje. "Već je vreme da tvoje vrednosti dobiju puno priznanje. Nećeš više morati da se izlažeš svakoj mogućoj promeni vremena i u bilo koje doba godine. Mesto će ti biti u kancelariji glavnog baštovana - zgodno mesto, zaista, koje ću naložiti da se preuredi za tebe i gde ćeš moći da dovedeš i svoju porodicu... Imaš porodicu, je li tako, Grubere?"

"Da, sire. Ženu i dve kćerke. I jednog zeta."

"Vrlo dobro. Biće vam sasvim udobno i, Grubere, zaista ćete uživati u svom novom životu. Radićeš ubuduće unutra, Grubere, ne izlažući se promenama vremena, kao pravi Trantorac."

"Sire, imajte u vidu da sam Anakreonćanin po poreklu i vaspitanju..."

"Znam, Grubere, imao sam to u vidu. Caru su svi njegovi svetovi podjednako dragi. Dogovorili smo se, dakle. Novi posao je upravo ono što zaslužuješ."

On potom klimnu i lagano se udalji, veoma zadovoljan poslednjim prikazom svoje velikodušnosti. Razume se, dobro bi mu došlo malo više Gruberove zahvalnosti, malo više ushićenosti, ali, najzad,

obavio je ono što je želeo.

Bilo je, naravno, mnogo lakše obaviti ovo nego rešiti pitanje sve ozbiljnijih i učestalijih poremećaja u Trantorovoj infrastrukturi.

U jednom trenutku razgnevljenosti, Kleon je izjavio da bi, kad god se ustanovi da je do nekog poremećaja došlo ljudskom greškom, lice odgovorno za to trebalo naprosto smaknuti.

"Samo nekoliko smaknuća", rekao je tada, "i naprosto ćete se zapanjiti kada vidite sa koliko će predanosti svako ubuduće raditi svoj posao."

"Bojim se, sire", odgovorio mu je Seldon, "da tom vrstom despotskog ponašanja nećete postići ono što želite. To će, po svoj prilici, samo navesti radnike da stupe u štrajk - i ako pokušate da ih silom vratite na posao, došlo bi možda i do pobune - a ako pokušate da ih zamenite vojnicima, ustanovićete da oni pojma nemaju šta bi sa mašinama, te bi, posle svega, poremećaji postali još češći."

Nije, onda, nimalo čudno da se Kleon s olakšanjem latio zadatka da postavi svog novog glavnog baštovana.

Što se, pak, Grubera tiče, on je ostao zagledan u cara, dok su mu telom prolazili trnci istinskog užasa. Uskrtiće mu slobodu boravka na otvorenom i zatočiće ga među četiri zida... A ipak, kako bi mogao da ne posluša samog cara?

10.

Rajč se natmureno posmatrao u ogledalu u svojoj hotelskoj sobi u Vaju (bila je to prilično otrcana soba, ali Rajč u ovoj prilici nije ni trebalo da se razbacuje novcem). To što je video nije mu se nimalo dopadalo. Brkova više nije bilo; zulufi su mu bili skraćeni i kosa kratko podšišana sa strane i pozadi.

Delovao je kao - očerupan.

I gore od toga. Konačni ishod svih učinjenih promena bio je da mu je lice sada izgledalo bebasto.

Sve u svemu, odvratno.

A uza sve, još nije ostvario nikakav napredak. Seldon mu je dao izveštaje Obezbeđenja o smrti Kaspala Kaspalova, koje je on potom pažljivo proučio. Nije u tim izveštajima bilo ničeg naročitog. Samo toliko da je Kaspalov ubijen i da lokalno Obezbeđenje nije uspelo da dođe ni do čega važnog što bi se moglo povezati s ubistvom. Činilo se, u svakom slučaju, sasvim očito da Obezbeđenje tom ubistvu pridaje veoma malo ili, čak, nimalo važnosti.

Nije to uopšte bilo iznenađujuće. Tokom prethodnog veka stopa počinjenih zločina osetno je porasla na svim svetovima, a naročito na čudesno složenom Trantoru; lokalno Obezbeđenje ni na jednom od njih nije se pokazalo doraslim poslu pred kojim se našlo. U stvari, i samo je Obezbeđenje posvuda doživljavalo pad, kako u brojčanom pogledu tako i u smislu delotvornosti, istovremeno (mada je to bilo teško dokazati) postajući sve podložnije podmićivanju. Bilo je, međutim, neizbežno da upravo tako i bude, imajući u vidu plate koje nikako nisu uspevale da drže korak sa troškovima života. Ljudi iz javnih službi moraju biti plaćeni da bi ostali poštjeni. Ako to ne bi bio slučaj, bilo je prirodno očekivati da svoja oskudna primanja poboljšavaju na druge načine.

Seldon se za takvo gledište zalagao već nekoliko godina, ali bez većeg uspeha. Bez povećanja poreza nije bilo načina da se povećaju plate u javnim službama, a povećanje poreza stanovništvo sigurno ne bi dočekalo skrštenih ruku. Činilo se da su bili voljniji da izgube i deset puta više kroz izdatke koji su odlazili na davanje mita.

Sve je to predstavljalo deo (po Seldonovim rečima) sveopšteg pogoršavanja tog carskog društva tokom poslednja dva veka.

Pa, šta je Rajč u pogledu toga trebalo da učini? Nalazio se, evo, u hotelu u kome je Kaspalov proživeo svoje poslednje dane pre nego što je bio ubijen. Negde u hotelu mogao je postojati neko ko je imao neke veze s tim - ili, bar, poznavao nekoga ko je imao.

Rajču se činilo da bi bilo vrlo dobro kada bi se ponašao upadljivo. Morao je ispoljiti zanimanje za Kaspalovljevu smrt i neko će se već zainteresovati za njega i naprosto mu preprečiti put. Bilo je to, naravno, prilično opasno, ali ako mu pođe za rukom da deluje dovoljno bezazleno, moguće je da ne bi, bar u početku, bili suviše grubi.

Pa...

Rajč baci pogled na merač vremena. Sigurno je bilo ljudi kojima je drago da, pre večere, ispiju neko pićence dole u baru. Mogao bi im se pridružiti i onda sačekati da vidi šta će se dogoditi - ako se išta dogodi.

11.

U mnogo pogleda Vaj se mogao smatrati prilično puritanskim mestom. (Važilo je to, istina, za sve sektore, mada je strogost koja je vladala u nekom od njih mogla biti veoma različita od strogosti koja je vladala u nekom drugom). Ovde, na primer, pića nisu bila načinjena na bazi alkohola, već su predstavljala sintetičnu mešavinu koja je na neki drugačiji način trebalo da deluje podsticajno. Rajču se nije dopadao njihov ukus i on pomisli kako je sve stvar navike; ipak, bar je, mirno povremeno otpijajući poneki gutljaj, mogao stajati tu i posmatrati unaokolo.

Uskoro, pogled mu se prikova za jednu mladu ženu koja je sedela nekoliko stolova dalje. Bila je veoma privlačna i odmah se moglo videti da Vaj baš nije sasvim puritansko mesto.

Posle nekoliko trenutaka, mlada žena mu se blago nasmeši i ustade. Potom se uputi ka Rajčovom stolu, dok ju je momak posmatrao nagađajući šta će se desiti. Jedva da bi smeo (pomisli on, ne bez žaljenja) priuštitu sebi neku pustolovinu u ovom času.

Kada se našla pokraj samog Rajča, mlada žena na trenutak zastade, a onda se spusti u praznu stolicu s druge strane stola.

"Zdravo", oslovi ga ona. "Ne izgledaš baš kao domaći ovde."

Rajč se nasmeši. "I nisam. Ali zar poznaješ sve domaće odavde?"

"Pa, gotovo", odgovori ona, nimalo se ne zbunjujući. "Zovem se Manela. A ti?"

Rajč sada požali još više nego maločas. Bila je visoka, viša (ako se izuzmu pridodate mu potpetice) od njega - što ga je oduvek posebno privlačilo; imala je mlečnobelu kožu i dugačku, meku, talasastu kosu, sa uočljivim tamnoridiđim primesama. Odeća joj nije bila preveć upadljiva i sasvim je lako mogla, ako bi se samo malo potrudila, da prođe kao dama, pripadnica višeg srednjeg društvenog sloja.

"Moje ime nije važno", odgovori Rajč. "A nemam baš ni mnogo kredita."

"Oh. Baš šteta." Manela iskrivi usta. "A možeš li doći do nešto

kredita?"

"I ja bih to želeo. Ali potreban mi je pos'o. Znaš li za neki?"

"Kakav posao?"

Rajč sleže ramenima. "Nemam iskustva ni u čemu posebitom, ali, ne libim se previše."

Manela ga zamišljeno pogleda. "Reći ću ti nešto, gospodine Bezimeni. Ponekad čoveku za to nije potreban ni jedan jedini kredit."

Rajč se gotovo skameni. Naravno, imao je uspeha kod žena, ali sa brkovima - svojim brkovima. Šta li je ova mogla naći na njegovom bebastom licu?

"Pa, evo da ti kažem", poče on. "Imam jednog prijatelja koji je ovde živeo pre neko'ko nedelja, ali sada ne mogu da ga nađem. Ali kako ti poznaš sav ovdašnji narod, možda znaš i njega. Zove se Kaspalov." Potom dodade, malko pojačavši glas. "Kaspal Kaspalov."

Manela se upiljila u njega praznim pogledom, a onda, najzad, odmahnu glavom. "Ne znam nikoga ko se tako zove."

"Baš šteta. Bio je joranumovac, k'o i ja." Ponovo, prazan pogled. "Znaš li ko su joranumovci?"

Ona još jednom odmahnu glavom. "N-ne. Da, čula sam tu reč, ali ne znam šta znači. Je li to nekakvo zanimanje?"

Rajč oseti kako ga obuzima razočaranje.

"Uzelo bi mi premnogo vremena da ti to objasnim", odgovori on. Zvučalo je to kao da želi da joj da na znanje da je razgovor okončan i, zaista, posle kraćeg oklevanja, Manela ustade i odšeta dalje. Nije mu se više smešila i Rajč se pomalo iznenadi što se uopšte zadržala s njim toliko dugo.

(Pa, Seldon je oduvek smatrao da Rajč raspolaže osobinom da pobuđuje naklonost - ali ne i kod poslovnih žena ove vrste. Kada su one bile u pitanju, novac je bio prava stvar).

Oči su mu i dalje i nesvesno sledile Manelu, koja se zaustavi kod jednog drugog stola, gde je sedeo jedan potpuno sam muškarac. Bio je ranih srednjih godina, sa kosom žutom poput maslaca, zalizanom unazad. Bio je glatko izbrijan, ali Rajč pomisli da bi mu dobro došla i brada: donja vilica bila mu je nešto izrazitija i pomalo kriva.

Činilo se, po svemu sudeći, da Manela nije bila bolje sreće ni sa tim bezbradim tipom. Izmenili su samo nekoliko reči i ona se onda

udaljila. Šteta; ipak, mora da joj se nije baš tako često dešavalo da omaši. Bez pogovora, bila je zaista poželjna.

Rajč i nesvesno poče razmišljati o tome kakav bi ishod bio kada bi, uprkos svemu, mogao... A onda, odjednom, shvati da mu se neko, u međuvremenu, pridružio. Ovog puta, bio je to neki muškarac. U stvari, isti onaj s kojim je Manela maločas izmenila nekoliko reči. Rajča zapanji sama činjenica da se toliko zaneo u misli da nije ni primetio kako se taj čovek stvorio pred njim, zaista ga iznenadivši. To, razume se, nije smeo dozvoliti.

Čovek ga pogleda, dok su mu se oči iskrile radoznalošću. "Maločas ste pričali s jednom mojom dobrom prijateljicom."

Rajč se široko osmehnu. "Stvarno, veoma fina cura."

"Da, veoma fina. A i moja dobra prijateljica. Naprosto, nisam mogao da ne čujem šta ste joj rekli."

"Nadam se, ništa loše."

"Naravno, naravno, ali, rekli ste da ste jorandumovac."

Rajču srce gotovo da poskoči. Ono što je, tobože uz put, pomenuo Maneli, kao da je pogodilo u samo središte mete. Njoj njegove reči nisu ništa značile, ali izgledalo je da znače nešto njenom 'prijatelju'.

Da li je to značilo da se našao na pravom putu? Ili, pak, samo, u nevolji?

12.

Rajč učini sve što je bilo u njegovoj moći da što bolje proceni svog novog sagovornika, a da, istovremeno, ne izgubi ništa od svog mirnog, naivnog izgleda. Čovek je imao oštre, zelenkaste oči i njegova desna ruka gotovo se preteći stezala u pesnicu, dok je počivala na stolu.

Rajč se poput sovuljage zagleda u pridošlicu i stade da čeka.

"Koliko sam shvatio, rekoste da ste joranumovac", ponovi čovek.

Rajč učini sve da odglumi nelagodnost. Nije bilo naročito teško. "A zbog čega to pitate, gospodine?"

"Zato što mislim da nemate dovoljno godina za to."

"Ipak, imam. Sluš'o sam govore Jo-Joa Joranuma preko holovizije."

"Možete li navesti nešto iz njih?"

Rajč sleže ramenima. "Ne mogu, al' mi je jasno o čemu je govorio."

"Mora da ste hrabar mladić, čim tako javno govorite da ste joranumovac. Mnogima se to baš ne bi dopalo."

"Rečeno mi je da u Vaju ima puno joranumovaca."

"Moguće je. Jeste li zbog toga došli ovamo?"

"Tražim pos'o. Možda bi neki joranumovac bio voljan da mi pomogne."

"Joranumovaca ima i u Dalu. A odakle ste vi?"

Nije bilo nikakve sumnje da je prepoznao Rajčov naglasak. To se nije moglo sakriti.

"Rođen sam u Milimaruu", odgovori Rajč, "ali sam k'o dečak najveći deo vremena proveo u Dalu."

"I čime ste se bavili?"

"Ničim naročitim. Pomalo sam iš'o u školu."

"I kako to da ste postali joranumovac?"

Rajč dopusti sebi da bude pomalo vatren. Nije bilo moguće živeti u onom ponižavanom, tlačanom Dalu i nemati očevidne razloge za prihvatanje Joranumovih propovedi. "Zato što mislim da nam treba bolja vlast u celom Carstvu", odgovori on. "I da ima više običnog

naroda u vlasti. I više ravnopravnosti između sektora i svetova. Mislim da bi svi oni koji imaju srca i pameti morali tako misliti!"

"I hteli biste da više ne bude careve vlasti?"

Rajč zastade. Čovek je mogao davati bilo kakve, čak i najteže subverzivne izjave, ali biti otvoreno anticarski nastrojen značilo je dobro zakoračiti izvan dozvoljenih okvira. "Nisam to rek'o", izjavi on. "Ja verujem u cara, ali, ipak, vladanje celim Carstvom težak je pos'o samo za jednog čoveka."

"I nije u pitanju samo jedan čovek. Tu je i čitava carska birokratija. A šta mislite o prvom ministru, Hariju Seldonu?"

"Ništa ne mislim o njemu. Ni ne poznam ga."

"Sve što hoćete to je da narod bude bolje zastupljen u organima vlasti?"

Rajč pusti da mu licem pređe senka zbrkanosti. "To je i Jo-Jo nekad govorio. Ne znam ja kako vi to zovete. Čuo sam jednom da neko reče da je to 'demokratija', al' ja ne znam ni šta to znači."

"Demokratija je nešto što su izvesni svetovi već pokušali da ostvare. Neki to još pokušavaju. Ipak, nije mi poznato da se tim svetovima bolje upravlja nego onim drugim... Znači, ti si demokrata?"

"Jel' vi to tako zovete?" Rajč malo pognu glavu, kao da se duboko premišlja. "Nekako se mnogo bolje osećam kao jorandumovac."

"Razume se, kao Dalit..."

"Tamo sam živeo neko vreme..."

"...svim srcem ste za ljudsku jednakost i te stvari. Potpuno je prirodno da Daliti, kao potlačena društvena zajednica, tako misle i osećaju."

"Čujem da i u Vaju ima mnogo naroda koji misli k'o jorandumovci... A oni nisu potlačeni."

"Iz drugačijih razloga. Stari gradonačelnici Vaja oduvek su želeli da zasednu na carski tron. Jeste li to znali?"

Rajč odmahnu glavom.

"Pre osamnaest godina", nastavi neznanac, "tadašnjoj gradonačelnici, Rajčeli, gotovo da je pošlo za rukom da uspešno privede kraju državni udar. Stoga, Vajanci su po pravilu buntovnici, premda ne toliko jorandumovci koliko antikleonovci."

"Nije mi o tome ništa poznato", odvrati Rajč. "Ja nisam protiv

cara."

"Ali jeste za učešće naroda u vlasti? Smatrate li da bi neka vrsta izborne skupštine bila u stanju da upravlja galaktičkim carstvom, a da se u isti mah ne zaglibi u političke i stranačke borbe? Da ne bude paralizovana?"

"A?" muknu Rajč. "Ne razumem."

"Mislite li da veći broj ljudi može, u slučajevima preke nužde, potrebnom brzinom donositi odluke? Ili će samo sedeti i međusobno se raspravljati?"

"To ne znam, al' mi se ne čini pravo da samo neko ljudi može da odlučuje o svim svetovima."

"Jeste li spremni da se borite za svoja uverenja? Ili samo pričate o njima?"

"Niko mi još nije tražio da se borim", odgovori Rajč.

"Pretpostavimo da to neko zatraži od vas. Koliko su vam važna ta vaša uverenja o demokratiji - ili joranumovskoj filosofiji?"

"Bio bi' u stanju da se borim za njih... ako bi' znao da će to izići na neko dobro."

"Hrabar momak. Znači, došao si u Vaj da bi se borio za svoja ubeđenja?"

"Ne", odvrati Rajč nevoljno, "nisam to rek'o. Doš'o sam ovamo, gospodine, da nađem neki pos'o. Nije baš lako naći neki pos'o ovi' dana... a ost'o sam i bez kredita. Čovek mora nekako da živi."

"Slažem se. Kako se zoveš?"

Pitanje je ispaljeno bez prethodnog upozorenja, ali je Rajč bio spreman za njega. "Plančet, gospodine."

"Je li ti to ime ili prezime?"

"To mi je jedino ime, kol'ko ja znam."

"Znači, bez prebijenog si kredita i, koliko vidim, bez naročitog obrazovanja."

"Bojim se da je tako."

"I nemaš nikakvog iskustva u nekom posebnom poslu?"

"Nisam dosad mnogo radio, ali bi' vol'o."

"U redu. Reći ću ti, Plančete, šta ćeš uraditi." Čovek izvuče iz džepa jedan maleni beli trougao i stade ga pritiskati prstom, sve dok se na njemu ne pojavi neka ispisana poruka. Potom prevuče palcem

po njoj i ona kao da se zamrznu. "Reći ću ti gde da pođeš", obrati se on ponovo Rajču. "Ponesi ovo sa sobom i možda će ti to pomoći da dobiješ posao."

Rajč uze karticu u ruke i zagleda se u nju. Slova kao da su svetlucala, ali Rajč nije bio u stanju da pročita napisano. On brižno pogleda neznanca. "Šta ako pomisle da sam ovo ukr'o?"

"To je nemoguće ukrasti... Na pločici je sada tvoje ime, zajedno sa mojim potpisom."

"A šta ako me pitaju od koga sam to dobio?"

"Neće, ne brini... Samo reci da tražiš posao. Možda ćeš imati sreće. Ne tvrdim da ćeš dobiti posao, ali možda ćeš imati sreće." Potom mu dade još jednu karticu. "Tu piše gde treba da odeš." Tu karticu Rajč je mogao da pročita.

"Hvala vam", promrmlja on.

Neznanac, međutim, samo neodređeno odmahnu rukom.

Rajč ustade i krenu - pitajući se u šta se to uvaljuje.

13.

Gore, dole. Gore, dole. Gore, dole.

Gleb Andorin posmatrao je kako Gambol Din Namarti trupće gore-dole. Namarti očigledno nije bio u stanju da mirno sedi, razdiran ognjenom silom svojih žestokim osećanja.

On sigurno nije, pomisli Andorin, najbistriji čovek u Carstvu, pa, čak, ni u samom pokretu; nije ni najokoreliji, a sigurno nije ni najsposobniji za razumno promišljanje. Morao je biti stalno držan na uzici - ali, istovremeno, žešći je od ikog od nas. Mi bismo od svega digli ruke, sve pustili niz vodu, ali ne i on. Povuci, poguraj, podstakni, udari... Pa, možda nam je neko takav baš i potreban. Moramo imati nekog takvog ili se nikad ništa neće dogoditi.

Namarti zastade, kao da je osetio kako mu se Andorine oči zarivaju u leđa, a onda se okrenu. "Ako ponovo nameravaš da mi držiš pridiku povodom Kaspalova, bolje se ni ne trudi."

Andorin lako sleže ramenima. "Stvarno, što bih ti držao pridike? Ono što je učinjeno - učinjeno je. Šteta je - ako je uopšte ima - već počinjena."

"Kakva šteta, Andorine? Kakva šteta? Štete bi tek bila da to nisam učinio! Čovek se našao na samoj ivici da postane izdajnik. Ne bi prošlo ni mesec dana i otrčao bi..."

"Znam. Bio sam tamo i čuo šta je rekao."

"Pa, onda shvataš da nije bilo izbora. Ne misliš, valjda, da mi je milo što sam morao da ubijem jednog starog druga? Ali nisam imao izbora."

"U redu. Nisi imao izbora."

Namarti ponovo stade da šetka, pa se opet zaustavi. "Andorine, veruješ li ti u bogove?"

Andorin se zagleda u njega. "U šta?"

"U bogove."

"Nikad nisam ni čuo tu reč. Šta je posredi?"

"Reč je o Standardnim Galaktičkim Natprirodnim Silama", odgovori Namarti. "Šta kažeš na to?"

"Ah, natprirodne sile. Što odmah nisi tako rekao? Ne, ne verujem

u takve stvari. Nešto je natprirodno kada, kako sama reč kaže, izlazi izvan okvira prirodnih zakona - ali ništa ne postoji mimo prirodnih zakona. Postaješ li ti to mistik?" Andorinovo pitanje imalo je šaljiv prizvuk, ali mu se oči suziše zbog iznenadne zabrinutosti.

Namarti se s visine zagleda u njega. S tim svojim usplamtelim očima mogao je kod svakoga proizvesti utisak da ga gleda s visine. "Ne budi lud. Čitam ponešto o tome... Znaš, bilioni ljudi veruju u natprirodne sile."

"Znam", odgovori Andorin. "Uvek je tako bilo."

"Da, još od osvita istorije. Sama reč 'bogovi' nepoznatog je porekla. Po svemu sudeći, reč je o preostatku iz nekog protojezika, o kome više nema ni traga - osim, naravno, ove reči... Da li ti je poznato koliki je broj različitih vrsta verovanja u različite vrste bogova?"

"Pa, rekao bih isto onoliko koliko i različitih vrsta budala među galaktičkim stanovništvom."

Namarti kao da preču ovaj odgovor. "Neki ljudi misle da ta reč potiče iz onih drevnih vremena kada su, navodno, ljudi živeli samo na jednom svetu."

"Još jedan mit. I isto toliko šašav koliko i ta zamisao o natprirodnim silama. Nikada nije postojao taj navodni ljudski prasket."

"Morao je postojati, Andorine", odvrati Namarti odjednom se uzbudivši. "Nemoguće je da su ljudi nastali na različitim svetovima, da bi, potom, konačno završili kao jedinstvena vrsta."

"Čak i ako je tako, ne postoji takav živi svet. Nemoguće ga je pronaći, nemoguće opisati, ne može se razborito o njemu govoriti - te, sledstveno tome, ne može se ni reći da stvarno postoji."

"Ti bogovi", nastavi Namarti, sledeći vlastiti tok misli, "navodno su štitili ljude i činili ih bezbednim, ili, bar, one koji su znali kako da se bogovima okoriste. U doba kada je postojao samo jedan ljudski svet, čini se sasvim razboritim pretpostaviti da je bogovima odista bilo stalo do tog sićušnog sveta i one šačice ljudi na njemu. Starali bi se o takvom svetu kao neka vrsta starije braće... ili roditelja."

"Baš lepo od njih. Voleo bih kada bi nešto slično učinili i u odnosu na čitavo Carstvo."

"A šta kada bi to bio slučaj? Kada bi bili i ssevremeni i sveprisutni?"

"A šta ako bi se sunce zaledilo? Kakva korist od tog stalnog: 'Šta ako'?"

"Samo nagađam. Samo razmišljam. Zar ti se nikad nije dogodilo da pustiš da ti misli nesputano teku? Zar baš uvek sve držiš vezano na uzici?"

"Pa, čini mi se da je tako najsigurnije - držati stvari na uzici. A šta tebi, vođo, kaže taj tvoj nesputani um?"

Namartijeve oči sevnuše poput munja prema sagovorniku, kao da treba da otkriju prizvuk sarkazma u njegovim rečima, ali Andorinovo lice ostade dobroćudno i bezazleno.

"Ono što mi moj um kaže..." započe Namarti, "jeste da bogovi, ako postoje, moraju biti na našoj strani."

"Divno... ako je tačno. Ali gde su ti dokazi?"

"Dokazi? Bez bogova, bila bi to, pretpostavljam, samo puka podudarnost, iako, razume se, vrlo korisna." Namarti iznenada zevnu i sede, delujući iscrpljeno.

Odlično, pomisli Andorin. Njegov galopirajući um konačno se zamorio i sada će možda biti spremniji da staloženije razmišlja.

"Ova stvar u vezi sa hotimičnim nanošenjem šteta u infrastrukturi..." počeo Namarti, uočljivo tišim glasom.

Andorin ga prekide. "Znaš, vođo, u pogledu toga Kaspalov nije sasvim grešio. Što to duže budemo činili, to će sve veći postajati izgledi da će carevi ljudi ustanoviti šta se iza svega krije. I čitav taj naš program, ranije ili kasnije, običe nam se o glavu."

"Još ne. Za sada, obija se samo o carske glave. Komešanje na Trantoru nešto je što, naprosto, mogu da osetim." On podiže ruke, trljajući prste jedne o druge. "Naprosto, mogu to da osetim. I već smo gotovo pri kraju. Uskoro ćemo biti spremni i za sledeći potez."

Andorin se bezbojno nasmeši. "Ne pitam te, vođo, za pojedinosti. Kaspalov je to učinio i znamo kuda ga je to odvelo. A ja nisam Kaspalov."

"Baš zato što nisi Kaspalov, mogu ti slobodno reći. Ali i zbog toga što sada znam nešto što onda nisam znao."

"Pretpostavljam", upita Andorin, jedva i sam verujući u ono što

govori, "da planiraš napad na carski kompleks?"

Namarti podiže pogled. "Naravno. Šta bi se drugo moglo učiniti? Pitanje je, međutim, kako uspešno prodreti u kompleks. Imam tamo svoje dostavljače, ali u pitanju su obične uhode. Potrebni su mi ljudi od akcije na licu mesta."

"Dovesti ljude od akcije na najčuvanije područje u čitavoj Galaksiji neće biti nimalo lako."

"Naravno da neće. Sve do sada to pitanje zadavalo mi je najužasniju moguću glavobolju... a onda su se bogovi umešali."

"Mislim da nam nije potrebna metafizička diskusija", primeti Andorin blago (bila mu je potrebna sva moć suzdržavanja da ne pokaže svu meru svog gađenja). "Šta se zaista dogodilo - ostavimo li bogove po strani?"

"Po obaveštenjima kojima raspolažem, Njegova Milost i Uvek Voljeni car Kleon I odlučio je da naimenuje novog glavnog baštovana. To je prvo novo naimenovanje u poslednjih dvadeset pet godina."

"I šta s tim?"

"Zar ne uviđaš značenje tog čina?"

Andorin se na trenutak zamisli. "Očito, nisam miljenik tih tvojih bogova. Ne, ne vidim ništa posebno u tome."

"Ako imaš novog glavnog baštovana, Andorine, u istoj si situaciji kao i da imaš novog administratora bilo koje vrste - na primer, novog prvog ministra, ili, čak, novog cara. Novi glavni baštovan, nema sumnje, poželeće da oko sebe okupi nove ljude. Prisiliće da se povuku u penziju sve one koje, recimo, možemo nazvati 'trulim stablima' i iznajmiće na stotine novih, mladih baštovana."

"Da, to je moguće."

"I više nego moguće: izvesno. Upravo se to dogodilo kada je sadašnji glavni baštovan bio naimenovan, kao i njegov prethodnik, i tako dalje. Na stotine došljaka iz Spoljnih svetova..."

"Zbog čega iz Spoljnih svetova?"

"Upotrebi malo svoj mozak, Andorine - ako ga uopšte imaš. Koliko, uopšte, Trantorci znaju o baštovanstvu, budući da su čitav svoj vek proveli pod kupolama, gajeći biljke u saksijama, ribice u akvarijumima i veštački, estetski oblikovane grmove sa voćem i

povrćem? Šta oni znaju o životu u prirodnim uslovima?"

"Oh! Sada shvatam."

"Dakle, ti tuđinci naprosto će preplaviti carski kompleks. Pretpostavljam da će ih pomno proveravati, ali, ipak, ne toliko kao što bi bio slučaj da su sa Trantora. I to, svakako, znači da treba da se postaramo da nađemo i nekolicinu naših i da ih sa lažnim ispravama tamo ubacimo. Čak i ako neki ne prođu proveru, neki će je proći - neki je moraju proći. Imaćemo svoje ljude tamo, uprkos najstrožim bezbednosnim merama zavedenim posle neuspelog pokušaja atentata na prvog ministra, Harija Seldona." (On gotovo da otpljunu, izgovarajući to ime, kao što je uvek i činio). "Najzad nam se ukazuje prilika."

Sada je bio red na Andorina da oseti omamljenost, kao da je iznenada bio povučen u snažan vrtlog. "I meni se samom, vođo, čini neobično da to kažem, ali kao da u toj priči o 'bogovima' ipak ima nečega; naime, čekao sam dosad da ti kažem nešto što se, kako sada vidim, savršeno uklapa."

Namarti se sumnjičavo zagleda u njega, a onda se obazre po sobi, kao da se odjednom uplašio da ih prisluškuju. Takav strah je, naravno, bio neosnovan. Soba je bila smeštena duboko u starogradskoj stambenoj četvrti i imala je dobru zaštitu. Niko tu nije mogao nikog prisluškivati i niko, čak i pomoću detaljnih uputstava, nije tu prostoriju mogao pronaći - sve i kada bi se probio kroz nekoliko slojeva odanih članova organizacije.

"O čemu to pričaš?" upita Namarti.

"Našao sam nekoga za tebe. Jednog mladog momka - pravog naivka. Vrlo zgodan momak, znaš, od one vrste koja već pri prvom susretu zadobiju tvoje poverenje. Ima otvoreno lice i širom otvorene oči; živeo je u Dalu i naprosto je zanet idejom o jednakosti i ravnopravnosti; smatra da je Joranum nešto najveće što se pojavilo posle onih dalitskih kolačića. I, najzad, siguran sam da bismo ga lako mogli navesti da učini bilo šta, pod uslovom da smatra da je to za opšte dobro."

"Za opšte dobro?" upita Namarti, čija sumnjičavost nije ni najmanje splasnula. "Pripada li nama?"

"U stvari, ne pripada nikome. Naprosto, glava mu je puna

neodređenih misli o tome da se Joranum zalagao za ravnopravnost sektora."

"To mu je služilo kao mamac. Van svake sumnje."

"I nama, ali dečko stvarno veruje u to. Pun je priča o jednakosti i narodnom učešću u vladi. Čak je pominjao i demokratiju."

Namarti se zakikota. "Tokom proteklih dvadeset godina, nijedna demokratija nije potrajala dovoljno dugo da se održi: sve su redom propadale."

"Tako je, ali nas se to ne tiče. Ideja o demokratiji ono je što dečka pokreće i, kažem ti, vođo, čim sam ga ugledao postao sam svestan da smo dobili ono što smo toliko čekali, iako u tom trenutku nisam znao kako bismo ga mogli iskoristiti. Ali sada znam. Mogli bismo ga ubaciti u carski kompleks kao baštovana."

"Ali kako? Zna li išta o baštovanstvu?"

"Ne verujem. U stvari, siguran sam da ne zna. Koliko sam shvatio, bavio se samo grubim fizičkim poslovima. Upravo radi na nekoj dizalici i rekao bih da je trebalo dosta truda da ga i tome nauče. Ipak, ako ga budemo mogli ubaciti tamo kao baštovanskog pomoćnika i ako ga makar naučimo da drži par vrtlarskih makaza, imaćemo ono što nam treba."

"Ono što nam treba?"

"Da, nekog ko će biti u mogućnosti da se nađe u bilo čijoj blizini - a da pri tom ne izazove ni tračak sumnje - mislim, dovoljno blizu da može da krene u napad. Kažem ti, naprosto isijava iz sebe neku vrstu dobrotivog glupavila, neku vrstu šašave prostodušnosti koja smesta pobuđuje poverenje."

"I uradiće ono što mu budemo rekli da uradi?"

"Bezuslovno."

"A kako si naleteo na tog momka?"

"Nisam ga ja pronašao. Manela ga je prva uočila."

"Ko?"

"Manela. Manela Dubanka."

"Ah. Ona tvoja prijateljica." Namartijevo lice se iskrivi, odajući sitničavo neodobravanje.

"Ona prijateljuje sa mnogo ljudi", primeti Andorin trpeljivo. "To i jeste jedna od stvari koje je čine tako upotrebljivom. U stanju je da

odmah proceni čoveka, samo ga ovlaš pogledavši. Bila se upustila u razgovor s tim momkom jer ju je privukao već na prvi pogled - a budi siguran da Manela nije neko koga će išta privući, osim onog zveckavog, što dolazi na kraju - te i sam možeš prosuditi da je reč o vanserijskom dečku. Razgovarala je s njim - uzgred budi rečeno, momak se zove Plančet - a onda mi se obratila: 'Glebe, imam nekog pravog za tebe'. A kad je reč o 'pravima', verujem njenom sudu na reč."

"A šta misliš, Andorine", upita Namarti prepredeno, "šta bi ta tvoja čudesna alatka mogla za nas učiniti - razume se, kada se jednom nađe u carskom kompleksu?"

Andorin duboko udahnu vazduh. "Šta drugo? Ako sve pripremimo kako valja, on će nas, za naš račun, osloboditi našeg premilog cara Kleona, prvog tog imena."

Namartijevo lice blesnu gnevom. "Šta? Jesi li poludeo? Zbog čega bismo ubijali Kleona? On treba da bude naš oslonac u vlasti, pročelje iza koga ćemo mi vući konce. On je zalog našeg legitimiteta. Gde ti je mozak? On nam je potreban kao marioneta. Neće nam se ni u šta petljati, a samo njegovo postojanje činiće nas jačim."

Na Andorinovom licu pojaviše se crveni pečati i njegovo samozadovoljstvo nestade kao rukom odneseno. "Pa, šta onda imaš na umu? Šta, zapravo, spremaš? Već mi je dosadilo da stalno nagađam!"

Namarti podiže ruku. "U redu. U redu... Smiri se. Nisam mislio ništa loše. Ali razmisli malo i sam, hoćeš li? Ko je uništio Joranuma? Ko je raspršio naše nade pre deset godina? Bio je to onaj matematičar! I on je taj koji sada upravlja Carstvom, uz pomoć tih svojih blesavih priča o psihoistoriji. Kleon nije niko i ništa. Seldona mi moramo uništiti. Izazivajući sve ove iznenadne i sve učestalije kvarove, želim da, zapravo, Seldona izvrgnem ruglu. Nezadovoljstva koja ti poremećaji izazivaju konačno će se sliti pred njegova vrata. I sve će se tumačiti kao njegova nesposobnost, ili njegov nemar." U uglovima Namartijevih usana javi se nešto nalik na pljuvačku. "Kada on padne, širom Carstva nastaće oduševljenje koje holovizija satima neće prestati da prikazuje. Neće, čak, biti važno ni to da li će znati ko je to učinio." On podiže ruku, a onda je naglo spusti, kao da nekom

zariva nož u srce. "Doživljavaće nas kao spasioce Carstva, kao junake... A? A? Šta misliš, da li će taj momak biti u stanju da sredi Harija Seldona?"

Andorinu je u međuvremenu pošlo za rukom da povрати staloženost - bar spolja gledano.

"Siguran sam da će biti", odgovori on s pomalo nameštenom opuštenošću. "Možda bi, pred Kleonom, mogao ustuknuti usled poštovanja prema vladaru; kao što ti je poznato, cara kao da okružuje neka vrsta mističnog oreola." (On pri tom lako naglasi rečcu ti i Namarti se namršti). "Ali nikakvo slično osećanje neće ga prečiti kada je Seldon u pitanju."

U Andorinu se, međutim, kuvao silan bes. Nije ovo bilo ono što je želeo. Osećao se izdanim.

14.

Četkom za kosu Manela ukloni jedan pramičak s očiju i zagleda se u Rajča. "Rekla sam ti već da te neće koštati ni jednog jedinog kredita!"

Rajč zatrepta i počeska se po svom golom ramenu. "Ali sada ćeš mi ipak tražiti da ti platim?"

Ona sleže ramenima i vragolasto mu s nasmeši. "A zbog čega bih ti tražila?"

"A zbog čega ne bi?"

"Zato što imam prava da to ponekad činim iz pukog zadovoljstva."

"Sa mnom?"

"Koliko vidim, ovde nema nikog drugog."

Nastade duže ćutanje i konačno se Manela ponovo, utešiteljski oglasi. "Pored toga, baš i nemaš neku gomilu kredita. Kako je na poslu?"

"Nije nešto", odgovori Rajč, "ali bolje išta neg' ništa. Mnogo bolje. Jesi ti rekla onom momku da mi nađe pos'o?"

Manela lagano odmahnu glavom. "Misliš, Glebu Andorinu? Ne, nisam mu ja ništa rekla. Samo sam mu pomenula da bi mu ti..."

"Misliš da će imati nešto protiv što ti i ja..."

"Zbog čega? To nema nikakve veze s njim. A ni sa tobom, da znaš!"

"Šta radi? Mislim, čime se bavi?"

"Mislim da ništa ne radi. Naprosto, ima love. Neki je rođak nekadašnjih gradonačelnika."

"Vaja?"

"Aha. Kako samo mrzi carsku vlast! A i svi iz porodice starog gradonačelnika. Kaže kako bi Kleona trebalo..."

Manela odjednom naglo zastade. "Malo suviše brbljam", objasni ona. "Nemoj nikom pričati ovo što sam ti rekla!"

"Ja? Nisam čuo da si išta rekla. A neću ni ubuduće."

"Vrlo dobro."

"Ali šta je s Andorinom? Jel' ima visoko mesto u tim jorandumovskim poslovima? Jel' tamo neki važan?"

"Ne bih znala."

"Zar nikad ne govori o tim stvarima?"

"Ne, bar meni."

"Oh", uzdahnu Rajč, nastojeći da ne deluje preveć razočarano.

Manela ga oštro pogleda. "Zašto te to toliko zanima?"

"Hoću da im se pridružim. Pomišljam da bi se tako mnogo brže pop'o. Bolji pos'o. Više kredita. Znaš i sama."

"Možda će ti Andorin i pomoći. Dopadaš mu se. Toliko mi je poznato."

"A jel' možeš da učiniš da mu se još više dopadnem?"

"Mogu da pokušam. Ne znam zbog čega mu se ne bi još više dopao. Meni se dopadaš. Čak, i više nego on."

"Hvala ti Manela. I ti se meni dopadaš... Puno!" I on pređe rukom preko njenih obnaženih bedara i istinski poželi da se može više usredsrediti na njeno telo, a manje na svoj zadatak.

15.

"Gleb Andorin", primeti Hari Seldon umorno, trljajući oči.

"A ko je on?" upita ona, raspoloženja sasvim bliskog tački mržnjenja, baš kao i svakog dana otkako je Rajč otišao.

"Do pre nekoliko dana, nisam znao ni da postoji", odgovori Seldon. "U tome i jeste nevolja kada čovek upravlja svetom od četrdeset milijardi duša. Nikada ni za koga ni ne čuješ, osim za one koji se i te kako potrude da se nametnu tvojoj pažnji. Uprkos svem svom kompjuterizovanom informatičkom sistemu, Trantor je ostao planeta anonimnosti. U stanju smo da svakog pronađemo u statističkim i informatičkim karticama, ali znamo li koga imamo pred sobom? Dodaj tome dvadeset pet miliona Spoljnjih svetova i shvatićeš da je pravo čudo što je galaktičko carstvo uopšte opstalo tokom svih ovih milenijuma. Iskreno da ti kažem, mislim da je opstalo samo zahvaljujući vlastitoj inerciji. A sada, konačno, sve se ruši."

"Mnogo mi nešto filosofiraš, Hari", primeti Dors. "Ko je taj Andorin?"

"Neko za koga moram priznati da je trebalo da ga znam. Pošlo mi je, nekako, za rukom da privolim Obezbeđenje da prelista podatke o njemu. Pripadnik je vajanske gradonačelničke porodice - u stvari, njen najistaknutiji član - pa ga je Obezbeđenje sve vreme držalo pod nadzorom. Nije bez ambicija, po njihovom mišljenju, ali kao ovejani plejboj nema baš mnogo volje ili vremena da se trudi i da ih ostvari."

"A da li je povezan sa jorandumovcima?"

Seldon neodređeno mahnu rukom. "Moj je utisak da oni iz Obezbeđenja ne znaju ništa o jorandumovcima. Moguće je da to znači da misle kako jorandumovci više ne postoje, odnosno, ako i postoje, da im ne treba pridavati preveliku važnost. Takođe, naravno, može značiti i da Obezbeđenje nije za njih zainteresovano. S tim što nema načina da ih prinudim da se za njih zainteresuju. Zapravo, moram biti zahvalan što su ljudi iz Obezbeđenja uopšte bili voljni da mi pruže bilo kakvu informaciju. A ja sam, znaš, prvi ministar."

"Nije li moguće da baš nisi neki naročit prvi ministar?" dobaci Dors suvo.

"I više nego moguće. Zapravo, vrlo je moguće da već pokolenjima nije bilo osobe manje od mene pogodne za obavljanje te dužnosti. Ipak, to nema nikakve veze s Obezbeđenjem, koje je sasvim nezavisno oruđe vlasti. Podozrevam, čak, da ni sam Kleon ne zna mnogo o njima, premda bi, u načelu, preko svog direktora, agenti trebalo da ga o svemu obaveštavaju. Veruj mi, kada bismo samo nešto malo više znali o Obezbeđenju, smesta bismo, onakvo kakvo je, i njegovo delovanje uključili u naše psihoistorijske jednačine."

"A jesu li ljudi iz Obezbeđenja, bar, na našoj strani?"

"Verujem da jesu, ali se u to ne bih smeo zakleti."

"I zbog čega te zanima taj... taj kako mu beše ime?"

"Gleb Andorin. Zbog toga što mi je stigao iscrpan izveštaj od Rajča."

Dorsine oči odjednom zablistaše. "Zbog čega mi nisi odmah rekao? Je li dobro?"

"Jeste, koliko mi je poznato, ali, nadam se da mi više neće slati poruke. Ako ga uhvate da održava vezu s nama, neće mu više biti dobro. U svakom slučaju, povezao se sa Andorinom."

"Je li i on joranumovac?"

"Ne verujem. U svakom slučaju, bilo bi to krajnje neverovatno, budući da veza između njega i njih nema nikakvog smisla. Joranumovski pokret pretežno okuplja svet iz nižih klasa... moglo bi se, da tako kažem, reći da je reč o proleterskom pokretu. A Andorin je aristokrata koji bi kao uzor mogao poslužiti i samim aristokratima. Šta bi on radio u društvu sa joranumovcima?"

"Ako je pripadnik vajanske gradonačelničke porodice, ne bi li bilo moguće da teži da se dočepa carskog trona?"

"Takve težnje oni ispoljavaju već pokolenjima. Pretpostavljam da se sećaš Rajčel. Ona je Andorinova tetka."

"Šta misliš, možda u tom slučaju želi da se joranumovcima okoristi kao odskočnom daskom?"

"Ako joranumovci uopšte još postoje. A ako zaista postoje - i ako Andorin stvarno želi da ih iskoristi kao odskočnu dasku - pa, u tom slučaju, bojim se da će ubrzo shvatiti da je zaigrao veoma opasnu igru. Joranumovci - ako uopšte postoje - sigurno slede svoje vlastite

zamisli i čovek poput Andorina veoma bi brzo morao shvatiti da jaše na leđima gretija..."

"Šta je greti?"

"Pa, mislim, jedna davno izumrla, ali veoma krvoločna zver. Ali taj izraz tamo na Helikonu koristimo samo kao retoričku figuru. Ako uzjašeš gretija, ubrzo shvatiš da više ne možeš da siđeš, jer bi te zver smesta proždrala."

Seldon na trenutak zastade. "Ima još nešto. Rajč je, po svemu sudeći, stupio u odnose sa jednom devojkom koja poznaje Andorina, i preko koga on, kako veruje, može doći do važnih obaveštenja. Govorim ti sve ovo sada, kako me kasnije ne bi optuživala da sam bilo šta skrio od tebe."

Dors se namršti. "Jednom devojkom?"

"Devojkom koja, koliko sam shvatio, poznaje popriličan broj muškaraca koji će ponekad, u intimnim okolnostima, nemudro brbljati o stvarima o kojima valja ćutati."

"Znači, jedna od takvih. Dors se još više namršti. "Ne dopada mi se pomisao da Rajč..."

"Hajde, hajde... Rajču je već trideset godina i, nema sumnje, stekao je već prilična iskustva. Možeš tu devojku - mislim, zapravo, bilo koju devojku - slobodno prepustiti Rajčovom zdravom razumu." On se okrenu prema Dors i pogleda je umornim, izmoždenim očima. "A zar misliš da se meni sve to dopada?" upita je on. "Misliš li, zaista, da mi se bilo šta od toga dopada?"

Nije bilo ni jedne jedine reči kojom bi mu Dors na to mogla odgovoriti.

16.

Čak ni u svojim najboljim trenucima Gambol Din Namarti nije bio osoba čuvena po svojoj učtivosti i uglađenosti - a približavanje vrhunca posle decenije manevrisanja samo je učinilo da mu raspoloženje bude još tmurnije.

On pomalo razdražljivo ustade iz naslonjače i obrati se svom posetiocu. "Trebalo ti je, Andorine, poprilično vremena da stigneš ovamo."

Andorin sleže ramenima. "Pa, najzad, ovde sam."

"A taj tvoj divni momak - to fantastično oruđe o kome pričaš bajke? Gde je on?"

"Doći će i on... jednom."

"A što ne sada?"

Andorin malo pognu lepuškastu glavu, kao da se izgubio u mislima ili kao da se sprema da donese neku važnu odluku. "Ne želim da ga dovedem ovamo sve dok ne budem načisto na čemu sam!" izjavi on naglo.

"Šta ti to sad znači?"

"Ono što znači: jednostavne reči standardnog galaktičkog jezika. Od kada to gajiš nameru da se otarasiš Harija Seldona?"

"Oduvek! Oduvek! Je li to zaista tako teško razumeti? Zaslužuje da mu se osvetimo zbog onoga što je priredio Jo-Jou. Ipak, čak i da to nije učinio, morali bismo ga ukloniti s puta već zbog same činjenice da je prvi ministar."

"Ali Kleon - Kleon - je taj koga moramo srušiti! I ako već ne njega samog, onda, bar, zajedno sa Seldonom!"

"Zbog čega se toliko brineš o toj marioneti?"

"Ni ti nisi juče rođen. Nije nikada bilo potrebe da ti objašnjavam moj udeo u svemu ovome, budući da nisi tolika neznačka budala da to i sam ne bi znao. Zbog čega bi me, uopšte, bila briga za ono što ti smeráš, ako u sve to ne bi bila uključena i smena na prestolu?"

Namarti se nasmeja. "Naravno! Odavno mi je već poznato da samo želiš da se mnome poslužiš kao šamlicom, kako bi se uspeo na carski tron."

"Zar si očekivao nešto drugo?"

"Naravno da nisam. Ja sve isplaniram, preuzmem sav rizik, a onda, kada je sve već skoro sasvim gotovo, pojaviš se ti i uzmeš glavnu nagradu. Sve u svemu - zgodno, zar ne?"

"Dabome, veoma zgodno, jer ni ti nećeš ostati bez nagrade. Zar ne treba da postaneš prvi ministar? Nećeš li biti u prilici da računaš na punu podršku novog cara, ispunjenog istinskim osećanjem zahvalnosti? Ne bih li ja bio..." Lice mu se upadljivo iskrivi u sarkastičan osmeh, pre nego što izgovori ostatak rečenice. "...samo tvoja nova marioneta?"

"Je li to ono što nameravaš da postaneš? Marioneta?"

"Nameravam da postanem car. Ja sam ti obezbeđivao kredite dok si bio bez para. Zahvaljujući i ugledu koji sam ti obezbedio, uspeo si da izgradiš snažnu organizaciju ovde u Vaju. Još ima vremena da povučem sve što sam uložio."

"Sumnjam."

"Spreman si da se kladiš? Ne pomišljaj da se prema meni možeš odnositi kao prema Kaspalovu. Ako bi se meni nešto dogodilo, u Vaju, naprosto ne bi više bilo opstanka ni tebi ni tvojima - a onda ćeš ustanoviti da ti nijedan drugi sektor neće pružiti ono što ti je potrebno."

Namarti uzdahnu. "Znači, tražiš da car po svaku cenu bude ubijen."

"Nisam rekao 'ubijen'. Rekao sam - 'srušen'. Pojednostaviću ti reči." Poslednje reči propratio je pokretom ruke, blagim zveketom narukvice: Andorin kao da se već nalazio na tronu, okončavajući jednu od zamornih 'audijencija'.

"I onda ćeš ti postati car?"

"Tako je."

"Ne, nećeš. Snaći će te smrt - iako ne od mojih ruku. Andorine, dozvoli mi da te podučim nekim životnim činjenicama. Ako Kleon bude ubijen, istog časa postaviće se pitanje nasleđa i, da bi se izbegao građanski rat, Carska garda smesta će sve preduzeti da smakne sve članova vajanske gradonačelničke porodice kojih se bude mogla domoći - tebe, naravno, na prvom mestu. S druge strane, ako nastrada samo prvi ministar, bićeš sasvim bezbedan."

"Kako to misliš?"

"Prvi ministar je samo prvi ministar. Oni dolaze i odlaze. Moguće je sasvim da se Kleon već umorio od Seldona i da je lično odobrio njegovo uklanjanje. U svakom slučaju, postarali bismo se da se baš takve glasine rasprostru svuda unaokolo. Carska garda će oklevati i samim tim dati nam dovoljno vremena da postavimo na noge novu vladu. U stvari, čak je sasvim moguće da će oni biti najzadovoljniji zbog takvog Seldonovog kraja."

"A sa novom vladom, šta bi ja trebalo da učinim? Da i dalje čekam?"

"Ne... Kada ja postanem prvi ministar, javiće se i nove mogućnosti da se postaramo za Kleona. Moguće bi čak bilo da izvedem nešto pomoću Carske garde - ili Obezbeđenja - da ih, naime, upotrebim kao svoja oruđa. Potom bih se postarao da pronađem najbezbolniji način da uklonim Kleona i tebe postavim na njegovo mesto."

Andorin odjednom planu. "A zbog čega bi to učinio?"

"Kako to misliš", upita Namarti, "zbog čega bih to učinio?"

"Ti imaš lične račune sa Seldonom. I kada ti pođe za rukom da ga ukloniš, zbog čega bi se upuštao u nove, nepotrebne rizike, i to na najvišem nivou? Sporazumećeš se sa Kleonom i ja ću morati da se povučem na svoje (sve trošnije) imanje i da se vratim svojim neostvarivim snovima. I najzad, možda, da bi bio sasvim siguran, možda ćeš udesiti i da me ubiju."

"Ne!" uzviknu Namarti. "Kleon je nasledni car - nastavljač duge carske loze, ponosite dinastije Entun. Njime bi bilo teško upravljati; bila bi to prava mora. S druge strane, ti bi došao na presto kao začetnik jedne nove dinastije, bez ikakvih čvrstih veza sa tradicijom, jer, priznaćeš, prethodni vajanski carevi bili su više nego bezlični. Sedećeš na nesigurnom tronu i imaćeš potrebu za nekim ko će te podržavati - potrebu za mnom. A meni će, opet, biti potreban neko ko će od mene zavisiti i kojim ću se, dakle, moći služiti - ti. Hajde, Andorine, nije ovo brak iz ljubavi, koji izbledi za samo godinu ili dve; ovo je veza iz računa, koja može potrajati dokle god obojica poživimo."

"Zaklinješ se da ću postati car?"

"Od kakve bi ti koristi bila moja zakletva, ako nisi spreman da poveruješ u moju reč? Recimo, prema tome, da ću te smatrati izuzetno pogodnim za cara i da ću poželeti da zameniš Kleona čim to bude moguće bezbedno izvesti. A sada, upoznaj me sa tim momkom za koga misliš da će poslužiti kao savršeno oruđe za svrhe koje imamo u vidu."

"U redu... Ali ne zaboravi šta je to što ga čini toliko različitim. Proučavao sam ga. On je zatucani idealista. Učiniće ono što mu bude rečeno, ne obazirući se na opasnost, bez ikakvih zadnjih primisli. A, povrh svega, zrači takvom prostodušnošću i uliva takvo poverenje da njegova žrtva neće u njega posumnjati čak i ako bude u nju uperio blaster."

"Prosto da čovek ne poveruje."

"Samo sačekaj dok ga ne vidiš", zaključio Andorin.

17.

Rajč je držao oborene oči. Bio je uputio samo jedan brz pogled prema Namartiju i to mu je bilo sasvim dovoljno. Čoveka je sreo pre deset godina, kada ga je Seldon poslao da posluži kao mamac koji će Joranuma odvesti u propast, i sada mu je i jedan pogled bio više nego dovoljan.

Namarti se malo promenio u proteklih deset godina. Gnev i mržnja bila su preovlađujuća osećanja koja su iz njega izbijala - odnosno, ona koja je on, Rajč, mogao u njemu uočiti, jer, i sam je bio svestan toga, nije baš bio nepristrasan svedok - a u međuvremenu kao da se skiselila i sparušila mu i samu kožu. Lice mu je bilo tek malčice suvonjavije i kosa prošarana sedinama, ali su mu čvrsto pripijene usne i dalje obrazovale tanku liniju, a tamne oči, kao i uvek, preteći odbleskivale.

Bilo je to dovoljno i Rajč se trudio da drži pogled skrenut u stranu. Osećao je da Namarti ne spada među osobe koje bi mogle podneti da ih neko netremice gleda u lice.

Činilo se da Namarti guta Rajča očima, ali bleđi prezirni osmeh koji kao da mu se nikad nije skidao s lica bio je i dalje tu.

On se okrenu prema Andorinu, koji je nelagodno stajao po strani i, kao da osoba koju pominje uopšte nije prisutna, upita: "Znači, to je taj momak?"

Andorin potvrdno klimnu glavom i usne mu se pokrenuše u bezglasno: "Da, vođo."

Namarti se naglo obrati Rajču. "Ime?"

"Plančet, gospodine."

"Veruješ u našu borbu?"

"Da, gospodine." Pažljivo je odmeravao reči, u skladu sa Andorinovim uputstvima. "Ja sam demokrata i hoću veće narodno učešće u poslovima vlasti."

Namartijeve oči kresnuše u pravcu Andorina. "Besednik."

Potom ponovo pogleda Rajča. "Jesi li spreman da staviš sve na kocku za našu stvar?"

"Sve, gospodine."

"I učinićeš sve što ti se kaže? Bez propitivanja? Bez oklevanja?"

"Postupiću po svakom naređenju."

"Da li išta znaš o baštovanstvu?"

Rajč na trenutak oklevaše. "Ne, gospodine."

"Znači, sa Trantora si? Rođen pod kupolama?"

"Rođen sam u Milimaruu, gospodine, ali sam odrast'o u Dalu."

"Vrlo dobro", prihvati Namarti, a onda se okrete Andorinu. "Izvedi ga odavde i privremeno ga predaj ljudima koji čekaju napolju. Oni će se odsad starati o njemu. A onda se vrati ovamo. Želeo bih da porazgovaram s tobom."

Kada se Andorin vratio, duboka promena prožela je čitavog Namartija. Oči su mu blistale, dok su mu usta bila iskrivljena u divlji grč.

"Andorine", obrati mu se on, "bogovi o kojima smo nedavno razgovarali ne samo da su s nama, već i u tolikoj meri da to naprosto prevazilazi sve što sam zamišljao."

"Rekao sam ti da je prava osoba za naše potrebe."

"U daleko većoj meri nego što i sam zamišljaš. Poznata ti je, naravno, priča o tome kako nam je Hari Seldon, naš velepoštovani premijer, poslao svog sina - ili, bolje rečeno, svog posinka - da se sretne s Joranumom i da mu postavi zamku u koju je Joranum, uprkos mojim upozorenjima, ipak upao?"

"Da", odgovori Andorin, umorno klimnuvši glavom, "sećam se priče." Rekao je to tonom čoveka koji je tu priču čuo najmanje već hiljadu puta.

"Video sam tog dečaka samo jednom, ali mi se njegova slika utisnula u pamćenje. Zar si mislio da bi me deset proteklih godina, malo više potpetice i obrijani brkovi mogli zavarati? Taj tvoj Plančet je Rajč, posinak Harija Seldona."

Andorin preblede i na trenutak zadrža dah. "Jesi li siguran u to, vođo?" upita on.

"Siguran taman toliko koliko i u to da ti sad stojiš preda mnom i da si jednog neprijatelja uveo u naše redove."

"Nisam ni pojma imao..."

"Ne uzbuđuj se", stade ga smirivati Namarti. "Mislim da je to najbolja stvar koju si ikad učinio u svom dokonom aristokratskom

životu. Sjajno si odigrao ulogu koju su ti bogovi namenili. Da ga nisam prozreo, mogao je mirno obaviti zadatak zbog koga je, po svoj prilici, i poslan ovamo: da bude uhoda i da dostavlja izveštaje o svemu što se tiče naših najtajnijih nauma. Međutim, budući da znam ko je, očigledno je da mu to neće poći za rukom. Umesto toga, sada je sve u našim rukama." Namarti oduševljeno protrlja ruke... Zastavši za časak, kao da shvata koliko je slika koju o sebi pruža daleko od njegovog pravog lika, on se nasmeši... i potom prsnu u grohotan smeh.

18.

"Pretpostavljam, Plančete, da se više nećemo viđati", primeti Manela zamišljeno.

Rajč se upravo brisao posle tuširanja. "Zbog čega?"

"Gleb Andorin je to tražio od mene."

"Ali zbog čega?"

Manela sleže obnaženim ramenima. "Kaže da treba da obaviš neki važan posao i da više nemaš vremena da se zamajavaš unaokolo. Možda ima u vidu neki bolji posao za tebe."

Rajč se ukoči. "Kakav pos'o? Je li pominj'o nešto određeno?"

"Nije, ali je rekao da treba da ideš u Carski sektor."

"Je li? A jel' ti često pominje tak'e stvari?"

"Znaš i sam, Plančete, kako to ide. Kad si s nekim momkom u krevetu, čuješ mnoge priče."

"Znam", odvrati Rajč, koji je uvek dobro pazio da drži jezik za zubima. "Šta ti je još kaz'o?"

"Što se toliko raspituješ?" Manela se malčice namršti. "Uvek pita i za tebe. Uočila sam to već kod muškaraca: uvek su radoznali kada je onaj drugi u pitanju. Šta misliš, zašto je to tako?"

"I šta mu pričaš o meni?"

"Ništa naročito. Da si veoma pristojan momak. Naravno, ne pominjem mu da mi se dopadaš više od njega. To bi ga zbolelo - a možda i mene."

Rajč se već obukao. "Pa, onda, da se oprostimo."

"Samo privremeno, nadam se. Moguće je da se Gleb predomisli. Naravno, volela bih da i ja pođem u Carski sektor - ako bi bio voljan da me povede. Nikada još nisam bila tamo."

Rajč umalo da se ne izlanu, ali, ipak, na vreme se zaustavi, samo se nakašljavši. "Ni ja nisam nikad bio tamo", reče on.

"Tamo ima velikih zgrada i zgodnih mesta i najotmenijih restorana - znaš, za bogataše. Volela bih da upoznam nekog bogatuna - mislim, pored Gleba."

"Pretpostavljam da nema mnogo toga što možeš izvući od nekog k'o što sam ja", primeti Rajč.

"Ti si sasvim u redu. Čovek može sebi dozvoliti da ne misli o kreditima, ali, ponekad, ipak i njih moraš imati na umu. Pogotovo što mi se čini da me se Gleb već pomalo zasitio."

Rajč odjednom oseti potrebu da joj kaže: "Niko se tebe nikad ne može zasititi", a onda, i sam se iznenadivši, shvati da to zaista misli.

"Muškarci to uvek kažu", odvrati Manela, "ali te, ipak, redovno iznenade. U svakom slučaju, bilo je lepo, Plančete, ovo između nas dvoje. Vodi računa o sebi i, ko zna, možda ćemo se ponovo sresti."

Rajč klimnu glavom i odjednom oseti da mu nedostaju reči. Jednostavno, nije bilo načina da nešto kaže, ili učini, kako bi izrazio osećanja.

On usmeri misli u drugom pravcu. Morao je ustanoviti šta Namartijevi ljudi smeraju. Ako su odlučili da ga razdvoje od Manele, to je samo moglo značiti da se kriza ubrzano približava. U ovom trenutku, međutim, prva stvar koju je morao da obavi bilo je da razreši to pitanje baštovanstva.

Više nije smeo ni pokušati da ponovo stupi u vezu sa Seldonom. Bio je, posle svog susreta sa Namartijem, držan pod budnom paskom i sve mogućnosti komuniciranja bile su mu presečene - još jedan pouzdan nagoveštaj da se kriza približavala.

Međutim, ako mu pođe za rukom da razjasni stvari tek pošto se budu zbile - i ako uspe da obaveštenja dostavi tek pošto se postanu zastarela - značiće to, naprosto, da je omašio.

19.

Za Harija Seldona to nije bio nimalo dobar dan. Otkako mu je Rajč poslao onu poruku, od njega više nije bilo ni glasa; naprosto, pojma nije imao šta se dešava.

Pored prirodne zabrinutosti za Rajčovu bezbednost (naravno, već bi čuo da mu se nešto stvarno dogodilo), bila je tu i njegova neodlučnost u pogledu toga šta mu valja preduzeti.

Morao je postupati krajnje obazrivo. Neposredan napad na carsku palatu jednostavno nije dolazio u obzir: bila je pod stalnim i budnim nadzorom Obezbeđenja. Ali, ako je već tako, šta bi još bilo moguće preduzeti, da bi bilo dovoljno delatno?

Takva pitanja držala su ga budnim po celu noć i još više morila tokom dana.

Signalna svetiljčica zasvetluca.

"Prvi ministre... Vaš sastanak u dva sata..."

"Sastanak? S kim?"

"Sa Mandelom Gruberom, baštovanom. Ima sva potrebna dokumenta."

Seldon se odmah seti. "U redu. Neka uđe."

Ovo baš nije bio trenutak da se vidi sa Gruberom, ali pristao je u trenutku slabosti - čovek mu je delovao zaista uznemireno. Jedan prvi ministar nije trebalo da ispoljava takve znake slabosti, ali Seldon je bio Seldon mnogo pre no što je postao prvi ministar.

"Uđi, Grubere", pozva ga on prijateljski.

Gruber stade ispred njega, po navici oborivši glavu, ali, povremeno, ispod oka, zadržavajući pogled tu i tamo. Seldon je bio siguran da se baštovan još nikad nije našao u nekoj tako velelepnoj prostoriji i oseti pomalo gorčastu potrebu da ga upita: 'Pa, je li ti se dopada? Molim te, uzmi je. Meni se nimalo ne dopada.'

Međutim, samo ga upita: "Šta je, Grubere? Zbog čega si tako snužden?"

Ali nije bilo neposrednog odgovora; Gruber se samo prazno smešio.

"Sedi, prijatelju", ponudi ga Seldon. "Tamo, u onu naslonjaču."

"Oh, nemojte, premijeru. Ne bi bilo u redu. Isprljaću je."

"Ne mari... Čak i ako je isprljaš, lako ćemo je očistiti. Samo ti sedi... Tako! A sada samo sedi nekoliko trenutaka i priberi misli. A onda, kad budeš spreman, kaži mi o čemu je reč."

Gruber je ćutke sedeo nekoliko trenutaka, a onda mu reči pokuljaše dahtavom brzinom. "Prvi ministre... Treba da postanem glavni baštovan. Sam uzvišeni car mi je to rekao."

"Da, čuo sam, ali nisi valja zbog toga uznemiren? Treba ti čestitati na tvom novom položaju i, evo, ja to činim iz sveg srca. Možda sam, Grubere, i sam tome doprineo. Nikada nisam zaboravio koliko si hrabrost ispoljio onom prilikom kada me umalo nisu ubili i možeš biti siguran da nisam propustio da to pomenem i samom njegovom carskom veličanstvu. To ti je sasvim prikladna nagrada Grubere, mada, istini za volju, taj položaj u svakom slučaju zaslužuješ, budući da si, po svemu što se zna o tvojim sposobnostima, kao stvoren za to mesto. Prema tome, pošto smo to razjasnili, reci mi šta te uzbuđuje."

"Premijeru, baš su to unapređenje i taj položaj ono što me uzbuđuje. Bojim se da nisam za to, da nemam potrebne kvalifikacije."

"Mi smo, međutim, ubeđeni da si pravi čovek za to."

Gruber kao da se još više uzruja. "I morao bih da sve vreme sedim u kancelariji? Ali ja to ne mogu! Ne mogu bez rada napolju - sa biljkama i životinjama ovde... Osećao bih se, premijeru, kao u zatvoru."

Seldon razrogači oči. "Ni govora, Grubere. Nećeš morati da se zadržavaš u kancelariji ni trenutka duže nego što budeš želeo. Moći ćeš da tumaraš unaokolo koliko te je volja, nadzirući stvari. Provodićeš na otvorenom koliko god želiš i jedino što nećeš morati jeste da obavljaš teške poslove."

"Ali, premijeru, ja želim da obavljam teške poslove i bojim se da nema nikakvih izgleda da me puste da promolim nos iz kancelarije. Pažljivo sam posmatrao sadašnjeg glavnog baštovana. Nije imao vremena da kroči napolje, iako je to sve vreme želeo. Suviše administracije, suviše računa. I ako je trebalo da o nečemu bude obavešten, morali smo mu odlaziti u kancelariju da mu to saopštimo."

U sve se upućivao preko holovizije..." Gruber prezrivo šmrknu. "Kao da se preko slika možete u bilo šta uputiti kada je reč o biljkama, o živim stvorenjima. Nije to za mene, premijeru."

"Hajde, Grubere, budi čovek. Nije baš tako loše. Već ćeš se navići. Možda će ti trebati malo vremena, ali snaći ćeš se."

Ali Gruber odmahnu glavom. "Pre svega... na prvom mestu... moraću da se snalazim sa novim baštovanima. Sagoreću." Potom se ponovo uzbudi. "Premijeru, nije to posao koji želim i ne smem ga preuzeti."

"Ovog časa, Grubere, možda zaista ne želiš taj posao. Ali ne zaboravi da nisi sam... Evo, reći ću ti da, ovog časa, ni ja ne želim da budem prvi ministar. Ta dužnost predstavlja veliko opterećenje za mene. Imam, čak, utisak da se, povremeno, i sam car oseća umoran od svojih carskih obaveza. Svi mi, na čitavom svetu, obavljamo neke svoje poslove i ti poslovi nisu baš uvek najprijatniji."

"Razumem ja to, premijeru, ali car mora biti car, jer je za to rođen. A i vi morate biti prvi ministar, jer nema nikog drugog ko bi taj posao mogao raditi umesto vas. Ali u mom slučaju, ono o čemu govorimo jeste mesto glavnog baštovana. Postoji ovde bar pedeset baštovana koji bi tu dužnost mogli obavljati i kojima ne bi nimalo smetalo da sve vreme provode u kancelariji. Rekoste maločas da ste pomenuli caru kako sam vam pomogao... Ne biste li mogli ponovo s njim porazgovarati i ubediti ga da će, ako zaista želi da me nagradi, najbolje biti da me ostavi tu gde sam?"

Seldon se zavalio u naslonjači i ozbiljno odgovori: "Grubere, učinio bih to za tebe kada bih mogao, ali moram ti nešto objasniti, u nadi da ćeš me dobro razumeti. U načelu, car je apsolutni vladar Carstva, dok, u stvarnosti, postoji malo toga što on može učiniti. U ovom času ja upravljam Carstvom u mnogo većoj meri nego što on to čini, a ipak veoma je malo stvari koje i ja mogu da učinim. Postoj milijoni i milijarde ljudi na raznim nivoima vlasti i svi oni donose odluke, svi prave greške; neki postupaju mudro i junački, dok su neki, opet, glupi i kradljivi. Nema načina da budu kontrolisani. Razumeš li me, Grubere?"

"Razumem, ali kakve to veze ima sa mojim slučajem?"

"Vidiš, postoji samo jedno mesto gde car deluje kao bespogovorni

vladalac - a to je ovde, u carskom kompleksu. Ovde je sama njegova reč zakon, a onih pod njim ovde srazmerno je mali broj, tako da ih sve može držati na oku. I stoga, zahtevati od njega da preinači neku odluku vezanu za područje carske palate značilo bi zadreti u jedinu oblast koju on smatra nepovredivom. Kada bih mu se ja obratio i rekao: 'Molim vas, vaše veličanstvo, povucite svoju odluku u vezi sa Gruberom', mnogo je verovatnije da bi mene smenio sa mog položaja nego što bi odustao. Za mene bi to možda bilo i dobro, ali tebi nikako ne bi pomoglo."

"Znači", upita Gruber, "ne postoji način da se išta izmeni?"

"Upravo to. Ali, Grubere, nemoj brinuti, pomoći ću ti koliko god budem mogao. Izvini me, sada. Utrošio sam sve vreme koje sam mogao odvojiti za razgovor s tobom."

Gruber ustade, stežući u rukama svoju zelenu baštovansku kapicu. Oči gotovo da su mu bile pune suza. "Hvala vam, premijeru. Siguran sam da ste spremni da mi pomognete. Vi ste... dobar ste vi čovek, premijeru."

Potom se okrenu i ode, ispunjen čemerom.

Seldon ostade neko vreme, zamišljeno gledajući za njim, a onda odmahnu glavom. Umnožite samo Gruberov jad nekoliko milijardi puta i dobićete zbir svih ljudskih jada sa dvadeset pet miliona svetova Carstva; pa kako, onda, da im on, Seldon, donese spas, kada je bio nemoćan da pruži utehu jednom jedinom čoveku koji mu je došao da zatraži pomoć?

Psihoistorija nije mogla da pomogne pojedincu. Ali da li je mogla pomoći milijardama ljudi?

On ponovo odmahnu glavom, proverio prirodu i vreme svog sledećeg sastanka, a onda se odjednom ukoči. Trenutak potom gotovo se prodra u diktafon, sasvim se zanevši, u stanju nimalo nalik svom uobičajenom, odmerenom ponašanju. "Vratite baštovana ovamo! Neka smesta dođe ovamo!"

20.

"Šta ti je značilo ono o 'novim baštovanima'?" uzviknu Seldon. Ovog puta nije ni ponudio Gruber da sedne.

Gruber stade brzo treptati, sav uzdrhtao od straha zbog tako neočekivanog poziva. "N-novih b-baštovana?" promuća on.

"Rekao si: 'Moraću da se snalazim sa novim baštovanima'. To su tvoje reči. Kakvim novim baštovanima?"

Gruber je delovao zapanjeno. "Pa, znate, kad god dođe novi glavni baštovan, dolaze i novi baštovani. Tako uvek biva."

"Nisam nikad čuo za to."

"Poslednji put, kada su se smenjivali glavni baštovani, još niste bili prvi ministar. Moguće je, čak, da još niste bili ni na Trantoru."

"Ali o čemu je zapravo reč?"

"Pa, baštovani se nikad ne otpuštaju. Neki umru. Neki ostare i povlače se u penziju, pa dovode druge. Pri svemu tome, kada dođe vreme da neki novi glavni baštovan preuzme dužnost, više od polovine baštovana već su dovoljno stari, sa najboljim godinama već iza sebe. Sve njih velikodušno šalju u penziju i zamenjuju novim baštovanima."

"Radi podmlađivanja."

"Delom zbog toga, ali delom i zato što se otprilike u isto vreme ukazuje potreba i za obnavljanjem vrtova, za šta su potrebne nove ideje i novi planovi. Ima približno pet stotina kvadratnih kilometara površine vrtova i parkova i obično je potrebno i po nekoliko godina da se preurede - a ja bih trebalo da sve to nagledam. Molim vas, premijeru." Gruber zadahta. "Ubeđen sam da pametan čovek, kao što ste vi, može naći način da navede našeg uzvišenog cara da promeni mišljenje."

Seldon, međutim, nije obraćao pažnju na njegove reči; čelo mu se orosilo od silne usredsređenosti. "A odakle dolaze ti novi baštovani?"

"Potraga se obavlja na svim svetovima - uvek postoje ljudi spremni da uskoče kao zamena. Počeće da pristižu u gomilama. Uzelo bi mi najmanje godinu dana da..."

"Ali odakle dolaze? Odakle?"

"Odasvud. Sa miliona svetova. Potrebne su nam sve vrste hortikulturene obučenosti. Bilo koji žitelj Carstva može se prijaviti."

"Znači, i sa Trantora?"

"Ne, ne sa Trantora. Ovde, u vrtovima, nema nikoga sa Trantora." U glasu mu se odjednom javi prizvuk prezira. "Ne možete naći baštovana ovde na Trantoru. Zelenilo koje imamo ovde pod kupolama nisu pravi vrtovi. Sve što ovde postoji jesu biljke u saksijama i životinje u kavezima. Trantorci, jadnici, naprosto ništa ne znaju o otvorenom vazduhu, slobodnim vodama i istinskoj prirodnoj ravnoteži."

"U redu, Grubere. Daću ti nov zadatak, Dužnost će ti biti da pribaviš imena svih novih baštovana koji treba da stignu ovamo tokom narednih nedelja. Sve o njima. Imena. Odakle dolaze. Lične brojeve. Obrazovanje. Iskustvo. Sve. Hoću da sve to imam ovde na svom stolu što je brže moguće. Daću ti ljude koji će ti pomagati. Ljude sa opremom. Kakvu vrstu kompjutera koristite?"

"Najjednostavnije tipove, u koje se unose podaci o biljkama, životinjskim vrstama i sličnim stvarima."

"U redu. Ljudi koje ću ti dodeliti biće u stanju da obave sve ono što ti sam ne budeš mogao. Ne mogu ti ni reći od kolike je to važnosti za sve nas."

"Ali ako budem morao da..."

"Grubere, nije trenutak za pogađanje. Ako me izneveriš, nećeš postati glavni baštovan. I ne samo to: bićeš otpušten, bez prava na penziju."

Ostavši ponovo sam, Seldon se opet maši diktafona. "Otkazite mi sve sastanke predviđene za danas po podne."

Potom utonu u naslonjaču, osećajući svaki delić svojih pedeset godina i kako mu glavobolja postaje sve jača. Godinama već, decenijama, jačale su bezbednosne mere u carskom kompleksu, postajući sve obimnije, sve brojnije, sve rafinovanije, uz dodatak svih mogućih novih sprava i mehanizama.

...Pa ipak, čitave horde stranaca s vremena na vreme su ovde puštale korenje. Po svoj prilici, niko ih ništa nije pitao, osim: "Razumeš li se u baštovanstvo?"

Glupost svega toga bila je bezmerna, da je čoveku od svega zastajao dah.

I ovog puta, jedva da je stigao na vreme. Ipak, da li? Nije li se i opet zakasnilo?

21.

Gleb Andorin posmatrao je Namartija kroz napola spuštene kapke. Nikada mu se taj čovek nije dopadao, ali je bilo trenutaka kada mu se dopadao manje nego inače - i ovo je bio jedan od takvih trenutaka. Zbog čega bi on, Andorin, Vajanac kraljevskog porekla (što je samo još više isticalo postavljeno pitanje) sarađivao sa tim skorojevićem, tim gotovo psihopatskim paranoikom?

Andorin je, naravno, znao odgovor na to pitanje i bio rešen da istraje, čak i sada, kada mu se Namarti po stoti put hvalisao kako je svoju organizaciju gradio deset godina, dok je nije doveo do njenog sadašnjeg savršenstva. Da li se pred svima tako razmetao, uvek iznova i bez kraja? Ili je u tu svrhu posebno odabrao baš Andorina?

Namartijevo lice kao da je blistalo zlokobnim sjajem, dok je govorio neobičnim, pevušecim glasom, kao lekciju naučenu naizust. "Godinama sam radio na ovome, čak i kada je sve izgledalo beznadežno i beskorisno, stvarajući organizaciju, rušeći poverenje u vlast, izazivajući i povećavajući nezadovoljstvo. Kada je došlo do monetarne krize i u vreme moratorijuma, ja..."

On iznenada zastade. "Ali pričao sam ti to već mnogo puta i mora da sam ti se već popeo na glavu?"

Andorin skupi usne u kratak, suv osmeh. Namarti nije bio takav blesan da mu ne bi bilo jasno koliki je gnjavator; ali, naprosto, nije mogao da odoli. "Da, pričao si mi to već mnogo puta", potvrdi Andorin, pustivši da ostatak pitanja ostane da lebdi u vazduhu, bez odgovora. Na kraju krajeva, odgovor je, očito, mogao biti samo potvrđan. Nije bilo potrebe da ga i suočava s njim.

Lako rumenilo obli Namartijevo žućkasto lice. "Ali", nastavi on, "tako smo mogli ići u nedogled - postavljanje organizacije, začikavanje vlasti, bez ikakvog ishoda - da u rukama nisam imao odgovarajuće oruđe. I bez imalo mog truda, to oruđe mi je samo palo u ruke."

"Bogovi su ti priveli Plančeta", primeti Andorin neodređeno.

"Tako je. Uskoro će novi baštovani preplaviti carski kompleks." On na trenutak zastade, kao da preživa vlastitu misao. "Muškarci i

žene. Dovoljno da posluže kao maska za nekolicinu naših operativaca, koji će im se priključiti. Među njima bićete i vas dvojica - ti i Plančet. A ono što u odnosu na vas dvojicu neće biti uobičajeno jeste činjenica da ćete imati blastere."

"I, razume se", primeti Andorin, skrivajući zlobu iza učtivog smeška, "zaustaviće nas na ulazu i zadržati zbog saslušavanja. Unošenje blastera na područje carskog kompleksa..."

"Neće vas zaustaviti", prekide ga Namarti, ne uočavajući zlobu. "Neće vas ni pretresati. Već je sve sređeno. Kao što je uobičajeno, dočekaće vas neki dvorski zvaničnik. Ne znam još ni sam ko će to biti - normalno, trebalo bi da to bude treći pomoćnik nadzornika za travnjake i parkove - ali, po svoj prilici, ovog će puta to biti Seldon lično. Veliki matematičar pohitaće da pozdravi nove baštovane i poželi im dobrodošlicu."

"Pretpostavljam da si siguran i u to."

"Naravno. I to je već sređeno. Saznaće, manje ili više u poslednjem trenutku, da je i njegov posinak među prijavljenima za baštovane i naprosto neće moći da odoli da ne dođe da ga vidi. I čim se Seldon pojavi, Plančet će u njega uperiti blaster. Naši ljudi, pripremljeni za to, povikaće iz sveg glasa: "Izdaja!" U pometnji koja će nastati Plančet će ubiti Seldona, a onda ćeš ti ubiti njega. Potom ćeš odbaciti blaster i udaljiti se. Biće tu i onih koji će ti pomoći da se izgubiš. I to je već sređeno."

"Da li je baš neophodno da se ubije Plančet?"

Namarti se namršti. "Zbog čega to pitaš? Protiviš li se to ubistvu jednog, dok nemaš ništa protiv ubistva drugog? Želiš li, ako ostaviš Plančeta u životu, da posle ispriča vlastima sve što zna o nama? Povrh svega, zamislili smo to kao porodični obračun. Ne zaboravi, naime, da je Plančet, zapravo, Rajč Seldon. Izgledaće kao da su obojica istovremeno opalila - ili da je Seldon naredio da se, ako njegov sin načini bilo kakav neprijateljski pokret, smesta u njega puca. Mi ćemo se, opet, postarati da se verziji porodičnog sukoba da pun publicitet. To će, ujedno, sve podsetiti na stare dane cara Manovela Krvavog. Na žitelje Trantora odbojno će delovati već samo zlomišlje počinjenog dela. To, uz sve tegobe i poremećaje sa kojima moraju živeti iz dana u dan, treba da pojača sveopšti zahtev da se

postavi nova vlada - i niko neće moći da se o njega ogлуši, a ponajmanje sam car. A onda ćemo mi stupiti na scenu."

"Tek tako?"

"Ne, ne tek tako. Ne živim ja u snovima. Postoji verovatnoća da će se obrazovati prelazna vlada, ali i ona će pasti. Mi ćemo se za to postarati. Izići ćemo na otvoreno i oživeti stare Joranumove zahteve, koje Trantorci sigurno još nisu zaboravili. I neće proći dugo - zaista, ne dugo - i ja ću postati prvi ministar."

"A ja?"

"Ti ćeš, na kraju, postati car."

"Izgledi da se sve baš tako odigra veoma su mali", primeti Andorin. "Ovo je sređeno. Ono je sređeno. Sve je sređeno. Sve treba da se spoji i savršeno uklopi - ili da sve propadne. Negde, neko, sve može da zamrsi. Rizik je neprihvatljiv."

"Neprihvatljiv? Za koga? Za tebe?"

"Dabome. Očekuješ da sa sigurnošću izvedem da Plančet ubije svog oca i očekuješ da ja potom ubijem Plančeta. Zbog čega baš ja? Ne postoji li neko drugi, manje vredan od mene, ko bi mogao preuzeti sav taj rizik?"

"Postoji, ali poveriti to nekom drugom značilo bi učiniti neuspeh izvesnim. Ko osim tebe ima toliko interesa u čitavoj toj stvari, da se ne bi predomislio i odustao u poslednjem trenutku?"

"Rizik je ogroman."

"Ali ne čini li ti se vredan truda? Tvoj dobitak je sam carski tron."

"A kakav rizik, vođo, ti preuzimaš? Ostaćeš ovde, u punoj bezbednosti, očekujući povoljne vesti."

Namarti iskrivi usta. "Kakva si ti budala, Andorine! Kakav ćeš ti biti car! Zar zaista misliš da ne preuzimam nikakav rizik, samo zato što ću ostati ovde? Ako nam igra propadne, ako nam se zavera izjalovi, ako uhvate nekog od naših ljudi, misliš li da neće propevati? Ako bi, na primer, tebe uhvatili, veruješ li da bi bio spreman da se suočiš sa 'nežnim' postupkom Carske garde i da, pri tom, ne izneseš sve što znaš o meni?"

I posle neuspelog pokušaja umorstva, veruješ li da ne bi pročešljali čitav Trantor da bi me se domogli? Veruješ li, takođe, da im na kraju ne bi pošlo za rukom da me pronađu? A kad me

pronađu, šta misliš - šta je to sa čime bi trebalo da se suočim? Rizik? Pa, ja rizikujem više no iko od vas, već samim tim što sedim ovde i ništa ne činim. Sve se na to svodi, Andorine. Želiš li ili ne želiš da postaneš car?"

"Da, želim da postanem car", odgovori Andorin tihim glasom.

I tako je sve stavljeno u pokret.

22.

Rajču nije bilo teško da uvidi da se prema njemu ophode sa posebnom pažnjom. Čitava grupa budućih baštovana bila je smeštena u jedan od hotela u Carskom sektoru, mada ovaj nije pripadao baš prvoj kategoriji.

'Baštovani' su bili neobična sojta, dolazili su sa pedesetak različitih svetova, ali je Rajč imao malo prilike da porazgovara sa nekim od njih. Iako se, naizgled, nije oko toga posebno trudio, Andorin se postarao da ga drži odvojenog od ostalih.

Rajč se pitao kakve je razloge za to imao i to ga je tištalo. U stvari, potišten, zapravo bezvoljan, osećao se sve vreme otkako su napustili Vaj. To mu je smetalo da bistro misli i on borio se protiv toga - ali ne naročito uspešno.

Sam Andorin nosio je grubu odeću, nastojeći da deluje kao običan radnik. Trebalo je da igra ulogu baštovana kako bi upravljao čitavom 'predstavom' - ma kakva to 'predstava' mogla biti.

Rajč se osećao pomalo postuđen što nikako nije bio u stanju da prodre u prirodu te 'predstave'. Odrekli su ga sa svih strana i onemogućili mu svako opštenje, tako da mu se nije ukazivala ni najmanja prilika da stupi u vezu sa svojim ocem. Koliko mu je bilo poznato, moguće je da je to bio slučaj sa svim Trantorcima koji su uključeni u njihovu grupu, i to iz razloga krajnjeg opreza. Rajč je procenjivao da je moglo biti desetak Trantoraca među njima i svi su, razume se, bili Namartijevi ljudi, kako muškarci tako i žene.

Ono, pak, što ga je dodatno zbunjivalo, bilo je to da se Andorin prema njemu odnosio sa neskrivenom naklonošću. Bio ga je potpuno posvojio, gotovo zahtevao da uvek zajedno obeduju i upadljivo ga izdvajao od svih ostalih.

Da li je razlog tome bio taj što su delili Manelu? Rajč nije dovoljno poznao običaje u Vaju da bi to mogao pripisati poliandrijskoj usmerenosti te društvene zajednice. Ako su dva muškaraca delila istu ženu, nije li ih to, u izvesnom smislu, činilo braćom?

Rajč nikad nije čuo za tako nešto, ali je više nego dovoljno znao da bi shvatio da čak ni ne naslućuje kakvo sve tanano raznovrsje

odnosa postoji u galaktičkom carstvu - pa, čak, i u trantorskim društvima.

I sada, kada su ga misli vratile Maneli, on odluči da još neko vreme provede u sećanjima na nju. Užasno mu je nedostajala i ne jednom je pomislio da je upravo u činjenici da mu je nedostajala valjalo potražiti razlog potištenosti - bezvoljnosti - koju je osećao, mada se, istini za volju, ono što je tog časa osećao, privodeći kraju ručak s Andorinom, pre moglo nazvati očajanjem, iako ni sam nije znao razlog tome.

Manela!

Rekla mu je da bi rado posetila Carski sektor i možda je, zaista, i mogla obratiti Andorina da joj u tome pomogne. Zaista, toliko se teskobno osećao da je, konačno, postavio i to, stvarno glupo pitanje. "Gos'n Andorine, sve se nešto pitam niste l' možda mogli da i gospoj'cu Dubanku povedete sa sobom? Mislim, ovamo, u Carski sektor?"

Andorin ga zapanjeno pogleda, a onda se saosećajno nasmeja. "Manelu? Možeš li je, stvarno, zamisliti kako se bavi vrtlarstvom? Ili, makar, da se pretvara? Ne, ne, Manela je jedna od onih žena koje postoje zarad naših intimnih trenutaka. Nema nikakve druge svrhe, ni uloge... A zašto pitaš, Plančete?"

Rajč sleže ramenima. "Ne znam ni sam. Malko je dosadno ovde. Pa sam pomislio..." Glas mu polako zamre.

Andorin ga je pažljivo posmatrao. "Nadam se da zaista ne smatraš da je važno s kojom si se ženom spetljao?" upita on najzad. "Mogu, u svakom slučaju, da ti kažem da njoj nije važno s kojim muškarcem ima vezu. Kada se sve ovo okonča, biće drugih žena. Puno njih."

"A kad će se okončati?"

"Uskoro. I ti ćeš, na jedan veoma važan način, biti deo svega toga." Andorin se pažljivo zagleda u momka pred sobom.

"Koliko važan?" upita Rajč. "Zar neću biti samo... ovaj, baštovan?" Glas mu je zvučao nekako šuplje, ali, i pored najbolje volje, nije mogao da unese čak ni iskricu živosti u njega.

"Bićeš ti i nešto više od toga, Plančete. Ući ćeš unutra sa blasterom."

"Sa - čim?"

"Blasterom."

"Nikad nisam koristio blaster. U čitavom svom životu."

"Nije to ništa naročito. Narosto, podigneš ga. Nanišaniš. Aktiviraš ga. I neko padne mrtav."

"Nisam ja u stanju nikog d'ubijem."

"Mislio sam da si jedan od naših i da si spreman da sve učiniš za našu stvar."

"Ali nisam mislio... d'ubijam." Rajč kao da nije bio u stanju da pribere misli. Zbog čega bi trebalo da ubija? Šta su, zapravo, smerali s njim? I kako da upozori Carsku gardu pre no što pucnjava započne?

Andorinovo lice kao da odjednom otvrdnu i ponašanje mu se u magnovenju od prijateljskog propitivanja pretvori u grubu odlučnost. "Moraćeš i da ubijaš", reče on.

I Rajč pokuša da deluje što odlučnije. "Ne dolazi u obzir. Nikog ja neću ubiti. Nema ni govora."

"Plančete, uradićeš ono što ti se kaže", nastavi Andorin.

"Ali ne i d'ubijam."

"I da ubijaš."

"Kako ćete me naterati?"

"Naprosto, narediću ti."

Rajč odjednom oseti omamljenost. Šta je Andorina činilo toliko samouverenim?

On odmahnu glavom. "Ne dolazi u obzir."

"Hranili smo te, Plančete", podseti ga Andorin, "sve vreme otkako smo otišli iz Vaja. Postarao sam se da stalno obeduješ sa mnom. Vodio sam računa šta jedeš. A naročito kada je u pitanju ono što si upravo pojeo."

Rajč oseti kako ga obuzima užas, a onda, odjednom, shvati. "Bezvoljnost!"

"Tačno", potvrdi Andorin. "Oštrouman si ti momak, Plančete."

"Ali to je nezakonito!"

"Naravno. Baš kao i ubistvo."

Rajč je dobro znao o čemu je reč. U pitanju je bio preparat, ili, tačnije rečeno, hemijska modifikacija potpuno bezopasnog sedativa.

Modifikacija, međutim, nije izazivala smirenje, već je pobuđivala osećanje potpune potištenosti i bezvoljnosti. Supstanca je bila zakonom zabranjena, zbog moguće zloupotrebe njenog delovanja na ljudski um - mada su se često mogle čuti glasine da Carska garda ne preza od toga da se njome služi.

Andorin nastavi, kao da nema nikakvih poteškoća da čita Rajčove misli. "Nazivaju to stanje 'beznađem', upotrebljavajući jednu staru reč za ono što bismo nazvali 'odsustvom vlastite volje'. Rekao bih da sada upravo to osećaš: bezvoljnost."

"Nikad", prošapta Rajč.

"Odlučan si, nema sumnje, ali nemaš nikakvih izgleda da se izboriš sa hemijom. I što se beznadnije osećaš, to je dejstvo supstance jače."

"Neće vam to proći".

"Razmisli malo, Plančete. Namarti te je odmah prepoznao, čak i tako, bez brkova. On zna da si ti Rajč Seldon i, na moj nalog, ti ćeš ubiti svog oca."

"Ne pre nego što ubijem tebe", promrmlja Rajč i ustade. Nije trebalo da bude nikakvog problema. Andorin jeste bio viši od njega, ali mršav i, očigledno, nimalo atletske građe. Rajč bi mu mogao polomiti kosti jednom rukom - ali se, ustajući, zatetura. On zatrese glavom, ali mu se pred očima ne razbistri.

Andorin takođe ustade, odstupi korak ili dva i izvuče desnu ruku koju je dotle držao u levom rukavu. Oružje mu je bilo upereno pravo u Rajča.

"Nisam došao nepripremljen", dobaci mu on ljubaznim glasom. "Obavešten sam o tvojoj obučenosti u helikonskim borilačkim veštinama i neće biti nikakvog odmeravanja izbliza."

On spusti pogled na oružje koje je držao u ruci. "Ovo nije blaster", objasni on. "Ne mogu sebi dozvoliti da te ubijem pre nego što obaviš svoj zadatak. Ovo ti je neuronski bič. Na neki način, još gora stvar i od samog blastera. Naciljaću u tvoje levo rame i, veruj mi, bol će biti do te mere razoran da ga ni najotporniji čovek na svetu ne bi mogao podneti."

Rajč, koji mu je lagano i mrgodno prilazio, naglo se zaustavi. Bilo mu je samo dvanaest godina kada je - ma koliko u maloj meri to bilo

- osetio dejstvo neuronskog biča. Jednom njime ošinut, čovek nikad ne zaboravlja bol koji on izaziva, ma koliko dugo živeo i ma šta mu se u životu kasnije dešavalo.

"Povrh svega", nastavi Andorin, "upotrebiću ga do njegove pune snage, tako da će ti se rameni nervi najpre nadražiti do nepodnošljivog bola, a potom sasvim biti uništeni. Nikada više nećeš moći da koristiš levu ruku. Desnu ću ti, međutim, poštediti, kako bi mogao da koristiš blaster... Ipak, ako sada budeš mirno seo i prihvatio stvari onakve kakve jesu - drugo ti ni ne preostaje - sačuvaćeš obe ruke. Naravno, moraćeš nastaviti da se hraniš kao i do sada, kako bi se tvoje psihičko stanje poremetilo do pune mere."

Rajč oseti kako ga preplavljuje bezvoljnost prouzrokovana drogom, a osećanje beznađa samo je još više produbljivalo njegov očaj. Vid mu se pomuti i on, jednostavno, nije bio u stanju ništa da kaže.

Jedino čega je bio svestan bilo je to da će morati da učini ono što će mu Andorin reći da učini. Upustio se u opasnu igru i izgubio je.

23.

"Ne!" uzviknu Seldon. "Ne želim, Dors, da i ti budeš prisutna!"

Dors Venabili uzvratu mu pogled isto tako tvrda izraza na licu. "U tom slučaju, Hari, neću ni tebe pustiti!"

"Ali ja moram biti tamo."

"Tebi nije tamo mesto. Baštovan prve klase jeste taj čija je dužnost da pozdravi te nove ljude."

"To je istina. Ali Gruber nije u stanju da to sam učini. Deluje kao slomljen čovek."

"Onda mu odredi nekog pomoćnika. Ili neka to obavi dosadašnji glavni baštovan. Ionako će ostati na dužnosti do kraja ove godine."

"Stari glavni baštovan je bolestan. Pored toga..." Seldon na trenutak zastade, oklevajući. "Pored toga, među novim baštovanima biće, po svemu sudeći, i nekih ubačenih Trantoraca. Iz nekog razloga, i oni će biti tu. Imam imena svih njih."

"Pa, u tom slučaju, neka ih stave u pritvor. Do poslednjeg. To je bar jednostavno. Zašto to toliko komplikuješ?"

"Zato što ne znamo zbog čega su i oni tu. Ne vidim šta bi dvanaestoro baštovana moglo učiniti, pa ipak... Oni, zapravo, mogu učiniti puno stvari, ali ne znam tačno šta smeraju. Nema sumnje, stavićemo ih u pritvor, ali, pre no što to uradimo, moram dokučiti o čemu je reč.

Moramo saznati dovoljno da bismo onemogućili svakog učesnika u zaveri, od vrha do dna, ali treba da saznamo i šta smeraju, kako bismo im odredili odgovarajuću kaznu. Ne želim da se sve završi time što će protiv njih biti podignuta optužba zbog običnog prekršaja. Tvrdiće da su to učinili iz očajanja, jer im je posao preko potreban. Tvrdiće da nije pravedno da se Trantorci unapred isključuju. Moguće je, čak, da na taj način izazovu i naklonost i mi ćemo delovati kao preispoljne budale. Moramo im pružiti priliku da sami sebe što više optuže. Pored toga..."

Nastade dugo ćutanje i Dors na kraju ne izdrža. "Pa, koje je sad to novo 'Pored toga'...?" upita ona ljutito.

Seldon spusti glas. "Jedan od njih je i Rajč, pod imenom Plančet."

"Šta?"

"Zbog čega si toliko iznenađena? Poznato ti je da sam ga poslao u Vaj da se ubaci u jorandumovski pokret i on se jeste u nešto prokrijumčario. Imam u njega puno poverenje. Ako je tamo, siguran sam i da zna zbog čega je tamo i da je našao način kako da im stavi klipove među točkove. Ali želim da budem na licu mesta. Želim da ga vidim. Želim da budem u prilici da mu pomognem, ako uzmognem."

"Ako želiš da mu pomogneš, naredi da se oko tih tvojih baštovana postroji pedeset naoružanih gardista!"

"Ne. Kažem ti, to nas nikuda ne bi odvelo. Carski gardisti biće tamo, ali se neće videti. Baštovani o kojima govorim moraju biti uvereni da imaju čist put da urade ono što su naumili. I pre no što to učine - ali, pošto su sasvim jasno pokazali šta nameravaju - pohvataćemo ih."

"Ali rizikuješ. Rizikuješ i Rajč."

"Rizik je nešto na šta smo prinuđeni. Mnogo je više na kocki nego bilo čiji pojedinačni život."

"Bezosećajno je reći tako nešto."

"Misliš? Misliš da ja nemam srca? Čak i kada bi mi se srce slomilo, moj osnovni cilj ostala bi psiho..."

"Samo mi to nemoj reći." Ona se okrete da pođe, razdirana bolom.

"Razumem te", promrmlja Seldon, "ali ne smeš biti tamo... Tvoje prisustvo, sasvim neuobičajeno, moglo bi zaverenicima nagovestiti da previše znamo, te mogu odustati od svog nauma. A ja nipošto ne želim da odustanu."

On na trenutak zastade, pa nežno nastavi: "Dors, i sama si mnogo puta rekla da ti je zadatak da mene štitiš. To je važnije nego da štitiš Rajča, i to i sama znaš. Ne bih te, naravno, na to podsećao, ali štitiš mene znači štitiš psihoistoriju i čitavu ljudsku rasu. To mora doći ispred svega. A ono što mi, zauzvrat, psihoistorija kaže, jeste da po svaku cenu moram zaštititi središte Carstva, i to i nameravam da učinim.... Shvataš li?"

"Shvatam", odvrati Dors, okrenu se i udalji.

A Seldon pomisli: 'Nadam se, samo, da ne grešim.'

Jer, ako greši, ona mu to nikada neće oprostiti. I što je još gore, ni sam to sebi ne bi nikad oprostio - bez obzira na psihoistoriju.

24.

Stajali su lepo svrstani, raširenih nogu, s rukama na leđima, svi u gizdavim zelenim uniformama, široko krojenim i sa dubokim džepovima. Bilo je malo razlika između polova i tek se samo moglo naslutiti da su oni niži žene. Kapuljače su im potpuno prekrivale kosu; bilo je, uostalom, pravilo da baštovani - oba pola - budu kratko podšišani, a muškarci, povrh toga, i glatko izbrijani.

Zbog čega je tako moralo biti, niko ne bi umeo da odgovori. Reč 'tradicija' sve je pokrivala, kao što je slučaj i sa mnogim drugim stvarima, bilo to od neke koristi ili ne bilo.

Pred njima je stajao Mandel Gruber, u pratnji dvojice pomoćnika koji su mu stajali sa obe strane. Gruber je primetno podrhtavao, širom otvorenih, ustakljenih očiju.

Hari Seldon stisnu usne. Ako Gruber smogne snage da kaže: "Pozdravljam vas, carski baštovani", bilo bi to sasvim dovoljno. Posle toga, sam Seldon preuzeo bi stvar u svoje ruke.

Oči mu zaokružiše po novoj grupi i on ugleda Rajča.

Srce mu za časak brže zakuca. Rajč, bez brkova, stajao je u prednjem redu, nešto ukrućeniji nego ostali, gledajući pravo pred sebe. Oči mu se ne pokrenuše da potraže Seldonove; nije pokazivao nikakav, ni najtananiji, znak da ga je porepoznao.

Vrlo dobro, pomisli Seldon. Nije ni trebalo. Nije trebalo ništa da otkrije.

Gruber promrmlja nešto slabašno u znak dobrodošlice i Seldon uskoči.

Približivši se grupi lakim koracima i postavivši se ispred Grubera, on mu dobaci: "Hvala ti, baštovane prve klase", a onda se obrati okupljenima. "Muškarci i žene, carski baštovani, uskoro ćete na sebe preuzeti važnu obavezu. Bićete odgovorni za lepotu i zdravlje jedine otvorene površine na našem divnom Trantoru, prestonici galaktičkog carstva. Postaraćete se da ovde, kad već nemamo one beskrajne prizore otvorenih, nepokrivenih svetova, sačuvamo bar ovaj maleni dragulj koji svojim blistavilom nadmaša sve drugo širom Carstva.

Bićete podređeni Mandelu Gruberu, koji će uskoro preuzeti

dužnost glavnog baštovana. On će, ako to bude potrebno, podnositi izveštaje meni, a ja ću ih prosleđivati dalje, našem caru. To znači, kao i što i sami shvatate, da ćete se, preko nas dvojice, nalaziti u njegovoj neposrednoj blizini, sve vreme izloženi njegovom milostivom pogledu. Siguran sam, čak, da nas i ovog časa posmatra iz svoje Male palate, svog ličnog prebivališta - to vam je ona zgrada tamo, na desnoj strani, ona sa opalnom kupolom - i da je zadovoljan onim što vidi.

Razume se, pre no što pristupite poslu, proći ćete kroz odgovarajuću obuku tokom koje ćete se u potpunosti upoznati sa ovdašnjim vrtovima i svim što je potrebno za njihovo održavanje. Vi ćete..."

Za to vreme, lagano se pomerajući, već je dospeo tačno ispred Rajča koji je, međutim, i dalje stajao bez ikakvog pokreta, gotovo ne trepćući.

Seldon se potrudi da ne deluje posebno dobrodušno, a onda, odjednom, lako se namršti. Čovek koji je stajao neposredno iza Rajča delovao mu je odnekud poznato. Moguće je da bi mu i promakao da Seldon nije proučio i njegov hologram. Nije li to bio Gleb Andorin, iz Vaja? U stvari, Rajčov tamošnji pokrovitelj. Šta li je on ovde tražio?

Andorin mora da je opazio Seldonov iznenadni pogled, jer istog časa promrmlja nešto kroz stisnute usne i Rajčova desna šaka, koju je dotle držao iza leđa, naglo se pokrenu i iz džepa široko krojene zelene odeće izvuče blaster. Isto to učini i Andorin.

Seldon oseti da se sav koči. Kako je bilo moguće da blaster bude unet ovamo? Sav zbrkan, jedva da je začuo uzvik "Izdaja!" i metež koji odmah nastade.

Sve što mu je obuzimalo um bili su Rajč i blaster koji je ovaj držao uperen u njega, kao i Rajčov pogled koji ničim nije odavao da ga prepoznaje. I Seldonov um ispuni se užasom pri pomisli da će njegov sin pucati i da ga tek nekoliko časaka odvaja od smrti.

25.

Blaster, uprkos svom nazivu, ne izaziva eksploziju u punom smislu reči. On, zapravo, razara i pretvara u paru unutrašnjost i - da se tako kaže - izaziva imploziju. Čuje se, pri tom, samo tih, zviždukav zuj, koji za sobom ostavlja ono što je, navodno, bio 'blastirani' objekat.

Seldon nije ni očekivao da čuje taj zvuk. Očekivao je samo blisku smrt. Iznenadilo ga je, stoga, da čuje taj prepoznatljiv, tihi zuj, te stade ubrzano treptati, dok je gledao niz sebe, opuštenih usana.

Još je živ? (Bilo je to samo pitanje; ne saznanje).

Rajč je još stajao pred njim, sa uperanim blasterom, ustakljenih očiju. Bio je potpuno nepokretan, kao da je sva pokretačka snaga iščilela iz njega.

Iza njega ležalo je Andorinovo telo, okupano krvlju, dok je pored njega, sa blasterom u ruci, stajao jedan baštovan. Kapuljača mu je spala i nije bilo sumnje da je baštovan žena, kose skupljene u punđu.

Žena baci brz pogled na Seldona. "Vaš sin poznaje me kao Manelu Dubanku", reče mu ona. "Ja sam tajni agent Obezbeđenja. Želite li moj lični broj, premijeru?"

"Da", odvrati Seldon slabašnim glasom. Pripadnici Carske garde stizali su na poprište zbivanja. "Moj sin! Šta nije u redu s njim?"

"Gubitak volje, čini mi se", odgovori Manela. "Ipak, proći će ga". Ona posegnu rukom da oduzme Rajču blaster. "Žao mi je što nisam bila brža. Ali morala sam da čekam na otvoren napad i, kada je do njega došlo, umalo da me nije zatekao nespremnu."

"I meni se to desilo. Ali moramo odmah smestiti Rajča u dvorsku bolnicu."

Zbrkani žagor odjednom dopre do njih iz Male palate i Seldon pomisli da je car, zaista, posmatrao čitav prizor i da mora da je pobesneo.

"Pobrinite se za mog sina, gđice Dubanka", reče Seldon. "Moram odmah do cara."

I on nimalo dostojanstveno potrča kroz zbrku na Velikom

travnjaku i upade u Malu palatu bez ikakvih ceremonija. Kleon, sigurno, jedva da je mogao biti gnevniiji zbog svega što se dogodilo.

I tu, sred zapanjene, obeznanjene gomile - tu, nasred zavojitog stepeništa - nalazilo se telo Njegovog Carskog Veličanstva, Kleona I pretvoreno, gotovo, u bezobličnu masu. Njegov bogato ukrašen carski ogrtač služio mu je sada kao pokrov. Šćućurivši se uza zid, glupo zureći u užasnutu lica koja su ga okruživala, stajao je Mandel Gruber.

Seldon oseti kako ga snaga izdaje i on podiže blaster koji je ležao kraj Gruberovih nogu. Bio je siguran da je pripadao Andorinu. "Grubere, šta si to učinio?" upita on blagim glasom.

Gruber, zagledan u njega, stade mumlati. "Svi su počeli da vrište i paniče. Pa sam pomislio: 'Ko će ikad saznati? Misliće da je neko drugi ubio cara.' A onda, nisam više imao snage ni da mrdnem."

"Ali, Grubere, zašto?"

"Da ne bih morao biti glavni baštovan". I on se sruči bez svesti.

Seldon se, sav potresen, zagleda u nepomično Gruberovo telo.

Sve se odigralo kao na oštrici brijača. On sam ostao je živ. Rajč je bio živ. Andorin je bio mrtav, a jorumovska zavera biće razobličena do poslednjeg čoveka.

Središte Carstva biće sačuvano, baš kao što je psihoistorija nalagala.

A ipak je jedan čovek, iz razloga koji se otimaju svakom poimanju, ubio cara.

I sada, pomisli Seldon gotovo se prepustivši očajanju, šta da se radi? Šta će se sledeće dogoditi?

Treći deo: DORS VENABILI

DORS VENABILI. Život Harija Seldona bio je do te mere ispunjen zagonetkama i prožet legedom, da malo nade ima da će se ikad doći do njegove biografije utemeljene na činjenicama. Pri svemu tome, možda najveću nepoznanicu u njegovom životu čini njegova supruga, Dors Venabili. Nema nikakvih podataka o njoj - osim da je rođena na Sini - pre no što je stigla na Strilinški univerzitet, gde je postala član Katedre za istoriju. Ubrzo posle toga upoznala se sa Seldonom i ostala njegova supruga tokom narednih dvadeset osam godina. Pri svemu tome, međutim, njen život u još većoj meri predstavlja smešu legendi nego i život samog Seldona. O njenoj snazi i hitrini kružile su naprosto neverovatne priče i naširoko se o njoj govorilo, ili, bolje rečeno, šaptalo, kao o 'Ženi-Tigrici'. Ipak, još zagonetniji od njene pojave bio je njen nestanak, budući da se posle nekog vremena o njoj više ništa nije moglo čuti; nikakvog nagoveštaja nije bilo ni šta se sa njom moglo dogoditi.

O njenom radu kao istoričara svedoče dela koja je za sobom ostavila o...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

1.

Vandi je već bila osma godina, računato prema Standardnom Galaktičkog Vremenu - što je, uostalom, bilo sasvim uobičajeno. Bila je prava mala gospođica - ozbiljna u ponašanju, sa ravnom, svetlosmeđom kosom. Imala je plave, ali pomalo zagasite oči, tako da su, jednog dana, mogle preći u smeđe, kao u njenog oca.

Sedela je, utonula u misli... Šezdeset.

Ta ju je brojka istinski zaokupljala. Njenom dedi uskoro će rođendan, šezdeseti - a šezdeset je bila poprilična brojka. Bila je uznemirena, jer je baš sinoć imala u vezi s tim jedan ružan san.

Devojčica potom krenu da potraži majku. Moraće da se raspita.

Majku nije bilo teško naći. Upravo je razgovarala sa dedom - sigurno o rođendanu. Vanda na trenutak zastade, oklevajući. Ne bi baš bilo zgodno da joj postavlja pitanja pred samim dedom.

Majci, međutim, kao da nikad nije promicala kćerina uzbunjenost. "Samo časak, Hari", reče ona. "Da čujemo šta to uzbunjuje Vandu... Šta je u pitanju, mila?"

Vanda je povuče za ruku. "Ne ovde, majko. Nasamo."

Manela se ponovo okrenu Hariju Seldonu. "Vidiš li koliko sve rano započinje? Intimni život. Intimni problemi... Naravno, Vanda. Da pođemo u tvoju sobu?"

"Da, majko", saglasi se Vanda s očiglednim olakšanjem.

Držeći se za ruke, njih dve odoše u Vandinu sobu. "Pa, mila, u čemu je problem?" upita Manela svoju kćer.

"Reč je o dedi, majko."

"O dedi! Ne mogu ni da zamislim da postoji nešto u vezi s njim što bi te moglo uznemiravati!"

"Ipak, postoji." Vandine oči odjednom se ispuniše suzama. "Da li će uskoro umreti?"

"Tvoj deda? Vanda, ko ti je to ulio u glavu?"

"Uskoro će mu biti šezdeset godina. Strašno je star."

"Ne, nije. Nije, naravno, više mlad, ali, isto tako, nije baš ni star. Ljudi požive osamdeset, devedeset, čak i stotinu godina - a tvoj deda je zdrav i snažan. Još će nam on poživeti."

"Jesi li sigurna?" upita dete šmrcajući.

Manela uhvati svoju kćer za ramena i zagleda joj se pravo u oči. "Vanda, smi mi moramo umreti jednog dana. Već sam ti to jednom objasnila. Ipak, ne razmišljamo o tome sve dok se to 'jednog dana' sasvim ne približi." Ona nežno obrisala Vandine oči. "Deda će poživeti dok i ti ne odrasteš i ne budeš imala vlastitu decu. Videćeš. A sada, hajde sa mnom. Želim da porazgovaraš s dedom."

Vanda još jednom šmrknu.

Seldon, po njihovom povratku, s uočljivom nežnošću pogleda unuku i upita je: "U čemu je stvar, Vanda? Zbog čega si nesretna?"

Vanda, međutim, samo odmahnu glavom.

Seldon skrenu pogled prema detinjoj majci. "O čemu je reč, Manela?"

Ali i Manela samo odmahnu glavom. "Moraće to sama da vam kaže."

Seldon sede i potapša se po kolenu. "Dođi, Vanda. Sedi ovde i ispričaj mi šta te mori."

Devojčica ga poslušala, pa se malo promeškolji. "Uplašila sam se", reče ona.

Seldon je zagrlj. "Ne treba ničeg da se plašiš kad si sa svojim starim dedom."

Manela iskrivi usta. "Pogrešna reč."

Seldon je pogleda. "Deda?"

"Ne. Stari."

To kao da provali branu. Vanda briznu u plač. "Ti si star, deda."

"Pa, moglo bi se tako reći. Već mi je šezdeseta." Potom se naže bliže detetu i prošapta: "Ni ja, Vanda, nisam baš zbog toga srećan. Ali milo mi je što je tebi samo sedam - ovaj, skoro osam."

"Kosa ti je već skroz seda, deda."

"Nije oduvek bila takva. Tek mi je nedavno posedela."

"Ali, deda, seda kosa znači da ćeš uskoro umreti."

Seldon kao da se potrese, pa pogleda Manelu. "Šta sad ovo treba da znači?"

"Ne znam, Hari. Samo joj je došlo."

"Ružno sam sanjala", objasni Vanda.

Seldon pročisti grlo. "Vanda, svi mi s vremena na vreme ružno

sanjamo. Ali to nije ništa loše. Ružni novi odnose od nas ružne misli, pa se posle toga osećamo bolje."

"Sanjala sam, deda, da si umro."

"Znam. Znam. Može se sanjati o smrti, ali to ne znači da su takvi snovi važni. Pogledaj me. Zar ne vidiš da sam živ... i vedar... i da se smejem? Da li ti izgledam kao da ću umreti? Reci mi."

"N-ne."

"Znači, sve je u redu. Idi sada i igraj se, i zaboravi na sve to. Samo ćemo proslaviti još jedan moj rođendan i svi ćemo se lepo zabaviti. Hajde, mila."

Vanda ih napusti naizgled utešena, ali Seldon dade Maneli znak da ostane.

2.

"Odakle joj to, šta misliš?" upita Seldon.

"Ne uzbunjuj se, Hari. Sećaš li se onog salvanijanskog geka, koji joj je uginuo? Otac jedne od njenih drugarica poginuo je nedavno nesrećnim slučajem, a, pored toga, gotovo svakodnevno vidi umiranja na holoviziji. Nemoguće je bilo koje dete zaštititi do te mere da ne bude svesno smrti. Uistinu, ne bih to ni volela. Smrt je, po samoj svojoj suštini, neodvojiva od života, i ona to mora shvatiti."

"Manela, ne mislim na smrt uopšte. Mislim na moju smrt. Zbog čega joj je ona u glavi?"

Manela je na trenutak oklevala. Bila je, zaista, veoma privržena Hariju Seldonu. Ona pomisli: 'A kako joj i ne bi bila? Ali moram li baš ja to da mu kažem?'

Ipak, s druge strane, kako da mu ne kaže? "Hari, ti sam si joj to ulili u glavu", reče ona.

"Ja?"

"Naravno... Već mesecima govoriš kako će ti uskoro biti šezdeset godina, žaleći se kako si ostario. Jedini razlog što se sprema velika zabava u tvoju čast jeste u tome da vas malo utešimo."

"Nije nimalo zabavno imati šezdeset godina", odvrati Seldon mrzovoljno. "Čekaj, samo! Uvidićeš to i sama."

"Da... ako budem imala sreće. Neki ljudi ne dožive ni šezdesetu. U svakom slučaju, ako je šezdeset godina i tvoja starost sve o čemu u poslednje vreme govoriš, nije čudo ako na smrt preplašiš jednu malu, osetljivu devojčicu."

Seldon uzdahnu, iskreno uzbuđen. "Žao mi je, ali, znaš, nije mi lako. Pogledaj mi samo ruke. Već su se osule pegama, a uskoro će se i smežurati. Kada su borilačke veštine u pitanje, jedva da još išta mogu izvesti. I dete bi me verovatno moglo oboriti."

"Ali na kakav te to način čini različitim u odnosu na druge šezdesetogodišnjake? U najmanju ruku, um ti je živ kao i nekad. Koliko si samo puta rekao da je to jedino što se računa?"

"Znam. Ali nedostaje mi moje telo."

"Pogotovo što, kako se čini, Dors nije nimalo ostarila", odvrati

Manela sa prizvukom zlobe u glasu.

"Pa, možda..." složi se Seldon pomalo nevoljno i okrenu glavu, očito nespreman da o tome dalje priča.

Manela se ozbiljno zagleda u tasta. Nevolja je bila u tome što on ništa nije znao o deci - niti, uopšte, o ljudima. Bilo je, zaista, teško i zamisliti da je deset godina, pod starim carem, proveo kao prvi ministar, a ipak tako malo saznanja stekao o ljudima.

Naravno, sav je bio obuzet tom svojom psihoistorijom, koja se bavila kvadrilionima ljudskih bića, što je, na kraju, značilo da se uopšte ne bavi ljudima - kao pojedincima. Pored toga, kako je, uopšte, mogao nešto znati o deci, kada nikakvih veza nije imao sa njima - osim sa Rajčom, koji mu je u život ušao tek kao dvanaestogodišnji dečak? Sada jeste imao Vandu, ali je i ona - a tako će, verovatno, ostati do kraja - za njega predstavljala potpunu zagonetku.

Manela je o svemu tome razmišljala s iskrenom ljubavlju. Osećala je gotovo neverovatnu želju da zaštiti Harija Seldona od sveta koji on nije razumevao. Bilo je to možda i jedino što su ona i njena svekrva, Dors Venabili, imale zajedničko i u čemu su se slagale - u želji da zaštite Harija Seldona.

Pre deset godina, Manela je spasla Seldonu život. Dors je, na neki čudan način, smatrala to upadom u svoj zabran i nikad joj nije sasvim zaboravila.

Seldon je potom, sa svoje strane, spasao Maneli život. Ona na časak zatvori oči i čitav prizor namah joj se vrati u sećanju, kao da se tog trenutka odigrava.

3.

Zbilo se to nedelju dana posle ubistva Kleona - bila je to, zaista, užasna nedelja. Čitav Trantor bio je u haosu.

Hari Seldon je još držao svoj položaj prvog ministra, ali bilo je očigledno da više nema nikakvih moći. On pozva Manelu Dubanku.

"Želim da vam zahvalim što ste nam spasli živote, Rajču i meni. Do sada nikako nisam stizao da to učinim." On uzdahnu. "Zapravo, tokom protekle nedelje jedva da sam stigao da išta uradim."

"Šta se dogodilo sa poludelim baštovanom?" upita Manela.

"Smaknut je! Bez ikakvog zazora! Bez suđenja! Pokušao sam da ga spasem, ukazujuću na njegovu umnu poremećenost. Ali, naprosto, nije dolazilo u obzir. Da je učinio bilo šta drugo, počinio bilo kakav drugi zločin, o njegovoj bi se poremećenosti vodilo računa i možda bi bio pošteđen. Osuđen, zatočen i lečen, ali, ipak, pošteđen. Ali ubistvo cara..." Seldon tužno zavrte glavom.

"Šta će se, premijeru, sada dogoditi?" upita Manela.

"Mogu vam reći samo ono šta ja mislim. Sa dinastijom Entun je završeno. Sin neće naslediti Kleonova, a ne verujem ni da bi on sam to želeo. Plaši se da i sam ne doživi očevu sudbinu i nimalo ga zbog toga ne krivim. Bilo bi za njega mnogo bolje da se povuče na neko od porodičnih poseda, ili na neki od Spoljnih svetova, i da tamo poživi u miru do kraja života. Budući da je član carskog doma, nema nikakve sumnje da će mu to biti dopušteno. Vi i ja, međutim, moguće je da budemo mnogo manje sreće."

Manela se namršti. "U kom to smislu, gospodine?"

Seldon pročisti grlo. "Moguće je da se pojavi tvrdnja da je Glebu Andorinu, zato što ste ga vi ubili, ispio njegov blaster, i tako se našao na raspolaganju Mandelu Gruberu, koji je potom njime ubio cara. Na taj način, na vama bi se našao veliki deo odgovornosti za počinjeni zločin, a moguće je, čak, i da se pojave tvrdnje da je sve to unapred smišljeno."

"Ali to je smešno... Ja sam tajni agent Obezbeđenja i samo sam vršila svoju dužnost... činila ono što mi je bilo naloženo da činim."

Seldon se sumorno nasmeši. "Ono što kažete sasvim je razumno,

ali, na žalost, razum ovde još neko vreme neće biti u modi. Ono što će se dogoditi, u odsustvu zakonitog naslednika carskog trona, jeste da ćemo, po svoj prilici, dobiti vojnu vladu."

(Znatno kasnije, kada se upoznala sa načelima psihoistorije, Manela se često pitala nije li se Seldon okoristio njenom metodologijom da bi predvideo šta će se dogoditi, budući da je, zaista, vojska preuzela vlast. U tom trenutku, međutim, nije ni pomenuo tu svoju krhku teoriju).

"Ako dobijemo vojnu vlast", nastavi on, "biće neophodno da smesta uspostave čvrst režim, da uklone svaki znak nezadovoljstva, da deluju energično i surovo, ne obazirući se, čak, na razum i pravdu. Ako vas, gospođice Dubanka, optuže da ste saučesnik u zaveri da se ubije car, smaknuće vas bez predomišljanja - ne da bi pravda bila zadovoljena, već da bi zastrašili stanovništvo Trantora.

Što se toga tiče, mogli bi reći da sam i ja deo zavere. Na kraju krajeva, našao sam se tu da pozdravim dolazak novih baštovana, iako to nikakve veze sa mnom nije imalo. Da to nisam učinio, ne bi bilo ni pokušaja da me ubiju, vi ne biste pucali i car bi još bio u životu... Vidite li kako se sve slaže?"

"Ne mogu da poverujem da bi to mogli učiniti."

"Možda neće. Predložiću im nešto što, možda - kažem: možda - neće odbiti."

"A šta bi to moglo biti?"

"Predložiću im da podnesem ostavku na položaj prvog ministra. Oni me ne žele i svakako ne žele da ostanem na tom položaju. Ipak, činjenica je da na carskom dvoru imam pristalice i, što je još važnije, da imam podršku Spoljnjih svetova, kojima delujem sasvim prihvatljivo. To znači da bi se pripadnici Carske garde, ako me samo odstrane, ne preduzimajući ništa više od toga, mogli naći u nevolji. Ako, pak, s druge strane, sam podnesem ostavku, uz izjavu da vojnu vladu smatram onim što je Trantoru i čitavom Carstvu u ovom trenutku najpotrebnije, u tom slučaju, očito, ja sam im i te kako od pomoći. Shvatate?"

Na trenutak, on se stade premišljati. "Pored toga, tu je i pitanje psihoistorije", dodade on.

(Bilo je to prvi put da je Manela čula tu reč).

"Šta je to?"

"Nešto na čemu radim. Kleon je bio čvrsto uveren u njenu moć - više je u nju, u početku, verovao i od mene samog - i na dvoru sada postoji rasprostranjeno uverenje da psihoistorija jeste, ili da bi mogla postati, snažno oruđe u rukama vlade, bez obzira na to kakva ta vlada mogla biti.

Uopšte im nije važno na čemu se njena načela temelje - a i meni tako najviše odgovara. Nedostatak potpunijih saznanja o njoj samo jača ono što bismo mogli nazvati sujevernim vidom cele situacije - u kom slučaju će biti spremni da mi omoguće da nastavim svoja istraživanja kao privatni građanin. Bar se nadam da je tako... Ali to me, istovremeno, dovodi do vas."

"Mene?"

"Zatražiću, kao deo dogovora, da budete otpušteni iz službe i da nikakav postupak ne bude poveden protiv vas u vezi sa ubistvom cara. Trebalo bi da mi taj zahtev ispune."

"Ali to što govorite treba da znači kraj moje karijere."

"Vaša je karijera, u svakom slučaju, već zapečaćena. Čak i ako Carska garda ne pokrene nikakav postupak protiv vas, možete li i zamisliti da biste mogli nastaviti da radite kao tajni agent Obezbeđenja?"

"Ali šta da radim? Kako da se izdržavam?"

"Ja ću se za to pobrinuti, gospođice Dubanka. Po svoj prilici, vratiću se na Strilinški univerzitet, sa zamašnim sredstvima za moja istraživanja, i siguran sam da će se tamo naći mesto i za vas."

"Zbog čega biste vi..." zausta Manela, razrogačivši oči.

"Naprosto ne mogu da poverujem da to pitate", uzvratila Seldon. "Spasili ste život Rajču i meni. Kako možete i pomisliti da vam ništa ne dugujemo?"

I bilo je upravo tako kako je rekao. Seldon je dostojanstveno sišao sa položaja koji je držao deset punih godina. Novoobrazovana vojna vlada - vojna hunta koju su sačinjavali odabrani predstavnici Carske garde i oružanih snaga - dodelila mu je i povelju u znak priznanja za njegovo uspešno službovanje. Vratio se na Strilinški univerzitet, a Manela Dubanka, oslobođena svojih dužnosti kao tajni

agent Obezbeđenja, otišla je tamo zajedno sa Seldonom i njegovom porodicom.

4.

Rajč upade unutra, duvajući u prste. "Ja jesam za planirano klimatsko raznovrsje. Naprosto, ne može se podneti da vreme pod kupolama uvek bude isto. Danas su, međutim, izveli da bude malo previše hladno, a pored toga bilo je i vetra. Mislim da je već vreme da neko podnese prigovor službi za kontrolu klime."

"Ne znam da li je njihova greška u pitanju", odgovori Seldon. "Sve u svemu, sve je teže držati stvari pod kontrolom."

"Znam. Stalno pogoršavanje." Rajč prevuče nadlanicom preko gustih brkova. Često je to činio, kao da nikad nije uspeo da sasvim zaboravi onih nekoliko meseci koje je u Vaju proveo bez brkova. Pored toga, oko pasa je nataložio i nekoliko dodatnih kilograma, i, sve u svemu, sasvim je delovao sređeno i kao pripadnik srednje klase. Čak se, na neki način, sasvim oslobodio i svog dalskog naglaska.

On skide laki ogrtač i upita: "Pa, kako je naš stari slavljenik danas?"

"Odvratno. Čekaj samo, sine. Neće mnogo proći i uskoro ćeš i ti slaviti svoj četrdeseti rođendan. Uvidićeš onda i sam koliko je to zabavno."

"Ne toliko kao kad ti je šezdeset."

"Prestani da se izmotavaš", dobaci mu Manela, trljajući Rajčove ruke u nastojanju da ih zagreje.

Seldon raširi ruke. "Sve u svemu, Rajče, grešimo. Tvoja žena misli da su naša jadikovanja zbog toga što ću uskoro prevaliti šezdesetu samo doprinela da se mala Vanda oseti potištena, misleći da ću uskoro umreti."

"Stvarno?" upita Rajč. "Znači, o tome je reč. Maločas sam svratio do nje i, ni časka ne čekajući, pre no što sam imao vremena da izustim jednu jedinu reč, saopštila mi je da je nešto ružno sanjala. O tome da ćeš umreti".

"Izgleda", odgovori Seldon.

"Pa, proći će je već. Nema načina da se čovek oslobodi ružnih snova."

"Ne bih tek tako prelazila preko toga", primeti Manela. "Stalno razmišlja o tome, a to nije nimalo zdravo. Mislim da ću morati da to do kraja raščistim."

"Kako ti kažeš, Manela", složi se Rajč veselo. "Ti si moja draga ženica i što god kažeš - kada je Vanda u pitanju - ja se slažem." I on se ponovo pogladi po brkovima.

Njegova draga ženica! Nije baš bilo lako načiniti je svojom dragom ženicom. Rajč se priseti kako mu je majka primila takvu mogućnost. A sada, ta priča o ružnim snovima. I on je povremeno imao ružne snove tokom kojih se ponovo morao suočavati sa pobesnelom Dors Venabili.

5.

Rajčova prva jasna pomisao, kada se povratio iz stanja ošamućenosti izazvanog drogom, bilo je da mu uklanjaju bradu.

Osetio je kako mu vibracioni brijač kliže po licu. "Nemojte, majstore, skidati ništa sa moje gornje usne", zamoli on slabašnim glasom. "Želim svoje brkove nazad."

Pošto je već primio uputstva u tom smislu od Seldona, berberin mu samo, da ga umiri, stavi ogledalo ispred lica.

"Pusti ga da radi svoj posao, Rajče", dobaci mu Dors, koja je sedela pokraj njegovog kreveta. "Nemoj se uzbuđivati."

Rajč istog časa okrenu oči prema njoj, ali ništa ne reče. A kada berberin izađe, Dors ga upita: "Kako se osećaš, Rajče?"

"Odvratno", progundā on. "Toliko sam potišten da to gotovo ne mogu podneti."

"To ti je produženo dejstvo droge kojoj si bio izložen. Ali uskoro će sve biti u redu."

"Naprosto da ne poverujem. Koliko već ovo traje?"

"Nije važno. Potrajaće još neko vreme. Napunili su te drogom."

Rajč se uznemireno osvrnu oko sebe. "Je li Manela dolazila da me poseti?"

"Ona žena?" (Rajč se već počeo navikavati da Dors upotrebljava tu reč, i taj ton, govoreći o Maneli). "Nije. Nisi još spreman za posete."

A onda, valjano protumačivši izraz Rajčovog lica, ona brzo dodade: "Ja sam izuzetak, Rajče, jer sam ti majka. Uostalom, zbog čega bi i želeo da te ta žena vidi? Nisi baš neko ko bi pružao lep prizor."

"Razlog više da je vidim", promumla Rajč. "Želim da me vidi u najgorem izdanju." Potom se bezvoljno okrenu na drugu stranu. "Sada bih malo odspavao."

Dors Venabili samo zavrte glavom.

Kasnije, te večeri, obratila se Seldonu. "Ne znam, Hari, šta ćemo s Rajčem. Krajnje je nerazuman."

"Još mu nije dobro, Dors", odgovori Seldon. "Pruži momku

priliku."

"Stalno mu je na usnama njeno ime - kakvo god da joj je ime."

"Manela Dubanka. Nije ga baš teško zapamtiti."

"Imam utisak da želi da zasnuje domaćinstvo sa njom. Da živi s njom. Da se oženi njome."

Seldon sleže ramenima. "Već mu je trideseta... Dovoljno je star da donese takvu odluku."

"Ali kao njegovi roditelji, valjda se i mi nešto pitamo?"

Seldon uzdahnu. "Bio sam siguran da ćeš to reći. Pa ipak, bilo šta da kažeš, on će postupiti onako kako sam bude želeo."

"I to je sve što imaš da kažeš? Ne nameravaš ništa da preduzmeš, ako bude odlučio da uzme takvu ženu?"

"A šta, Dors, očekuješ da ja učinim? Manela mu je spasla život. Očekuješ li da on to naprosto zaboravi? I kad smo već kod toga, meni je takođe spasla život."

Ova opaska kao da podjari Dorsin gnev. "A i ti si njoj spasao život", prasnu ona. "Dug je odužen."

"Nisam baš sasvim..."

"Naravno da jesi! Ona vojnička banda koja sada upravlja Carstvom rastrgla bi je da ti nisi istupio i, da bi je spasao, ponudio im svoju ostavku i podršku."

"Ja možda jesam odužio svoj dug, mada nisam u to ubeđen, ali Rajč nije. Pored toga, Dors, draga, pažljivije bih odmeravao reči pri pominjanju naše vlade. Ovo baš nisu vremena kao ona tokom Kleonove vladavine i uvek će se naći poneki doušnik spreman da im prenese tvoje reči."

"Nije to važno. Ta mi se žena ne dopada. Pretpostavljam da, bar to, nije zabranjeno."

"Nije zabranjeno, naravno, ali nije ni korisno."

Hari obori glavu, duboko se zamislivši. Dorsine obično nedokučive oči sada su blistale nesumnjivim gnevom. Hari podiže pogled.

"Ono što bih, Dors, voleo da znam, jeste zbog čega? Zbog čega toliko ne trpiš Manelu? Spasla nam je živote. Da nije bilo njenog brzog delanja, obojica, i Rajč i ja, bili bismo sada mrtvi."

Dors sada zaista prasnu. "Tako je, Hari, i ja to znam bolje no iko

drugi. I da ona nije bila tamo, ja ne bih bila u stanju ništa da učinim da sprečim da budeš ubijen. Pretpostavljam da misliš da bi trebalo da joj budem zahvalna. Ali svakim put kad pogledam tu ženu, setim se svog propusta. Znam da takva osećanja uopšte nisu razumna - i da je to nešto što ni sama nisam u stanju da objasnim. I zato, Hari, nemoj tražiti od mene da je zavolim. Naprosto, nisam to u stanju."

Međutim, sledećeg dana, čak se i Dors morala povući kada joj je lekar saopštio: "Vaš sin želi da vidi jednu ženu, izvesnu Manelu."

"On nije u stanju da prima posete", pobuni se Dors.

"Naprotiv. Jeste. Sasvim se lepo oporavlja. Pored toga, uporan je, tvrdoglavo uporan u toj želji. Ne verujem da bi bilo mudro da mu to uskratimo."

I tako, dovedoše Manelu i Rajč je oduševljeno pozdravi, i prvi, bleđi nagoveštaj sreće, otkako je dospeo u bolnicu, javi mu se na licu.

Pri svemu tome, načini i maleni, ali nedvosmisleni znak Dors da ih ostavi nasamo. Stisnuvši usne, Dors iziđe.

A onda, dođe i dan kada joj Rajč objavi: "Hoće me, mama."

"Očekuješ li da budem iznenađena, ti ludo momče?" upita ga Dors. "Naravno da te hoće. Ti si joj jedina prilika: otpuštenoj iz službe, odbačenoj od onih kojima je pripadala..."

"Mama", odvrati Rajč, "ako želiš da me izgubiš, ovo je pravi način da to učiniš. Molim te, ne govori takve stvari."

"Imam na umu samo tvoje dobro."

"Hvala ti, ali ću se sam za to postarati. Ako dobro promisliš, videćeš da ja ni za koga nisam neki naročit zgoditak. Onizak sam. Tata više nije prvi ministar i ja govorim kao ljudi iz niže klase. Pa, zbog čega bi iko bio na mene ponosan? Mogla bi ona dobiti i nešto mnogo bolje, ali, eto, hoće mene. I dozvoli mi da ti to kažem, i ja hoću nju."

"Ali znaš i sam šta je ona."

"Naravno da znam. Žena koja me voli. Žena koju ja volim. Eto, šta je."

"Ali pre nego što si se u nju zaljubio, šta je bila? Poznato ti je ponešto od onoga što je radila kao tajni agent u Vaju - ti si takođe bio jedno od njenih 'zaduženja'. Koliko je još takvih bilo? Da li si

sposoban da živiš sa njenom prošlošću? Sa onim što je činila u ime dužnosti? Ovog časa, možeš sebi dopustiti da budeš idealista. Ali, jednog dana, između vas izbiće prva svađa - ili druga, ili devetnaesta - i ti ćeš prasnuti: 'Ti, kur...'"

"Nemoj to ni izgovoriti! Kada se budemo svađali, nazvaću je nerazumnom, šašavom, zanovetalom, drskom, bezosećajnom - pripisaću joj mnoštvo stvari koje će odgovarati datoj situaciji. A i ona će već naći čime će mi uzvratiti. Ipak, sve će to biti reči koje će biti moguće zaboraviti kada se bura stiša."

"Tako sada misliš... Ali čekaj kada se to dogodi."

Rajč oseti kako više ne može da izdrži. "Majko", reče on, "sa ocem si, evo, već skoro dvadeset godina. Otac je osoba s kojom je teško ne slagati se, ali je, uprkos tome, bilo trenutaka kada ste se vas dvoje počupali. Čuo sam vas. I tokom svih tih dvadeset godina, da li ti je uputio ijednu reč koja bi te dovela u pitanje kao ljudsko biće? I kad smo već kod toga, jesam li ja to ikad učinio? Možeš li zamisliti da to i ovog časa učinim - ma koliko bio ljut?"

Dors oseti kako se sve u njoj komeša. Lice joj nije pokazivalo osećanja na isti način kao Rajčovo, ili na onako kako bi to kod Seldona bio slučaj, ali bilo je očigledno da niko u stanju da govori.

"U stvari", nastavi Rajč, u nastojanju da iskoristi svoju prednost (istovremeno se užasavajući zbog toga), "činjenica je da si ljubomorna zbog toga što je Manela spasla tati život. Ne želiš, naprosto, da to iko čini, osim tebe. Ali, eto, nisi bila u prilici da to sama učiniš. Da li bi više volela da Manela nije uspela da ubije Andorina - i da je tata sada mrtav? I ja, zajedno s njim?"

"Zahtevao je da sam ode na susret sa novim baštovanima", odgovori Dors, mucajući. "Nije mi dozvolio da pođem s njim."

"Ipak, nije Manela za to kriva."

"Da li zbog toga želiš da se njome oženiš? Iz zahvalnosti?"

"Ne. Iz ljubavi."

I tako je i bilo. Ali posle ceremonije, Manela reče Rajču: "Tvoja majka možda je odlučila da na tvoj nagovor prisustvuje venčanju, ali je izgledala kao jedan od onih olujnih oblaka kakve ponekad stvaraju pod kupolama."

Rajč se nasmeja. "Na njenom licu ne može se nikad ništa uočiti,

pogotovo ne olujni oblak. Samo ti se pričinilo."

"Ni slučajno. Da li ćemo je ikad navesti da nam pruži priliku?"

"Moramo biti strpljivi. Već će to prevazići."

Ali Dors Venabili nikada to nije prihvatila.

Dve godine posle venčanja, rodila se Vanda. Dorsin odnos prema detetu bio je onakav kakav su Rajč i Manela mogli samo poželeti, ali za Rajčovu majku Vandina majka bila je i ostala samo 'ona žena'.

6.

Hari Seldon borio se protiv potištenosti koja ga je sve više obuzimala. S druge strane, morao je da podnosi pridike kojima su ga svi zasipali: i Dors, i Jugo, i Rajč, i Manela. Svi su se sjedinili u tome da ga ubede da šezdeset godina nije previše.

Ali, naprosto, nisu ga razumeli. Imao je trideset godina kada mu se javila prva iskra zamisli o psihoistoriji, dve godine više kada je podneo ono čuveno saopštenje na Dekadnoj konvenciji, nakon čega je sve, kako mu se činilo, počelo da se odigrava vrtoglavom brzinom. Posle onog kratkog razgovora sa Kleonom, počelo je njegovo lutanje širom Trantora, tokom koga je susreo Demerzela, Dors, Juga i Rajča, da se i ne pominju svi oni iz Mikogena, Dala i Vaja.

Imao je četrdeset godina kada je postao prvi ministar, a pedeset kada je bio oslobođen te dužnosti. A sada mu je bila šezdeseta.

Trideset godina proveo je radeći na psihoistoriji. Koliko će mu godina još biti potrebno? Koliko će još godina poživeti? Da li će umreti, ne uspevši da čitav projekat dovede do kraja?

On ode da potraži Juga Amarila. Tokom nekoliko poslednjih godina bili su se malo udaljili, budući da se rad na projektu sve više širio. Prvih godina na Strilingu bili su tu samo Seldon i Amaril, radeći rame uz rame - i niko više. A sada...

Amarilu je već bilo skoro pedeset godina - nije više važio za mladog čoveka - i kao da je, nekako, izgubio nešto od nekadašnjeg plama. Tokom svih tih godina nije ispoljio zanimanje ni za šta drugo osim za psihoistoriju: ni za žene, ni za prijateljevanje, ni za neku zanimaciju, niti za bilo šta drugo.

Amaril se, trepćući, zagleda u Seldona, koji nije mogao odoleti da ne uoči znatne promene u njegovoj pojavi. Delom je to bilo i zbog toga što se nešto dogodilo s Jugovim očima. I dalje je imao savršen vid, ali je iz nekog razloga bio prinuđen da stalno trepće. To mu je davalo neki sanjiv izgled.

"Pa, Jugo, ima li štogod novo?" obrati mu se Seldon. "Jesi li ugledao svetlost na kraju tunela?"

"Svetlost? Pa, istinu da kažem, jesam", odgovori Amaril. "Onaj

momak, Tamvil Eler. Znaš ga, naravno."

"Da, da. Ja sam ga primio. Energičan je i napadan. Kako ide s njim?"

"Ne bih mogao, Hari, reći da mi je baš prijatno s njim. Njegov preglasan smeh ide mi na živce. Ali zaista je blistav. Novi sistem jednačina izgleda da se sasvim uklapa u praradijant i, po svemu sudeći, postaće moguće rešiti problem haosa."

"Izgleda? Ili će tako stvarno biti?"

"Rano je još to reći, ali sam veoma ohrabren. Pokušavao sam sve da poništim jednačine, kako bi se pokazale bezvredne, ali su preživjele sva iskušenja. Počinjem da o njima mislim kao o 'ahaotičnim jednačinama'."

"Pretpostavljam", upita Seldon, "da nismo izvršili nikakvu temeljitu demonstraciju tih jednačina?"

"Ne, nismo, mada sam u sve uključio nekoliko ljudi - uz Elera, razume se." Amaril se okrenu ka svom praradijantu - koji je u svakom pogledu bio isto toliko savršen kao i Seldonov - i stade posmatrati kako se svetlucave jednačine izvijaju u vazduhu, odveć malene i tanane da bi ih bilo moguće razabrati bez uvećanja. "Pridodaj nove jednačine i možda ćemo biti u stanju da predviđamo sa više osnovanosti."

"Svaki put kada sada proučavam praradijant", primeti Seldon zamišljeno, "zastanem pred elektrorazjašnjivačem i razmišljam o tome do koje on mere sažima čitav materijal u linije i krivulje. Je li i to bila Elerova zamisao?"

"Jeste. Uz pomoć Sinde Monej, koja je načinila nacrt za njega."

"Zaista je dobro što u projektu imamo nove, blistave momke i devojke... Na neki način, imam utisak da me to povezuje sa budućnošću."

"Misliš li da bi se neko poput Elera mogao jednog dana naći na čelu projekta?" upita Amaril, i dalje zagledan u praradijant.

"Možda. Pošto se ti i ja povučemo - ili više ne budemo među živima."

Činilo se kao da je Amaril osetio olakšanje i on isključi spravu. "Želeo bih da ovo privedemo kraju, pre nego što se povučemo ili umremo."

"I ja bih to želeo, Amarilo. I ja."

"Psihoistorija nas je pouzdano vodila tokom poslednjih deset godina."

Bilo je to tačno, ali je Seldonu bilo jasno da u tome nije bilo dovoljno razloga za osećanje trijumfa. Naprosto, stvari su se zbivale bez poteškoća i bez većih iznenađenja.

Psihoistorija je predskazala da će se središte Carstva održati i posle Kleonove smrti - mada, uistinu, tek maglovito i pomalo nepouzdana - ali se ono ipak održalo. Trantor je u razumnoj meri bio miran. Uprkos umorstvu cara i kraju dinastije, središte Carstva se držalo.

Bilo je tako čak i pod svim potresima vojne vladavine - Dors je bila sasvim u pravu nazivajući huntu 'tom vojničkom bandom'. Mogla je u svojim optužbama otići i dalje od toga i ne bi nimalo pogrešila. Pri svemu tome, polazilo im je za rukom da održe Carstvo celovitim i, po svemu sudeći, činilo se da će im to još neko vreme polaziti za rukom. Dovoljno dugo, valjalo se nadati, da omoguće psihoistoriji da preuzme delatnu ulogu u zbivanjima koja je trebalo da uslede.

U poslednje vreme Jugo je počeo govoriti i o utemeljivanju Zadužbina - odvojenih, izdvojenih, nezavisnih od samog Carstva - koje je trebalo da posluže kao klice razvitka tokom dolazećih mračnih vremena i uvođenja u novo i bolje Carstvo. Sam Seldon preuzeo je na sebe da obavi razradu i proračuna sve posledice takve zamisli.

Ali nedostajalo mu je vreme za to, i, mislio je, s osećanjem dubokog žaljenja, mladalački žar. Njegovom umu, ma koliko snažan i postojan bio, nedostajali su gipkost i kreativnost kojima se odlikovao kad mu je bilo trideset godina, a sa svakom proteklom godinom, znao je, taj će manjak postajati sve izrazitiji.

Možda je mladom i blistavom Eleru trebalo da poveri taj zadatak, oslobađajući ga svih drugih obaveza. Bez ikakve posramljenosti, Seldon je bio spreman da sebi prizna da mu se to nije nimalo mililo. Nije želeo da on bude tvorac psihoistorije, pa da se potom pojavi neki junosha i ubere plodove slave. U stvari, rečeno sasvim otvoreno, Seldon je bio ljubomoran na Elera, taman toliko prepoznajući u sebi prirodu tog osećanja da se oseti postišen.

Ipak, uprkos takvim malo razboritim osećanjima, morao je dopustiti da bude zavisn od drugih mladih ljudi - ma kolika se nelagoda zbog toga javljala u njemu. Psihoistorija više ni izdaleka nije bila njegov i Amarilov privatni zabran. Tokom decenije koju je proveo na mestu prvog ministra, psihoistorija je u dobroj meri postala bogato subvencionisan, vladin poduhvat i, na njegovo iznenađenje, pošto je napustio položaj prvog ministra i vratio se na Strilinški univerzitet, fondovi koji su im stajali na raspolaganju nisu prestajali da rastu. Na samu pomisao na njegov rogobatan i pompezan naziv - Seldonov psihoistorijski projekat, Strilinški univerzitet - Seldon iskrivi usta. Ipak, najveći broj ljudi govorio je o njemu, jednostavno, kao o projektu.

Po svemu sudeći, vojna hunta doživljavala je čitav projekat kao političko oruđe i dok je tako bilo, finansije nisu predstavljale nikakav problem. Krediti su stizali neštedimice. Zauzvrat, postojala je obaveza podnošenja godišnjih izveštaja koji su, opet, sa svoje strane, bili dosta magloviti. Izveštavalo se samo o pojedinim segmentima projekta, ali, čak i tako, obilje matematike nije činilo verovatnim da će članovi hunte išta razumeti.

Iako mu je bilo sasvim jasno, dok je odlazio od svog asistenta, da je Amaril više nego zadovoljan načinom na koji psihoistorija napreduje, Seldon, uprkos tome, oseti kako ga, još jednom, sveg prožima osećanje potištenosti.

Na kraju, on zaključi da nemir koji se u njega uvukao nalazi oslonac u predstojećoj proslavi njegovog šezdesetog rođendana. Proslava je zamišljena kao radostan događaj, ali Hariju ona nije delovala čak ni kao uteha; bila je, naprosto, podsećanje na njegove godine.

Povrh svega, proslava ga je ometala u tekućim poslovima - a Hari je bio čovek navika. Njegova kancelarija, kao i nekoliko susednih prostorija, bili su raščišćeni i već danima nije bio u mogućnosti da se posveti poslu. Njegove radne prostorije biće, mislio je, pretvorene u slavoluke i dosta će još dana proteći pre nego što se sve vrati u kolotečinu. Samo je Amaril odlučno odbio da se makne, uspevši, tako, da zadrži svoj radni prostor.

Seldon žalostivo stade razmišljati kome je sve to palo na pamet.

Naravno, Dors nije bila za to zaslužna - suviše ga je dobro poznavala. A ni Amaril ili Rajč, koji se nikada ne bi setili ni vlastitog rođendana. Podozrevao je da je sve to Manelino delo i čak se oko toga i sukobio sa njom.

Ona je priznala da je svim srcem za to i da je izdala nalog da se sve upriliči, ali, po njoj, zamisao za proslavu rođendana stavio joj je u glavu Tamvil Eler.

Blistavi momak, pomisli Seldon. U svemu izuzetan.

On uzdahnu. Da je, samo, rođendanska proslava već za njim!

7.

Dors promoli glavu kroz vrata. "Smem li da uđem?"

"Naravno, kako da ne. Šta misliš, da li bi moglo biti drugačije?"

"Pa, ovo nije tvoje uobičajeno mesto."

"Znam", uzdahnu Seldon. "Oterali su me sa mog uobičajenog mesta zbog te glupe rođendanske proslave. Želeo bih da je već sve gotovo."

"Tu smo, dakle. Kad toj ženi jednom nešto padne na pamet, kao da je više ništa ne može zaustaviti."

Seldon namah odluči da promeni stranu. "Ma hajde, Dors. Nije mislila ništa rđavo."

"Poštedi me te tvoje velikodušnosti", odvrati Dors. "U svakom slučaju, ovde sam da porazgovaramo o nečem drugom. O nečem što bi se moglo pokazati važno."

"Napred. O čemu je reč?"

"Razgovarala sam s Vandom o njenom snu..." Dors zastade, oklevajući.

Seldon načini zvuk kao da ispira grlo. "Ne mogu da poverujem", reče on. "Zašto to, naprosto, ne zaboraviš?"

"Ne... Nisi se potrudio da je ispitaš o pojedinostima njenog sna?"

"Zbog čega bih je mučio, tražeći da još jednom prođe kroz sve to?"

"Nije ni Rajč, ni Manela. I tako, sve je bilo meni prepušteno."

"Ali zbog čega bi je mučila pitanjima o tome?"

"Zbog toga što sam imala osećaj da moram", odvrati Dors smrknuto. "Pre svega, taj san nije sanjala kod kuće, u svom krevetu."

"Pa, gde onda?"

"U tvojoj radnoj sobi."

"Šta je tamo tražila?"

"Želela je da vidi prostoriju u kojoj će biti održana rođendanska proslava, pa je otišla tamo i, razume se, ništa nije mogla videti, budući da je već sve bilo raspoređeno. Ali tvoja naslonjača još je bila tamo. Ona velika, s visokim naslonom i visokim doručjima, sva

razbucana - ona koju mi nisi dozvolio da zamenim."

Hari uzdahnu, kao da se priseća dugotrajnih prepirki. "Nije sva razbucana. I ne želim novu. Nastavi."

"Dakle, bila se sklupčala u toj naslonjači i počela da poluodsutno razmišlja o mogućnosti da proslave uopšte ne bude. To je učinilo da se oseti loše. A onda, kako mi reče, mora da je zaspala, budući da joj se sve učinilo tako nestvarno, osim što su se u snu javila dva muškarca - ne žena i muškarac, sigurna je u to, već dva muškarca - koji su nešto razgovarali."

"Pa, o čemu su razgovarali?"

"Ni samoj joj nije jasno. Znaš i sam kako je teško, pod takvim okolnostima, prisetiti se pojedinosti. Ali, kako kaže, bilo je to nešto o umiranju i ona je pomislila da se to odnosi na tebe, zato što si tako star. Ali dve reči seća se sasvim jasno. 'Limunadna smrt'."

"Šta?"

"'Limunadna smrt'."

"Šta mu to znači?"

"Nemam pojma. U svakom slučaju, razgovor se završio, ta dva čoveka su otišla i ona se našla sama u naslonjači - bilo joj je hladno i bila je prestravljena. Od tog trenutka ne može da se otme sećanju na to."

Seldon pokušava da svari Dorsinu priču, a onda upita: "Čuj, draga, kakvu važnost možemo da pridamo jednom dečjem snu?"

"Trebalo bi to najpre sebe da upitamo, Hari, ako je to uopšte bio san."

"Šta time misliš da kažeš?"

"Vanda ne kaže izričito da je to bio san. Rekla je samo: 'Mora da sam zaspala'. To su njene reči. Nije rekla da je zaspala, rekla je samo da mora da je zaspala."

"I kakav zaključak izvodiš iz toga?"

"Moguće je da je bila utonula u polusan i, u tom stanju, čula dva čoveka - u stvarnosti, ne u snu - kako vode razgovor."

"U stvarnosti? I kako govore o tome da me umore 'limunadnom smrću'?"

"Da, otprilike tako."

"Dors", reče Seldon, ne okolišeći, "znam da uvek i svuda vidiš

neku opasnost po mene, ali ovog puta to je otišlo predaleko. Zbog čega bi, pre svega, bilo ko želeo da me ubije?"

"Već su u dva navrata to pokušali."

"Tačno, ali imaj u vidu okolnosti. Do prvog takvog pokušaja došlo je neposredno pošto me je Kleon naimenovao za prvog ministra. Prirodno, kruta dvorska hijerarhija time se osetila ugrožena i smesta su se okrenuli protiv mene. Nekolicina je, čak, došla do uverenja da bi čitavu stvar mogli srediti tako što bi me se otarasili. Drugi put je to bilo kada su jorandumovci pokušali da se dočepaju vlasti, a ja sam im stajao na putu - uz dodatak Namartijevog izopačenog sna o osveti.

Na svu sreću, i prvi i drugi pokušaj pokazali su se neuspešni... Zbog čega bi sada bilo ko pokušao i po treći put? Nisam više prvi ministar; nisam to, zapravo, već deset godina. Sada sam omatoreli matematičar pred penzijom i niko nema razloga da od mene zazire. Jorandumovci su sasečeni u korenu i sam Namarti odavno je smaknut. Ne vidim, zaista, baš nikakav razlog da iko poželi da me ubije.

I zato, Dors, molim te, smiri se. Kada se uznemiriš zbog mene ništa ti nije potaman, što te, opet, čini još uznemirenijom, a ja nikako ne želim da tome budeš izložena."

Dors ustade i naže se preko stola ka Seldonu. "Lako je tebi reći da niko nema razloga da te ubije, ali nikakav razlog nije ni potreban. Naša sadašnja vlada krajnje je neodgovorna i ako oni požele..."

"Stani!" uzviknu Seldon glasno, veoma glasno. "Nijednu reč, Dors", dodade potom, znatno tiše. "Nijednu reč protiv vlade. Baš to bi nas moglo uvući u nevolju o kakvoj govoriš."

"Samo pred tobom to kažem, Hari."

"Tako je, u ovom trenutku, ali ako ti pređe u naviku da tako govoriš, nećeš više biti sigurna da ti se to neće omaći i u prisustvu nekog tuđeg - nekog ko će jedva dočekati da te prijavi. Naprosto, nauči se, iz razloga nužde, da se uzdržavaš od političkih komentara."

"Pokušaću, Hari", složi se Dors, ne uspevajući, ipak, da potisne prizvuk negodovanja iz glasa. Potom se okrenu i iziđe.

Seldon je gledao za njom dok je izlazila. Dors je tako lepo starila, da se, na mahove, činilo da uopšte ne stari. Premda je bila samo

dve godine mlađa od Seldona, njen se izgled, tokom ovih dvadeset osam godina koliko su proveli zajedno, nije ni izdaleka toliko promenio koliko njegov. Prirodno.

Kosa joj se jeste osula sedim vlasima, ali mladalački odsjaj ispod sedina još je i te kako bio tu. Put joj je dobila neku žućkastu primesu, glas joj je postao nešto hrapaviji i, razume se, sada je nosila odeću prikladniju srednjim godinama. Pri svemu tome, pokreti su joj bili i živahni i brzi kao nekad. Činilo se kao da ništa nije moglo umanjiti, u slučaju opasnosti, njenu sposobnost da zaštiti Harija.

Seldon uzdahnu. Ta njena zaštita - manje ili više protiv njegove volje, u svako doba - ponekad je delovala kao veliki teret.

8.

Manela dođe da se vidi sa Seldonom skoro odmah posle toga.

"Izvinite, Hari, ali šta vam je Dors maločas rekla?"

Seldon ponovo podiže pogled. Stalno ga prekidaju.

"Ništa važno. Nešto o Vandinom snu."

Manela napući usne. "Znala sam. Vanda mi je kazala da ju je Dors ispitivala o tome. Zbog čega ne ostavi devojčicu na miru? Čovek bi pomislio da je ružan san neka vrsta zločina."

"U stvari", primeti Seldon, tešeći je, "reč je o nečem što je Vanda upamtila kao deo svog sna. Ne znam da li ti je Vanda to rekla, ali, kako izgleda, u snu je čula nešto o 'limunadnoj smrti'."

"Hmmm". Manela je nekoliko trenutaka ćutala, a onda reče: "To, verovatno, nema nikakvog značaja. Vanda je naprosto luda za limunadom i očekuje da će je na proslavi biti u izobilju. Obećala sam joj da ćemo spremiti i malo limunade sa mikogenskim dodacima i sada je naprosto ne može dočekati."

"I tako, ako je čula nešto što joj je zvučalo kao limunada, morala je to doživeti baš kao limunadu."

"Da... A što da ne?"

"Zato što, u tom slučaju... šta misliš da je stvarno bilo rečeno? Nešto je morala čuti, da bi to potom pogrešno protumačila."

"Ipak, ne mislim da baš mora biti tako. Ali zbog čega uopšte pridajemo toliko važnosti ružnom snu jednog deteta? Molim vas, ne želim da joj se to više pominje. Suviše je uznemirava."

"Slažem se. Postaraću se da ni Dors više to ne spominje - ne, bar, detetu."

"U redu. Ne tiče me se, Hari, što je Vandina baka. Ja sam Vandina majka i ono što ja želim mora doći na prvo mesto."

"Bespogovorno", odvrati Seldon pomirljivo i ostade da gleda za Manelom dok je ova izlazila. Još jedan teret - beskonačno nadigravanje između te dve žene.

9.

Tamvilu Eleru bila je sada trideset šesta, a Seldonovom projektu psihoistorijskog istraživanja pridružio se, kao viši matematičar, pre četiri godine. Bio je visok, sa osobenim svetlucavim očima i, isto tako, više nego samopouzdanim držanjem.

Kosa mu je bila smeđa, sa ponekim slobodnim uvojkom, utoliko uočljivijim što mu se niz vrat spuštala u dugačkim talasima. Imao je običaj da se iznenada i prodorno nasmeje, ali su mu njegove matematičke sposobnosti gotovo besprekorne.

Eler je prispeo sa Zapadnog mandanovskog univerziteta i Seldon je svaki put morao da se nasmeši pri pomisli na to koliko je Amaril, u početku, bio prema njemu podozriv. S druge strane, opet, Amaril je prema svakome bio sumnjičav. Duboko u svom srcu (Hari je u to bio siguran), Amaril je smatrao da psihoistorija treba da ostane isključivo Seldonov i njegov zabran.

Međutim, čak je i Amaril bio sada spreman da prizna da je Elerov ulazak u njihovu grupu u veoma velikoj meri olakšao i njegov vlastiti položaj. "Njegov pristup, pomoću koga bi se mogao izbeći kaos, jedinstven je i očaravajući", priznao je Jugo. "Niko od onih koji rade na ovom projektu nije bio u stanju da nađe bolje rešenje. U svakom slučaju, ništa slično ni meni samom nije palo na pamet. A čini mi se ni tebi, Hari."

"Pa", progundā Seldon mrzovoljno, "ja sam ti već matora drtina."

"Samo kad se ne bi tako napadno smejaio", primeti Amaril.

"Ljudi se smeju onako kako se smeju - tu nema pomoći."

Ipak, istina je bila da je i sam Seldon imao malo poteškoća u prihvatanju Elera. Činilo mu se prilično ponižavajuće da se, on sam, nije ni približio ničem sličnom kao što su 'ahaotične jednačine', kako su ih sada svi nazivali. Seldonu nije smetalo to što se nikad nije dosetio načela na kojima se zasnivao elektrorazjašnjivač - to, ionako, nije bilo njegovo područje. Međutim, 'ahaotične jednačine', u svakom slučaju, trebalo je da mu padnu na pamet - ili, u najmanju ruku, da im se nađe na domaku.

Pokušavao je da sam sebe urazumi. On je bio taj koji je postavio

osnove čitavoj psihoistoriji, a 'ahaotične jednačine' jednostavno su iz njih proistekle. Da li je Eler mogao izvesti ono što je Seldon učinio tri decenije pre toga? Seldon je bio ubeđen da momak za to nije bio sposoban. Prema tome, da li je baš bilo toliko značajno što je Eler iznašao načelo ahaotičnosti, imajući u vidu činjenicu da je osnova već bila postavljena?

Sve je to bilo vrlo razumno i sasvim tačno, pa ipak se Seldon, pri susretima sa Elerom, osećao malčice nelagodno. Malčice napeto. Kao čovek obrvan godinama suočen sa rasplamtelom mladošću.

Pri svemu tome, Eler mu ni u jednoj prilici nije pružio vidljiv povod da dublje oseti tu razliku u godinama. Nikada nije propuštao da Seldonu ukaže puno poštovanje, niti je na bilo kojih način nagoveštavao da je Seldon već ostavio za sobom svoje najbolje godine.

Dabome, Eler je bio živo zainteresovan za predstojeću proslavu i čak je, kako je Seldon ustanovio, bio prvi koji je predložio da se povodom Seldonovog rođendana upriliči slavlje. (Nije li reč samo o bezobraznom pokušaju podsećanja na njegove godine? Seldon ipak odbaci takvu mogućnost. Ako bi u to poverovao, značilo bi da se, bar delom, priklanja Dorsinoj teoriji sveopšte zavere).

Eler se brzim korakom uputi prema njemu. "Maestro..." započe on i Seldon se, kao i uvek, trže. Uvek je više voleo da ga, bar viši saradnici na projektu, oslovljavaju sa Hari, ali izgledalo je to tako malo važno da bi oko svega dizao prašinu.

"Maestro", reče Eler, "kruže glasovi da ste dobili poziv za sastanak sa generalom Tenarom."

"Tačno. On je novi čelnik vojne hunte i pretpostavljam da želi da me vidi i raspita se o psihoistoriji. Ne prestaju da mi o njoj postavljaju pitanja još od vremena Kleona i Demerzela." (Novi čelnik! Hunta kao da je predstavljala neku vrstu vrteške; povremeno su neki njeni članovi bili potiskivani u stranu, dok su se drugi uspinjali).

"Ali, koliko sam shvatio, želi da se sa vama sretne baš sada - usred rođendanskog slavlja."

"To je najmanje važno. Proslavu možete održati i bez mene."

"Ne, ne možemo, maestro. Nadam se da vam to ne smeta, ali nekolicina među nama uzela je sebi slobodu da nazove dvor i zatraži

odlaganje sastanka na nedelju dana."

"Šta?" upita Seldon uzbunjeno. "Bilo je to dosta drsko od vas - a i nesmotreno."

"Ali upalilo je. Odložili su sastanak... A, pored toga, dobro će vam doći tih nedelju dana."

"Smem li pitati zbog čega?"

Eler je na trenutak oklevao. "Smem li, maestro, da budem sasvim otvoren?"

"Razume se da smeš. Da li sam ikada od ikoga tražio da drugačije sa mnom razgovara, osim otvoreno?"

Eler lako porumene, put mu se zacrvene, ali mu glas ostade čvrst i jasan. "Nije mi baš lako, maestro, da vam ovo kažem. Vi ste matematički genije. Niko ko radi na ovom projektu ne gaji ni tračak sumnje u to. Niti iko u čitavom Carstvu - ako iole nešto zna o matematici - i za časak u to sumnja. Ipak, pri svemu tome, nikom nije dato da bude univerzalni genije."

"To mi je, Elere, kao i tebi, dobro poznato."

"Naravno. Ipak, vama očigledno nedostaje sposobnost saobraćanja s običnim ljudima - recimo, posebno, sa glupacima. Nedostaju vam pritvornost i sposobnost okolišenja, i ako imate posla s nekim ko je istovremeno i od moći i budala, lako se može dogoditi da ugrozite projekat, kao i vlastiti život, naprosto stoga što ste suviše iskreni."

"Šta to treba da znači? Misliš li da sam odjednom podetinjio? Već prilično dugo imam posla sa političarima, a služio sam - nadam se da to nisi smeo s uma - i deset godina kao prvi ministar."

"Oprostite mi, maestro, ali u tome baš niste bili naročito uspešni. Imali ste posla sa Demerzelom, koji je, po svemu što se zna, bio veoma pametan, i sa Kleonom, koji vam je bio posebno sklon. Sada bi, međutim, trebalo da se nosite sa vojničinama koji niti su pametni niti su vam skloni... Dakle, situacija je temeljito drugačija."

"Nosio sam se čak i sa vojničinama i uspeo da preživim."

"Ali ne i sa generalom Dugalom Tenarom. On je nešto sasvim drugo. Poznajem ga dobro."

"Poznaješ ga? Sreo si se s njim?"

"Ne poznajem ga lično, ali i on je iz Mandanova - iz istog sektora,

kao što znate, iz koga sam i ja - i već tamo je važio za moćnu figuru, pre nego što se pridružio hunti i, vremenom, probio se kroz njene redove."

"I šta znaš o njemu?"

"Neznalica, praznoveran, prek. Nije neko s kim se može lako - ili bezbedno - izići nakraj. Mogli biste narednu nedelju iskoristiti da naučite kako ćete s njim izići nakraj."

Seldon se ugrize za usnu. Bilo je nečega u tome što je Eler rekao i Seldon je morao priznati činjenicu da će mu, premda je raspolagao vlastitim metodima, ipak biti teško da iziđe nakraj sa jednom glupom, samosvesnom, prekom osobom kojoj je na raspolaganju stajala sva zamisliva moć.

"Pa, snaći ću se već nekako", odgovori on neubedljivo. "Sve to sa vojnom huntom je, u svakom slučaju, ionako izraz nestabilne situacije na Trantoru danas. I traje već znatno duže nego što je izgledalo da će trajati."

"Jeste li već to proveravali? Ne sećam se da smo vršili ikakva predviđanja u vezi sa stabilnošću huntine vladavine."

"Amaril je obavio neke proračune, na temelju tvojih ahaotičnih jednačina." Seldon zastade. "Uzgred budi rečeno, ustanovio sam da se na nekim mestima pominju kao Elerove jednačine."

"Nemam nikakve veze s tim, maestro."

"Nadam se da nemaš ništa protiv, ali ne bih to voleo. Elementi na kojima se temelji psihoistorija treba da budu definisani funkcionalno, a ne personalno. Čim se nešto personalno umeša, javljaju se i loša osećanja."

"Shvatam, maestro, i slažem se s vama."

"U stvari", nastavi Seldon, sa blagim osećanjem krivice, "oduvek sam smatrao da nije dobro govoriti o bazičnim Seldonovim jednačinama psihoistorije. Nevolja je, međutim, u tome što se to čini već godinama, tako da bi sad bilo krajnje nepraktično menjati nešto već toliko odomaćeno."

"Vi ste, maestro, dozvolite mi da kažem, ipak izuzetan slučaj. Niko, po mom mišljenju, ne bi mogao sebi dozvoliti da vam ospori punu zaslugu za iznalaženje načela psihoistorije... Ali, ako mi dozvolite, da se vratimo na vaš susret sa generalom Tenarom."

"Pa, šta još ima da se kaže?"

"Ne mogu odoleti... ali, pitam se, ne bi li bilo bolje da se uopšte ne sretnete s njim, da ne razgovarate s njim i da, uopšte, nemate s njim nikakvog posla."

"Kako da ga izbegnem, kada me poziva na razgovor?"

"Možda biste se mogli izgovoriti da ste bolesni i poslati nekog da vas zameni."

"A koga?"

Eler je nekoliko trenutaka ćutao, ali je njegova ćutnja bila više nego rečita.

"Tebe, pretpostavljam", reče najzad Seldon.

"Ne bi li to bio pravi izbor? General i ja potičemo iz istog sektora, što može imati određenu težinu. Vi ste vrlo zaposlen čovek, već zašao u godine, i biće lako poverovati da se ne osećate sasvim dobro. I ako se ja nađem s njim, a ne vi - izvinite što to kažem, maestro - možda bih bio u stanju da se, bolje nego vi, migoljim i praćakam."

"Misliš, da ga obmanjuješ?"

"Ako bude neophodno."

"Preuzeo bi veliki rizik."

"Ne baš tako veliki. Sumnjam da bi naredio da me smaknu. Ako bih mu išao na živce, što, takođe, nije isključeno, pa, u tom slučaju bih se mogao - ili biste vi to mogli učiniti u moje ime - izgovarati na moju mladost i neiskustvo. U svakom slučaju, ako zapadnem u nevolju, biće to daleko manje opasno nego kada bi se to vama desilo. Imam u vidu sudbinu našeg projekta, na kome bi rad bez mene mogao biti nastavljen daleko lakše nego bez vas."

Seldon se namršti. "Ne nameravam, Elere, da se krijem iza tebe. Ako želi da me vidi, pa, pružiću mu za to priliku. Odbijam da drhtim i tresem se od straha, i da tebe podmećem. Za šta me ti to smatraš?"

"Smatram vas za časnog i iskrenog čoveka - ali potreban nam je neko pritvorniji."

"Pa, ako budem morao, verujem da ću uspeti da budem i dovoljno pritvoran. Molio bih te, Elere, da me ne podcenjuješ."

Eler razočarano sleže ramenima. "U redu, onda. Mogu vam se samo do izvesne mere suprotstavljati."

"U stvari, Elere, voleo bih da nisi odložio taj sastanak. Radije bih propustio proslavu svog rođendana i otišao da se vidim sa generalom, nego obrnuto. Uostalom, ovo rođendansko slavlje nije ni bila moja zamisao." Glas mu zamre u tihom gundanju.

"Izvinite", reče Eler.

"U redu je", odvrati Seldon pomiren sa stanjem stvari, "videćemo šta će se dogoditi."

Potom se okrenu i udalji. Ponekad bi iskreno pozeleo da može bolje upravljati onim što je nazivao 'pijani brod', starajući se da sve teče kako valja i ostavljajući svojim potčinjenima malo ili nimalo prostora za međusobna natezanja. Ipak, za to bi mu bilo potrebno užasno mnogo vremena, užasno mnogo napora i sasvim bi ga lišilo mogućnosti da se i sam posveti psihoistoriji; uza sve, naprosto nije imao živaca za to.

Seldon uzdahnu. Moraće da o tome porazgovara s Amarilom.

10.

Seldon upade u Amarilovu radnu sobu bez ikakve najave.

"Jugo", reče on bez okolišenja, "sastanak sa generalom Tenarom je odložen." Potom sede, s jasnim izrazom mrzovolje.

Kao i obično, Amarilu je bilo potrebno nekoliko trenutaka da odvrati mozak od onoga na čemu je radio. Potom podiže pogled. "Čime je to obrazložio?" upita on.

"Nije on to učinio. Nekoliko naših matematičara postaralo se da se čitava stvar odloži za nedelju dana, kako se ne bi sukobila sa rođendanskim slavljem. Sve u svemu, nimalo mi se to ne dopada."

"Zbog čega si im dozvolio da to učine?"

"Nisam im dozvolio. Naprosto, sami su doneli odluku o tome." Seldon sleže ramenima. "Na neki način, to je i moja greška. Toliko sam cvilio zbog tih svojih šezdeset godina, da sam ih naprosto izazvao da odluče da me nečim razvesele."

"Razume se, možemo dobro iskoristiti tu nedelju", primeti Amaril.

Seldon se naže prema njemu, istog časa uzbunjen. "Nešto nije u redu?"

"Ne... Ne, bar, nešto što ja mogu uočiti, ali još malo pretrage neće škoditi. Vidi, Hari, ovo je prvi put za skoro trideset godina da smo psihoistoriju doveli do tačke na kojoj nam može poslužiti za pouzdanija predviđanja. Ni to nije mnogo - tek jedan delić ogromnog okeana što ga čini čovečanstvo - ali je, ipak, najviše što smo dosad uspeli. U redu. Želimo da se time okoristimo, da vidimo kako deluje, da sebi samima dokažemo da je psihoistorija ono što mislimo da jeste: nauka na temelju koje je moguće predviđati. Prema tome, neće štetiti da se uverimo da ništa nismo prevideli. Čak i ovo, sićušno, što sada imamo toliko je složeno, pa još jednu nedelju za provere mogu smatrati samo dobrodošlom."

"U redu, onda. Porazgovaraću s tobom pre nego što odem na sastanak sa generalom, o preinačenjima koja bi u poslednji čas trebalo izvršiti. U međuvremenu, Jugo, nemoj dozvoliti da informacije o tome procure napolje - mislim, ni do koga. Ako pretrpimo neuspeh, ne bih voleo da to obeshrabri učesnike u projektu. Ti i ja preuzećemo

neuspeh na sebe i nastaviti s radom."

Redak, zamišljen osmeh prelete Amarilovim licem. "Ti i ja. Sećaš li se vremena kada smo, zaista, bili samo nas dvojica?"

"Sećam se vrlo dobro i nemoj misliti da mi ti dani ne nedostaju... Nismo baš imali mnogo toga u rukama..."

"Ni praradijant, a da o elektrorazbistrivaču i ne govorimo."

"Ipak, bili su to lepi dani."

"Da, lepi", složi se Amaril, klimnuvši glavom.

11.

Čitav univerzitet kao da je poprimio drugačiji izgled i Seldon nije mogao odoleti da ne oseti zadovoljstvo.

Glavne prostorije u kojima se radilo na projektu bile su prošarane bojama i svetiljkama, sa holografskim projekcijama na svim stranama, koje su prikazivale Seldona u različitim razdobljima. Bila je tu i Dors Venabili, nasmejana i nešto mladalačkijeg izgleda; Rajč, kao dečak i još sav razbarušen; Seldon i Amaril, neverovatno mlađane pojave, zagnjuren i u svoje kompjutere. Povremeno bi se, na brzinu, ukazao i lik Eta Demerzela, što bi Seldonovo srce preplavilo čežnjom za starim prijateljem i osećanjem sigurnosti u kome je uživao pre nego što ih je Demerzel napustio.

Lik cara Kleona, međutim, nije se nijednog trenutka pojavio. Ne zato što nisu postojali njegovi holografski snimci, već zbog toga što nije bilo mudro, pod sadašnjom vlašću hunte, podsećati ljude na prošle dane Carstva.

Sve se to gomilalo, preplavljivalo jednu prostoriju za drugom, zgradu za zgradom. Nekako, našlo se dovoljno vremena da se čitav univerzitet preobrazi u neku vrstu izložbe, kakvu Seldon nikad nije video, pa, čak, ni zamišljao. Čak su i svetiljke na kupolama bile prigušene kako bi se dočarao utisak noći u kojoj je čitav univerzitet trebalo da blista tokom tri dana.

"Tri dana!" uzviknu Seldon, napola zapanjen, napola užasnut.

"Tri dana", potvrdi Dors Venabili, klimnuvši glavom. "Na univerzitetu, naprosto, nisu hteli da razgovoraju ni o trenutku manje od toga."

"A troškovi!" jeknu Seldon. "I toliki trud!"

"Troškovi su ništavni", primeti Dors, "u odnosu na ono što si učinio za univerzitet. A što se truda tiče, sve je bilo dobrovoljno. Javili su se studenti i za sve se pobrinuli."

U tom trenutku pojavi se, posmatrana iz ptičje perspektive, panorama čitavog univerziteta i Seldon se zagleda u prizor, sa smeškom koji mu i protiv njegove volje zaigra na licu.

"Vidim da si zadovoljan", primeti Dors. "Tokom nekoliko

poslednjih meseci samo si jadikovao kako ne želiš da ti se proslavlja zalazak u starost - a sada, samo kad bi se mogao videti!"

"Pa, laskavo je. Pojma nisam imao da će mi ovako nešto prirediti."

"A što da ne? Ti si sada kao ikona. Čitav svet - čitavo Carstvo - zna za tebe."

"Ne znaju", odvrati Seldon, žestoko odmahnuvši glavom. "Nijedan od milijardu ljudi ne zna ništa o meni - da i ne govorim o psihoistoriji. Niko izvan projekta nema ni najmanjeg pojma šta je psihoistorija, a, uistinu, tek i samo nekolicina koji rade na projektu."

"Nije to važno, Hari. Reč je o tebi. Čak i kvadrilioni onih koji ne znaju ništa o tebi ili psihoistoriji, dobro znaju da je Hari Seldon najveći matematičar Carstva."

"Pa", složi se Seldon, ogledajući se oko sebe, "u svakom slučaju čine da se sada upravo tako osećam. Ali tri dana i tri noći! Čitavo ovo mesto rasturiće u paramparčad!"

"Ne, neće. Sva arhiva sklonjena je na sigurno mesto, baš kao i kompjuteri i ostala oprema. Studenti su odredili stražarsku službu koja će se postarati da ne bude nikakve štete."

"Za sve si se pobrinula, Dors?" upita Seldon, nasmešivši joj se s ljubavlju.

"Nekoliko nas. Ni slučajno samo ja. Tvoj kolega Tamvil Eler radio je s neverovatnim oduševljenjem."

Seldon se namršti.

"Šta nije u redu s Elerom?" upita Dors.

"Stalno me zove 'maestro'", odvrati Seldon.

Dors zavrte glavom. "Stvarno, užasan zločin."

Seldon, međutim, nije obratio pažnju na njene reči. "Pored toga, i mlad je", dodade on.

"Sve gore i gore. Hajde, Hari, moraćeš naučiti da stariš blagorodno - i, za početak, pokaži da uživaš u svemu ovom. To će i na ostale ostaviti utisak, pa i će sami još više uživati - sigurna sam da bi i ti to želeo. Hajde, mrdni malo. Prošetaj se. Nemoj se kriti ovde sa mnom. Pozdravi se sa svima. Smeši se. Pitaj ih za zdravlje. I ne zaboravi, posle banketa treba da održiš govor."

"Mrzim bankete, a dvostruko mrzim govore."

"Ipak, moraćeš. Hajde, mrdni!"

Seldon teatralno uzdahnu, ali učini kako mu Dors je rekla. Delovao je, svojom pojavom, veoma upečatljivo dok je stajao pod kolonadama na ulazu u glavnu dvoranu. Nekadašnjoj blistavoj odori prvog ministra više nije bilo ni traga, kao ni helikonijskoj odeći koju je u mladosti toliko voleo. Sada je na sebi imao odelo koje je sasvim odgovaralo njegovom visokom društvenom položaju: ravne, pomno ispeglane pantalone i odgovarajući kaputić. Izvezena srebrnim nitima na levoj strani grudi stajala je ispisana oznaka: SELDONOV PSIHOISTORIJSKI PROJEKAT, STRILINŠKI UNIVERZITET. Blistala je poput svetionika na otmenoj, titanijumskosivoj tkanini njegove odeće. Seldonove oči žarile su se na licu na kome su godine ostavile trag: na njegovih šest decenija ukazivale su koliko bore, toliko i seda kosa.

On uđe u sobu u kojoj su se gostila deca. Prostorija je bila sasvim raskršena i u njoj se sada nalazio samo veliki sto pretrpan đakonijama. Deca pojuriše ka njemu čim su ga ugledala - dobro znajući da je on razlog čitavog ovog slavlja - i Seldon pokuša da se izmigolji iz njihovih šaka.

"Stanite malo, deco", obrati im se on. "A sad, budite mirni."

On potom izvuče iz džepa malog kompjuterizovanog robota i stavi ga na pod. U Carstvu bez robota, ovo je, mislio je, moralo biti nešto od čega će dah zastati. Robot je imao izgled malene, krznene životinje, ali je, isto tako, bio sposoban i da bez najave menja oblik (izazivajući, svaki put, oduševljene dečje povike); kada god bi to učinio, menjali su se istovremeno i njegovi pokreti i zvuci koje je ispuštao.

"Gledajte ga", reče Seldon, "i igrajte se s njim, ali vodite računa da ga ne polomite. Kasnije, biće za svakog po jedan."

Potom se vrati u hodnik koji je vodio u glavnu dvoranu i, odjednom, primeti da je Vanda pošla za njim.

"Deda", pozva ga ona.

Pa, naravno, Vanda je bila drugačija. On se saže i podiže je visoko u vazduh, okrenu je naglavačke i ponovo spusti na pod.

"Da li se lepo zabavljaš, Vanda?" upita je on.

"Aha", odgovori ona, "ali nemoj odlaziti u onu sobu."

"Zbog čega, Vanda? Pa, to je moja soba. Ona u kojoj obično radim."

"To je ona soba u kojoj sam ružno sanjala."

"Znam, Vanda, ali sada je sve svršeno, je li tako?" Na trenutak je oklevao, a onda povede dete prema jednoj od stolica poređanih u hodniku. Pošto je seo, stavi je sebi na krilo.

"Vanda", upita je on, "jesi li sigurna da je to bio samo san?"

"Mislím da jeste."

"Jesi li zaista bila zaspala?"

"Mislím da jesam."

Činilo se da joj je neprijatno da o tome govori i Seldon odluči da je više ne gnjavi. Nije imalo nikakvog smisla uznemiravati je.

"Pa", reče on, "san ili ne, bila su tu dva čoveka koji su govorili nešto o limunadnoj smrti, je li tako?"

Vanda neodlučno klimnu glavom.

"Jesi li sigurna da su pominjali limunadu?"

Vanda ponovo klimnu glavom.

"Nije li moguće da su rekli nešto drugo, a da se tebi samo učinilo da su pominjali limunadu?"

"Ne, pominjali su limunadu."

Seldon je morao da se time zadovolji. "Hajde, sad, Vanda, idi i lepo se zabavi. I zaboravi na taj san."

"Dobro, deda." Dete se razvedri čim su prestali da razgovaraju o snu i odlebdí da se pridruži slavlju.

Seldon pođe da potraži Manelu. Bilo mu je potrebno podosta vremena da je nađe, jer su ga na svakom koraku zaustavljali, čestitali mu, želeći da s njim prozbore nekoliko reči.

Konačno je ugleda u daljini. Promrmljavši nekoliko puta: "Izvinite... Izvinite... Moram potražiti nekog... Izvinite..." uz dosta napora pođe mu za rukom da se probije do nje.

"Manela", pozva je on i povuče je u stranu, mehanički se osmehujući u svim pravcima.

"Da, Hari", odazva se ona. "Nešto nije u redu?"

"Vandin san".

"Nemoj mi reći da još priča o tome."

"Pa, još je uznemirena. Čuj, imamo ovde limunadu, je li tako?"

"Naravno, deca je naprosto obožavaju. Stavila sam nekoliko vrsta mikogenskih dodataka u više čašica, kako bi deca mogla proveriti ukus i odabrati onaj koji im se najviše sviđa. I odrasli je piju. I ja. Što je i ti, Hari, ne bi probao? Odlična je."

"Baš nešto razmišljam. Ako to nije bio san, ako je dete zaista čulo onu dvojicu kako govore o 'limunadnoj smrti'..." On zastade, kao da se stidi da nastavi.

"Misliš li da je neko mogao staviti otrov u limunadu?" upita Manela. "Ali to je smešno! Do sada bi već svako dete imalo bolove ili već bilo mrtvo."

"Znam", promrmlja Seldon. "Znam."

On krenu dalje i umalo da ne prođe pored Dors, ne videvši je. Ona ga zaustavi, uhvativši ga za lakat.

"Čemu takvo lice?" upita ona. "Izgledaš zabrinuto."

"Razmišljam o Vandi i 'limunadnoj smrti'."

"I ja, ali do sada nisam ništa uspela da uočim."

"Naprosto, ne mogu da ne mislim na mogućnost trovanja."

"I nemoj. Uveravam te da je svako parčence hrane na ovom banketu pomno ispitano. Znam da ćeš misliti da je u pitanju moja uobičajena paranoja, ali moja je obaveza da bdim nad tobom i to i činim."

"I sve je..."

"Nema otrova. Možeš biti siguran."

Seldon se nasmeši. "U redu, onda. Pravo olakšanje. Nisam, zapravo, ni mislio..."

"Nadajmo se da je tako", prekinu ga Dors suvo. "Ono što me više brine od te priče o otrovu jeste vest da bi kroz nekoliko dana trebalo da odeš na sastanak sa onim čudovištem, Tenarom."

"Ne nazivaj ga čudovištem, Dors. Vodi računa. Ovde i zidovi imaju uši."

Dors istog časa spusti glas. "Pretpostavljam da si u pravu. Pogledaj oko sebe. Sva ta nasmejana lica - a ipak, ko zna koji će od naših 'prijatelja', čim se sve ovo završi, poslati izveštaj svom šefu i njegovoj bandi? Eh, ljudi! Posle svih ovih hiljada vekova, makar samo pomisliti da takva pokvarenost još postoji! I taj susret čini mi se sasvim nepotreban. Pa ipak, jasno mi je kakve nevolje iz toga mogu

proizaći. I baš zbog toga, Hari, moram i ja poći s tobom."

"Nemoguće, Dors. To bi mi, samo, sve učinilo još složenijim. Poći ću sam i neće biti nikakvih nevolja."

"Ali ti ne znaš kako da iziđeš na kraj sa tim generalom."

Seldon je ozbiljno pogleda. "A ti znaš? Zvučiš baš kao Eler. I on smatra da sam bespomoćna, stara budala. I on bi da pođe sa mnom - ili, još bolje, da pođe umesto mene... Pitam se, samo, koliko bi ljudi ovde na Trantoru želelo da zauzme moje mesto", dodade on, ne skrivajući sarkazam. "Stotinak? Hiljadu? Milion?"

12.

Već deset godina galaktičko carstvo bilo je bez cara, ali, s obzirom na činjenicu da je dvor nastavljao da nesmetano djeluje, to kao da nikome nije padalo u oči. Milenijumska kolotečina, naprosto, učinila je da se nepostojanje cara nije ni primećivalo.

Naravno, vidljivo je bilo da nema nikog, odevnog u carsku odoru, da bude središnja figura ceremonija ili da predsedava sastancima ove ili one vrste. Nije bilo carskog glasa da izdaje naređenja; carskih želja kojima je valjalo udovoljiti; carskih zadovoljstava ili nezadovoljstava o kojima je trebalo povesti računa; carskih uživanja koja bi zagrevala čitav dvor ili carskih bolesti koje su senku potištenosti bacale svud unaokolo. Lične carske odaje u Maloj palati bile su prazne - ni carska porodica više nije postojala.

Pri svemu tome, čitava vojska baštovana i dalje je carske vrtove održavala u besprekornom stanju. Čitava vojska služinčadi brinula se, takođe, da sva zdanja budu u savršenom redu. Careva postelja - u kojoj niko više nije spavao - redovno je, svakog dana, dobijala nove jastučnice i čaršave; sobe su bile pomno čišćene; sve je bilo kao što je oduvek bilo i svekoliko osoblje, od vrha do dna, obavljalo je svoje uobičajene poslove. Visoki činovnici izdavali su naloge kao što bi to činili da je car još živ - naloge za koje su znali da bi ih i sam car izdavao. U velikoj meri, pogotovo na samom vrhu, osoblje je bilo isto ono koje se tu nalazilo i u poslednjim danima života poslednjeg cara. Dužnost novog osoblja, pomno biranog i obučavanog, bila je da se što bolje uklopi u tradiciju kojoj je trebalo da služi.

Činilo se kao da Carstvo, sviklo na vladavinu jednog samodršca, nastoji da očuva tu 'avetinjsku vlast' kako bi i samu imperiju sačuvalo od raspadanja.

Hunti je to bilo jasno - ili je, barem, to na neki nejasan način naslućivala. Tokom svih proteklih deset godina, nijednom od tih vojničina, koji su upravljali Carstvom, ni na pamet nije palo da se useli u careve privatne odaje u Maloj palati. Ma ko ti ljudi bili, nisu bili carske krvi i znali su da na tako nešto nemaju pravo. Stanovništvo koje je bilo spremno da podnese gubitak sloboda, ne bi bilo spremno

da prihvati ni najmanji znak nepoštovanja cara - bio on živ ili mrtav.

Čak se ni general Tenar nije usudio da se useli u divno zdanje u kome je, toliko vekova i milenijuma, bilo prebivalište desetak različitih dinastija. Radne prostorije i domaćinstvo načinio je sebi u jednoj od zgrada podignutih na samom rubu carskog kompleksa; bile su to prave rugobe, ali sazdane kao prave tvrđave, dovoljno čvrste da mogu izdržati i opsadu, sa pokrajnim zgradama načičkanim gardistima naoružanim do zuba.

Tenar je bio zdepast čovek, s brkovima. Nisu to bili dugački, gusti, dalitski brkovi, već pomno štucovani, tako da pokrivaju samo gornju usnu i ostavljaju tanku traku iznad same usne. Bili su mu riđi, a oči plave. Kao mlad, Tenar je verovatno bio i privlačan, ali lice mu je sada bilo mesnato, a oči, nalik na proreze, češće su odavale gnev nego ijedno drugo osećanje.

Stoga se i ovog puta, ljutito - kao što bi i učinio neko ko sebe smatra gospodarem miliona svetova, a ipak se ne usuđuje da se nazove carem - obrati Henderu Linu. "Mogu ja zasnovati i svoju vlastitu dinastiju." Potom se prezrivo obazre oko sebe. "Ovo mesto ni najmanje ne dolikuje gospodaru Carstva."

"Ono što je važno jeste biti gospodar", odvrati Lin mirno. "Bolje je biti gospodar u nekom sobičku, nego marioneta u palati."

"A najbolje - gospodar u palati. Što da ne?"

Lin je imao zvanje pukovnika, ali je bilo sasvim jasno da nikad nije učestvovao ni u jednoj vojnoj akciji. Zadatak mu je bio da Tenaru govori ono što je ovaj želeo da čuje - i da, bez ikakve izmene, prenosi njegova naređenja. Povremeno, ako to nije uključivalo nikakav rizik, mogao je pokušati i da Tenara usmeri ka nešto razložnijem ponašanju.

Lin je bio opšte poznat kao 'Tenarov lakej' i to mu je i samom bilo dobro znano. Nije mu to smetalo. Kao lakej, bio je sasvim bezbedan - mnogo je puta bio svedok pada onih koji su bili suviše ponositi da bi bili lakeji.

Mogao je, naravno, doći trenutak kada će i sam Tenar nestati sa stalno promenljivog obzorja hunte, ali je Lin, sa filozofskom mirnoćom, bio uveren da će to na vreme predvideti i da će uspeti da spase svoju kožu... A možda i neće. Za sve je trebalo platiti neku

cenu.

"Ne postoji, generale, nikakav razlog da ne zasnujete sopstvenu dinastiju", nastavi Lin. "Mnogi su to učinili tokom duge istorije Carstva. Ipak, potrebno je vreme. Ljudi se sporo prilagođavaju. Obično tek drugi ili treći vladar u nekoj dinastiji bude konačno prihvaćen kao car."

"Ne verujem u to. Biće dovoljno da, naprosto, proglasim sebe za cara. Ko bi se usudio da to ospori? Moj stisak dovoljno je čvrst."

"Slažem se, generale. Vašu vlast niko ne dovodi u pitanje ovde na Trantoru, kao i na većini Unutrašnjih svetova, pa ipak moguće je - kažem, moguće je - da podosta onih udaljenijih Spoljnjih svetova ne prihvate utemeljivanje nove dinastije."

"Unutrašnji ili Spoljnji, svima njima vlada vojska. Staro carsko pravilo."

"I veoma dobro", brzo se složi Lin, "ali, danas priličan broj među njima ima vlastite vojne snage, koje je moguće da ne upotrebe u vašu korist. Teška su ovo vremena."

"Znači, savetuješ mi da budem oprezan."

"Uvek sam za oprez, generale."

"Jednog dana možda ćeš preterati u tome."

Lin se lako nakloni. "Mogu vam, generale, savetovati samo ono što mi se čini ispravno i na vašu najbolju korist."

"Kao što me stalno podsećaš na onog Harija Seldona."

"On, generale, predstavlja za vas najveću opasnost."

"Znam, to stalno govoriš, ali ja ne vidim da je baš tako. Ipak, on je samo jedan univerzitetski profesor."

"Tako je", odgovori Lin, "ali bio je svojevremeni i prvi ministar."

"Znam, ali bilo je to u Kleonovo doba. Šta je od tada uradio? U ovako teška vremena i sa upravljачima provincija koji teže da se otcepe, zbog čega bi jedan profesor predstavljao za mene najveću opasnost?"

"Ponekad nije dobro", odvrati Lin obazrivo (čovjek se, pred generalom, valjao čuvati da mu reči ne zvuče kao pouka), "ponekad nije dobro smatrati da neka mirna, nenametljive osoba nije i opasna. Seldon je ponajmanje bio neopasan za one sa kojima se uhvatio ukoštac. Pre dvadeset godina, joranumovski pokret gotovo da je

uništio Kleonovog prvog ministra, Eta Demerzela."

Tenar klimnu glavom, ali iznenadne bore na njegovom čelu jasno su svedočile da mu baš nije lako da se seti o čemu je, zapravo, reč.

"Seldon je bio taj koji je došao glave Joranumu, nasledivši, potom, Demerzela na položaju prvog ministra. Joranumov pokret je, međutim, preživio, a Seldon je i njemu uspeo da smrsi konce, ali ne pre nego što je ovaj uspeo da dovede do carevog ubistva."

"Ali Seldon se izvukao, je li tako?"

"Savršeno ste u pravu. Jeste, izvukao se."

"Čudno. Dopustiti da car bude ubijen, trebalo je da znači smrt i za prvog ministra."

"U pravu ste. Ipak, tadašnja hunta ga je pustila. Činilo se to mudrijim rešenjem."

"Zbog čega?"

Lin uzdahnu u sebi. "Postoji, generale, nešto što nazivaju psihoistorijom."

"Ne znam ništa o tome", glatko odreza Tenar.

U stvari, nejasno se prisećao da je Lin u više navrata pokušavao da mu govori o tome, što mu je zvučalo tek kao čudan niz slogova. Nikada nije bio voljan da ga sasluša i Lin je dobro znao da ne treba da navaljuje. Tenar ni ovog časa nije bio spreman da ga sasluša, ali u Linovom glasu kao da se osetio blag prizvuk hitnosti. Možda će, pomisli Tenar, ipak biti bolje da ga ovom prilikom sasluša.

"Gotovo da niko ne zna ništa o tome", nastavi Lin, "pa ipak, kao da postoji nekoliko... ovaj, intelektualaca, koji ispoljavaju zanimanje za to."

"I o čemu je tu reč?"

"O jednom složenom matematičkom sistemu."

Tenar odmahnu glavom. "Poštedi me toga, molim te. U stanju sam da prebrojim svoje divizije - i to je jedina matematika koja mi je potrebna."

"Govori se", nastavi Lin, ne obazrevši se na upadicu, "da bi pomoću psihoistorije, možda, bilo moguće predskazati budućnost."

Tenar se izbeči. "Hoćeš da kažeš da je Seldon neka vrsta vračare?"

"Ne u tom smislu. Ovo je zasnovano na nauci."

"Ne verujem."

"Jeste teško poverovati, ali Seldon je postao neka vrsta kultne ličnosti ovde na Trantoru - a i na pojedinim mestima na Spoljnjim svetovima. Pa, eto, psihoistorija - ako bi pomoću nje bilo moguće predvideti budućnost, odnosno, ako ljudi samo poveruju da je to moguće - psihoistorija bi mogla postati moćno sredstvo da se ojača režim. Siguran sam, generale, da ste to već i sami uvideli. Trebalo bi samo 'predskazati' da će naš režim odoleti svim burama i da će obezbediti mir i blagostanje čitavom Carstvu. I ljudi, verujući u to, sve će učiniti da se to predskazanje samo po sebi ispuni. S druge strane, ako bi Seldon postupio suprotno tome, mogao bi 'predskazati' građanski rat i sveopšte razaranja. Ljudi bi i u to bili spremni da poveruju i to bi moglo ozbiljno uzdrmati same temelje vlasti."

"U tom slučaju, pukovniče, naprosto treba obezbediti da to predskazanje bude usklađeno sa našim željama."

"Seldon je taj koji bi to morao uraditi, a on baš nije naklonjen ovoj vlasti. Neophodno je, generale, da načinimo razliku između projekta na kome se radi na Strilinškom univerzitetu, kako bi se usavršili metodi psihoistorije, i samog Seldona. Psihoistorija nam može biti od najveće moguće koristi, ali tako će biti samo ako neko zameni Seldona na čelu projekta."

"A imamo li nekog takvog?"

"Oh, da. Bilo bi samo potrebno otarasiti se Seldona."

"Pa, u čemu je teškoća? Nalog za smaknuće - i gotovo."

"Bilo bi bolje, generale, ako vlada ne bi bila neposredno u to upetljana."

"Objasni!"

"Uredio sam da se sastanete s njim, kako biste iskoristili svoju veštinu i podrobno ispitali njegovu ličnost. Tako biste stekli mogućnost da procenite da li su određene preporuke, koje imam u vidu, valjane ili nisu."

"Kada treba da dođe do tog sastanka?"

"Trebalo je da dođe ovamo za dan-dva, ali su njegovi saradnici na projektu zatražili odlaganje za sledeću nedelju zbog proslave njegovog rođendana - šezdesetog, čini mi se. Izgledalo mi je mudro da im iziđemo u susret i odložimo sastanak za nedelju dana."

"Zbog čega?" pobuni se Tenar. "Ne volim nikakvo ispoljavanje slabosti."

"U pravu ste, generale. Potpuno ste u pravu. Kao i uvek, vaši su instikti nepogrešivi. Ipak, učinilo mi se da državne potrebe nalažu da saznamo u kom bi se smislu i na koji način ta proslava - koja je upravo u toku - mogla iskoristiti."

"Zbog čega?"

"Svako saznanje je korisno. Da li biste želeli da pogledate nešto od tog slavlja?"

Lice generale Tenara i dalje ostade smračeno. "Je li to baš neophodno?"

"Verujem, generale, da će vam se učiniti zanimljivo."

Zvučna i slikovna reprodukcija bila je sjajna i neko vreme rođendansko veselje preplavi bezbojnu prostoriju u kojoj su se nalazili general i njegov pukovnik.

Tihi Linov glas poslužio je kao vodič. "Najveći deo ovoga što vidite, generale, zbiva se na kompleksu na kome se radi u okviru projekta, ali uključen je čitav univerzitet. Kroz nekoliko trenutaka imaćemo i pogled iz ptičje perspektive i moći ćete se osvedočiti da proslava zahvata prilično veliko područje. U stvari, mada ovog časa nemam potvrdu toga, na pojedinim delovima planete, uglavnom na univerzitetima i u pojedinim sektorskim staništima, odvija se ono što bismo, manje-više, mogli nazvati 'propratnim slavljima'. Svečanosti su još u toku i, po svoj prilici, potrajaće još najmanje jedan dan."

"Hoćeš li to da kažeš da se slavi širom Trantora?"

"Na izvestan način, da. Mahom je proslava ograničena na intelektualne krugove, ali je, uprkos tome, iznenađujuće široka. Moguće je čak da se slavi i na nekim drugim svetovima."

"Odakle ti ovaj snimak?"

Lin se nasmeši. "Naša oprema tamo veoma je dobra, a imamo i pouzdane izvore informacija, tako da se malo toga može dogoditi a da mi ne budemo odmah u to upućeni."

"Pa, Line, kakav zaključak izvodiš iz svega ovoga?"

"Čini mi se, generale, a siguran sam da ste i sami toga svesni, da je taj Hari Seldon zaista kultna ličnost. Do te mere je sebe poistovetio sa psihoistorijom da bismo, preduzevši otvoreno da ga se

otarasimo, istovremeno uzdrмали i veru koja se polaže u psihoistoriju. Na taj način, postala bi nam beskorisna.

S druge strane, generale, Seldon je već star i ne bi bilo neobično da ga na čelu projekta zameni neko mlađi: neko koga bismo mi odabrali i ko bi imao više razumevanja za naše težnje i dobrobit Carstva. Ako bismo Seldona mogli ukloniti tako da to deluje sasvim prirodno, bilo bi to sve što nam je ovog časa potrebno."

"Znači, misliš da bi trebalo da se vidim s njim?" upita general.

"Da, kako biste procenili njegovu težinu i odlučili šta dalje da preduzmemo. Ipak, moramo biti veoma oprezni, jer je zaista svuda omiljen."

"I ranije sam imao posla s omiljenim ljudima", zaključio Tenar mračno.

13.

"Slažem se", priznade Hari Seldon, "bio je to pravi trijumf. Zaista sam uživao. Sada jedva čekam da napunim sedamdesetu, tako da sve izvedemo ispočetka. Ali činjenica je da ne mogu da dođem sebi."

"Pa, tata, onda se dobro ispavaj", dobaci mu Rajč, smešeći se. "To ti je najbolji lek."

"Ne znam kako da se opustim, imajući u vidu da kroz nekoliko dana treba da se susretnem sa našim velikim vođom."

"Ne samo ti, ne dolazi u obzir", napomenu Dors mrgodno.

Seldon se namršti. "Nemoj opet počinjati, Dors. "Važno je da se sretnemo nasamo."

"Nećeš biti bezbedan. Nisi valjda zaboravio šta se dogodilo pre deset godina, kada si me odvratio od namere da pođem s tobom, na onaj susret sa novoprispelim baštovanima."

"Nema nikakve opasnosti da zaboravim, Dors, budući da me ti na to podsećaš bar dvaput nedeljno. U ovom slučaju, ipak, nameravam da pođem sam. Šta bi mogao poželeći da učini sa mnom ako mu dolazim kao starac, sasvim bezopasan, naprosto da saslušam šta hoće od mene?"

"A šta misliš da hoće od tebe?" upita Rajč, grickajući prst.

"Pretpostavljam da želi ono što je i Kleon oduvek želeo. Ispostaviće se da je saznao da se pomoću psihoistorije, na neki način, može predvideti budućnost i da želi da je iskoristi zarad vlastitih ciljeva. Rekao sam Kleonu svojevremeno, pre trideset godina, da psihoistorija to još nije u stanju i nastavljao da mu to govorim i kasnije, kao prvi ministar - a sada ću i generalu Tenaru morati to isto da kažem."

"Kako možeš biti siguran da će ti poverovati?" upita Rajč.

"Pokušaću da delujem što je moguće ubedljivije."

"Ne želim da tamo pođeš sam", ponovo se oglasi Dors.

"To što ti želiš, Dors, ništa ne menja na stvari."

U tom trenutku, umeša se Tamvil Eler. "Ja jedini, ovde među vama, nisam član porodice", reče on, "te ne znam da li bi ono što bih

imao da kažem naišlo na dobrodošlicu."

"Samo napred", pozva ga Seldon. "Hajde, hajde, svi istresite sve što imate."

"Predložio bih vam kompromis. Zbog čega još neko od nas ne bi pošao sa maestrom? Samo nekoliko među nama. Delovali bismo kao počasna pratnja, kao neka vrsta trijumfalne završnice rođendanske proslave... Trenutak, ne mislim da bi trebalo da se svi nakrcamo u generalovu sobu. Ne mislim, čak, ni da svi uđemo u carski kompleks. Mogli bismo, naprosto, uzeti sobe u nekom hotelu u Carskom sektoru, neposredno uz carski kompleks - Hotel Kupola sasvim bi odgovarao - i priuštiti sebi jedan dan predaha."

"Baš mi je to potrebno", frknu Seldon. "Jedan dan predaha."

"Ne vama, maestro", upade brzo Eler. "Vi ćete biti na sastanku sa generalom Tenarom. Ostali među nama, međutim, staviće do znanja ljudima iz Carskog sektora koliko ste omiljeni - i možda će to i sam general primetiti. I ako mu bude poznato da smo svi tamo i da čekamo na vaš povratak, moglo bi i to delovati na njega da ne preduzima ništa neugodno."

Posle toga, neko vreme zavlada potpuna tišina. "Meni se to čini preveć prozirno", oglasi se konačno Rajč. "Ne slaže se baš sa predstavom koju svet ima o tati."

"Mene ne zanima predstava o Hariju", primeti Dors. "Ono što mene zanima jeste Harijeva bezbednost. Čini mi se stoga da bi, ako nam već i samima nema mesta na sastanku, ili, bar, u carskom kompleksu, moglo biti sasvim dovoljno, i korisno, da se nađemo u njegovoj neposrednoj blizini. Hvala vam, dr Eler, na vrlo dobrom savetu."

"Ipak, ne želim to", progundā Seldon.

"Ali ja želim", upade Dors, "i ako je to, pod datim okolnostima, najbolji način da ti obezbedim zaštitu, moraćeš se s tim bezuslovno saglasiti."

Manela je sve do tada ćutke pratila razgovor. "Poseta Hotelu Kupola mogla bi biti vrlo zabavna", primeti ona.

"Nisam baš zabavu imala u vidu", reče Dors, "ali prihvatam tvoje mišljenje kao glas 'za'."

I tako je konačno i bilo. Sledećeg dana dvadesetak najistaknutijih

saradnika na projektu smestilo se u Hotel Kupola, sa prozorima koji su gledali na otvorene prostore carskog kompleksa.

Naredne večeri, generalova oružana garda dođe po Seldona i povede ga na sastanak.

Gotovo tog istog časa Dors Venabili iščeze, ali njenu odsutnost niko duže nije primetio. A kada su je, konačno, postali svesni, niko nije umeo da kaže šta se sa njom dogodilo i veselo slavljeničko raspoloženje namah ustupi mesto zebnji.

14.

Dors Venabili je na carskom kompleksu provela deset godina života. Kao supruga prvog ministra imala je svuda pristup i mogla je slobodno prelaziti sa prekrivenog na otvoreni prostor, sa otiskom prsta kao jedinom potrebnom propusnicom.

U zbrci koja je zavladala posle Kleonovog ubistva, ta njena propusnica nikad nije bila poništena i sada, kada je prvi put posle tog užasnog dana ispoljila nameru da iz prekrivenog dela Carskog sektora pređe na otvoreni, u sam carski kompleks, nije se suočila ni sa kakvim teškoćama.

Bilo joj je jasno da će biti u mogućnosti da to učini samo jedan jedini put, jer, pošto bi je otkrili, propusnica bi joj bila poništena - ali ovo je ionako bio taj jedan jedini put.

Nebo se naglo smračilo dok je prelazila na otvoreni prostor i ona oseti uočljiv pad temperature. Svet pod kupolama uvek je tokom noćnih časova bio nešto osvetljeniji nego što bi to prirodna noć podrazumevala - baš kao što su i časovi tokom dana bili nešto prigušeniji. I, razume se, temperatura pod kupolama uvek je bila nešto umerenija nego na otvorenom prostoru.

Trantorci su, u najvećem broju, bili sasvim nesvesni ove činjenice, budući da su čitav život provodili pod kupolama. Dors je, međutim, na to bila spremna, premda joj to nije bilo važno.

Krenula je glavnim drumom, gde se kupola završavala, gotovo kraj samog pročelja Hotela Kupola. Drum je, naravno, bio jarko osvetljen, tako da joj mračno nebo nije nimalo smetalo.

Dors je dobro znala da drumom neće proći ni stotinak metara, a da je ne zaustave - a možda i ranije, u ovim paranoičnim danima vojne hunte. Njena prisutnost kao strane osobe biće smesta uočena.

I zaista, nisu je razočarali. Jedno malo vozilo ubrzo se zaustavi kraj nje i jedan gardista doviknu joj kroz prozor: "Šta radite ovde? Kuda ste krenuli?"

Dors ne obrati pažnju na njega i nastavi da korača drumom.

Gardista se prodra: "Stoj!", povuče kočnicu i iziđe iz vozila - urativši tačno ono što je Dors želela da on učini.

Gardista je u ruci držao blaster, pomalo nehajno, bez namere da ga upotrebi, naprosto pokazujući da nije bez oružja. "Vaš lični broj", zatraži on.

"Želim tvoja kola", odvrati Dors.

"Šta?" Gardista kao da pobesne. "Vaš lični broj! Smesta!" Blaster se preteći podiže.

"Nije ti potreban moj lični broj", odgovori Dors tiho i pođe prema gardisti.

Gardista odstupi za korak. "Ako ne stanete i ne pokažete svoj lični broj, razneću vas."

"Nećeš! Baci taj blaster."

Gardista stisnu usne. Prst mu stade povlačiti okidač, ali pre nego što je dospeo da ga povuče dokraja, bio je izgubljen.

Kasnije, nikada nije bio u stanju da tačno opiše šta se dogodilo. Sve što je umeo da kaže bilo je: "Kako sam mogao znati da je to 'Tigrica'?" (Postojalo je vreme kada bi bio ponosan na sam susret sa njom). "Pokrenula se tako brzo da nisam ni video šta je učinila, kada se to dogodilo. U jednom trenutku spremao sam se da pucam u nju - bio sam siguran da je reč o nekoj ludoj ženi - a već u sledećem bio sam u njenoj vlasti."

Dors je čvrsto stiskala gardistu, iskrenuvši mu ruku sa blasterom nagore. "Ili smesta pusti blaster ili ću ti slomiti ruku", naredi mu ona.

Gardista oseti kako mu se smrtni stisak steže oko grudi, gotovo ga sprečavajući da dođe do daha. Shvativši da je u bezizlaznom položaju, on odbaci blaster.

Dors Venabili ga oslobodi, ali pre no što je mogao načiniti i najmanji pokret, gardista se nađe suočen sa vlastitim blasterom - u Dorsinoj ruci.

"Nadam se da nisi uključivao detektore", reče mu Dors. "Nemoj žuriti da izvestiš o tome šta se ovde dogodilo. Bolje malo sačekaj i razmisli šta ćeš reći svojim pretpostavljenim. Činjenica da ti je jedna nenaoružana žena oduzela blaster i vozilo mogla bi ih navesti na pomisao da se više ne mogu pouzdati u tebe."

Dors potom uđe u kola i pokrenu ih, pa kliznu niz drum. Zahvaljujući desetogodišnjem boravku u carskom kompleksu, savršeno je dobro znala kuda treba da krene. Vozilo u kome se

nalazila - službeno vojno vozilo - nije predstavljalo uljeza i nije trebalo očekivati da će je zaustavljati. Ipak, morala je rizikovati da vozi brzo, želeći da što pre stigne do odredišta. Vozila je brzinom od dve stotine kilometara na čas.

Brzina kretanja vozila, najzad, ipak privuče pažnju. Nije se, međutim, obazirala na radio-pozive, kojima se tražilo da objasni čemu tolika žurba, ali, uskoro potom, detektori joj pokazaše da se jedno vozilo dalo u poteru za njom.

Bilo joj je jasno da će svima poslati upozorenje i da će, tamo napred, druga vozila čekati njen nailazak; međutim, bilo je malo toga što bi mogli učiniti, osim da blasterima raznesu i nju i njeno vozilo - što, verovatno, ipak ne bi učinili, s obzirom na potrebu dalje, iscrpne istrage.

Kada je stigla do zgrade ka kojoj se uputila, dva vozila već su se tu nalazila, iščekujući je. Ona mirno iziđe iz kola i uputi se ka ulazu.

Dvojica gardista smesta joj preprečiše put, očigledno zapanjeni okolnošću da vozač vojnog vozila nije gardista u uniformi, već neka žena u građanskoj odeći.

"Šta radite ovde? Kuda tako žurite?"

"Nosim važnu poruku za pukovnika Hendera Lina", odgovori Dors tiho.

"Stvarno?" upita osorno jedan od gardista. Sada su već četvorica gardista stajala između nje i ulaza u zgradu. "Vaš lični broj, molim."

"Ne zadržavajte me", odvrati Dors.

"Lični broj, rekoh."

"Traćite mi vreme."

"Znate li na koga mi liči?" odjednom se oglasi jedan od gardista. "Na ženu nekadašnjeg prvog ministra. Dr Venabili. 'Tigricu'."

Sva četvorica namah odstupiše korak ili dva, ali jedan od njih odmah izgovori: "Uhapšeni ste."

"Stvarno?" upita Dors. "Ako jesam 'Tigrica', mora vam biti jasno da sam znatno jača od bilo kog od vas i da su mi refleksi neuporedivo brži. Predlažen da sva četvorica pođete zajedno sa mnom u zgradu, pa ćemo videti šta pukovnik Lin na sve ovo ima da kaže."

"Uhapšeni ste", ču se ponovo glas i četiri blastera nadoše se

upereni u Dors.

"U redu", odvati Dors. "Sami ste to tražili."

Istog časa pokrenu se strahovitom brzinom i dvojica stražara u trenu se nađoše na zemlji, jaučući, dok je Dors stajala iznad njih sa blasterima u obema rukama.

"Pokušala sam da ih ne povredim", reče ona, "ali je ipak moguće da sam im slomila ruke. Preostali ste, znači, samo vas dvojica i jasno vam je da mogu opaliti brže no ijedan od vas. Ako bilo koji od vas načini i najmanji pokret - bilo kakav pokret - moraću da prekršim svoje životno pravilo i ubijem vas. Biće mi muka zbog toga i stoga vas molim da me ne prisiljavate da to učinim."

Potpuno ćutanje bilo je jedini odgovor dvojice stražara koji ostadoše gotovo ni ne trepćući.

"Predlažem vam", nastavi Dors, "da vas dvojica pođete sa mnom do pukovnika i da potom potražite lekarsku pomoć za svoje drugove."

Predlog se pokaza nepotreban: pukovnik Lin je izišao iz svoje kancelarije. "Šta se ovde dešava? Šta je..."

Dors se okrenu prema njemu. "Ah! Dozvolite mi da se predstavim. Ja sam dr Dors Venabili, supruga profesora Harija Seldona. Došla sam da vas potražim po jednom veoma važnom poslu. Ova četvorica pokušala su da me spreče u tome i ishod toga jeste da su dvojica od njih ozbiljnije povređena. Recite im neka idu svojim poslom, a meni pružite priliku da porazgovaramo. Ne dolazim ni sa kakvim rđavim namerama."

Lin se zagleda u četvoricu gardista, a potom u Dors. "Ne dolazite ni sa kakvim rđavim namerama?" upita on mirno. "Premda ova četvorica nisu uspela da vas zaustave, na moj poziv ovde će se začas okupiti četiri hiljade vojnika."

"U tom slučaju", odvrati Dors, "slobodno ih pozovite. Međutim, ma koliko brzo stigli ovamo, to vas neće spasti - ako odlučim da vas ubijem. Otpustite, dakle, stražare i dajte da ljudski porazgovaramo."

Lin otpusti stražare. "U redu, uđite da porazgovaramo", pozva je on. "Ipak, gospođo Venabili, da vas upozorim - ja imam dugo pamćenje."

"Ja, takođe", odvrati Dors i oboje stupiše u Linove odaje.

15.

"Recite mi, najtačnije što možete, zbog čega ste ovde, dr Venabili", obrati joj se Lin s najvećom mogućom učtivošću.

Dors se nasmeši, nimalo ne preteći - ali ne baš ni naročito ljubazno. "Pre svega", reče ona, "došla sam ovamo da bih vam pokazala da mogu da se probijem do vas."

"Oh?"

"Da. Moj muž odveden je na taj sastanak sa generalom u službenom vozilu i u pratnju naoružanih gardista. U otprilike isto vreme i ja sam izišla iz hotela - pešice i nenaoružana - i evo me ovde - a verujem da sam stigla čak i pre njega. Morala sam, pri tom, da se probijem kroz petoricu gardista - uključujući i onog čije sam vozilo prisvojila - da bih dospela do vas. Da je bilo neophodno, ne bi me sprečila ni pedesetorica."

Lin ravnodušno klimnu glavom. "Koliko mi je poznato, nazivaju vas 'Tigricom'."

"Da, tako me zovu... A sada, pošto sam se probila do vas, želela bih da budem sigurna da se dr Seldonu ništa rđavo neće dogoditi. Zašao je - dozvolite mi da budem malo melodramatična - u generalovu jazbinu i želela bih da iz nje i iziđe zdrav i čitav."

"Što se mene tiče, vašem mužu neće se ništa rđavo desiti, što bi se moglo pripisati tom susretu. Ali, ako ste već zabrinuti, zbog čega ste došli k meni? Zbog čega niste otišli pravo generalu?"

"Zbog toga što ste, kad ste vas dvojica u pitanju, vi onaj s mozgom."

Nastade kratka pauza. "Mogla bi to biti veoma opasna opaska - kad bi je još neko čuo."

"Znatno opasnija po vas nego po mene, te se zato postarajte da ostane među nama dvoma... A sada, ako mislite da mi naprosto možete dati sva uveravanja i potom me otpustiti, a da, ako moj suprug bude zatvoren, sa nalogom da bude smaknut, povodom toga neću biti u stanju da išta učinim, moram vam reći da ste u zabludi."

Dors pokaza na dva blastera koja su ležala na stočiću ispred nje. "Ušla sam u kompleks bez ičega, a ovamo do vas sam stigla sa dva

blastera. Da nemam blastere, mogla sam imati noževe, kojima baratam kao istinski stručnjak. A čak i bez blastera i noževa, i dalje bih bila po svemu izuzetna. Ovaj stočić ovde je, rekla bih, od metala i prilično težak."

"U pravu ste."

Dors ispruži ruke i raširi prste, kao da bi da pokaže da nema nikakvo oružje. Potom spusti ruke na stočić, sa dlanovima nadole, i blago pogladi stočić.

Zatim iznenada podiže pesnicu i svom silinom spusti je na stočić, uz glasan jek, koji je zvučao kao da metal udara u metal. Potom se nasmeja i podiže ruku.

"Nema ogrebotine", reče ona. "Niti ikakvog bola. Ali primetićete da je stočić blago ulubljen na mestu gde sam udarila po njemu. Ako bi se ovakav udarac, s istom silinom, spustio na nečiju glavu, lobanja bi se naprosto raspukla. Nikada još nisam tako nešto učinila; zapravo, nikoga još nisam ubila, mada sam, tu i tamo, ponekog povredila. Bez obzira na sve to, ako bi se profesoru Seldonu nešto dogodilo..."

"I dalje pretite."

"Samo obećavam. Ništa neću učiniti ako sve bude u redu sa profesorom Seldonom. U suprotnom, pukovniče Lin, biću prinuđena da vas osakatim ili ubijem, a - obećavam vam to - ista će sudbina snaći i generala Tenara."

"Ne možete su suprotstaviti čitavoj vojsci", primeti Lin, "bez obzira na to koliko tigrovskog ima u vama. Šta onda?"

"Priče se šire unaokolo", primeti Dors, "i u njima se često preteruje. Nisam, zapravo, mnogo toga učinila u 'tigrovskom' smislu, ali priče su priče iako sve u njima nije baš istinito. Vaši gardisti smesta su ustuknuli kada su shvatili ko sam, pa će i oni sami, uz dodatke i ukrase, pričati unaokolo kako sam se probila do vas. Pukovniče Lin, moglo bi se čak dogoditi da i čitava vojska počne da okleva da me napadne; međutim, čak i ako se na to odluči, i zaista me uništi, imajte u vidu kakvo bi to negodovanje izazvalo među stanovništvom. Hunta, istina, održava red, ali to čini uz prilično teškoća, a vi sigurno ne biste želeli da još više pogoršate stvari. Razmislite, stoga, koliko je jednostavan izbor pred kojim stojite."

Neophodno je, samo, da se ništa ne dogodi profesoru Seldonu."

"Nemamo ni najmanju nameru da mu išta učinimo."

"Čemu, onda, ovaj sastanak?"

"Nema tu nikakve tajne. General se naprosto zainteresovao za psihoistoriju. Vladine arhive otvorene su i za nas. Bivši car, Kleon, bio je zainteresovan. I Demerzel, dok je bio prvi ministar, takođe je ispoljavao zainteresovanost. Zbog čega i mi to ne bismo bili? U stvari, još i više."

"Zbog čega - još i više?"

"Zbog vremena koje je proteklo. Koliko sam shvatio, psihoistorija se začela u umu profesora Seldona. Radio je potom na njoj, sa sve više predanosti i uz pomoć sve većeg i većeg broja saradnika, skoro trideset godina. Za sve to vreme imao je veoma veliku podršku vlade, tako da se, u izvesnom smislu, može reći da njegova otkrića i metodi pripadaju vladi. Nameravamo da se kod njega propitamo o psihoistoriji koja, u ovom trenutku, mora da je već ozbiljno uznapredovala, da je daleko od onog što je bila u vreme Kleona i Demerzela, i od njega očekujemo da nam kaže ono što želimo da doznamo. Želimo nešto znatno opipljivije od prikaza jednačina koje se kovitlaju u vazduhu. Jesam li jasan?"

"Savršeno", odgovori Dors, namrštivši se.

"I još nešto. Nemojte misliti da opasnost po vašeg muža dolazi samo od vlade i da, ako mu se nešto dogodi, to znači da istog časa treba da se obrušite na nas. Dozvolite mi da vam ukažem na mogućnost da profesor Seldon ima i sasvim lične neprijatelje. Ne mogu da kažem da mi je išta o tome poznato, ali uzimam to kao ozbiljnu mogućnost."

"Imaću to u vidu. Za sada, međutim, želim da sredite da budem uz svog muža tokom tog sastanka sa generalom. Želim da u meni ne bude ni tračka sumnje u pogledu njegove pune bezbednosti."

"Neće to baš biti lako srediti. Bilo bi nemoguće prekinuti ih u razgovoru, ali ako biste sačekali dok se sastanak ne okonča..."

"Uzmite vremena koliko vam je potrebno i sredite to. I nemojte računati na to da me možete prevariti - i ostati u životu."

16.

General Tenar zurio je u Seldona, gotovo iskolačivši oči i dobujući tiho prstima po stolu za kojim je sedeo.

"Trideset godina", reče on. "Trideset godina i tvrdite da nemate ništa što biste nam mogli pokazati?"

"U stvari, generale, dvadeset osam godina."

Tenar kao da preču ovu upadicu. "I sve to na vladin trošak. Da li vam je poznato, profesore, koliko je milijardi kredita uloženo u taj vaš projekat?"

"Nisam vodio račune, generale, ali raspolažemo podacima koji bi za nekoliko sekundi mogli pružiti odgovor na vaše pitanje."

"Takvim podacima i mi raspolažemo. Vlada, profesore, nije neiscrpni izvor novčanih sredstava. Ovo više nisu nekadašnja vremena. Mi više ne negujemo nekadašnji Kleonov 'lakoćemo' odnos prema finansijama. Uvoditi nove poreze nije baš lako, a i krediti su nam neophodni za mnogo drugih stvari. Pozvao sam vas ovamo u nadi da nam, sa svojom psihoistorijom, možete poslužiti nečim korisnom. Ako to niste u stanju, moram vam, sasvim otvoreno, saopštiti da ćemo zavrnuti slavinu. Ako svoja istraživanja možete nastaviti i bez vladine pomoći, slobodni ste da to učinite, jer, bez mogućnosti da mi pokažete nešto što će posvedočiti da je vredno troška, moraćete upravo tako da postupite."

"Generale, tražite od mene nešto u čemu vam ne mogu udovoljiti, ali ako nas u odgovor lišite vladine podrške, to će naprosto značiti da olako odbacujete budućnost. Dajte mi još vremena i na kraju..."

"Niz vlada već je, tokom proteklih decenija, čulo od vas to vaše 'i na kraju'... Nije li, profesore, istina da vaša psihoistorija kaže da je vlast hunte nestabilna, da je moja vlast takođe nestabilna i da će srazmerno brzo doći do njenog pada?"

Seldon se namršti. "Metodologija kojom raspolažemo nije još dovoljno pouzdana da bismo mogli reći da nam psihoistorija upravo to kaže."

"Pripisujem vama reči da psihoistorija upravo to kaže i da to već svi koji rade na projektu veoma dobro znaju."

"Ne", odvrati Seldon vatreno. "Ni govora! Moguće je da su neki među nama protumačili neke jednačine tako kao da ukazuju na to da je hunta, u načelu, nestabilan oblik vladavine; međutim, postoje i druge, koje bi bilo lako protumačiti kao dokaz da je baš takav oblik vladavine vrlo stabilan. U tome i leži razlog zbog koga moramo nastaviti sa svojim radom. U ovom trenutku veoma je lako površno koristiti nepotpune podatke i manjkava tumačenja da bi se došlo do željenih zaključaka."

"Ipak, ako odlučite da u javnost iziđete sa zaključkom da je vlada nestabilna, pozivajući se pri tom na psihoistoriju - čak i ako nemate potporu u njoj - neće li je to, zapravo, učiniti još nestabilnijom?"

"Sasvim je moguće, generale. Međutim, ako, u istom smislu, objavimo da je vlada stabilna, to bi je samo moglo učiniti još stabilnijom. U nizu prilika imao sam slične razgovore i sa carem Kleonom. Sasvim je moguće iskoristiti psihoistoriju kao sredstvo manipulisanja raspoloženjem naroda i pri tom ostvariti neki kratkoročan cilj. Na duže staze, međutim, moglo bi se dogoditi da se predviđanja pokužu nepotpuna i, čak, sasvim pogrešna, što bi učinilo da se u psihoistoriju izgubi svako poverenje, te da konačni ishod bude kao da nikad nije ni postojala."

"Dosta! Hoću odgovor bez ikakvog okolišanja! Šta psihoistorija kaže o mojoj vladavini?"

"Prema psihoistoriji, po svemu sudeći, u vašoj vlasti pojavljuju se elementi nestabilnosti, ali nismo sasvim sigurni - niti to možemo biti - na koji način mogu delovati nagore ili nabolje."

"Drugim rečima, psihoistorija vam naprosto kaže ono što biste mogli znati i bez nje - i to je ono u šta je vlada straćila čitavo brdo kredita."

"Doći će vreme kada će psihoistorija biti u stanju da nam kaže i ono što bez nje ne bismo mogli znati i tada će biti jasno da su se ulaganja u nju višetruko, nesamerljivo isplatila."

"A koliko vremena treba da protekne dok taj trenutak ne dođe?"

"Nadam se ne suviše. Tokom nekoliko poslednjih godina ostvarili smo ozbiljan napredak."

Tenar stade ponovo dobovati prstima po stolu. "Nije dovoljno. Recite mi nešto odgovarajuće sada. Nešto od koristi."

Seldon stade razmišljati. "Mogu vam pripremiti potpuni izveštaj", reče on najzad, "ali će mi trebati vremena."

"Da, da, naravno. Dani, meseci, godine, i izveštaj, nekako, na kraju nikad neće ni biti napisan. Mislite li da sam budala?"

"Ne, naravno da ne, generale. Ipak, ne želim ni ja da budem smatran za budalu. Mogu vam reći nešto iza čega, međutim, samo ja lično mogu stajati. Došao sam do toga u svojim psihoistorijskim istraživanjima, ali moguće je da sam pogrešno protumačio ono što sam video. Međutim, budući da to od mene zahtevate..."

"Da, zahtevam."

"Maločas pomenuste poreze. Rekoste da uvoditi nove poreze ne bi bilo nimalo lako. Razume se. Nikad to nije lako. Posao svake vlade jeste da sakuplja sredstva, na ovaj ili onaj način. Jedina dva načina na koja bi se ta sredstva mogla prikupiti jesu, prvo, da vlada orobi najbližeg suseda i, drugo, da ubedi stanovništvo da joj dobrovoljno i mirno da novac.

Budući da smo utemeljili galaktičko carstvo koje već hiljadama godina srazmerno uspešno obavlja sve potrebne poslove, ne postoji mogućnost da orobite svog najbližeg suseda, osim u slučajevima povremenih buna i njihovog gušenja. Do toga, međutim, ne dolazi dovoljno često da bi se vlada mogla osloniti na taj izvor - a ako bi se i oslonila, bila bi u svakom slučaju previše nestabilna da dugo potraje."

Seldon duboko udahnu i nastavi. "Shodno tome, sredstva se moraju prikupljati na taj način što će se od građana tražiti da deo svojih prihoda ustupaju na korišćenje vladi. Sasvim razumljivo, budući da bi vlada na taj način bila u mogućnosti da deluje efikasnije, i građani bi bili u prilici da, tako, korisnije upotrebe svoje kredite nego da ih gomilaju - svako za sebe - dok istovremeno žive u opasnim i haotičnim uslovima.

Uprkos tome, iako je takav vladin zahtev razuman i premda je građanima bolje da plaćaju porez kao cenu za postojanje postojane i delotvorne vlade, oni ipak oklevaju da to učine. Kako bi prevazišla takvo oklevanje, vlada mora sve učiniti da deluje kao da građanima ne uzima previše novca i da uvek ima u vidu prava i dobrobit građana. Drugim rečima, ona mora smanjiti postotak koji se na ime

poreza uzima od onih sa najnižim prihodima; mora prihvatiti i različite olakšice pre konačne naplate poreza, i tako dalje.

Kako vreme prolazi, situacija u pogledu poreza postaje sve složenija i složenija, budući da različiti svetovi, različiti sektori na jednom određenom svetu, kao i različite privredne oblasti, traže i zahtevaju za sebe posebne uslove. Posledica toga jeste da vladine poreske službe sve više rastu i postaju i same sve složenije, uz težnju i da se sve više osamostale. Običan građanin više nije u stanju da shvati ni zbog čega je ni koliko je oporezovan; na šta od tako prikupljenog novca može računati, a na šta ne može. Pri svemu tome, i vlada i poreske službe i same pipaju u tami.

Povrh svega, sve veći deo sredstava prikupljenih na ovaj način mora biti trošen na održavanje sve razgranatijih poreskih službi - stvaranje i održavanje kartoteka, gonjenje utajivača poreza - tako da se iznos sredstava koja se mogu upotrebiti u korisne svrhe, ma šta mi preduzimali, sve više smanjuje.

Na kraju, situacija u vezi sa porezima počinje da nam prožima sav život, izazivajući buntovna i agresivna ponašanja. U istorijskim knjigama takva se situacija mahom pripisuje pohlepnim poslovnim ljudima, podmitljivim političarima, surovim vojničinama, ambicioznim guvernerima - ali svi su oni samo pojedinci koji nastoje da se okoriste tekućom poreskom politikom."

"Hoćete li to da mi kažete da je i naš poreski sistem postao prekomerno složen?" upita Tenar grubo.

"Ako nije", odgovori Seldon, "bio bi to, koliko je meni poznato, jedini poreski sistem u istoriji koji to nije... Ako postoji išta za šta psihoistorija pokazuje da je neizbežno onda je to, svakako, pojava prekomernog oporezivanja."

"I šta bi u vezi s tim trebalo preduzeti?"

"To već ne bih umeo da vam kažem. Upravo zbog toga želeo bih da vam pripremim onaj izveštaj, na kome bi, kako sami maločas rekoste, rad mogao nešto duže potrajati."

"Pustite sad izveštaj. Poreski sistem je suviše složen, je li tako? Niste li upravo to rekli?"

"Sasvim je moguće da je baš tako", odvrati Seldon oprezno.

"I da bi se to ispravilo, poreski sistem bi se morao učiniti

jednostavniji - u stvari, što je moguće jednostavniji."

"Morao bih još proučiti..."

"Koješta. Suprotnost nečem veoma složenom jeste nešto veoma jednostavno. Nije mi potreban nikakav izveštaj da bi mi to pokazao."

"Kako vi kažete, generale", složi se Seldon.

U tom trenutku general iznenada podiže pogled, kao da ga je neko pozvao - što, zapravo, i jeste bio slučaj. Ruke mu se stisnuše u pesnice i holovizijska slika sa pukovnikom Linom i Dors Venabili odjednom se pojavi u sobi.

"Dors! Šta radiš ovde?" uzviknu Seldon, kao gromom ošinut.

General ne reče ništa, ali mu se kosmate veđe skupiše.

17.

General je proveo rđavu noć, a isto tako, pun nespokoja, i sam pukovnik. Gledali su sada jedan drugog - nekako pometeno.

"Ispričaj mi još jednom šta je ta žena učinila", zatraži general.

Lin je izgledao kao da mu se ogromno breme svalilo na pleća. "Ona je 'Tigrica'. Tako je zovu. Čini se, na neki način, kao da nije ljudsko biće. Obučena je kao pravi atleta, neverovatno je samouverena i, generale, deluje zaista zastrašujuće."

"Uplašila je tebe? Jedna žena?"

"Dopustite mi da vam ispričam šta je učinila, kao i da vam iznesem još nekoliko stvari o njoj. Ne znam koliko su tačne sve one priče koje o njoj kruže, ali ono što se desilo juče po podne sušta je istina."

Pukovnik ponovi čitavu priču i general ga sasluša, gotovo dahćući.

"Loše", zaključio on najzad. "Šta da radimo?"

"Mislím da pred sobom imamo jasan cilj. Želimo tu psihoistoriju..."

"Da, znam", prekide ga general. "Seldon mi je ispričao nešto o porezima, što... Ali nije važno. Ostavimo to za sada. Nastavi."

Lin, koji je, usled stanja pometenosti u kome se nalazio, dozvolio sebi na trenutak da mu se na licu javi jedva uočljiva senka nestrpljenja, nastavi: "Kao što sam već rekao, ono što želimo jeste psihoistoriju - i to bez Seldona. On je, ionako, već istrošen čovek. Što ga više proučavam, sve više u njemu vidim ostarelog naučnika koji živi u onome što je nekad stvorio. Na raspolaganju mu je bilo trideset godina da psihoistoriju učini delatnom i nije uspeo u tome. Bez njega, a sa novim ljudima za kormilom, moguće je da psihoistorija brže uznapreduje."

"Da, slažem se. A sad, šta je s tom ženom?"

"Pa, evo. Nismo se još njome bavili, budući da se pobrinula da sve dosad ostane u pozadini. Međutim, čvrsto sam sada uveren da će biti veoma teško, ako ne i nemoguće, da Seldona, sve dok je ta žena živa, uklonimo tiho i bez neposrednog uplitanja vlade."

"Da li stvarno misliš da bi, da je poverovala da smo naudili

njenom čoveku, nasrnula na tebe i mene?" upita general, prezrivo iskrivivši usne.

"Stvarno mislim da bi to učinila, kao i da bi digla bunu. Bilo bi tačno onako kako je zapretila."

"Postaješ kukavica."

"Generale, molim vas... Pokušavam samo da budem razuman. Ne odstupam ni za korak. Moramo se pobrinuti za tu 'Tigricu'." On, na trenutak, zamišljeno zastade. "Zapravo, moji su mi izvori već na to skrenuli pažnju, ali, priznajem, nisam tome pridavao dovoljno pažnje."

"I kako misliš da bismo je se mogli otresti?"

"Ne znam", odgovori Lin. "Ali imam nekog ko bi to mogao znati", dodade odmah potom, pomalo zagonetno.

18.

Seldon je takođe proveo rđavu noć, a ni naredni dan nije obećavao da će biti išta bolji. Nije bilo mnogo prilika kada je Dors unosila nemir u Harija. Ali, ovog puta, bio je više nego uznemiren."

"Kakvu si samo glupost učinila!" reče on. "Nije li ti bilo dovoljno to što smo svi odseli u Hotelu Kupola? Već sama ta činjenica bila je dovoljna da jednog paranoika navede na pomisao da je reč o nekoj vrsti zavere."

"Kako? Pa, Hari, bili smo nenaoružani. Bila je to neka vrsta provoda za sve nas, kruna rođendanskog slavlja. Nismo ga ni na kakav način ugrožavali."

"Da, a onda si ti upala u carski kompleks. Bilo je to neoprostivo. Upala si u dvor i poremetila moj sastanak sa generalom - premda sam ti, u više navrata, izričito rekao da ne želim da se tamo pojaviš. Znaš, imao sam i ja neke svoje zamisli."

"I tvoje želje i tvoja naređenja i tvoje zamisli", odvrati Dors, "sve to po važnosti ustupa mesto tvojoj bezbednosti. Imala sam, pre svega, to u vidu."

"Nisam bio ni u kakvoj opasnosti."

"Tvoja bezbednost nije nešto što bih tek tako mogla zanemariti. Imali smo već dva nasrtaja na tvoj život. Kako možeš biti siguran da nije moglo doći i do trećeg?"

"Ta dva nasrtaja zbila su se kada sam još bio prvi ministar. Moguće je da su tada postojali razlozi da budem ubijen. A ko bi, sada, imao razloga da ubije jednog omatorelog matematičara?"

"Upravo to želim da ustanovim", odgovori Dors, "i, isto tako, ono što želim da predupredim. I što se toga tiče, istragu ću morati da započnem baš ovde, u okviru projekta."

"Ne. Samo ćeš nepotrebno uznemiriti moje ljude. Ostavi ih na miru."

"Baš je to ono što ne mogu da učinim. Hari, dužnost mi je da te zaštitim i dvadeset osam godina provela sam sva se tome posvetivši. Ne možeš me sada sprečiti."

Neki odsjaj u njenim očima nagna Seldona da shvati da će, ma

šta joj on rekao, postupiti po svome.
Seldonova bezbednost stajala je iznad svega.

19.

"Mogu li da vas prekinem, Jugo?"

"Naravno, Dors", odgovori Jugo Amaril široko se osmehnuvši. "Bilo šta da je u pitanju, vi me nikada ne remetite. Šta mogu da učinim za vas?"

"Pokušavam, Jugo, da se razaberem u nekim stvarima, pa se pitam možete li mi malo pomoći."

"Ako ikako uzmognem."

"Imate nešto ovde što nazivate praradijantom. Povremeno, ponešto čujem o njemu. Hari ga tu i tamo pomene, tako da imam delimičnu predstavu o tome kako deluje, mada, zapravo, nikad nisam videla kako radi. A volela bih."

Amaril kao da se oseti nelagodno. "Znate, praradijant je, zapravo, najtajniji deo čitavog projekta, a vi niste na listi onih koji imaju pristup do njega."

"Znam to, ali poznajemo se već dvadeset osam godina..."

"I Harijeva ste supruga. Pa, verujem da možemo malo da zaobiđemo pravila. Imamo samo dva potpuno dovršena praradijanta. Jedan je kod Harija, a drugi kod mene. Evo, baš ovde."

Dors se zagleda u zdepastu, tamnu kocku na glavnom radnom stolu. Nije se izdvajala ni po čemu osobitom. "Ovo?"

"Da. U njoj su jednačine koje izražavaju budućnost."

"Kako pozivate te jednačine?"

Amaril dodirnu jedno dugme i prostorija smesta utonu u mrak, a trenutak potom, kao da zaigra čitavo raznovrsje svetlucavih iskrica. Svuda oko Dors nalazili su se simboli, strelice, linije, matematički znaci najrazličitijih vrsta. Izgledalo je kao da se kreću, poput neke spirale, ali, kad bi se zagledala u neki poseban deo, činili su se sasvim nepokretni.

"Znači, to je budućnost?" upita ona.

"Moguće je", odgovori Amaril, isključujući spravicu. "Prikazao sam vam shemu znatno uvećanu, tako da možete videti simbole. Bez tog uvećanja, sve što biste videli bilo bi tkanje svetlosti i tmine."

"I proučavajući te jednačine, u stanju ste da predskazete kakva

nas budućnost očekuje?"

"Tako je - u teoriji." Prostoriji je u međuvremenu povraćen njen uobičajen izgled. "Međutim, postoje dve poteškoće."

"Oh! A o čemu je reč?"

"Pre svega, nijedan ljudski um nije neposredno stvorio te jednačine. Naprosto, utrošili smo decenije da načinimo što je moguće moćnije kompjutere i oni su postavili i uobličili te jednačine; ali, razume se, nije nam poznato kakva im je vrednost i imaju li, uopšte, nekog smisla. Sve, naime, zavisi od toga kakva je vrednost i smislenost programa koje smo izradili."

"Znači, mogu biti i pogrešne?"

"Moguće je." Amaril protrlja oči i Dors nije mogla da ne pomisli koliko je ostario i izmorio se tokom nekoliko proteklih godina. Bio je mlađi od Harija čitavih desetak godina, ali je, nekako, izgledao znatno stariji.

"Naravno", nastavi Amaril umornim glasom, "nadamo se da nisu baš sve pogrešne, ali tu je i druga poteškoća. Premda ih Hari i ja već decenijama proveravamo i popravljamo, naprosto ne možemo biti sigurni šta jednačine, zapravo, znače. Izradili su ih kompjuteri, te nekog smisla moraju imati - ali pitanje je kakav je taj smisao? Postoje delovi za koje smo sigurni da smo ih mi uradili. U stvari, upravo ovog časa radim na delu koji nazivamo Sekcijom 23 - jednom posebno zapetljanom sistemu odnosa. Do sada, međutim, nismo uspeli da u realnom svetu pronađemo bilo šta što bi se s njim podudaralo. Pa ipak, svake godine pomalo uznapredujemo i stoga imam puno vere u to da će jednom doći do utemeljivanja psihoistorije kao valjanog i upotrebljivog metoda za predviđanje onoga što će se zbiti u budućnosti."

"Koliko ljudi ima pristup do praradijanta?"

"Svi saradnici na projektu, ali ne svaki put kada im se ushte. Mora se podneti zvaničan zahtev, uz vreme određeno za njegovo korišćenje, pri čemu se, potom, praradijant podešava da prikaže samo onaj deo jednačina kojim neki istraživač želi da se pozabavi. Postaje pomalo tesno kada više istraživača poželi u isto vreme da se posluži praradijantom. Ovog časa, sve je nekako usporeno, možda i zbog toga što se još odmaramo posle proslave Harijevog

rođendana."

"Imate li u vidu izradu dodatnih Praradijanata?"

Amaril napući usne. "I da i ne. Bilo bi nam od velike pomoći kad bismo imali još jedan, ali morali bismo ga predati nekome u nadležnost. Ne može, tek tako, biti i svačiji i ničiji. Pomenuo sam Hariju da bi Tamvil Eler - znate ga - mislim..."

"Da, poznajem ga."

"Pa, mislim da bi kod njega mogao stajati taj treći praradijant. Njegove haotične jednačine, kao i elektrorazbistrivač, učinili su ga, nesumnjivo, trećim čovekom u projektu, posle Harija i mene. Ipak, Hari nešto okleva."

"Zbog čega? Da li vam je poznato?"

"Ako i Eler dobije jedan praradijant, to će, van svake sumnje, značiti da je treći čovjek u projektu - pretičući neke starije matematičare i sa značajnijim položajem u okviru projekta. Moguće je, da tako kažem, da dođe i do neke vrste 'političkih' teškoća, a mi, prema mom mišljenju, baš nemamo vremena napretek da bismo ga tračili na unutrašnje raspore. Ipak, Hari... Pa, znate već Harija."

"Da, znam Harija. A šta bi rekao kada bih ti saopštila da je Lin video praradijant?"

"Lin?"

"Pukovnik Hender Lin, iz vojne hunte. Tenarov lakej."

"Sumnjam u to, Dors."

"Rekao mi je nešto o kovitlacu jednačina, a upravo sam videla neke od njih kako ih proizvodi praradijant. Naprosto, ne mogu se oteti pomisli da je boravio ovde i da je video praradijant na delu."

Amaril odmahnu glavom. "Ne mogu ni da zamislim da bi neko uveo nekog člana hunte u Harijeve radne prostorije - ili moje."

"Recite mi, ko bi među onima koji rade na projektu bio sposoban da na takav način saraduje sa huntom?"

"Niko", odgovori Amaril bez oklevanja, očigledno duboko uveren u to što kaže. "Bilo bi to nezamislivo. Moguće je da Lin nikad nije video praradijant i da mu je neko samo o njemu pričao."

"A ko bi mu mogao pričati o njemu?"

Amaril se na trenutak zamisli. "Niko."

"Ali maločas ste pominjali mogućnost izbivanja unutrašnjih raspri

povodom izgleda da Eler dobije treći praradijant. "Zamišljam, stoga, da na jednom ovakvom projektu, sa stotinama ljudi koji rade na njemu, stalno dolazi do nekih manjih raspri - sporova, podela, sukoba..."

"Da, u pravu ste. I sam jadni Hari s vremena na vreme govori mi o tome. Na ovaj ili onaj način mora se mešati u sve to i mogu samo da zamislim kakvu mu to glavobolju pričinjava."

"Da li su te raspre, bar ponekad, toliko žestoke da se odražavaju i na sam rad na projektu?"

"Ne, nisu toliko ozbiljne."

"Postoje li i takvi ljudi koji su svadljiviji od drugih ili koji deluju odbojnije nego neki drugi? Ukratko, postoje li takvi čijih biste se usluga mogli lišiti i, istovremeno, smanjiti podele za devedeset odsto, uz gubitak samo pet ili šest postotaka osoblja?"

Amaril izvi obrve. "Zvuči mi to kao zgodna zamisao, s tim što meni nije poznato čijih bi to usluga trebalo da se lišimo. Ja vam, u stvari, ni ne učestvujem u svim pojedinostima tih unutrašnjih raspri. I kako se čini da nema izgleda da se spreče, ja se, naprosto, trudim da ih izbegavam."

"Čudno", primeti Dors. "Ne znači li to da, na taj način, ispoljavate nepoverenje i prema samoj psihoistoriji?"

"Kako to mislite?"

"Kako možete i pomišljati da dospete dotle da možete predviđati budućnost i njome upravljati, a da, istovremeno, niste u stanju da analizujete i ispravite nešto toliko uobičajeno kao što su podele u okviru samog projekta koji nudi tolika obećanja?"

Amaril se prigušeno nasmeja. Bilo je to za njega neobično, budući da nije bio poznat kao čovek sklon smehu i humoru. "Žao mi je, Dors, ali natrapali ste na problem koji smo već razrešili, posle dugih razgovora o tome. Sam Hari iznašao je, još pre nekoliko godina, jednačine koje se odnose na teškoće ličnih deoba i ja sam ih, nedavno, samo izbrusio.

Ustanovio sam, naime, da postoji način da se jednačine izmene, tako da dovedu do smanjenja podela. U svakom takvom slučaju, međutim, smanjenje u podelama na ovom, značilo je njihovo povećanje na nekom drugom mestu. Nikada, ni u jednom trenutku,

nismo uspjeli da postignemo opšte i celovito smanjenje, odnosno, kad smo već kod toga, sveopšte povećanje podela u okviru jedne zatvorene grupe (grupe koju niko od starih članova ne napušta i u koju niko nov ne pristize). Ono što sam uspeo da dokažem, uz pomoć Elerovih ahaotičnih jednačina, jeste da se to ipak događa, bez obzira na to šta bilo ko u vezi sa tim preduzeo. Hari to naziva 'Zakon očuvanja ličnih problema'.

To nas je, potom, suočilo sa saznanjem da i socijalna dinamika, kao i fizika, poseduje vlastite zakone očuvanja i da nam, štaviše, ti zakoni predstavljaju najbolju alatku za razrešenje istinski neugodnih vidova psihoistorije."

"Prilično upečatljivo", primeti Dors, "ali šta ako se dogodi da, konačno, zaključite da ništa nije moguće promeniti - i da spasavanje Carstva od propasti znači samo povećanje opasnosti od uništenja neke druge vrste?"

"Uistinu, neki su već izišli sa tom tvrdnjom, ali ja u to ne verujem."

"U redu. Da se vratimo u stvarnost. Postoji li išta, unutar projekta, što bi moglo ugroziti Harija? Mislim, fizički ugroziti?"

"Da ugrozi Harija? Naravno da ne postoji. Kako vam tako nešto uopšte pada na pamet?"

"Nije li moguće da postoji neko ko ne voli Harija, zbog toga što je odveć arogantan, osion, previše okrenut sebi, prekomerno željan da sve pripíše samom sebi? Odnosno, ako nije reč ni o čemu sličnom, nije li moguće da se nekome, naprosto, ne dopada to što on već toliko dugo stoji na čelu projekta?"

"Nikad još nisam čuo da je iko, ikad, nešto slično rekao povodom Harija."

Dors nije izgledala zadovoljna. "Naravno, ni ne pomišljam da vam je neko mogao nešto slično reći u lice. Ipak, Jugo, hvala vam na pomoći i što ste mi posvetili toliko vremena."

Amaril ostade zagledan za njom dok je odlazila. Ne neki neodređen način, osećao je da je u njega unela nemir. Ali, trenutak potom, vrati se svom poslu i sve ostalo uskoro iščeze iz njegovog uma.

20.

Jedna od mogućnosti (između ne baš mnogo drugih) koje je Hari Seldon imao da se malo odvoji od svog posla bila je da poseti Rajča u njegovom stanu, neposredno izvan područja univerziteta. I svaki put kada je to činio, poseta ga je ispunjavala silnom ljubavlju prema posinku. Za to je, uistinu, bilo više nego dovoljno valjanih razloga. Rajč je bio dobar, sposoban i odan - ali, pored toga, bilo je tu i ono njegovo svojstvo koje je kod drugih pobuđivalo poverenje i naklonost prema njemu.

Hari je to uočio dok je Rajč bio još dvanaestogodišnji ulični deran, kome je, nekako, pošlo za rukom da se uvuče pod kožu i njemu i Dorsi. Sećao se i kako je Rajč pridobio i naklonost Rajčel, tadašnje gradonačelnice Vaja. Sećao se i koliko je Joranum imao poverenja u Rajča, što ga je posle odvelo ravno u propast. Rajču je, čak, pošlo za rukom i da osvoji srce lepe Manele. Hariju baš nije bila jasna posebna priroda tog Rajčovog svojstva, ali je uživao u svakom trenutku koji je sa njim proboravio.

On zakorači u njihov stan sa svojim uobičajenim: "Sve u redu, ovde?"

Rajč odloži u stranu holografske spise na kojima je radio i ustade da pozdravi oca. "Sve je u redu, tata."

"Ne čujem Vandu."

"Prirodno. Otišla je s majkom u kupovinu."

Seldon sede i dobrodušno zaokruži pogledom po zbrci koju su stvarali Rajčovi spisi. "Kako napreduje knjiga?"

"Odlično. Samo, moguće je da ja ne preživim." Rajč uzdahnu. "Ali, najzad, doći ćemo do pravih saznanja o Dalu. Mo'š li verovati da još niko nije napis'o nijednu knjigu o tom sektoru?"

Seldon je već uočio da se Rajču, kada god bi počeo da govori o svom rodnom sektoru, gotovo obavezno vraćao dalitski način govora.

"A kako si ti, tata?" upita Rajč. "Zadovoljan što je slavije završeno?"

"I više nego zadovoljan. Mrzeo sam svaki njegov trenutak."

"Ipak, ne toliko da bi to i drugi primetili."

"Znaš, morao sam sve vreme da nosim masku. Nisam hteo da vam pokvarim raspoloženje."

"Mora da ti, posebno, nije bilo pravo kada je, ono, mama pojurila za tobom u carski kompleks. Svi su, posle, samo o tome govorili."

"Naravno da mi nije bilo pravo. Tvoja majka, Rajče, najfantastičnija je osoba na čitavom svetu, ali, ponekad, s njom nije nimalo lako. Mogla mi je, načisto, pokvariti planove."

"O kakvim je planovima reč, tata?"

Seldon se zavalj u naslonjaču. Uvek je bilo prijatno razgovarati s nekim u koga je čovek mogao imati puno poverenje i ko, povrh svega, nije imao pojma o psihoistoriji. Mnogo puta već odagnao je od sebe misli o Rajču, uspevajući da ih učini razložnim, znatno više nego što bi to bio slučaj da je dopustio da mu i dalje kovitlaju umom. "Jesmo li ovde sasvim izolovani?" upita on.

"Kao i uvek."

"Fino. Uspeo sam da navedem generala Tenara da počne da razmišlja u jednom sasvim neočekivanom pravcu."

"Kakvom pravcu?"

"Pa, govorio sam mu malo o porezima i ukazao mu na to da oni, pri nastojanju da budu što ravnomernije raspodeljeni među stanovništvom, ispoljavaju težnju da postanu sve složeniji, glomazniji i skuplji. Iza svega stajao je nagoveštaj da bi poreski sistem trebalo pojednostaviti."

"Čini se da u tome ima smisla."

"Tako je, ali je takođe moguće da, na temelju našeg malog razgovora, Tenar ispolji sklonost da čitavu stvar previše pojednostavi. Vidiš, oporezovanje gubi stvarni smisao u oba krajnja slučaja. Učini ga previše složenim i ljudi ga više neće razumeti, istovremeno ponajviše plaćajući za održavanje preobimnog i preskupog poreskog sistema. S druge strane, ako sve previše pojednostaviš, ljudi će početi da ga smatraju nepravednim i u njima će se stvoriti odbojnost prema čitavoj stvari. Najjednostavniji način oporezivanja je oporezivanje po glavi stanovnika, ali nepravednost, na taj način, podjednakog oporezivanja i siromašnih i bogatih suviše je očigledna da bi se mogla prevideti."

"Jesi li to objasnio generalu?"

"Nekako, nisam za to dobio priliku."

"A misliš li da će general pristupiti oporezivanju baš po glavi stanovnika?"

"Imam utisak da baš to ima u vidu. I ako je to tačno, izvesno je da će vesti o tome brzo procuriti, a već sama ta činjenica biće dovoljna da podstakne neredu i, sasvim je moguće, ozbiljno uzdrma vladu."

"A ti si to učinio hotimice?"

"Naravno."

Rajč zavrte glavom. "Ne razumem te sasvim, tata. Privatno, ti si divna i plemenita osoba, možda više od ikog drugog u čitavom Carstvu. Uprkos tome, u stanju si da svesno stvoriš situaciju koja bi dovela do nereda, nasilja vlasti, smrti. Tata, moglo bi doći do groznih posledica. Jesi li o tome razmišljao?"

Seldon se promeškolji. "Rajče, ni o čemu drugom ni ne razmišljam. U vreme kada sam tek započeo rad na psihoistoriji, sve mi je to izgledalo kao čisto akademsko istraživanje. Činilo mi se da, nikako, ništa rđavo ne bi iz nje moglo proizići, ali, čak i ako bi se to desilo, ona ionako ne bi imala nikakvu upotrebnu vrednost. Međutim, decenije su proticale, sve više i više smo o njoj saznavali i najzad se pojavila i ova užasna potreba za njenom primenom."

"Da bi ljudi umirali?"

"Ne, već da bi što manje ljudi umrlo. Ako su naše psihoistorijske analize ispravne, hunta jedva da će preživeti još nekoliko godina, a postoji više različitih načina na temelju kojih bi mogla pasti. Svi ti načini bili bi praćeni provalama krvi i beznađa. Ovaj način, ova dosetka sa porezima, mogla bi do njenog pada dovesti mnogo mirnije i bez većih potresa, ako su - ponavljam, ako su - naše analize ispravne."

"A ako nisu, šta onda?"

"U tom slučaju, ni sami ne znamo šta bi se moglo dogoditi. Ipak, uprkos tome, psihoistorija mora uznapredovati toliko da je možemo korisno upotrebiti... Godinama već tragamo za nečim što bi nam moglo sa većom pouzdanošću ukazati na posledice, tako da ih možemo odmeriti i uporediti, kako bismo iznašli da li su prihvatljive. Na neki način, ova dosetka s oporezivanjem zapravo je prvi veliki

psihohistorijski opit."

"Moram priznati da mi deluje kao vrlo jednostavan."

"Ipak, nije. Nemaš pojma koliko je psihohistorija složena. Ništa nije jednostavno. Tokom čitave istorije, povremeno se pribegavalo oporezivanju prema glavi stanovnika. Nikada nije bilo omiljeno i često je, na ovaj ili onaj način, izazivalo otpor - iako gotovo nikad nije imalo za ishod nasilno obaranje vlasti. Na kraju krajeva, moć kojom vlast raspolaže može biti prevelika za to, a moguće je da postoje i načini da ljudi svoje protivljenje izraze i bez pribegavanja nasilju i izdejtstvuju povlačenje rđavih zakona. Ako se oporezivanje po glavi stanovnika bezuslovno ili, samo, povremeno, pokazivalo kobno, u tom se slučaju nijedna vlada nikada više ne bi na to odlučila. Činjenica, međutim, da stalno nailazimo na takve pokušaje, jasno govori da sam pokušaj ne mora, neminovno, biti koban. Situacija na Trantoru, ipak, nije sasvim normalna. Psihohistorijske analize uporno ukazuju na izvesne znake nestabilnosti, što potvrđuje da bi, najverovatnije, protivljenje bilo prilično snažno, a pritisak vlasti izrazito slab."

Rajč kao da nije bio sasvim ubeđen. "Nadam se, tata, da će sve biti u redu, ali ne misliš li da bi general mogao reći da postupa onako kako mu to psihohistorija nalaže, te, u svom padu, povući i tebe za sobom?"

"Pretpostavljam da je snimio naš razgovor, ali, ako ga objavi, bilo bi jasno da sam mu savetovao da malo pričeka, dok ne načinim potpunije analize i podnesem mu izveštaj - i da je on odbio da sačeka."

"A šta mama misli o svemu tome?"

"Još nisam s njom o tome razgovarao", odgovori Seldon. "Trenutno se bavi nečim drugim."

"Stvarno?"

"Aha. Pokušava da uđe u trag nekoj velikoj zaveri koja se kuje u okrilju projekta - protiv mene! Pretpostavljam da zamišlja da ima poprilično ljudi koji rade na projektu i koji bi me se rado otarasili." Seldon uzdahnu. "I ja sam jedan od njih. Želeo bih da se otarasim položaja direktora projekta i da dalju odgovornost za njega prepustim drugima."

"Ono što mamu kopka jeste Vandin san", primeti Rajč. "Znaš i sam kako mama gleda na tvoju bezbednost. Smem se kladiti da bi čak i jedan puki san o tvojoj smrti bio dovoljan da počne razmišljati o zaveri protiv tvog života."

"Nadam se, razume se, da o tome nema ni govora."

I na samu tu pomisao obojica prsnuše u smeh.

21.

U omanjoj elektrorazbistrivačkoj laboratoriji temperatura je, iz nekog razloga, bila održavana na nešto nižem nivou od normalnog, i Dors Venabili se poluodsutno upita šta je iza toga moglo stajati. Ona tiho sede, namerna da sačeka da jedina prisutna osoba u laboratoriji privede kraju posao kojim se bavila.

Dors pažljivo osmotri ženu. Mršava, sa izduženim licem. Nije baš bila naročito privlačna, sa tim tankim usnama i pomalo uvučenom donjom vilicom, ali joj se bistrina vidljivo iskrla u tamnosmeđim očima. Na svetlucavoj pločici na stolu ispred nje stajalo je: SINDA MONEJ.

Najzad, ona se okrenu prema Dorsi. "Izvinjavam se, dr Venabili, ali postoje u našem radu poneke stvari koje ne smemo prekidati čak i kada je direktorova supruga u pitanju."

"Bila bih razočarana da ste to pravilo zbog mene prekršili. Čula sam o vama samo izvanredne stvari."

"Uvek je lepo to čuti. A ko me je to toliko hvalio?"

"Više njih", odgovori Dors. "Shvatila sam da ste jedna od najistaknutijih nematematičkih saradnica na ovom projektu."

Monej kao da se trže. "Postoji težnja da nas odvoje od matematičke aristokratije ovde. Kako ja gledam na stvari, ako jesam istaknut saradnik, onda je to u okviru projekta kao takvog. Ne čini nikakvu razliku to što nisam matematičar."

"I meni to zvuči sasvim razložno... Koliko ste već dugo vezani za projekat?"

"Dve i po godine. Pre toga bila sam postdiplomac na nuklearnoj fizici ovde u Strilingu i, za to vreme, sarađivala sam nekoliko godina na projektu kao stažista."

"Koliko sam shvatila, sasvim ste se dobro snašli na projektu."

"Bila sam dvaput unapređena, dr Venabili."

"Da li ste naišli na bilo kakve teškoće ovde, dr Monej? Što god da mi kažete, ostaće isključivo među nama dvema."

"Posao, naravno, nije nimalo lak, ali ako imate na umu bilo kakve teškoće u odnosima, moj odgovor je odrečan. U najmanju ruku,

pretpostavljam, ništa veće nego što bi čovek očekivao pri radu na jednom ovako velikom i složenom projektu."

"A šta pod tim imate u vidu?"

"Povremene prepirke i sukobe. Najzad, svi smo mi ljudska bića."

"Ali ništa ozbiljno?"

Monej odmahnu glavom. "Ništa ozbiljno."

"Koliko sam shvatila, dr Monej", nastavi Dors, "vaše je delo pronalaženje jednog mehanizma bitnog za dejstvovanje praradijanta. Naime, zahvaljujući njemu, bilo je moguće smestiti znatno više informacija u praradijant."

Monej se široko osmehnu. "Poznato vam je to? Da, reč je o elektrorazbistrivaču. Pošto je taj mehanizam bio usavršen, profesor Seldon mi je stavio na raspolaganje ovu malu laboratoriju i predao u moju nadležnost dalji rad u tom pravcu."

"Zapanjena sam da vas jedno takvo postignuće nije svrstalo u sam vrh saradnika na projektu."

"Pa, znate", odvrati Monej pomalo smeteno, "ne mogu baš sve samo sebi pripisati u zaslugu. U stvari, radila sam samo na tehničkom delu posla - možda bih, čak, mogla reći kao vešt i kreativan tehničar, ali, ipak, samo tehničar."

"A ko je radio s vama?"

"Stvarno, ne znate? Tamvil Eler. On je postavio teoriju na osnovu koje je bilo moguće izraditi sam mehanizam, a ja sam, konačno, načinila nacrt i izradila ga."

"Da li to znači, dr Monej, da je on sve sebi pripisao u zaslugu?"

"Ne, ne. Ne smete to ni pomisliti. Dr Eler nije takva osoba. Priznao mi je sve zasluge za moj deo posla. U stvari, njegova je zamisao bila da se mehanizmu da naše ime - i njegovo i moje - ali nije prihvaćeno."

"Zbog čega?"

"Pa, znate, pravila profesora Seldona. Svim mehanizmima, kao i svim jednačinama, mogu biti dati samo funkcionalni nazivi, i to ne na temelju ličnih imena. Zbog osećanja odbojnosti koje bi to moglo izazvati. I tako se mehanizam, naprosto, zove elektrorazbistrivač. Međutim, kad god radimo zajedno, dr Eler mehanizam naziva po nama dvoma i, moram vam reći, dr Venabili, da to zaista sjajno

zvuči. Možda će, jednog dana, osoblje u okrilju projekta moći u te svrhe koristiti i svoja lična imena. Bar se nadam."

"I ja se nadam", odvrati Dors učtivo. "S obzirom na to kako govorite o dr Eleru, on deluje kao vrlo pristojna osoba."

"I jeste! I jeste!" odgovori Monej ozbiljno. "Zaista je izvanredno raditi za njega. Ovog časa, radim na novom modelu mehanizma, koji je znatno moćniji i koji ni sama dovoljno ne razumem... Mislim, čemu bi trebalo da posluži. Ipak, sledim njegova uputstva."

"I napredujete li?"

"Svakako. U stvari, već sam predala dr Eleru prototip, koji on namerava da testira. Ako se pokaže vrednim, moći ćemo da krenemo dalje."

"Zvuči zaista sjajno", složi se Dors. "Šta mislite, šta bi se dogodilo ako profesor Seldon bude prinuđen da podnese ostavku na položaj direktora projekta? Mislim, da se povuče?"

Monej kao da se iznenadila. "Da li profesor namerava da se povuče?"

"To ni meni nije poznato. Pomenula sam to kao hipotetičku mogućnost. Pretpostavimo da se povuče. Ko bi mu, po vašem mišljenju, bio prirodni naslednik? Imam utisak, po svemu što ste dosad rekli, da biste bili skloni da dr Eler postane novi direktor projekta."

"Da, bila bih", priznade Monej posle kraćeg oklevanja. "On je daleko najnadareniji među svim novim ljudima ovde i verujem da bi bio u stanju da dalje vodi projekat na najbolji mogući način. Ipak, još je prilično mlad. Postoji popriličan broj fosila ovde - pa, i sami znate šta mislim - kojima se nimalo ne bi dopalo da ih pretekne jedan mladi genijalac."

"Kad pomenuste fosile - imate li nekog određenog u vidu? Ne zaboravite, ovo je poverljiv razgovor."

"Samo nekoliko, na čelu sa dr Amarilom. Po svemu sudeći, on treba da bude naslednik."

"Da, shvatam šta mislite." Dors ustade. "Pa, mnogo vam hvala na pomoći. Pustiću vas sada da se vratite svom poslu."

I ona iziđe, razmišljajući o elektrorazbistrivaču. I o Amarilu.

22.

"Ponovo ste ovde, Dors", primeti Amaril.

"Izvinite, Jugo. Dosađujem vam već po drugi put ove nedelje. U stvari, i ne viđate se ni sa kim često, je li tako?"

"Ne", odgovori Amaril, "ne ohrabrujem baš ljude da mi dolaze u posetu. Po pravilu me prekidaju u poslu i remete mi tok misli... Ali to ne važi za vas, Dors. Vi ste uvek nešto posebno, vi i Hari. Ne prođe ni dan, a da ne pomislim šta ste vas dvoje učinili za mene."

Dors odmahnu rukom. "Ne mislite na to, Jugo. Radili ste iz petnih žila za Harija i ono malo što smo za vas učinili strostruko nam je već uzvraćeno. Kako napreduje projekat? Hari nikad ne govori o njemu - bar, ne meni."

Amarilovo lice se namah razvedri i čitavim telom kao da mu prostruja novi dah života. "Vrlo dobro. Vrlo dobro. Teško je o njemu govoriti bez pomoći matematike, ali napredak koji smo načinili tokom poslednje dve godine naprosto je zapanjujući - postigli smo više nego za sve vreme ranije. Kao da su, pošto smo se trudili i trudili, stvari konačno počele da nam se otkrivaju."

"Čula sam da su te nove jednačine, do kojih je došao dr Eler, znatno tome pripomogle."

"Ahaotične jednačine? Da. Veoma mnogo."

"A i elektrorazbistrivač je, po svemu sudeći, bio od velike koristi. Razgovarala sam sa ženom koja je načinila nacрте za njega."

"Sa Sindom Morej?"

"Da. S njom."

"Pametna žena. Srećni smo što je imamo ovde."

"Recite mi, Jugo... Vi, praktično, sve vreme radite sa praradijantom, je li tako?"

"Manje ili više je tako. Da."

"Kao i sa elektrorazbistrivačem."

"Naravno."

"Zar vam nikad nije palo na um da bi vam koristilo malo odmora?"

Amaril je oprezno pogleda, lagano trepćući. "Odmora?"

"Aha. Sigurno ste čuli za tu reč. Valjda znate šta je odmor."

"Zbog čega bih otišao na odmor?"

"Zato što mi delujete užasno umorno."

"Da, pomalo, s vremena na vreme. Ali ne želim da ostavim posao."

"Osećate li se u poslednje vreme umorniji nego nekada?"

"Pa, pomalo. Starim, Dors."

"Tek vam je četrdeset deveta."

"Ipak je to više nego što sam ranije imao."

"Dobro, nije važno. Recite mi, Jugo - tek da promenimo temu. Kako vam Hari deluje na poslu? Toliko ste već dugo s njim da sigurno niko to ne može znati bolje od vas. Čak ni ja. U najmanju ruku, ako je reč o njegovom poslu."

"Odlično, Dors. Ne vidim da se imalo promenio. I dalje, među svima nama, ima najbrži i najsajjniji um. Godine nimalo nisu na njega uticale - bar, do sada."

"Lepo je to čuti. Bojim se, međutim, da on sam ne misli o sebi tako visoko kao vi. Ne podnosi baš dobro svoje godine. Jedva smo ga nagovorili da pristane na onu nedavnu proslavu rođendana. Uz put, jeste li prisustvovali slavlju? Ne sećam se da sam vas videla."

"Samo delimično. Ali, kao što znate, takve proslave nisu baš nešto gde se osećam najugodnije."

"Mislite li da se Hari već istrošio? Ne mislim, pri tom, na stanje njegovog uma, već na njegove fizičke sposobnosti. Po vašem mišljenju, da li se već umorio - toliko da više nije u stanju da odgovori svojim obavezama?"

Amaril je zapanjeno pogleda. "Ni na pamet mi to nije palo. Naprosto, ne mogu ni da ga zamislim premorenog."

"Ipak, možda i jeste. Imam povremeno utisak da bi bio spreman da podnese ostavku i svoje mesto ustupi nekom mlađem."

Amaril se zavalila dublje u svoju naslonjaču i spusti grafičku pisaljku kojom se poigravao otkako je Dors kročila u njegovu sobu. "Šta? Pa to je smešno! Nemoguće!"

"Jeste li sigurni?"

"Bezuslovno. Siguran sam da se ne bi bavio mišlju o tome, bez prethodnog razgovora sa mnom. A nije mi to ni pomenuo."

"Budite razumni, Jugo. Hari je iscrpljen. Pokušava da to prikrije,

ali je ipak tako. Šta ako odluči da se povuče? Šta bi bilo s projektom? Šta bi bilo sa psihoistorijom?"

Amarilove oči se suziše. "Dors, da li se to šalite?"

"Ne. Samo pokušavam da bacim pogled u budućnost."

"Pa, svakako, ako bi se Hari povukao, ja bih ga nasledio. On i ja vodili smo ovaj projekat pre no što nam se iko drugi pridružio. On i ja. Niko drugi. Izuzimajući njega, niko nije upućen u projekat koliko sam to ja. Gotovo da sam zapanjen, Dors, što činjenicu da bih ga ja nasledio ne uzimate kao nešto samo po sebi razumljivo."

"Ne postoji ni najmanja primisao, ni kod mene ni kod bilo kog drugog, da vi ne biste bili njegov najprirodniji naslednik", odgovori Dors. "Međutim, pitanje je da li biste vi to želeli? Moguće je da znate sve o psihoistoriji, ali da li biste bili spremni da uronite u sve ono što prati jedan tako veliki projekat i da, pri tom, budete prinuđeni da dobar deo onoga čime se bavite potisnete u stranu? U stvari, nastojanje da sve teče glatko ono je što Harija ponajviše iscrpljuje. Da li biste mogli uzeti na sebe taj deo posla?"

"Da, mogao bih, i to je nešto o čemu čak nisam spreman ni da razgovaram... Čujte, Dors. Da li ste to došli ovamo da biste mi saopštili da Hari namerava da me se otarasi?"

"Naravno da ne!" uzviknu Dors. "Kako možete i pomisliti tako nešto o Hariju? Da li ste ikad videli da je odbacio nekog prijatelja?"

"U redu, onda. Nemojmo više o tome. Dors, ne zamerite mi, ali imam puno posla." I on se naglo okrenu od nje i ponovo se zagnjuri u rad.

"Naravno, Jugo. Nisam ni nameravala da vam oduzmem ovoliko vremena."

I Dors iziđe, mršteći se.

23.

"Uđi, mama", pozva je Rajč. "Vazduh je čist. Poslao sam Manelu i Vandu u šetnju."

Dors uđe, pošto se po navici obazrela levo i desno, i spusti se u najbližu naslonjaču.

"Hvala ti", reče Dors. Neko vreme, samo je tako sedela, delujući kao da teret čitavog Carstva počiva na njenim plećima.

Sačekavši malo, Rajč se konačno oglasi. "Još nisam imao priliku da nešto pobliže čujem o onom tvom upadu u carski kompleks. Ne znam baš mnogo momaka koji imaju takvu majku."

"Nećemo sada o tome, Rajče."

"U redu, onda, reci mi... Obično ti se ništa ne vidi na licu, ali danas kao da ti nisu sve koze na broju. Šta nije u redu?"

"To što se tako i osećam, kako kažeš, da mi sve koze nisu na broju. U stvari, rđavo sam raspoložena zato što mi se užasno važne stvari pletu po glavi i što nema nikakvog smisla razgovarati o tome sa tvojim ocem. On jeste najdivniji čovek na svetu, ali je strašno teško s njim. Nema ni najmanjeg izgleda da se zainteresuje za nešto što je zaista dramatično. Odbacuje sve to kao moj nepojmljivi strah za njegov život - kao i sve moje pokušaje da ga zaštitim."

"Ma hajde, mama, stvarno si ponekad neuračunljiva kada je tatina bezbednost u pitanju. Ako imaš nešto dramatično na umu, po svoj prilici grešiš."

"Hvala ti. Zvučiš baš kao i tvoj otac i navodiš me da se osećam osujećeno. Potpuno osujećeno."

"Pa, u tom slučaju, mama, rastereti se. Reci mi šta ti je na umu. Od samog početka."

"Sve je počelo s onim Vandinim snom."

"Vandinim snom! Mama! Možda bi odmah trebalo da prekineš. Poznato mi je da tata ne želi da te sluša kad tako počneš. Stvarno, mama! Jedno dete nešto je sanjalo i i ti si oko svega nadala veliku dreku. Pa, to je smešno."

"Rajče, uopšte ne mislim da je to bio san. Prema meni, ono što ona misli da je bio san, u stvarnosti su bila dva čoveka koja su

razgovarala o nečem što ona misli da je smrt tvog oca."

"Ti to samo nagađaš, preko svake mere. Koliko bi to, uopšte, bilo moguće?"

"Samo zamisli da je moguće. Reči koje je ona upamtila bile su: 'limunadna smrt'. Zbog čega bi o tome sanjala? Mnogo je verovatnije da je to zapravo čula i da je donekle izokrenula ono što je čula... U tom slučaju, kakve su, zapravo, bile te reči?"

"Pojma nemam", odgovori Rajč, i dalje pun neverice.

Dorsi to ne promače. "Misliš da je reč samo o mojoj bolesnoj uobrazilji. Ipak, ako bi se desilo da sam u pravu, moguće je da sam na tragu neke zavere... i to baš ovde, u okrilju samog projekta."

"Zavere? U okrilju projekta? Meni to izgleda isto toliko besmisleno koliko i tražiti smisao u jednom snu."

"Svaki veliki projekat obiluje nesporazumima, podelama i ljubomorama svih vrsta."

"Naravno, naravno. Pričamo o ružnim rečima, licima, grimasama, govorkanjima. Nema ničeg lepog ni u pričama o zaverama. Kao ni o očevom ubistvu."

"Reč je samo o razlici u stepenu. O maloj razlici - možda."

"Nikada nećeš naterati tatu da u to poveruje. I kad smo već kod toga, ni mene nećeš ubediti." Rajč stade žurno koračati gore-dole po sobi. "I sve vreme pokušavaš da uđeš u trag toj takozvanoj zaveri, je li tako?"

Dors potvrdno klimnu glavom.

"Bez uspeha?"

Dors ponovo klimnu glavom.

"Nije li ti palo na pamet, mama, da nisi uspela naprosto zbog toga što ni ne postoji nikakva zavera?"

Dors odmahnu glavom. "Činjenica da do sada nisam uspela nimalo nije uzdrmala moje uverenje da zavera postoji. Osećam to."

Rajč se nasmeja. "Zvučiš tako obično, mama. Očekivao bih od tebe mnogo više od tog: 'Osećam to'."

"Postoje reči koje, pogrešno uhvaćene, mogu zvučati kao 'limunada'. Na primer: 'Uz pomoć laika'." *Neprevodiva igra reči. U engleskom originalu: 'layman-aided', što, izgovoreno, zvuči približno kao 'lemonade' - prim. prev.*

"Uz pomoć laika?' Šta to treba da znači?"

"Uz pomoć laika. Tri reči. Laicima ovde, u okviru projekta, matematičari nazivaju nematematičare."

"Pa?"

"Pretpostavimo", nastavi Dors odlučno, "da je neko govorio o 'smrti uz pomoć laika', misleći pri tom da bi se mogao pronaći način da se Hari ubije, pri čemu bi jedan ili više nematematičara odigrali ključnu ulogu. Nije li tako nešto moglo Vandi zvučati kao 'limunadna smrt', pogotovo imajući u vidu da ona, baš kao ni ti, nikad nije čula reči poput 'uz pomoć laika', ali, isto tako, imajući u vidu i njenu nezajažljivost kada je limunada u pitanju?"

"Pokušavaš li to da mi kažeš da se, između svih drugih, neko našao baš u tatinoj sobi... Uzgled budi rečeno, koliko ih je bilo?"

"Opisujući svoj san, Vanda je pomenula dvojicu. Moje je mišljenje da je jedan od te dvojice bio lično pukovnik Hender Lin iz hunte i da mu je neko pokazivao praradijant; mora da su pri tom razgovarali o tome kako da se Hari odstrani."

"Mama, sve više i više mahnitaš. Pukovnik Lin i još jedan čovek u tatinoj radnoj sobi razgovaraju o ubistvu, nesvesni da ih čuje neka mala devojčica skrivena u fotelji. To hoćeš da kažeš?"

"Manje ili više."

"U tom slučaju, ako su pominjali 'laika', jedan od te dvojice - razume se, ne Lin - morao bi biti matematičar?"

"Čini se da je tako."

"Ali to je naprosto nemoguće! Ipak, čak i da je sve to istina, šta misliš - koji bi to matematičar mogao biti? Ima ih najmanje pedesetak koji rade na projektu."

"Nisam sa svima njima razgovarala. Razgovarala sam samo s nekolicinom i, kad smo već kod toga, i sa nekoliko nematematičara. Nisam naišla ni na kakav trag. Postavljajući im pitanja, ne mogu biti baš previše otvorena."

"Ukratko, niko od tih osoba s kojima si razgovarala nije ti ukazao ni na kakav trag neke opasne zavare?"

"Ne, nije."

"Nisam iznenađen. Nisu to učinili, budući da..."

"Znam, Rajče, šta hoćeš da kažeš tim: 'Budući da'. Misliš li da će

ljudi popustiti i odati zaveru pri samo nekoliko ovlašnih pitanja? Ja nisam u položaju da ljude nateram da mi pruže željena obaveštenja. Možeš li zamisliti šta bi tvoj otac rekao kada bih makar samo uznemirila neke od njegovih dragocenih matematičara?"

Dors odjednom, naglo, promeni ton glasa. "Rajče, jesi li u poslednje vreme razgovarao s Amarilom?" upita ona.

"Ne, ne u poslednje vreme. Znaš i sama, nije baš najdruželjubivije stvorenje koje možeš zamisliti. Kad bi iz njega isisala psihoistoriju, sve što bi ostalo bila bi gomilica sasušene kože."

Dors načini grimasu pri pomisli na taj prizor, pa nastavi: "Razgovarala sam s njim dva puta u poslednjih nekoliko dana i delovao mi je nekako skrhan. Ne mislim, pri tom, samo na umor. Zapravo, kao da nije ni svestan sveta oko sebe."

"Da. To baš liči na Juga."

"Ipak, da li ti izgleda gore u poslednje vreme?"

Rajč se malo zamisli. "Moguće je. Stari, znaš. Svi mi... Naravno, osim tebe, mama."

"Želiš li da kažeš, Rajče, da je Jugo prešao graničnu liniju i postao malčice... neuravnotežen?"

"Ko? Jugo? Nema ničeg neuravnoteženog u vezi s njim. Ili u njemu. Samo ga pusti na miru s njegovom psihoistorijom i rado će ostatak života provesti mrmljajući sam sa sobom."

"Ne slažem se. Postoji nešto za šta je zainteresovan - i to veoma zainteresovan. Reč je o nasleđu."

"Kakvom nasleđu?"

"Pomenula sam mu nedavno da bi se tvoj otac mogao jednog dana povući i ispostavilo se da Jugo smatra - bezuslovno - da on treba da ga nasledi."

"Uopšte nisam iznenađen. Pretpostavljam da su svi saglasni da je Jugo tatin prirodni naslednik. Siguran sam da i tata tako misli."

"Ipak, meni se čini da je nekako odviše zapaljiv kada je to u pitanju. Pomislio je u jednom trenutku da sam došla da mu saopštim da je Hari odabrao nekog drugog, umesto njega. Možeš li i zamisliti da bi iko mogao u to poverovati, kada je Hari u pitanju?"

"To jeste iznenađujuće..." Rajč zastade i uputi majci dug, ispitivački pogled. "Mama", upita on, "spremaš li se to da mi kažeš

da bi Jugo mogao biti središte zavere o kojoj mi pričaš? Da namerava da se otrese tate i preuzme njegovo mesto?"

"Misliš li da je to krajnje nemoguće?"

"Da, jeste, mama. Krajnje nemoguće. Ako postoji bilo šta što nije u redu sa Jugom, onda je to njegov prekomeran rad i ništa drugo. Zurenje u one jednačine, ili šta god već da je u pitanju, i to danonoćno, svakog bi na kraju izludilo."

Dors odjednom ustade. "U pravu si."

"Šta sad nije u redu?" upita Rajč pometeno.

"Sve je u redu. U pravu si. U pogledu toga što si upravo rekao. Ukazao si mi na sasvim novi put. Čak, mislim, od ključne važnosti." I okrenuvši se, bez ijedne dalje reči, ona napusti sobu.

24.

"Proveo si četiri dana u galaktičkoj biblioteci", primeti Dors Venabili s neodobravanjem, obraćajući se Hariju Seldonu. "Bez ikakvog dodira s bilo kim, a i opet ti je pošlo za rukom da se izmigoljiš i odeš bez mene."

Muš i žena stajali su zureći jedno u drugo, predstavljeni putem slika na holovizijskim ekranima. Hari se upravo vratio sa puta u Carski sektor, gde je boravio u galaktičkoj biblioteci, i odmah se javio Dors iz svoje kancelarije, da bi je obavestio o tome da je opet na Strilinškom univerzitetu. Čak i tako ljutita, pomisli Seldon, Dors je izgledala privlačno, i on požele da može ispružiti ruku i pomilovati je po obrazu.

"Dors", obrati joj se Hari, stišavajući glas, "nisam tamo išao sam. Sa mnom je pošlo još nekoliko ljudi i, ako za naučnike uopšte postoji neko bezbedno mesto u ovim nemirnim vremenima, onda je to sigurno galaktička biblioteka. I što vreme bude više prolazilo, čini mi se da ću morati sve češće tamo navraćati."

"I nameravaš da odlaziš tamo, prethodno me ne obaveštavajući?"

"Dors, ne mogu da život provodim potčinjen tim tvojim zlokobnim predosećanjima. A ne želim ni da stalno trčkaraš za mnom, uzbunjujući bibliotekare. Nisu oni hunta. Potrebni su mi i ne bih želeo da bez potrebe izazivam njihovo neraspoloženje. Ali slažem se da uzmem - da uzmemo - jedan stančić negde u blizini."

Dors ga pogleda natmureno, odmahnu glavom, a onda iznenada promeni temu. "Da li ti je poznato da sam u poslednje vreme imala dva razgovora sa Jugom?"

"Fino. Milo mi je što si to učinila. Potrebno mu je da s vremena na vreme porazgovara s nekim izvan projekta."

"Da, potrebno mu je, jer nešto nije u redu s njim. Više to nije onaj Jugo koga smo poznavali svih ovih godina. Postao je nekako neodređen, udaljen i, začudo, strastven samo kad je jedna stvar u pitanju, a to je, koliko sam u stanju da procenim, njegova čvrsta odlučnost da te zameni na čelu projekta kada se konačno budeš povukao."

"Prirodno - ako poživi duže od mene."

"Zar ne očekuješ da će te nadživeti?"

"Pa, jeste jedanaest godina mlađi od mene, ali, s obzirom na promenu okolnosti..."

"U stvari, ovog si časa i sam priznao da Jugo ne deluje baš najbolje. Izgleda i ponaša se, uprkos manjem broju godina, kao da je stariji od tebe, a to je, po svemu sudeći, slučaj tek odnedavno. Je li tako?"

"Fizički? Ne, ne verujem. Povremeno odlazi na lekarske preglede. Pri svemu tome, priznajem da deluje nekako iscrpljeno. Pokušavao sam da ga ubedim da ode na nekoliko meseci na odmor - čak, ako to želi, da uzme slobodnu i čitavu godinu. Takođe sam mu preporučio i da ode sa Trantora, naprosto stoga da bi neko vreme bio što dalje od projekta. Ne bi bilo nikakvog problema da se obezbede krediti za njegov boravak na Getorinu - prijatnom svetu za odmor ne mnogo svetlosnih godina odavde."

Dors nestrpljivo zatrese glavom. "I, naravno, odbio je. I ja sam mu predložila da ode na odmor, ali sve u njegovom ponašanju delovalo je kao da ne zna ni šta znači ta reč. Naprosto, neće ni da čuje."

"Pa, šta da radimo?" upita Seldon.

"Možemo malo da razmislimo", odgovori Dors. "Jugo radi na projektu već skoro četvrt veka i činilo se, pri tom, da uopšte ne posustaje; a onda, odjednom, ta slabost. Nije samo starenje u pitanju. Još nema ni pedeset godina."

"Pa, imaš li nešto u vidu?"

"Da. Koliko već ti i Jugo, radeći sa praradijantom, koristite i taj elektrorazbistrivač?"

"Oko dve godine - možda malo duže."

"Pretpostavljam da elektrorazbistrivač koristi svako ko se služi i Praradijanom?"

"Tako je."

"Što znači, uglavnom ti i Jugo?"

"Tako je."

"Ali Jugo i više od tebe?"

"Da. Jugo je sav usredsređen na praradijant i njegove jednačine. Ja, opet, na žalost, moram da znatno više vremena posvećujem

administrativnim poslovima."

"A kakve su posledice korišćenja elektrorazbistrivača po ljudski organizam?"

Seldon je iznenađeno pogleda. "Nikakve, koliko je meni poznato."

"U tom slučaju, Hari, objasni mi nešto. Sa elektrorazbistrivačem radite otprilike dve godine i za to vreme postao si vidljivo umorniji, sve tvrdoglaviji i, pomalo, sve neuravnoteženiji. Zbog čega?"

"Starim, Dors."

"Koješta. Ko ti je ikad rekao da sa šezdesetom dolazi i senilnost? Svoje godine koristiš samo kao poštapalicu i u samoodbranu, a ja želim da sa tim prestaneš. Jugo, opet, premda je mlađi od tebe, znatno je više izložen elektrorazbistrivaču i ishod toga je da je sasvim iscrpljen, bespomoćan i, po mom sudu, osetno neuravnoteženiji od tebe. Istovremeno, postao je gotovo detinjsto napet zbog pitanja nasleđa. Zar ne vidiš ništa posebno u svemu tome?"

"Godine i preterani rad. Očigledno."

"Ne, u pitanju je elektrorazbistrivač. Proizvodi dugoročne posledice na obojicu."

Na trenutak su oboje ćutali. "Ne mogu to osporiti, Dors", progovori najzad Seldon, "ali ne vidim kako bi to bilo moguće. Elektrorazbistrivač je mehanizam koji stvara neuobičajeno elektronsko polje, ali, ipak, reč je o vrsti polja kakvom su ljudska bića sve vreme izložena. Ne mogu da uočim kakve bi ono štetne posledice moglo proizvesti... U svakom slučaju, ne možemo se odreći te spravice. Bez nje, ne vidim kako bismo mogli uspešno nastaviti rad na projektu."

"Sada, Hari, moram nešto zatražiti od tebe, a ti mi moraš udovoljiti. Ne odlazi nikud, osim na posao, a da mi to prethodno ne kažeš i, isto tako, obavesti me ako ćeš činiti nešto izvan svojih uobičajenih poslova. Dogovoreno?"

"Ali, Dors, kako to mogu prihvatiti? To je kao da pokušavaš da me strpaš u ludačku košulju!"

"Samo nakratko. Na nekoliko dana. Jednu nedelju."

"Šta će se to dogoditi za nekoliko dana ili jednu nedelju?"

"Imaj poverenja u mene", odgovori Dors. "Sve će se razjasniti."

25.

Seldon blago kucnu na stari način, poznat samo njima dvojici, i Jugo podiže glavu. "Oh, Hari! Baš lepo što si navratio."

"Trebalo bi da to češće činim. U stara vremena mnogo smo češće bili zajedno. A sada, na stotine ljudi o kojima se valja postarati - ovde, onde, svugde - i, nekako, stalno nam se isprečuju. Jesi li čuo novosti?"

"Kakve novosti?"

"Hunta namerava da uvede porez po glavi stanovnika - jedan jedini i sveobuhvatan. Objaviće to sutra preko trantorvizije. Za sada će važiti samo za Trantor, dok će Spoljnji svetovi ostati izvan toga. Pomalo razočaravajuće. Očekivao sam da će porez odmah biti primenjen na čitavo Carstvo, ali, po svemu sudeći, preračunao sam se u pogledu generalove spremnosti za oprez."

"I sam Trantor biće dovoljan", odvrati Amaril. "Spoljnjim svetovima biće jasno da će veoma brzo i na njih doći red."

"Pa, sada nam samo preostaje da čekamo i vidimo šta će se dogoditi."

"Ono što će se dogoditi jeste da će se dreka odmah dići i da će doći do gužvi, čak i pre nego što porez počne da se primenjuje."

"Jesi li siguran u to?"

Amaril se smesta lati praradijanta i stavi ga u dejsto, uveličavajući odgovarajući deo. "Evo, Hari, uveri se i sam. Ne vidim kako bismo ovo mogli pogrešno protumačiti; reč je o predviđanju utemeljenom na posebnim okolnostima, kakve baš u ovom trenutku imamo. Ako se ne dogodi ono što očekujemo, značiće to da je sve što smo radili na psihoistoriji pogrešno - a ja odbijam da u to poverujem."

"Nastojacu da budem hrabar", odvrati Seldon, smešeći se. "Ali, Jugo, kako se osećaš u poslednje vreme?" dodade on naglo.

"Pa, dobro. Uglavnom dobro... A ti, odmah da te upitam? Čujem neke glasine da razmišljaš o povlačenju. Čak mi je i Dors natuknula nešto o tome."

"Ne obraćaj pažnju na to što ona kaže. U poslednje vreme svašta priča. Uvrtela je sebi u glavu da postoji neka opasnost koja ugrožava

i sam projekat."

"Kakva opasnost?"

"Bolje je i ne pitati je. Krenula je nekim svojim tokom misli i tu čovek, kao i uvek, ne može ništa."

"Vidiš li kolika mi je prednost što sam neoženjen?" upita Amaril. "A kakvi su ti planovi za budućnost, Hari, ako odlučiš da se povučeš?" dodade on tišim glasom.

"Ti ćeš preuzeti stvar", odgovori Seldon. "Kakve bih druge planove mogao imati?"

I Amaril se nasmeši.

26.

U omanjoj prostoriji za sastanke u glavnoj zgradi, Tamvil Eler slušao je Dors Venabili sa sve očitijim izrazom zbunjenosti i ljutnje na licu. "Nemoguće!" konačno provali iz njega.

On protrlja bradu, pa nastavi nešto uzdržanije. "Ne želim da vas uvredim, dr Venabili, ali to što kažete naprosto je smeš... ne može biti istina. Ne postoji ni najmanji razlog da nekome padne na pamet kako ovde, u okrilju projekta, postoji nešto tako ozbiljno da opravda vaše sumnje. Ja bih sigurno znao za to i stoga vas uveravam da nema ničega. Nemojte više razmišljati o tome."

"Ipak je tako", usprotivi se Dors tvrdoglavo, "a očekujem da ću naći i dokaze za to."

"Ne znam, dr Venabili, kako da vam to kažem, a da vas ne uvredim", odgovori Eler, "ali ako je neko dovoljno domišljat ili čvrsto rešen da nešto učini - on, ili ona, naći će dokaze za bilo šta - ili će, u najmanju ruku, smatrati da su to dokazi."

"Mislite li da sam paranoik?"

"Mislim, samo, da ste se u svojoj brizi za maestra - koju, inače, u svakom pogledu cenim i delim - pa, da tako kažemo, malo pregrejali."

Dors začuta i stade razmišljati o Elerovim rečima. "U najmanju ruku, u pravu ste kada kažete da dovoljno domišljata osoba može za sve iznaći dokaz. Na primer, mogla bih i od vas napraviti slučaj."

Eler razrogači oči, zagledavši se u nju istinski zapanjen. "Slučaj, od mene? Veoma bih voleo da čujem kakvu biste to optužnicu mogli podići protiv mene."

"U redu. Evo, odmah. Rođendansko slavlje bila je vaša zamisao, je li tako?"

"Jeste, moja", odgovori Eler, "ali svi su se sa tim odmah složili. Budući da se maestro žalio kako ga godine sve više pritiskaju, bilo je prirodno smisliti tako nešto da mu osokolimo duh."

"Sigurna sam da su i drugi imali to u vidu, ali vi ste bili taj koji je na tome istrajavao, sve dok niste potpalili i samu moju snaju. Potom je ona preuzela stvar na sebe, dok ste je vi, još, ubedili da od svega

načini nešto zaista nesvakidašnje. Je li tako?"

"Ne znam da li sam, u tom smislu, uopšte uticao na nju, ali, čak i ako jesam, šta je loše u tome?"

"Ništa, samo po sebi, ali, pripremajući jednu tako veliku, sveopštu i višednevnu proslavu, niste li onim prilično sumnjičavim i neuravnoteženim ljudima iz hunte zapravo predočavali kolika je Harijeva omiljenost, te da bi im, stoga, mogao biti opasan?"

"Niko ne bi ni za časak poverovao da mi je tako nešto bilo na pameti."

"Samo vam ukazujem na mogućnosti", napomenu Dors. "Prilikom planiranja rođendanske proslave, uporno ste tražili da se prostorije projekta raščiste..."

"Privremeno. I iz očiglednih razloga."

"...i, pored toga, da neko vreme niko u njih ne zalazi. Niko za to vreme, osim Juga Amarila, nije radio na projektu."

"Mislio sam da maestru neće škoditi ako načini predah nekoliko dana pre slavlja. Siguran sam da mi ni vi zbog toga ne možete zameriti."

"Ali to je značilo da biste dobili priliku da se u prostorijama projekta srećete s kim hoćete, bez prisustva ikog drugog, u savršenoj privatnosti. Prostorije projekta su, naravno, potpuno izolovane."

"Jesam boravio u njima, radi dogovora - sa vašom snajmom, sa dobavljačima, isporučiocima i njima sličnima. Bilo je to više nego neophodno. Slažete se?"

"A ako je neko od tih s kojima se pri tom razgovaralio bio pripadnik hunte?"

Eler pogleda Dors kao da ga je u srce pogodila. "Odbijam i da odgovorim na tako nešto, dr Venabili. Za šta me vi smatrate?"

Dors odgovori okolišno. "Otišli ste", nastavi ona, "da se vidite sa dr Seldonom u vezi sa predstojećim sastankom sa generalom i tražili od njega - veoma odlučno - da vi pođete umesto njega i preuzmete na sebe sav mogući rizik. Ishod je, naravno, bio taj da je Dr Seldon odlučno ostao pri tome da pođe on lično - što je, moglo bi se reći, bilo baš ono što ste i hteli da on učini."

Eler se pomalo nervozno nasmeja. "Uz sve poštovanje, doktore,

ovo, ipak, zvuči kao paranoja."

Dors, međutim, ne popusti pritisak. "A potom, posle proslave, vi ste bili taj, je li tako, koji je predložio da jedna naša grupa pođe u Hotel Kupolu?"

"Tako je, i sećam se da ste baš vi rekli da je to dobra zamisao."

"Ali nije li vam naum bio da time kod pripadnika hunte pojačate osećanje nelagodnosti - budući da je reč o još jednom primeru Harijeve omiljenosti? I nije li vam naum bio da me dovedete u iskušenje da provalim u carski kompleks?"

"A da li sam vas mogao sprečiti da to učinite?" odvrati Eler, čija je neverica sve više ustupala mesto besu. "Sami ste o tome odlučili."

Dors ne obrati pažnju na njegove reči. "I, naravno, očekivali ste da bih svojim upadom u carski kompleks mogla pričiniti još više nevolja i time još više okrenuti huntu protiv Harija."

"Ali zbog čega, dr Venabili? Zbog čega bih sve to činio?"

"Pa, moglo bi se reći - da uklonite dr Seldona i da sami stanete na čelo projekta."

"Kako, uopšte, možete i pomisliti tako nešto o meni? Naprosto, ne mogu poverovati da govorite ozbiljno. Činite upravo ono što ste na početku ovog opita rekli da ćete učiniti - pokazati šta sve može učiniti neka dovoljno domišljata osoba da bi iznašla tobožnje dokaze."

"Okrenimo se sada nečem drugom. Rekla sam maločas da ste bili u prilici da koristite ispražnjene prostorije u privatne svrhe i da ste se u njima mogli naći s nekim pripadnikom hunte."

"Da, ali nisam video nikakvog smisla da to čak i osporim."

"Ali neko vas je čuo. Jedna devojčica bila se uvukla u sobu i, sklopčavši se u jednoj fotelji tako da ostane van domašaja vašeg pogleda, čula čitav razgovor."

Eler se namršti. "Šta je čula?"

"Rekla je da su dva čoveka pominjala smrt. Budući da je tek dete, nije bila u stanju da ponovi sve pojedinosti razgovora, ali dve reči urezale su joj se u sećanje: 'limunadna smrt'."

"Pa, eto, sada postaje očigledno da vaša mašta zakoračuje... u ludilo. Šta bi mogla značiti ta 'limunadna smrt' i kakve bi veze mogla imati sa mnom?"

"I moja prva pomisao bila je da te reči shvatim doslovno. Ta devojčica naprosto obožava limunadu i tog pića bilo je na proslavi u izobilju - ali, na svu sreću, niko nije otrovan."

"Hvala vam na bar malo zdravog razuma."

"Ali potom sam shvatila da je devojčica, zapravo, čula nešto drugo, što su njeno nedovoljno vladanje jezikom i ljubav prema napitku preobratili u 'limunadu'."

"I jeste li dokučili o čemu je reč?" podrugnu se Eler.

"Neko vreme činilo mi se da je, zapravo, čula reči: 'smrt uz pomoć laika'."

"Šta to treba da znači?"

"Ubistvo koje bi trebalo da se izvede uz pomoć nekog laika - nematematičara."

Dors zastade i namršti se, stavivši ruku na grudi.

Eler kao da se odjednom zabrinu. "Nešto nije u redu, dr Venabili?"

"Ne, ne, sve je u redu", odgovori Dors, naizgled uzdrmana.

Nekoliko trenutaka nije prozborila ni reči i Eler najzad pročisti grlo. Na licu mu više nije bilo ni traga da ga sve to zabavlja. "Vaše trdnje, dr Venabili, postaju sve smešnije, te, više i ne mareći ako vas povredim, moram vam reći da sam se već umorio. Da okončamo ovaj naš razgovor?"

"Još malo, dr Eler. Reći 'uz pomoć laika', zaista, kako kažete, mogu zvučati smešno. I meni se, konačno, tako čini... Vi ste, ako se ne varam, delom zaslužni za pronalazak elektrorazbistrivača. Je li tako?"

Eler se malo ukruti i u odgovoru mu se javi nedvosmislen prizvuk ponosa. "U celosti zaslužan."

"Ipak, valjda, ne baš u celosti. Koliko mi je poznato, nacrt za njega izradila je Sinda Monej."

"Samo nacrt. Naprosto, sledila je moje zamisli."

"Laik, znači. Elektrorazbistrivač je mehanizam načinjen uz pomoć laika."

"Moram vam reći da ne želim da još jednom čujem taj izraz", napomenu Eler, jedva se uzdržavajući da ne prasne. "Pitam vas još jednom: da okončano ovaj razgovor?"

Dors nastavi, kao da je prečula njegove reči. "Premda joj sada odričete svaku zaslugu, njoj, privatno, odali ste svaku hvalu - pretpostavljam, da bi nastavila s predanim radom. Rekla je da je smatrate veoma zaslužnom i ona vam je na tome veoma zahvalna. Rekla je, čak, da ste spravicu nazvali po njenom i svom imenu, mada joj to nije zvaničan naziv."

"Kakve sve to ima veze?"

"Od kako dr Seldon i dr Amaril rade sa tim elektrorazbistrivačem, stanje obojice na neki način se pogoršalo. Stanje Juga, koji ga više koristi, još je i gore."

"Elektrorazbistrivač ne može, ni na koji način, da na taj način utiče."

Dors stavi ruku na čelo i istog časa se trže. "A sada raspolazete još snažnijim elektrorazbistrivačem koji je u stanju da ubije brzo, umesto da to čini usporeno."

"Potpuna besmislica."

"Porazgovarajmo malo o nazivu te spravice koji, prema rečima žene koja je načinila nacrt, jedini vi koristite. Pretpostavljam da je vaš naziv: Eler-Monejin razbistrivač."

"Ne sećam se da sam ikad upotrebio taj naziv", odvrati Eler nelagodno.

"Ipak, sigurna sam da jeste. A novi, pojačani Eler-Monejin razbistrivač mogao bi biti upotrebljen i da ubije, a da niko za to ne snosi krivicu - naprosto, neprijatna nezgoda koju je izazvao novi i neproveren mehanizam. Bila bi to 'Eler-Monejina smrt', i to je ono što je devojčica protumačila kao 'limunadnu smrt'. *Neprevodiva igra reči. U engleskom originalu: 'Elar-Monay death', što, izgovoreno, zvuči približno kao 'Lemonade death' - prim. prev.*

Dors odjednom kao da onemoća i ruke joj padoše pokraj naslonjače.

"Nije vam dobro, dr Venabili?" upita obzirno Eler.

"Dobro mi je. Pa, jesam li u pravu?"

"Čujte, uopšte nije važno čime ćete zameniti reč 'limunada'. Ko zna šta je ta devojčica zapravo čula? Sve to treba da navede na zaključak o smrtonosnom dejstvu elektrorazbistrivača. Izvedite me pred sud, ili, još bolje, pred skup naučnika i omogućite stručnjacima -

uzmite ih koliko god hoćete - da provere delovanje elektrorazbistrivača, čak i ovog novog, pojačanog modela, na ljudska bića. Siguran sam da će ustanoviti da ne ostavlja ni najmanje posledice."

"Ne verujem", promrmlja Venabili. Ruke je sada držala na čelu, dok su joj oči bile zatvorene. Potom se blago zaljulja.

"Sasvim je jasno da vam nije dobro, dr Venabili", primeti Eler. "Možda to znači da sad ja treba da kažem neku reč. Slažete li se?"

Dors otvori oči i samo se zagleda u njega.

"Vaše ćutanje, dr Venabili, shvatiću kao pristanak. Od kakve bi mi koristi bilo da pokušam da se otarasim dr Seldona i dr Amarila, da bih, potom, zauzeo mesto direktora projekta? Sprečili biste svaki moj pokušaj ubistva, kao što sada mislite da činite. U malo verovatnom slučaju da uspem u takvom naumu i uklonim s puta tu dvojicu velikana, vi biste me posle toga rastrgli u komade. Vi ste krajnje neobična žena - snažna i brza do neverovatnosti - i sve dotle dok ste vi živi, maestro se može smatrati potpuno bezbednim."

"Tako je", složi se Dors, namršteno ga gledajući.

"Rekao sam to i onima iz hunte... A zbog čega i ne bi porazgovarali sa mnom u vezi sa projektom? Veoma se zanimaju za psihoistoriju, baš kao što bi i trebalo da bude. Teško im je bilo da poveruju u ono što sam im rekao o vama - sve do onog vašeg upada u carski kompleks. To ih je, verujte, sasvim ubedilo, te su se složili sa mojim planom."

"Aha", nemoćno prošapta Dors. "Tu smo."

"Rekao sam da elektrorabistrivač ne ostavlja nikakve posledice na ljudska bića. I zaista, ne ostavlja. Amaril i vaš dragi Hari naprosto stare, premda vi odbijate da tu činjenicu prihvatite. I šta? Oni su, naprosto, ljudska bića. Elektromagnetno polje nema nikakve ozbiljnije posledice na organska tkiva. Razume se, ono može imati nezgodne posledice na osetljive elektromagnetske mehanizme, te tako, ako bismo zamislili postojanje nekog čovekolikog bića sazdanog od metala i elektronike, sasvim je moguće da bi ono bilo izloženo ozbiljnim nedaćama. Predanja nam govore o takvim veštačkim ljudskim bićima. Mikogenci su, čak, na njima utemeljili svoju religiju i takva stvorenja nazivaju 'robotima'. Ako takva bića

uopšte postoje, lako je zamisliti da bi bila i snažnija i brža od bilo kog običnog ljudskog stvora, da bi, zapravo, dr Venabili, raspolagala svojstvima kakvima baš vi raspolazete. I takve bi 'robote', odista, mogao zaustaviti, povrediti, čak i uništiti, samo jedan snažan elektrorazbistrivač - onakav kakav imam ovde i kakav, pod smanjenim naponom, radi još otkako smo započeli ovaj naš razgovor. To je razlog, dr Venabili, što se sada loše osećate - prvi put, siguran sam, otkako postojite."

Dors ništa ne reče: samo je zurila u čoveka koji je sedeo preko puta nje. Potom lagano klonu u naslonjaču.

Eler se nasmeši. "Naravno", nastavi on, "pošto se za vas pobrinemo, neće više biti nikakvih problema sa maestrom i Amarilom. U stvari, bez vas, maestro bi istog časa mogao podneti ostavku i nestati, dok je Amaril, po svemu, još samo dete. Po svoj prilici, neće biti potrebno ubiti ni jednog ni drugog. Kako vam se čini, dr Venabili? Konačno ćete ostati bez maske, posle svih ovih godina? Moram priznati da ste veoma dobro skrivali svoju pravu prirodu; gotovo je zapanjujuće da nikome ranije nije pošlo za rukom da otkrije istinu. Ali, s druge strane, ja jesam izvanredan matematičar - sjajan kao čovek koji posmatra, razmišlja i izvodi zaključke. Međutim, čak ni meni ne bi pošlo za rukom da ustanovim o čemu je reč - da nije bilo vaše fanatične posvećenosti maestru i povremenog izliva nadljudskih moći koje, kako se čini, po volji možete ispoljavati - kada god smatrate da je on bio ugrožen.

A sada se oprostite, dr Venabili. Sve što treba da učinim jeste da do kraja povećam napon u elektrorazbistrivaču i vi ćete biti istorija."

Izgledalo je kao da Dors prikuplja snagu i ona lagano ustade iz naslonjače. "Možda sam bolje zaštićena nego što mislite", promrmlja ona i iznenada se baci na Elera.

Eler, razrogačivši oči, kriknu i presamiti se unazad.

Ali Dors je već bila na njemu i ruka joj blesnu poput munje. Nadlanicom zakači Elerov vrat, smrskajući mu vratni pršljen i kičmenu moždinu. Časak potom, matematičar je ležao mrtav na podu.

Dors se s naporom uspravi i otetura prema vratima. Sada je bilo najvažnije pronaći Harija. Morao je da sazna šta se dogodilo.

27.

Seldon se, sav užasnut, diže iz naslonjače. Nikada još nije video Dors takvu, izobličena lica i pogrbljenu, kako se tetura kao da je pijana.

"Dors! Šta se dogodilo? Šta nije u redu?"

On potrča ka njoj i obgrli je oko pasa, a njeno telo nemoćno klону u njegove ruke. On je podiže (bila je teža nego druge žene njenog stasa, ali on toga sada nije bio svestan) i položi je na ležaj.

"Šta se dogodilo?" upita on.

Ona mu sve ispriča, jedva dolazeći do daha, s povremenim prekidama, dok joj je on milovao glavu, pokušavajući da prinudi sebe da poveruje u njene reči.

"Eler je mrtav", reče ona. "Konačno, ubila sam jedno ljudsko biće... Prvi put... Što samo još više otežava stvar."

"Koliko si oštećena, Dors?"

"Prilično. Eler je stavio mehanizam... pod najveći napon... u trenutku kada sam jurnula na njega."

"Mogli bismo te popraviti."

"Kako? Ne postoji niko - ovde na Trantoru - ko bi to umeo. Potreban mi je Denil."

Denil. Demerzel. Na neki način, duboko u sebi, Seldon je to sve vreme znao. Njegov prijatelj - robot - našao mu je zaštitnika - takođe robota - da bi obezbedio utemeljenje psihoistorije, kao i da klice Zadužbina puste koren. Problem je nastao onog trenutka kada se Seldon zaljubio u svog zaštitnika - jednog robota. Sve se uklapalo. Na sve nejasne sumnje i na sva pitanja sada su stizali odgovori. I nekako, ništa više nije bilo važno. Osim, naravno, Dors.

"Ne možemo to dopustiti."

"Moraćemo." Dors zatrepta i pogleda Seldona. "Moraćemo. Pokušala sam da te spasem, ali nisam uspela... Bitno je... ko će dalje bdeti nad tobom?"

Seldon nije mogao da joj jasno vidi lice. Nešto mu je smetalo očima. "Ne brini o meni, Dors. Ti si... Ti si..."

"Ne, već ti, Hari. Reci Maneli... Maneli... da joj sve opraštam. Bila

je bolja od mene. I objasni Vandi. Ti i Rajč... vodite brigu jedan o drugom."

"Ne, ne, ne!" uzviknu Seldon, povijajući se napred-nazad. "Ne smeš to učiniti. Drži se, Dors. Molim te. Molim te, ljubavi."

Dors slabašno zavrte glavom i još se slabašnije nasmeši. "Zbogom, Hari, ljubavi moja. Sećaj se uvek... šta si učinio za mene."

"Ali ništa nisam za tebe učinio!"

"Voleo si me i tvoja ljubav učinila me je - ljudskim bićem."

Oči joj ostadoše otvorene, ali Dors više nije dejstvovala.

Jugo Amaril kao vihor ulete u Seldonovu sobu. "Hari, počinju neredi, čak i brže i žešće nego što smo oč..."

A onda se zagleda u Seldona i Dors. "Šta se dogodilo?" prošapta on.

Seldon podiže oči prema njemu, ispunjen bezumnim očajem. "Neredi!" uzviknu on. "Baš me briga za nered! Briga me, sada, za bilo šta!"

Četvrti deo: VANDA SELDON

SELDON, VANDA. Tokom poslednjih godina svog života, Hari Seldon je postao sasvim vezan (neki, čak, kažu zavisan) za svoju unuku Vandu. Ostavši bez roditelja u ranoj mladosti, Vanda Seldon se sva posvetila projektu psihoistorije svog dede, popunjavajući prazninu koju je za sobom ostavio Jugo Amaril.

Sadržina rada Vande Seldon ostala je najvećim delom obavijena velom tajne, budući da je radila gotovo u potpunoj osami. Jedini koji su imali pristup istraživanjima Vande Seldon bili su sam Hari Seldon i jedan mladi čovek, Stetin Palver (čijem će potomku Primu Palveru, četiri stotine godina kasnije, biti pripisan ponovni procvat Trantora, kada je planeta nikla iz pepela posle Velikog Haranja, 300. godine zadužbinske ere).

Premda je puna mera doprinosa Vande Seldon utemeljivanju Zadužbine ostala nepoznata, van svake je sumnje da je on bio izuzetno velik...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

1.

Hari Seldon ušeta u galaktičku biblioteku (pomalo hramajući, što mu se sve češće dešavalo u poslednje vreme) i uputi se prema nizu skitera, malih vozila koja su posetioce prebacivala duž beskonačnih hodnika ogromnog zdanja.

Zaustavi se, međutim, ugledavši tri čoveka kako sede u jednom od galaktografskih udubljenja, sa galaktografom koji je čitavu Galaksiju prikazivao u trodimenzionoj projekciji, zajedno sa mnoštvom svetova, poput glavica čioda, što su lagano kružili oko njenog jezgra.

Sa mesta na kome je stajao, Seldon je mogao videti graničnu provinciju Anakreon, predstavljenu svetlucavom crvenkastom bojom. Zarubljivala je sam obod Galaksije i zahvatala priličan prostor, ali sa veoma malim brojem zvezda. Anakreon se nije isticao ni svojim bogatstvom ni svojom kulturom; ono po čemu je bio upadljiv, bila je njegova udaljenost od Trantora: deset hiljada parseka.

Podstaknut unutrašnjim porivom, Seldon zauze mesto za kompjuterom smeštenim na jednoj konzoli, u neposrednoj blizini trojice ljudi, i stade nasumce prebirati po njemu, upustivši se u traganje za koje je bio siguran da će, možda, beskonačno potrajati. Instikt mu je govorio da takva snažna zainteresovanost za Anakreon mora da je bila političke naravi - njegov položaj u Galaksiji činio ga je jednim od najmanje sigurnih uporišta sadašnjeg imperijalnog režima. Oči su mu bile prikovane za ekran, ali su mu uši ostale otvorene za razgovor koji se vodio u njegovoj neposrednoj blizini. Čovek baš nije često u prilici da u biblioteci čuje neki politički razgovor. Zapravo, tu ih uopšte nije trebalo ni voditi.

Seldon nije poznavao nijednog od te trojice, što nije bilo sasvim iznenađujuće. Bilo je nekoliko stalnih posetilaca biblioteke i Seldon je većinu znao iz viđenja - sa ponekim od njih je, čak, i razmenio po nekoliko reči - ali biblioteka je bila otvorena za sve građane. Nisu se tražile nikakve posebne kvalifikacije. Bilo je dovoljno ući i koristiti se njenim uslugama. (Samo nakratko, razume se. Samo je nekolicini, poput Seldona, bilo dozvoljeno da u njoj 'postave tezu'. Seldon je

bio jedan od retkih kojima na upotrebu dodeljena posebna privatna odaja, s ključem, zajedno sa neograničenom upotrebom svega čime je biblioteka raspolagala).

Jedan od trojice ljudi (Seldon ga je, iz očevidnog razloga, u sebi nazvao Kljunar) govorio je tihim, užurbanim glasom.

"Odustanimo", reče on. "Odustanimo. Već nas ionako grdno koštaju pokušaji da očuvamo stanje kakvo jeste, pa čak i u tom slučaju biće takvo samo dok su oni tamo. Ne mogu tamo ostati zauvek, a, čim se povuku, stvari će opet postati onakve kakve su i ranije bile."

Seldonu je bilo poznato o čemu razgovaraju. Vest je stigla preko trantorvizije pre samo tri dana: imperijalna vlada odlučila se na demonstraciju sile, kako bi buntovnog guvernera Anakreona privela razumu. Seldonu je njegova psihoistorijska analiza već pokazala da je takav vladin potez sasvim beskoristan, ali od časa kada su se osećanja uspalila, vlada više ništa nije bila spremna da sluša. Seldon se jedva vidljivo, mrgodno nasmeši, slušajući kako Kljunar tvrdi isto ono što je i on sam govorio - a reči mladog čoveka nisu se temeljile ni na kakvom saznanju koje je pružala psihoistorija.

Kljunar nastavi. "Ako Anakreon ostavimo na miru - šta možemo izgubiti? Biće i dalje tamo gde se oduvek nalazio, na samom rubu Carstva. Ne može se, zar ne, tek tako pokrenuti i otići u Andromedu? Prema tome, moraće da i dalje trguje s nama i život će se nastaviti. Kakva je razlika da li priznaju cara ili ne priznaju? Naprosto, nikad nećete biti u stanju da uočite ikakvu razliku."

Odgovori mu drugi čovek, koga je Seldon, iz još očiglednijih razloga, u sebi nazvao Čelavko. "Osim što se čitava ta stvar ne zbiva u praznom prostoru. Ako se Anakreon otcepi, slediće ga i druge granične provincije. I Carstvo će se raspasti."

"Pa šta?" procedi Kljunar vatreno. "Ionako nije više sposobno da dejstvuje. Preveliko je. Neka pusti da se rubne provincije odvoje, a ono, ako je još u stanju, neka se pobrine za sebe. Unutrašnji svetovi mogu na taj način postati samo jači i steći veće izgleda. Nije neophodno da granična područja budu za nas vezana politički; dovoljno je da budu vezana ekonomski."

Sada se oglasi i treći (Rumenko). "Voleo bih da ste u pravu, ali

bojim se, nema ništa od svega toga. Ako granična područja uspostave nezavisnost, prva stvar koju će učiniti biće da povećaju moć na račun svojih suseda. Izbiće sukobi i ratovi na sve strane i svaki od guvernera u potaji će se nadati da će, na kraju, postati car. Biće to kao u ona stara vremena - pre nego što je nastala Kraljevina Trantor - mračno doba koje će, možda, potrajati hiljadama godina."

"Ipak, neće valjda biti baš toliko rđavo", oglasio se ponovo Čelavko. "Moguće je da će se Carstvo raspasti, ali će se i brzo oporaviti - čim ljudi shvate da im raspad donosi osiromašenje i ratove. Osvrnuće se unazad, prema zlatnim danima Carstva, i sve će ponovo biti kako treba. Znači, mi nismo baš varvari. Već ćemo pronaći put."

"Bezuslovno", složi se Kljunar. "Prisetimo se, samo, da se Carstvo tokom istorije suočavalo sa bezbrojnim krizama i da se uvek iznova izvlačilo."

Ali Rumenko samo zavrte glavom. "Ovo nije jedna od tih kriza", reče on. "Ovo je nešto mnogo gore. Carstvo propada već nekoliko pokolenja. Deset huntinih godina uništilo je ekonomiju, a posle pada hunte i uspeća na tron novog cara Carstvo je nastavilo da slabi - do te mere da guverneri graničnih svetova ne moraju više ni prstom da mrdnu: Carstvo će se urušiti pod vlastitom težinom."

"A zakletva odanosti caru..." započe Kljunar.

"Kakva zakletva?" prekide ga Rumenko. "Godinama smo živeli bez cara, posle Kleonog ubistva, i kao da niko za to nije mario. I ovaj sadašnji car obična je marioneta. Ne postoji ništa što bi on mogao učiniti. Ne postoji ništa što bi bilo ko mogao učiniti. Ovo više nije kriza; ovo je kraj."

Ostala dvojica natmureno se zagledaše u Rumenka. "Stvarno u to veruješ?" uzviknu Kljunar. "Stvarno misliš da će carska vlada sedeti skrštenih ruku i dopustiti da sve ode u propast?"

"Da! Ni ona, baš kao ni vas dvojica, ne veruje da će se to dogoditi. Zapravo, sve dok ne bude prekasno."

"A šta bi želeo da urade, čak i kad bi poverovali u to?" upita Čelavko.

Rumenko se zagleda u galaktograf, kao da od njega očekuje odgovor. "Ne znam. Čujte, neće mnogo proći i ja ću umreti; dotle još

neće biti toliko rđavo. Posle toga, kako se stvari budu pogoršavale, ljudi će početi da brinu. Mene tada više neće biti, a ni dobrih starih dana. Možda zauvek. Uzgred budi rečeno, nisam jedini koji tako misli. Da li ste čuli za nekoga po imenu Hari Seldon?"

"Naravno", odgovori Kljunar bez oklevanja. "Bio je prvi ministar pod Kleonom, je li tako?"

"Tako je", odvrati Rumenko. "On vam je neka vrsta naučnika. Čuo sam jedan njegov govor, pre nekoliko meseci. Lepo je bilo saznati da nisam jedini koji misli da će se Carstvo raspasti. Rekao je..."

"Rekao je, je li, da će sve otići u tandariju i da će nastupiti mračno doba?" prekide ga Kljunar.

"Pa, ne baš to", nastavi Rumenko. "On vam je stvarno jedan od onih odmerenih tipova. Rekao je da bi se to moglo dogoditi, ali greši. To će se stvarno dogoditi."

Seldon je dovoljno čuo. On othrama do stola gde su trojica sedela i dotače Rumenka po ramenu.

"Gospodine, mogu li na trenutak da porazgovaram sa vama?"

Zatečen, Rumenko diže pogled i istog časa uzviknu: "Hej! Niste li vi profesor Seldon?"

"Oduvek", odgovori Seldon i pruži mu ličnu karticu. "Želeo bih da se nađemo u mojoj kancelariji, prekosutra u četiri po podne. Možete li?"

"Ne znam. Radim."

"Javite im da ste bolesni, ako ne uzmognete drugačije. Važno je."

"Pa, nisam siguran, gospodine."

"Učinite tako", reče Seldon. "Ako zbog toga budete imali ikakvih problema, pomoći ću vam. U međuvremenu, gospodo, nadam se da vam neće smetati ako na trenutak budem upotrebio galaktograf? Već je prošlo prilično vremena otkako ga nisam koristio."

Sva trojica nemo klimnuše glavama, naizgled zbunjeni što su se našli u prisustvu nekadašnjeg prvog ministra. Jedan po jedan, oni se povukoše, omogućivši Seldonu da se postavi naspram galaktografa.

Seldon dodirnu prstom jedno dugme i crvena boja koja je označavala anakreonsku provinciju istog časa iščeznu. Čitava Galaksija sada se prostirala pred njim, neobeležena, kao svetlucavi magleni klobuk koji je odbleskivao samo u središtu, iza koga se

prostirala galaktička crna rupa.

Seldon pritisnu drugo dugme i galaktička slika osu se bezbrojem žučkastih tačkica. Te tačkice predstavljale su naseljene planete - dvadeset pet miliona svetova. Mogle su se razaznati kao pojedinačne tačkice naspram tanane izmaglice koja je predstavljala obode Galaksije, ali su stajale u sve gušćem rasporedu što su se više bližile središtu. U neposrednoj blizini središta tvorile su, čak, neku vrstu neprekinutog pojasa (koji se, pri dovoljnom uvećanju, ipak mogao rastočiti u pojedinačne tačkice). Samo središte, naravno, ostajalo je belo i neobeležno. Nijedna planeta ne bi mogla opstati u energetskim kovitlacima jezgra.

Seldonu je, razume se, bilo dobro znano da je, uprkos svoj brojnosti žučkastih tačkica, oko samo jedne od svakih deset hiljada zvezda kružila planeta pogodna za život. Ostalo je tako, uprkos neviđenoj sposobnosti čovečanstva da preoblikuje planete i prilagođuje ih ljudskim potrebama. Ni sav napor čovečanstva nije mogao preobratiti većinu planeta u svetove na kojima bi ljudi mogli slobodno koračati - bez upotrebe svemirske odeće.

Seldon ponovo pritisnu dugme i žučkaste tačkice iščezoše, da bi se umesto njih pojavilo jedno tanušno plavkasto područje. Bili su to Trantor i izvestan broj svetova koji su neposredno od njega zavisili. Stojeći kraj središta, onoliko blizu koliko je to uopšte bilo moguće, a ipak na bezbednom rastojanju od njegovog smrtonosnog zagrljaja, to tanušno područje nazivano je 'središtem Galaksije', premda to, u doslovnom smislu reči, nije bilo tačno. Kao i obično, čoveka je zapanjivala tanušnost Trantora, sićušne čestice sred beskrajnog prostranstva Galaksije; pa ipak, na njemu se stekla najveća usredsređenost bogatstva, kulture i moći koju je čovečanstvo ikad upoznao.

I sve to bilo je osuđeno na propast.

Činilo se kao da je trojka u stanju da mu pročita misli ili, bar, da protumači izraz na njegovom sumornom licu.

"Da li će Carstvo stvarno propasti?" upita Čelavko tiho.

Seldon odgovori, još tišim glasom: "Moguće je. Sve se može dogoditi."

On ustade, nasmeši se i udalji. Ali u glavi mu je bučalo: Da! Hoće!
Propašće!

2.

Seldon uzdahnu dok se peo na jedan od skitera što su stajali poređani u obližnjem prostranom udubljenju. Postojali su dani, pre samo nekoliko leta, kada je uživao da žustrim koracima hoda po beskonačnim hodnicima biblioteke, dokazujući sebi da je, uprkos svojim godinama, još u stanju da to čini.

Ali sada, pošto je navršio sedamdesetu, noge su mu naglo popustile i on je morao da se posluži skiterom. Mladi ljudi koristili su skitere sve vreme, budući da nisu marili da hodaju, ali Seldon je to činio jer je morao - a to je predstavljalo značajnu razliku.

Pošto ga je usmerio u željenom pravcu, Seldon dade kontakt i skiter krenu, podigavši se nekoliko centimerata iznad tla. Vozilo se kretalo mirnim, usporenim tokom, glatko i tiho, i Seldon se zavalio u sedište, posmatrajući zidove hodnika, druge skitere i slučajne prolaznike.

Prošao je i kraj nekoliko bibliotekara i, čak i posle svih ovih godina, morao se nasmešiti kada bi ih ugledao. Predstavljali su najstariji esnaf u Carstvu, sa najpoštovanijom tradicijom, i držali su se navika koje su bile znatno primerenije proteklim vekovima, pa i milenijumima.

Odeća im je bila od svile, prljavobele boje, dovoljno prostrana da je više ličila na tuniku; bila je zakopčana oko vrata, odakle se spuštala u dubokim naborima.

Kao i svi drugi svetovi, kada su muškarci bili u pitanju, i Trantor se kolebao između bradatih i glatko izbrijanih lica. Sami žitelji Trantora - odnosno, bar u većini njegovih sektora - bili su glatko izbrijani, i takvi su oduvek i bili, s izuzetkom retkih odstupanja kao što su brkovi kod Dalita, kakve je negovao i Rajč, njegov posinak.

Bibliotekari su, međutim, još odavno ostali pri bradama. Svi bibliotekari nosili su kratko podrezane brade, koje su im zahvatale lice od jednog uha do drugog, ali ostavljajući gornju usnu nepokrivenu. Već na osnovu toga bilo ih je lako prepoznati i glatko izbrijani Seldon ponekad se osećao nelagodno kad bi se našao sa svih strana njima okružen.

U stvari, najosobenije su bile kapice koje su svi nosili (možda, čak, pomisli Seldon, i kad bi pošli na počinak). Četvrtastog oblika, bile su načinjene od somota, iz četiri dela koja su se spajala, pomoću jednog dugmeta, na samom vrhu. Kapice su bile najrazličitijih boja i, po svemu sudeći, svaka je od tih boja imala posebno značenje. Ako je čovek bio bliže upoznat sa njihovim pravilima, mogao je za svakog bibliotekara reći koliko je dugo u službi, koja mu je specijalnost, stepen stručnosti i tako dalje. Međusobno su bili svrstani u čvrstu hijerarhiju. Svaki je bibliotekar, samo bacivši pogled na nečiju kapicu, smesta bio načisto s tim treba li da iskaže poštovanje (i u kojoj meri), ili da očekuje da mu poštovanje bude iskazano (i do koje mere).

Galaktička biblioteka bila je najveće pojedinačno zdanje na Trantoru (možda i u čitavoj Galaksiji), znatno veće i od same carske palate, i nekada se blistala i presijavala, kao da se nadima od vlastite veličine i veličajnosti. Međutim, kao i samo Carstvo, lagano je bleдела i venula. Ličila je sve više na bogatu udovicu koja i dalje nosi dragulje iz mladih dana, ali na telu koje je već smežurano i sasušeno.

Skiter se konačno zaustavi ispred kitnjastog ulaza u prostorije glavnog bibliotekara i Seldon siđe.

Las Zenov se nasmeši, izlazeći u susret Seldonu. "Dobro mi došao, prijatelju", reče on svojim piskavim glasom. (Seldon se povremeno pitao nije li, u mladosti, nastupao kao tenor, ali se nikad nije usudio da ga to upita. Glavni bibliotekar bio je sušta uzvišenost i takvo ga je pitanje moglo uvrediti).

"Pozdravljam te", odvrati Seldon. Zenov je imao sivkastu bradu, većim delom već i sedu, i nosio je snežnobelu kapicu. Seldon je to razumevao bez ikakvog propitivanja. Reč je bila o potpunoj suprotnosti razmetljivosti. Bela boja - nikakva boja - ukazivala je na vrhunski položaj.

Zenov protrlja ruke, vidljivo ushićen. "Pozvao sam te, Hari, jer imam dobre vesti za tebe... Pronašli smo ga!"

"Misliš, Lase..."

"Da, pogodan svet. Želeo si da bude što udaljeniji. Verujem da smo pronašli pravo mesto." Las se gotovo iskezi. "Samo se ti, Hari,

osloni na biblioteku. U stanju smo da svašta pronađemo."

"Nisam, Lase, nikad u to ni sumnjao. Ali pričaj mi o tom svetu."

"Dozvoli mi, ipak, da ti najpre pokažem gde se nalazi." Jedan deo zida smesta kliznu u stranu, svetlo u prostoriji se priguši, a pojavi se trodimenzioni prikaz Galaksije, lagano se obrćući. Crvene linije ponovo ukazaše na položaj Anakreonske provincije; Seldon se gotovo mogao zakleti da je maločašnija predstava s onom trojicom predstavljala tek probu za ovo sada.

A onda se pojavi jedna blistava plava tačkica, na samom najudaljenijem kraju provincije. "Evo ga", reče Zenov. "Idealno mesto. Dovoljno veliko, bogato vodom, sa čistim vazduhom i, razume se, bujnim rastinjem. Mora, takođe, vrve od života. Samo ga treba uzeti. Bez preoblikovanja i podešavanja - odnosno, bar, bez ikakvih prepreka koje se ne bi mogle otkloniti tokom samog naseljavanja."

"Nenaseljen je?" upita Seldon.

"Nema na njemu živog stvora. Ni jednog jedinog ljudskog bića."

"Ali kako - budući da je tako gostoljubiv? S obzirom na to da raspolazete svim pojedinostima o njemu, pretpostavljam da mora da je pomno istražen. Zbog čega nije i kolonizovan?"

"Istražen je, ali samo pomoću sonde bez ljudske posade. A nije kolonizovan - pa, možda zbog toga što je tako daleko od svega. Planeta kruži oko sunca koje je od crne rupe udaljenije od bilo koje zvezde sa planetama - zaista udaljenije. Predaleko, pretpostavljam, da bi iko poželeo da se nastani na njoj, ali, verujem, ne predaleko i za tebe. Uostalom, sam si rekao: 'Što dalje, to bolje'."

"Tako je", odvrati Seldon klimnuvši glavom. "I dalje tako mislim. Ima li neko ime ili samo kataloški broj?"

"Verovao ili ne, ali ima i ime. Oni koji su na njega otposlali sonde nazvali su ga Terminus, što je arhaična reč koja treba da označi 'kraj svega'. Po svemu sudeći, ime sasvim odgovara."

"Da li taj svet čini deo Anakreonske provincije?" upita Seldon.

"Zapravo, ne", odgovori Zenov. "Ako dobro osmotriš crvene linije i crvenkaste senke, uočićeš da plava tačkica - Terminus - leži malo postrance; u stvari, pedeset svetlosnih godina postrance. Terminus ne pripada nikome; ne pripada, zapravo, ni samom Carstvu."

"U tom slučaju si u pravu, Lase. Čini mi se da je to upravo ono što sam tražio."

"Ipak", primeti Zenov zamišljeno, "onog trenutka kada stigneš na Terminus, pretpostavljam da će guverner Anakreona zahtevati da se staviš pod njegovu nadležnost."

"Moguće", odvrati Seldon, "ali s tim ću se pozabaviti kada za to dođe vreme."

Zenov ponovo protrlja ruke. "Kakva sjajna zamisao! Zasnovati tako veliki projekat na potpuno pustom svetu, dalekom i sasvim izdvojenom, tako da iz godine u godinu, i iz decenije u deceniju, bude, u vidu obimne enciklopedije, sakupljano svekoliko ljudsko znanje. Sažetak svega što je sada sadržano u ovoj biblioteci. Samo da sam nešto mlađi, i sam bih se pridružio ekspediciji."

"Mlađi si od mene skoro dvadeset godina", primeti Seldon žalostivo. (Danas su gotovo svi daleko mlađi od mene, pomisli on još žalostivije).

"Ah, da", reče Zenov, "čuo sam da si upravo prevalio sedamdesetu. Nadam se da si uživao i prikladno to proslavio."

Seldon se ukruti. "Ne proslavljam više svoje rođendane."

"Proslavljaš, proslavljaš. Još se sećam onih priča o proslavi tvog šezdesetog rođendana."

Seldona preseče bol, kao da se najveći gubitak što ga je u životu doživeo zbilo koliko juče. "Molim te, ne govorimo o tome", reče on.

"Izvini", složi se Zenov pomalo smeten. "Pa, razgovarajmo o nečem drugom... Ako je Terminus, zaista, svet kakav si tražio, pretpostavljam da ćeš udvostručiti napore na pripremnim radovima na Enciklopediji. Kao što i sam znaš, svi u biblioteci bićemo radi da ti pomognemo u svakom pogledu."

"Poznato mi je to, Lase, i beskrajno sam ti zahvalan. Zaista, imaćemo posla preko glave."

On ustade, i dalje nemoćan da se nasmeši posle silnog bola što ga je u njemu izazvalo podsećanje na rođendansku proslavu od pre deset godina. "Moram krenuti da nastavim s radom", reče on.

I dok je odlazio, kao i uvek, oseti kako ga savest peče zbog obmane kojoj je pribegao. Las Zenov nije imao ni najmanjeg pojma o pravim Seldonovim namerama.

3.

Hari Seldon se obazre po udobnom apartmanu koji mu je tokom nekoliko poslednjih godina u biblioteci služio kao lična radna prostorija. Kao i ostatak biblioteke, i on je odavao blagi utisak propadanja, neku vrstu zamora - nečega što već i predugo traje. Pa ipak, pomisli Seldon, moguće je da sve ostane ovakvo, na istom ovom mestu, možda još stolecima, pa čak, uz neophodne popravke, i milenijumima.

Kako se, uopšte, dogodilo da se nađe ovde?

Još jednom, od samog početka, sećanja na prošlost preplaviše mu um i pred njim se zavrte traka čitavog njegovog života. Bila je to, van svake sumnje, jedna od posledica okolnosti da je stario. Bilo je toliko toga u minulim danima, a gotovo ničega u danima što su dolazili, da mu se um okrenu od blede sutrašnjice ka spokoju onoga što je već ostavio za sobom.

U njegovom slučaju, ipak, postojala je promena. Više od trideset godina psihoistorija se razvijala, moglo bi se reći, pravom uzlaznom linijom - napredak je bio spor, ali postojan. A onda, pre šest godina, sasvim neočekivano, došlo je do naglog zaokreta.

I Seldon je sasvim tačno znao kako se to dogodilo, do kakvog je zbira okolnosti došlo da bi to postalo moguće.

U pitanju je, naravno, bila Vanda, njegova unuka. Seldon zatvori oči i spusti se u naslonjaču, da ponovo prođe prođe kroz zbivanja od pre šest godina.

Dvanaestogodišnja Vanda bila je ucveljena. Njena majka, Manela, dobila je još jednu kćerčicu, Belis, i neko vreme nova beba zaokupljala je svu pažnju.

Njen otac, Rajč, u međuvremenu je završio svoju knjigu o Dalu. Njen delimičan uspeh na trenutak ga je učinio ličnošću o kojoj se govori. Više je puta bio pozivan da govori o temi svoje knjige i on je pozive revnosno prihvatao, jer je sav utonuo u predmet studije. Jednom je, čak, rekao ocu: "Kad im pričam o Dalu, ne moram da prikrivam svoj dalitski način govora. Zapravo, publika to od mene i očekuje."

Neposredan ishod toga bio je da je često bio odsutan od kuće, a i kada nije bio na putu, beba je bila ona kojom se najviše bavio.

A što se Dors tiče, nje više nije bilo; i za Harija ta je rana zauvek ostala otvorena i bolna. Njegov odnos prema svemu tome bio je krajnje neprikladan. Vandin san bio je taj koji je pokrenuo sled stvari što se okončao gubitkom Dors.

Vanda s tim nije imala ništa - i sam Seldon dobro je to znao. Pa ipak, zatekao je sebe kako je izbegava, tako da joj se nije našao pri ruci u trenutku kada je, rođenjem nove bebe, zapala u krizu.

Neutešna, Vanda se okrenula jedinoj osobi koja se, po svemu sudeći, uvek radovala što je vidi, jedinoj osobi na koju je uvek mogla računati. Bio je to Jugo Amaril, Seldonova desna ruka u utemeljivanju psihoistorije i, nesumnjivo, jedini čovek koji je istraživanju posvetio sve svoje vreme i svu svoju pažnju. Hari je imao Dors i Rajča, ali je psihoistorija bila Jugov život; nije imao ni ženu ni decu. Uprkos tome, kada god bi mu Vanda došla, nešto u njemu kazivalo mu je da pred sobom ima dete i u njemu bi se tada, na trenutak i tek maglovito, javio osećaj gubitka koji je mogao ublažiti samo ispoljavanjem ljubavi prema detetu. Naravno, nastojao je da se prema njoj odnosi kao prema odrasloj osobi i Vanda kao da je u tome uživala.

Pre šest godina, dakle, ušetala je u Amarilovu radnu sobu. Jugo je pogleda svojim buljinastim očima i, kao i obično, bio mu je potreban časak ili dva da je prepozna.

"Gle, pa to je moja mala prijateljica Vanda", reče on. "Ali zbog čega si tako tužna? Siguran sam da jedna tako privlačna mlada dama ne bi nikad trebalo da bude tužna."

Vandina donja usna stade podrhtavati. "Niko me više ne voli."

"Hajde, hajde, znaš i sama da to nije istina."

"Svi vole samo novu bebu. Više i ne mare za mene."

"Ja te volim, Vanda."

"Pa, ujka Jugo, onda si ti jedini". I premda se više nije mogla sklupčavati na njegovom krilu, kao kad je bila mlađa, ona mu nasloni glavicu na grudi i zajeca.

Potpuno zbunjen i ne znajući šta mu je činiti, Amaril je samo zagrlj i stade tešiti. "Nemoj plakati. Nemoj plakati." I iz najčistijih

osećanja, i stoga što ničega nije bilo u njegovom vlastitom životu za čim bi plakao, on oseti kako se suze slivaju i niz njegovo lice.

A onda, naglo se povrativši, Amaril upita: "Vanda, da li bi želela da vidiš nešto zaista lepo?"

"Šta?" šmrknu Vanda.

Amaril je u životu znao samo za jednu stvar - i to lepo bila je Vaseljena. "Jesi li ikada videla praradijant?"

"Ne. Šta je to?"

"Nešto što tvoj deda i ja koristimo u radu. Vidiš? Evo, ovo ovde."

On pokaza na tamnu kocku na stolu i Vanda je natmureno pogleda. "Ne izgleda mi nimalo lepa", reče ona.

"Još ne", složi se Amaril. "Ali čekaj da je pokrenem."

Čim je to učinio, soba se zatamni i ispuni svetlucavim tačkicama i iskricama najrazličitijih boja. "Vidiš? A sada ih možemo uvećati, tako da se tačkice preobrazu u matematičke simbole."

I tako i bi. Iskrice kao da ih stadoše zasipati i, lebdeći u vazduhu, pred njima se ukazaše znaci svih vrsta - slova, brojevi, strelice - i, uopšte, oblici kakve Vanda nikad do tada nije videla.

"Zar nije lepo?" upita Amaril.

"Da, lepo je", odgovori Vanda, zagledana u jednačine koje su (premda ona to nije znala) ukazivale na raznovrsje mogućih budućnosti. "Ipak, ne dopada mi se ovaj deo. Mislim da nešto nije u redu s njim." I ona pokaza na jednu blistavu jednačinu sa svoje leve strane.

"Nije u redu? Zbog čega misliš da nije u redu?" upita Amaril namrštivši se.

"Jer... nije lepa. Ja bih učinila da izgleda drugačije."

Amaril pročisti grlo. "Pa, pokušaću da to sredim." I on pristupi bliže jednačini, zagledavši se u nju svojim buljinastim očima.

"Mnogo ti hvala, ujka Jugo, što si mi pokazao te lepe svetiljčice", reče Vanda. "Možda ću jednog dana uspeti da shvatim šta one znače."

"Naravno, naravno", odgovori Amaril. "Nadam se da se osećaš bolje."

"Malčice, hvala ti", odgovori ona, i uputivši mu brz, blistav osmeh, okrenu se i iziđe iz sobe.

Amaril ostade da stoji, osećajući se pomalo povređeno. Nije voleo da se na nešto što praradijant prikazuje stavljaju primedbe - čak ni kada je u pitanju jedna dvanestogodišnja devojčica koja o svemu tome nije imala ni najmanjeg pojma.

Ali dok je tako stajao, ni on sam pojma nije imao da je psihoistorijska revolucija upravo tog trenutka započela.

4.

Tog popodneva Amaril je pošao da potraži Harija Seldona u njegovim radnim prostorijama na Strilinškom univerzitetu. Samo po sebi bilo je to neobično, budući da Amaril gotovo nikad nije napuštao svoje radne prostorije, čak ni da bi porazgovarao sa kolegama u hodniku.

"Hari", odmah s vrata poče Amaril, namršten i očito sav zbunjen. "Dogodilo se nešto krajnje neobično. U stvari, čudno."

Seldon podiže pogled ka Amarilu s izrazom najdubljeg žaljenja. Imao je samo pedeset tri godine, a već je bio sav pogrbljen i ubledeo do providnosti. Kada bi ga naterali, otišao bi do lekara na pregled i ovi bi mu posavetovali da bezuslovno pođe na duže vreme na odmor (neki su, čak, preporučivali i trajno) i da se samo odmara. Jedino je to, govorili su, moglo doprineti da mu se zdravlje poboljša. U suprotnom... Seldon bi, međutim, samo zavrteo glavom. "Odvojite ga od posla i umreće još brže - i nesrećniji. Nemamo nikakvog izbora."

A onda, odjednom, Seldon shvati da, zadubljen u takve misli, nije ni čuo šta mu Amaril govori.

"Izvini, Jugo", reče on. "Malo sam rastresen. Molim te, ponovi."

"Rekoh da se dogodilo nešto krajnje neobično. U stvari, čudno."

"O čemu je reč, Jugo?"

"O Vandii. Došla je da me poseti... veoma nesrećna, veoma uznemirena."

"Zbog čega?"

"Po svemu sudeći, zbog nove bebe."

"Ah, da", reče Seldon, sa uočljivim prizvukom krivice u glasu.

"Tako je rekla i isplakala mi se na ramenu... A i ja sam, Hari, malo otplakao. A onda sam pomislio da ću je razvedriti ako joj pokažem praradijant." Amaril na trenutak zastade, kao da pažljivo bira naredne reči.

"Nastavi, Jugo. Šta se dogodilo?"

"Pa, zagledala se u čitav prizor, a onda sam ja uvećao jedan deo. Sekciju 42R254. Sećaš li je se?"

Seldon se nasmeši. "Ne, Jugo, ne pamtim jednačine tako dobro

kao ti."

"Pa, trebalo bi", odvrati Amaril ozbiljno. "Kako možeš dobro obavljati svoj posao, ako... Ali nije važno. Ono što pokušavam da kažem jeste da je Vanda pokazala na jedan deo te sekcije i rekla da ne valja. Da ne izgleda lepo."

"Pa šta? Svima nama se nešto dopada, a nešto ne dopada."

"Da, naravno, ali posle sam se zamislio i proveo neko vreme nad njom... i Hari, nešto zaista nije u redu s njom. Programiranje je bilo pogrešno i čitava ta oblast, baš ona na koju je Vanda ukazala, nije valjala. I zaista, nije bila lepa."

Seldon se ukruti, mršteći se. "Čekaj, Jugo, dozvoli mi da shvatim. Tek tako, nasumce, ukazala je na jedan deo, rekla da nije u redu i bila je u pravu?"

"Tačno tako. S tim što na to nije ukazala nasumce, već, naizgled, potpuno svesno."

"Ali to je nemoguće."

"Ipak, baš tako se dogodilo. Bio sam prisutan."

"Nisam rekao da se nije dogodilo. Ono što kažem jeste da je u pitanju puka slučajnost."

"Zaista? Misliš li da bi tebi, sa svim tvojim poznavanjem psihoistorije, bilo dovoljno da baciš tek jedan pogled na neki novi niz jednačina i saopštiš da neki njegov deo ne valja?"

"Pa dobro, Jugo", odvrati Seldon, "reci mi, onda, kako se dogodilo da uvećaš baš taj deo jednačina? Šta te je navelo da baš taj deo uvećaš?"

Amaril sleže ramenima. To je, ako već tako želiš, bila puka slučajnost. Naprosto sam se poigravao kontaktnim dugmencetom."

"Ne može to biti slučajnost", promrmlja Seldon. Nekoliko trenutaka ostao je zadubljen u misli, a onda postavi pitanje koje je dalo još veći zamah psihoistorijskog revoluciji što ju je Vanda započela.

"Jugo", upita on, "da li su ti se pre toga, iz bilo kog razloga, te jednačine činile sumnjive? Da li si imao ikakvog razloga da pomisliš da nešto nije u redu s njima?"

Amaril stade prebirati prstima po ešarpi na radnom kombinezonu. Činilo se da je zatečen. "Da, mislim da jesam. Znaš..."

"Misliš da jesi?"

"Ne, jesam. Sećam se da moji prsti, kada sam postavljao tu jednačinu - znaš, reč je o novoj sekciji - kao da su naleteli na neku neispravnost na programeru. Činilo mi se tada, ipak, da je sve u redu, ali sam u sebi, verovatno, nastavio da brinem. Sećam se da sam pomišljao da nešto nije u redu s njom, ali sam imao posla oko drugih stvari, te nisam ništa preduzeo. Ali kada je Vanda ukazala upravo na to mesto, odlučio sam da sve proverim - pretpostavljam da bih, u suprotnom, sve otpisao kao obično dečje mudrovanje."

"I baš si taj deo jednačine, uvećan, pokazao Vandi... Kao da te je sećanje na nju i nesvesno opsedalo."

Amaril sleže ramenima. "Ko to zna?"

"A samo nekoliko trenutaka pre toga, stajali ste jedno drugom u zagrljaju, oboje rasplakani."

Amaril ponovo sleže ramenima, još više pometen.

"Mislim, Jugo, da znam šta se dogodilo", reče Seldon. "Vanda ti je pročitala misli."

Jugo poskoči, kao da ga je neko čušnuo. "Ali to je nemoguće!"

"Poznao sam, jednom, nekog ko je raspolagao sličnim mentalnim moćima", nastavi Seldon, pomislivši, pri tom, tužno na Eta Demerzela, odnosno, što su samo Dors i on znali, Denila. "Samo, ta je osoba bila nešto više nego ljudsko biće. Njena sposobnost da čita misli, da prodre u ljudski um, da nagna ljude da delaju na neki određen način - bila je uistinu mentalna sposobnost. Mislim da, nekako, i Vanda poseduje tu sposobnost."

"Ne mogu da u to poverujem", usprotivi se Amaril tvrdoglavo.

"Ja mogu", odvrati Seldon, "samo ne znam šta da učinim u vezi s tim."

Ipak, nejasno, osećao je da je upravo pokrenut mehanizam psihoistorijske revolucije - ali samo nejasno.

5.

"Tata", reče Rajč pomalo zabrinuto, "izgledaš baš umorno."

"Pa", odvrati Seldon, "tako se i osećam. Ali kako si ti?"

Rajču je sada već bila četrdeset četvrta i kosa mu se počela osipati sedim vlasima, mada su mu brkovi i dalje bili crni, gusti i sasvim dalitski. Seldon pomisli da ih možda boji, ali odluči da ne bi bilo u redu da ga to upita.

"Jesi li, bar na neko vreme, okončao svoje turneje?" upita ga Seldon.

"Samo na neko vreme, ali ne zadugo. Raduje me to što sam ponovo kod kuće i što opet vidim bebu, Manelu, Vandu - i tebe."

"Hvala ti. Ali, Rajče, imam novost za tebe. Moraćeš prekinuti s turnejama. Potreban si mi ovde."

Rajč se namršti. "Zbog čega?" Već u dva navrata bio je poslat na ozbiljne zadatke, ali bilo je to u onim davnim danima joranumovske opasnosti. Koliko mu je bilo poznato, sada je sve bilo mirno, pogotovo posle pada hunte i dolaska na presto jednog bezličnog cara.

"Reč je o Vandii", saopšti mu Seldon.

"Vandii? Šta nije u redu s njom?"

"S njom je sve u redu, ali moraćemo da obavimo detaljnu pretragu njenih gena, kao i tvojih i Manelinih, pa, možda, i bebinih."

"I Belisinih? Šta se to događa?"

Seldon je na trenutak oklevao. "Rajče, poznato ti je da smo tvoja majka i ja oduvek smatrali da ima nečeg veoma privlačnog u tebi, nešto što je uvek izazivalo poverenje i ljubav."

"Poznato mi je da ste tako mislili. Uvek ste mi to pominjali kada ste želeli da obavim nešto što nije bilo lako. Ali da budem iskren, nikad to sam nisam osetio."

"Ipak, osvojio si i mene i... Dors." (S teškoćom je izgovarao čak i njeno ime, premda su već četiri godine protekle otkako je više nije bilo). "Osvojio si, takođe, Rajčel od Vaja. I Jo-Jo Joranuma. A i Manelu. Kako sve to tumačiš?"

"Pameću i šarmom", odgovori Rajč nacerivši se.

"Nije li ti palo na pamet da si... nekako... uticao na njihove - na naše - umove?"

"Ne, nikad mi to nije bilo ni na kraj pameti. Ipak, sada kad si to pomenuo, zvuči mi zaista smešno... Razume se, uz puno poštovanje prema tebi lično."

"A šta ako bih ti rekao da je Vanda pročitala Jugove misli u jednom trenutku krize?"

"Puka slučajnost ili puka uobrazilja - eto šta bih rekao."

"Rajče, poznavao sam, jednom, nekog ko je isto tako lako čitao misli kao što nas dvojica vodimo ovaj razgovor."

"Ko je to bio?"

"Ne mogu da pominjem njegovo ime. Ipak, veruj mi na reč."

"Pa..." započe Rajč sumnjičavo.

"Bio sam u galaktičkoj biblioteci i istraživao te stvari. Naišao sam na jednu zanimljivu priču, staru više od dvadeset hiljada godina, iz onih, dakle, poluzaboravljenih vremena s početka hipersvemirskih letova. Priča govori o jednoj mladoj devojci, ne mnogo starijoj od Vande, koja je bila u stanju da opšti sa čitavom jednom planetom što je kružila oko sunca čije je ime bilo Nemezis."

"Bajka, očigledno."

"Očigledno. I nepotpuna, uzgred budi rečeno. Ali sličnost sa Vandom je zapanjujuća."

"Tata, šta zapravo smeriš?" upita Rajč naglo.

"Ni sam nisam siguran, Rajče. Moram joj ispitati gene i pronaći i druge slične njoj. Pretpostavljam da se neki - ne previše često, samo povremeno - rađaju s takvim mentalnim sposobnostima; međutim, budući da ih one najčešće uvaljuju u nevolje, oni vremenom nauče da ih skrivaju. I pošto odrastu, takva njihova sposobnost, takva njihova nadarenost, ostaje duboko pokopana u njihovom umu - u nekoj vrsti nesvesne borbe za samoodržanje. Siguran sam da širom Carstva, pa, možda, čak i među četrdeset milijardi žitelja Trantora, mora biti još takvih, poput Vande, i ako pronađem gene koje tražim, bio bih u stanju da proverim i one za koje mislim da bi mogli biti takvi."

"I, tata, ako ti pođe za rukom da ih pronađeš, šta nameravaš da uradiš sa njima?"

"Verujem da su baš oni ono što mi je potrebno zarad daljeg razvoja psihoistorije."

"A Vanda je prvi takav slučaj za koji znaš i nameravaš da od nje načiniš psihoistoričara?"

"Možda."

"I da bude kao Jugo? Tata, ne!"

"Zbog čega ne?"

"Zbog toga što želim da odraste kao normalna osoba i da postane normalna žena. Ne želim da je posadiš ispred praradijanta i načiniš od njega živi spomenik psihoistorijske matematike."

"Možda nećemo stići dotle, Rajče", odgovori Seldon, "ali, ipak, moramo pretražiti njene gene. Poznato ti je da se već hiljadama godina javljaju zahtevi da svako ljudske biće dobije svoj genetski karton i samo usled ogromnih troškova to dosad nije bilo učinjeno; međutim, niko ni ne sumnja u punu svrhovitost toga. Siguran sam da i ti uočavaš prednosti. Ako ništa drugo, upoznaćemo se sa Vandinim mogućim podložnostima raznim psihičkim poremećajima. Da smo se ikad upoznali s Amarilovim genima, siguran sam da sada ne bi bio na samrti. Verujem da bar toliko možemo učiniti."

"Pa dobro, tata, ali ne i više od toga. I smem se kladiti da će, što se toga tiče, Manela biti mnogo nepopustljivija od mene."

"U redu, onda", reče Seldon. "I ne zaboravi: nema više turneja. Potreban si mi ovde."

"Videćemo", odgovori Rajč i iziđe.

Seldon ostade da sedi, zbrkanih misli. Eto Demerzel, jedina osoba za koju je znao da može da čita misli, sigurno bi znao šta valja učiniti. I Dors, sa svojim vanljudskim znanjem, takođe bi to znala.

A što se njega tiče, imao je tek nejasnu predstavu o jednoj novoj psihoistoriji - i ništa više od toga.

6.

Nije bilo nimalo lako dobiti potpun Vandim genogram. Pre svega, bilo je veoma malo biofizičara sposobnih da to urade, a i oni su bili prezaposleni.

Seldonu, pored toga, nije bilo nimalo lako da s njima otvoreno porazgovara o onome što mu je bilo potrebno, kako bi pobudio njihovo zanimanje. Bilo je od suštinske važnosti, Seldon je u to bio ubeđen, da prava priroda njegovog zanimanja za Vandine mentalne moći ostane tajna za čitavu Galaksiju.

I ako je još neka teškoća uopšte bila potrebna, bila je tu i činjenica da je čitav postupak bio pakleno skup.

Seldon zavrte glavom i reče Mian Endelecki, biofizičarki s kojom je upravo razgovarao: "Zbog čega je toliko skupo, dr Endelecki? Nisam nikakav stručnjak za to područje, ali koliko mi je poznato, čitav je postupak kompjuterizovan i na osnovu tek nekoliko ćelija tkiva u stanju ste da za nekoliko dana izradite i proučite genetsku strukturu."

"To je tačno. Ali pribaviti molekul dezoksiribonukleinske kiseline koji odgovara milijardama nukleina, sa svim purinima i pirimidinima, predstavlja još ponajmanju teškoću; ponajmanju, profesore Seldon. Tu je potreba da se prouče svi pojedinačno i da se uporede sa nekim standardom.

Prema tome, imajte u vidu, pre svega, da, premda raspolažemo listom genetskih struktura, ona predstavlja tek sićušan deo ogromnog broja genetskih struktura koje uopšte postoje, te da nam, zapravo, nije poznato kakav je neki standardan oblik."

"Zbog čega je lista tako sužena?" upita Seldon.

"Iz više razloga. Na primer, zbog troškova. Veoma je mali broj ljudi spreman da se razbacuje kreditima, sem ako nemaju neki jak razlog da misle kako s njihovom genetskom strukturom nešto nije u redu. Pored toga, ako i nemaju neki jak razlog, nisu baš skloni da se podvrgnu analizi, naprosto iz straha da se ne ustanovi da kod njih nešto nije u redu. Dakle, jeste li sigurni da zaista želite genogram svoje unuke?"

"Da, želim. Od silne je važnosti."

"Zbog čega? Da li pokazuje neke znake metaboličkih poremećaja?"

"Ne, ne pokazuje. Upravo je suprotno - ako mi je poznato šta je suprotno 'poremećaju'. Ali stvarno je po svemu izuzetna i želeo bih da saznam šta je to što je čini izuzetnom."

"Izuzetna? U kom pogledu?"

"Mentalnom, ali teško mi je da zalazim u pojedinosti, budući da ni sam sve ne shvatam. Možda ću to biti u stanju kada budemo raspolagali njenim genogramom."

"Koliko joj je godina?"

"Dvanaest. U stvari, uskoro će napuniti trinaestu."

"U tom slučaju, potrebna mi je saglasnost njenih roditelja."

Seldon pročisti grlo. "S tim će, možda, ići malo poteže. Ja sam joj deda. Da li bi moja saglasnost bila dovoljna?"

"Meni, svakako. Ali reč je o zakonu. Ne bih želela da izgubim dozvolu za rad."

Bilo je, stoga, neophodno da Seldon još jednom porazgovara sa Rajčom. Nije baš bilo lako i uporno je tvrdio kako on i njegova žena, Manela, žele da Vanda živi normalnim životom normalnog deteta. Šta to sad, odjednom, u njenim genima nije bilo u redu? Da li će je smotati, da bi je boli i seckali kao kakvo laboratorijsko zamorče? Želi li to Hari, u svojoj fanatičnoj posvećenosti psihoistoriji, da uvuče Vandu u život koji će se sav sastojati od rada i nimalo od igre, potpuno je odvajajući od drugih mladih ljudi njenog uzrasta? Ali Seldon je bio uporan.

"Imaj poverenja u mene, Rajče. Ne bih učinio ništa što bi Vandu moglo naškoditi. Ali ovo mora biti učinjeno. Moram se upoznati sa njenim genogramom. Ako je onakav kakav podozrevam da jeste, moguće je da se nalazimo na ivici potpuno novog toka psihoistorije, a možda i same Galaksije!"

I tako je Rajč bio ubeđen i, povrh svega, nekako je dobio i Manelin pristanak. I konačno, sve troje pođoše i povedoše Vandu u ordinaciju dr Endelecki.

Mian Endelecki dočeka ih na ulazu. Kosa joj je bila blistavo seda, ali lice joj nije odavalo znake starosti.

Ona pogleda devojčicu, koja se radozno obazre oko sebe, ne odajući ni zebnju ni strah. Potom se okrenu prema troje odraslih, koji su došli kao Vandina pratnja.

"Majka, otac - i deda!" reče ona i nasmeši se. "Jesam li u pravu?"

"Potpuno", odgovori Seldon.

Rajč je izgledao potišteno, dok je Manela, pomalo naduvenog lica i crvenih očiju, delovala krajnje iscrpljeno.

"Vanda", oslovi doktorka devojčicu. "Zoveš se Vanda, je li tako?"

"Da, gospođo", odgovori devojčica jasnim glasom.

"Reći ću ti bez imalo okolišenja šta ćemo ovde raditi. Pretpostavljam da si dešnjakinja?"

"Da, gospođo".

"Vrlo dobro. Ubrizgaću ti u levu podlakticu jedan anestetik. Osetićeš, samo, kao neku hladnoću, ništa više. Potom ću ti oljuštiti malo kože - tek malčice. Nećeš osetiti nikakav bol, neće biti krvi, niti će se išta posle videti. A kada budem završila, staviću malo dezinfektanta. Sve će to potrajati samo nekoliko trenutaka. Slažeš li se?"

"Naravno", odgovori Vanda i ispruži ruku.

Pošto je ovo obavila, dr Endelecki objasni: "Staviću sad to pod mikroskop, odabрати neku zgodnu ćelijicu i uključiti kompjuter za analizu gena. On će ispitati sve nukleotide, do poslednjeg, ali ima ih na milijarde. Potrajaće, stoga, možda i čitav današnji dan. Sve se, naravno, odigrava automatski, te neću sedeti ovde i čekati, a nema nikakve potrebe ni da vi to činite.

Kada najzad genogram bude spreman, još će duže potrajati dok ga ne ispitamo. Ako želite da se sve obavi, do tančina, u tom slučaju može potrajati i nekoliko nedelja. Upravo zbog toga je ovaj postupak toliko skup. Posao je težak, a i dugo traje. Pozvaću vas kada sve bude gotovo." Potom se okrenu, kao da otpušta čitavu porodicu, i zagleda se u blistavu spravu što je stajala na stolu ispred nje.

"Ako naiđete na nešto nesvakidašnje", zatraži Seldon, "molio bih vas da me istog časa izvestite. Mislim, ako odmah naiđete na nešto, nemojte čekati da čitav postupak bude okončan. Nemojte me ostaviti da čekam."

"Izgledi da odmah nešto pronađemo veoma su maleni, ali vam

obećavam, profesore Seldon, da ću vas, ako to budem smatrala za neophodno, smesta izvestiti."

Manela zgrabi Vandu za ruku i pobedonosno je povede ka izlazu, dok ih je Rajč sledio, pomalo nesigurnih nogu. Seldon se zadržao još jedan časak. "Ni sami niste svesni od kolike je ovo važnosti, dr Endelecki", reče on.

Dr Endelecki klimnu glavom. "Šta god, profesore Seldon, bilo u pitanju", odvrati ona, "učiniću sve što je u mojoj moći."

Potom i Seldon iziđe, čvrsto stisnutih usana. Ni sam nije znao zbog čega je pomišljao da će za samo pet minuta imati genogram u ruci i da će, tek što ga pogleda, u sledećih pet minuta imati i odgovor. A sada, evo, trebalo je da možda čeka i nekoliko nedelja, ne znajući kakav će biti ishod.

On zaškruta zubima. Da li će najnovije čedo njegovog uma, Druga Zadužbina, ikada postati stvarnost ili će ostati tek puka opsena, van domašaja zauvek?

7.

Hari Seldon ušeta u ordinaciju dr Endelecki, sve vreme se nervozno osmehujući.

"Rekoste, doktoro, nedelju ili dve dana", primeti on, "a evo, prošao je već čitav mesec."

Dr Endelecki klimnu glavom. "Izvinite, profesore Seldon, ali želeli ste da sve bude potpuno provereno, pa mi to je uzelo vremena."

"Pa?" Prisenak uzburjanosti nije silazio sa Seldonovog lica. "Šta ste pronašli?"

"Otprilike sto neispravnih gena."

"Šta? Neispravnih gena? Govorite li ozbiljno, doktoro?"

"Najozbiljnije. A što da ne? Nema genograma bez bar stotinak neispravnih gena; obično, ima ih i znatno više. Znate, nije tako rđavo kako vam se čini."

"Ne znam... Vi ste stručnjak, doktoro, ne ja."

Dr Endelecki uzdahnu i promeškolji se. "Ne znate ništa o genetici, profesore, je li tako?"

"Ne, ne znam. Čovek ne može sve znati."

"Potpuno ste u pravu. Eto, ja ne znam ništa o toj... Kako je nazivate? Toj vašoj psihoistoriji."

Dr Endelecki sleže ramenima, pa nastavi. "Ako biste želeli da mi je objasnite, morali biste krenuti od samog početka, ali i u tom slučaju, verovatno, ne bih ništa razumela. A sada, što se tiče genetike..."

"Da?"

"Pojava nesavršenog gena obično ne znači ništa. Postoje, naravno, nesavršeni geni - ključni, čak, i do te mere neispravni da mogu izazvati užasne poremećaje. Takvi su, međutim, veoma retki. Većina neispravnih gena, naprosto, ne dejstvuje kako treba: poput, recimo, neizbalansiranih točkova. Vozilo će se i dalje kretati, pomalo se tresti, ali će se ipak kretati."

"Je li to slučaj i sa Vandom?"

"Da. U manjoj ili većoj meri. Najzad, kada bi svi geni bili savršeni, svi bismo mi izgledali potpuno isto - svi bismo se ponašali na

potpuno isti način. Upravo razlike u genima čine ljude različitim."

"Ali zar se stvari ne pogoršavaju sa našim starenjem?"

"Da. Sve se više stvari 'kvari' što više starimo. Primetila sam da hramljete, dok ste ulazili. Zbog čega?"

"Početak išijasa", promrmlja Seldon.

"Jeste li patili od njega čitavog života?"

"Naravno da nisam."

"Pa, eto, neki od vaših gena vremenom su se pogoršali i sada zbog toga hramljete."

"A šta će se, vremenom, dogoditi sa Vandom?"

"Ne znam... Nisam u stanju, profesore, da predvidim budućnost - mislim da je to vaše područje. Ipak, ako bih smela da se upustim u nagađanja, rekla bih da se sa Vandom neće dogoditi ništa neuobičajeno - mislim, u genetskom smislu - osim, naravno, što će ostariti."

"Jeste li sigurni u to?" upita Seldon.

"Moraćete mi verovati na reč. Želeli ste Vandin genogram, preuzimajući rizik da ustanovite nešto što je bolje ne znati. Ipak, mogu vam reći da joj se, po mom mišljenju, ništa strašno neće dogoditi."

"A ti neispravni geni? Da li bismo ih mogli nekako popraviti?"

"Ne... Pre svega, bilo bi to preskupo. Pored toga, svi su izgledi da bi se ponovo poremetili. I treće, ljudi su protiv toga."

"Ali zbog čega?"

"Jer su u načelu protiv nauke. Trebalo bi, profesore, da to znate bolje od ikog drugog. Bojim se da stvari stoje tako da, pogotovo posle Kleonove smrti, misticizam ponovo uzima maha. Ljudi naprosto ne veruju u popravljanje gena naučnim putem. Ljudi radije pristupaju lečenju prepuštajući se rukama nadrilekara ili raznim mambo-džambo postupcima. Iskreno da vam kažem, već mi je veoma teško da valjano obavljam svoj posao. Strašno malo sredstava stoji nam na raspolaganju."

Seldon s razumevanjem klimnu glavom. "Zaista, i odviše dobro shvatam vaš položaj. Psihoistorija pruža objašnjenje za to, ali ni sam nisam bio svestan da se stvari tako brzo pogoršavaju. Bio sam toliko obuzet svojim radom da nisam ni primećivao šta se oko mene

dešava." On uzdahnu. "Već trideset godina posmatram kako se galaktičko carstvo raspada - i sada, kada se taj raspad počeo ubrzavati, ne vidim kako da ga na vreme zaustavimo."

"Stvarno to pokušavate?" Dr Endelecki delovala je vrlo zainteresovano.

"Da, pokušavam."

"Želim vam puno sreće... A što se vašeg išijasa tiče, znate, pre pedeset godina mogli smo ga izlečiti. Na žalost, ne i danas."

"Zbog čega?"

"Pa, opreme koju smo koristili više nema, a ljudi koji su s njom radili okrenuli su se drugim poslovima. I medicina je u padu."

"Kao i sve drugo", promrmlja Seldon. "Ali vratimo se Vandii. Imam utisak da je ona zaista nesvakidašnja mlada devojka, sa mozgom prilično različitim od drugih. Šta vam vaša analiza gena kaže o njenom mozgu?"

Dr Endelecki se zavalio u naslonjaču. "Profesore Seldon, da li vam je uopšte poznato koliko gena učestvuje u radu mozga?"

"Ne, ne znam to."

"Podsećam vas, onda, da je od svih delova ljudskog tela rad mozga najstroženiji. U stvari, koliko nam je poznato, u čitavoj Vaseljeni nema ničeg složenijeg od ljudskog mozga. Stoga, nemojte se iznenaditi ako vam kažem da postoje hiljade gena koji igraju neku ulogu u radu mozga."

"Hiljade?"

"Baš tako. I gotovo je nemoguće sve ih ispitati i ustanoviti postoji li nešto zaista neuobičajeno. Verovaću vam na reč, kada je Vanda u pitanju, da je zaista posredi nešto nesvakidašnje. Ona jeste izuzetna devojčica i, možda, s izuzetnim mozgom, ali u njenim genima nisam našla ništa što bi mi bilo šta reklo o njenom mozgu - izuzev, naravno, da je sasvim normalan."

"Da li biste mogli pronaći i neke druge ljude čiji su geni - oni koji regulišu mentalne procese - slični Vandinim; koji imaju slično moždano tkanje?"

"Veoma sumnjam u to. Čak i ako bi neki drugi mozak bio veoma sličan njenom, i dalje bi se javljale ogromne razlike u genima. Nema nikakve svrhe tragati za sličnostima... Ali, recite mi, profesore, šta

vas to kod Vande navodi na pomisao da joj je mozak izuzetan?"

Seldon zavrte glavom. "Žao mi je. Nisam u mogućnosti da o tome razgovaram."

"U tom slučaju, sigurna sam da ne mogu pronaći ništa što bi vas zanimalo. Ipak, kako ste ustanovili da postoji nešto neuobičajeno u vezi s njenim mozgom - mislim, to o čemu niste u mogućnosti da sa mnom porazgovarate?"

"Slučajno", promrmlja Seldon. "Pukim slučajem."

"U tom slučaju, moraćete se osloniti na to da ćete i do drugih mozgova, poput njenog, takođe doći - pukim slučajem. Ništa drugo ne može se učiniti."

Nekoliko trenutaka vladala je potpuna tišina, a onda Seldon upita: "Znači, nema više ničega što biste mi mogli reći?"

"Bojim se da nema. Osim toga da ću vam poslati račun."

Seldon s naporom ustade. Išijas ga je baš stegao. "Pa, doktoro, hvala vam. Pošaljite mi račun i isplatiću ga."

I Hari Seldon napusti doktorčinu ordinaciju, pitajući se šta bi dalje valjalo da preduzme.

8.

Kao i svi intelektualci, i Hari Seldon je galaktičku biblioteku koristio potpuno slobodno. Najvećim delom se s njom povezivao pomoću kompjutera, ali ju je povremeno i posećivao, mnogo više da bi se malo izmakao pritisku što ga je na njega vršio psihoistorijski projekat nego iz nekog drugog razloga. Pored toga, od pre dve godine, od kako je počeo raditi na zamisli da pronade i druge poput Vande, imao je u biblioteci i svoje privatne radne odaje, tako da je imao brzi pristup čitavoj, ogromnoj bibliotečkoj banci podataka. Čak je u obližnjem sektoru, pod kupolama, iznajmio jedan stančić, tako da je uvek mogao odšetati do biblioteke, kada god, usled sve obimnijih istraživanja, nije bio u mogućnosti da ode do Strilinškog sektora.

Budući, međutim, da mu je plan poprimio nove dimenzije, bilo je neophodno da se nađe sa Lasom Zenovom. Bilo je to po prvi put da se s njim sretne licem u lice.

Nije baš bilo lako upriličiti privatni razgovor sa glavnim bibliotekarom galaktičke biblioteke. Svoj položaj smatrao je izuzetnim i visoko ga je cenio, pa se čak govorilo da je i sam car, ako bi poželeo da se za nešto raspita kod glavnog bibliotekara, morao lično doći i sačekati da na njega dođe red.

Seldon, međutim, nije naišao ni na kakve poteškoće. Zenov ga je dobro poznavao, premda se nikad nisu lično sreli. "Ovo je za mene velika čast, prvi ministre", pozdravi ga on.

Seldon se nasmeši. "Siguran sam da vam je poznato da već šesnaest godina nisam na tom položaju."

"Značaj tog položaja i dalje je vezan za vas. Pored toga, imali ste ogroman udeo u naporima da se oslobodimo surove vladavine hunte - koja je, u više navrata, povredila sveto pravilo potpune eksteritorijalnosti biblioteke."

(Ah, pomisli Seldon, to je, dakle, doprinelo njegovoj spremnosti da ga odmah primi).

"Puke glasine", reče on naglas.

"A sada, recite mi", nastavi Zenov, ne odolevši da ne baci pogled

na vremensku traku na svojoj ruci, "šta mogu da učinim za vas?"

"Glavni bibliotekaru", odgovori Seldon, "došao sam k vama sa molbom kojoj neće biti nimalo lako udovoljiti. Ono što bih želeo, jeste više prostora ovde, u biblioteci. Želeo bih i vašu dozvolu da dovedem ovamo i jedan broj svojih saradnika. I najzad, saglasnost da otpočnem rad na jednom dugom i razrađenom programu od najveće važnosti."

Lice Lasa Zenova poprimi izraz neraspoloženja. "Tražite poprilično, profesore. Možete li mi objasniti u čemu je tolika važnost tog vašeg programa?"

"Mogu. Carstvo se nalazi u stanju ubrzanog raspadanja."

Nastade duga tišina. "Čuo sam za vaša istraživanja na području psihoistorije", reče najzad Zenov. "Rekli su mi da ta vaša nova nauka nosi u sebi obećanje da će pomoću nje biti moguće predvideti budućnost. Da li to i ovom prilikom govorite o psihoistorijskim predskazanjima?"

"Ne. U svojim psihoistorijskim istraživanjima još nisam dospeo do te tačke da bih sa potpunom pouzdanošću mogao predvideti budućnost. Ali psihoistorija vam nije ni potrebna da bi vam bilo jasno da se Carstvo raspada. Imate za to obilje dokaza."

Zenov uzdahnu. "Moj posao ovde, profesore Seldon, čitavog me obuzima. Pravo sam dete kada je reč o političkim i društvenim pitanjima."

"Možete, ako želite, proveriti informacije sadržane i u samoj biblioteci. Evo, obazrite se samo po ovoj prostoriji - puna je, kao nar semenki, svih mogućih informacija o svemu što se tiče galaktičkog carstva."

"Bojim se da sam poslednji koji bi bio u stanju da drži korak sa svima njima", odvrati Zenov, setno se nasmešivši. "Poznata vam je, sigurno, ona stara poslovice: 'Dete obućara poslednje dobija cipele'. Ipak, meni se čini da je Carstvo ponovo vaspostavljeno. Opet imamo cara."

"Samo po imenu, glavni bibliotekaru. U većini najudaljenijih provincija carevo se ime tek samo povremeno, ritualno pominje, ali on nema ni najmanjeg uticaja na njihove postupke. U rukama Spoljnjih svetova su svi njihovi programi i, što je još važnije, i njihove

oružane snage - koje su se u potpunosti izmakle carskoj vlasti. Ako bi car preduzeo da svoj svoj autoritet nametne bilo gde izvan Unutrašnjih svetova, jednostavno bi doživeo krah. Podozrevam da, u najboljem slučaju, neće proći ni dvadeset godina, a Spoljnji svetovi proglašiće svoju nezavisnost."

Zenov ponovo uzdahnu. "Ako ste u pravu, to znači da živimo u najgorim danima koje je Carstvo ikad videlo. Ali kakve to veze ima sa vašom željom da dobijete više radnog prostora ovde u biblioteci, za sebe i svoje pomoćnike?"

"Ako se Carstvo raspadne, moguće je da ni sama galaktička biblioteka ne izbegne sveopšte razaranje."

"Ipak, moraće ga izbeći", primeti Zenov ozbiljno. "Bilo je i ranije loših vremena, ali bi uvek preovladalo saznanje da galaktička biblioteka na Trantoru, kao mesto gde je smešteno svekoliko ljudsko znanje, mora ostati neoštećena. Tako će biti i u buduće."

"Moguće je i da ne bude. Sami maločas rekoste da je hunta u više navrata povredila njenu eksteritorijalnost."

"Ipak, nije to bilo ništa ozbiljno."

"Moguće je da sledećom prilikom bude znatno ozbiljnije, a mi, zaista, ne možemo dopustiti da se bilo šta dogodi ovom ogromnom spremištu ljudskog znanja."

"Kako će vaše duže bavljenje ovde to sprečiti?"

"I neće. Ali program koji imam na umu - hoće. Želim da stvorim jednu veliku enciklopediju u kojoj će se naći sva znanja neophodna čovečanstvu da se, ako se dogodi najgore, ponovo uzdigne - nešto, eto, ako baš hoćete, kao Enciklopedija Galaktika. Nije nam neophodno sve što ova biblioteka sadrži. Dosta toga ovde je bezvredno. Provincijske biblioteke, razasute širom Galaksije, moguće je da i same budu uništene; a ako to i ne bude slučaj, pomoću kompjuterske veze sa galaktičkom bibliotekom mogu se ionako dobiti samo podaci od krajnje lokalnog značaja. Prema tome, ono što nameravam da ostvarim jeste nešto sasvim nezavisno - nešto što bi, u najsazetijem mogućem obliku, sadržalo najsuštniskije informacije koje su čovečanstvu potrebne."

"A ako i to bude uništeno?"

"Nadam se da neće biti. Namera mi je da pronađem neki svet

daleko na rubu Galaksije, svet na koji bi moji enciklopedisti mogli otići i gde bi se u miru mogli posvetiti svom poslu. Ipak, dok takav svet ne pronađem, želeo bih da jezgro jedne grupe počne da radi već ovde, u biblioteci, da istraže sve čime ona raspolaže i odluče šta će biti potrebno za naš program."

Zenov se blede osmehnu. "Shvatam šta imate u vidu, profesore Seldon, ali se bojim da to neće biti moguće izvesti."

"Zbog čega ne bi bilo moguće, glavni bibliotekaru?"

"Zbog toga što, premda jesam glavni bibliotekar, nisam i apsolutni vladar ovde. Imamo ovde prilično brojno Veće - neku vrstu izvršne vlasti - i, molim vas, ne smete biti uvereni da bih bez velikih poteškoća mogao progurati vaš program Enciklopedije Galaktike."

"Zapanjen sam."

"Bez razloga. Nisam baš omiljen kao glavni bibliotekar. Veće se već nekoliko godina zalaže za još veća ograničenja pristupa bibliotečkim fondovima. Odupirao sam se koliko sam god mogao. Žuč su prolili već i zbog toga što sam vam odobrio korišćenje vaše male radne prostorije ovde."

"Ograničenje pristupa bibliotečkim fondovima?"

"Tačno tako. Zamisao je da se svako kome je neka informacija potrebna mora obratiti bibliotekaru i tek će je on moći staviti na raspolaganje. Veće ne želi da građani zalaze u biblioteku po svojoj volji i sami vrše pretragu kompjuterima. Tvrdi se da su troškovi koji podrazumevaju održavanje kompjutera i ostale bibliotečke opreme postali već ozbiljan problem."

"Ali to je nezamislivo! Tradicija dostupnosti biblioteke svim građanima održava se već milenijumima."

"To jeste tačno, ali poslednjih godina sredstva koja se dodeljuju biblioteci ozbiljno su smanjena i mi naprosto više ne raspolažemo novcem kao nekada. Postaje sve teže održavati našu opremu da bismo udovoljili svim potrebama."

Seldon protrlja bradu. "Ali ako vam se sredstva smanjuju, pretpostavljam da ste prinuđeni i da smanjujete plate, pa čak i da otpuštate ljude - odnosno, u najmanju ruku, da ne primete nove."

"Potpuno ste u pravu."

"U tom slučaju, kako zamišljate da dodatno opteretite poslom sve

manji broj osoblja, tražeći od svojih ljudi da sami pribavljaju informacije koje se od njih budu tražile?"

"Zamisao je da ne stavljamo na raspolaganje sve informacije koje se od nas budu tražile, već samo one koje mi sami budemo smatrali važnim."

"Znači, ne samo da biblioteka ne bi bila sasvim otvorena, već bi bila i ograničavajuća u svojim uslugama?"

"Bojim se da je tako."

"Narosto da ne poverujem da bi se ijedan bibliotekar s tim mogao složiti."

"Onda, profesore Seldon, ne poznajete Genara Mamerija." Pošto ga Seldon samo upitno pogleda, Zenov nastavi. "Pitate se ko je on? Pa, eto, on stoji na čelu onog dela Veća koji želi da zatvori biblioteku. Sve veći broj članova Veća prelazi na njegovu stranu. Ako vama i vašoj grupi dopustim da dođete ovamo i započnete sa samostalnim radom, sasvim je moguće da izvestan broj članova Veća, koji ne moraju neminovno biti na Mamerijevoj strani, ali koji su odlučno protiv toga da se iko, osim bibliotekara, može slobodno kretati po bibliotečkim fondovima, glasa zajedno s njim. U tom slučaju, bio bih prinuđen da podnesem ostavku."

"Vidite", reče Seldon s udvostručenom odlučnošću, "sve to u vezi sa mogućim zatvaranjem biblioteke, sa umanjenom dostupnošću njenih fondova, uskraćivanjem informacija - pa i zavrtnjem slavina kada su sredstva u pitanju - sve to je, takođe, znak raspadanja Carstva. Ne mislite li i vi tako?"

"Ako stvari posmatrate na taj način, sasvim je moguće da ste u pravu."

"U tom slučaju, dopustite mi da porazgovaram sa Većem. Dopustite mi da pokušam da im objasnim šta nam budućnost stavlja u izgled i šta želim da učinim. Možda će mi poći za rukom da ih ubedim, kao što sam, nadam se, vas ubedio."

Zenov se na trenutak zamisli. "Spreman sam da vam to omogućim, ali morate unapred biti svesni toga da vam naum možda neće uspeti."

"Moraću da preduzmem taj rizik. Molim vas, učinite sve što smatrate da treba učiniti i obavestite me gde i kada mogu izići pred

Veće."

I Seldon ostavi Zenova, osećajući se nelagodno. Sve što je rekao Zenovu bilo je tačno - ali i krajnje bezvredno. Pravi razlog zbog koga je želeo da se koristi bibliotekom zadržao je za sebe.

Delom je to bilo i zbog toga što je i sam tek nejasno osećao čemu bi biblioteka trebalo da mu posluži.

9.

Hari Seldon sedeo je na ivici Amarilove postelje, pun strpljenja i istovremeno ispunjen tugom. Jugo se nalazio na kraju snaga. Lekari mu više nisu mogli pomoći, čak i da je pristao da prihvati njihovu pomoć - koju je on, naravno, odbio.

Bila mu je tek pedeset peta. Sam Seldon imao je već šezdeset šest godina i još se sasvim dobro držao, uprkos napadima kostobolje - odnosno, čega god da je bilo u pitanju - koji su ga povremeno ozbiljno slabili.

Amaril otvori oči. "Još si tu, Hari?"

Seldon potvrdno klimnu glavom. "Neću te ostavljati."

"Sve dok ne umrem?"

"Da". A onda, odjednom, oseti žestok udar bola. "Zbog čega si to učinio, Jugo?" upita on. "Da si živeo razborito, mogao si poživeti još najmanje dvadeset ili trideset godina."

Amaril se bledo nasmeši. "Živeo razborito? Misliš, povremeno uzimao predah? Odlazio na odmor? Prepuštao se koještarijama?"

"Da. Da."

"Pa bi ti ili jedva čekao da se vratim ili bih ja naučio da uživam u dokolici, te, na taj način, tokom tih dvadeset ili tideset godina o kojima govoriš, baš ništa više ne bih postigao. Pogledaj samo sebe samog."

"Šta nije u redu sa mnom?"

"Deset godina si, pod Kleonom, proveo kao prvi ministar. Koliko si tada vremena posvećivao svom radu?"

"Pa, sve u svemu, otprilike četvrtinu vremena posvećivao sam psihoistoriji", odgovori Seldon blago.

"Preteruješ. Da nije bilo mene da se satirem od posla, napredak psihoistorije bio bi sasvim zaustavljen."

Seldon klimnu glavom. "U pravu si, Jugo. Najiskrenije sam ti zahvalan na tome."

"A i pre i posle, kada si bar polovinu svog vremena trošio na administrativne poslove, ko je... stvarno... radio? A?"

"Ti, Jugo".

"Naravno." On ponovo zatvori oči.

"Pa ipak, oduvek si želeo da preuzmeš od mene te iste administrativne poslove, u slučaju da me nadživiš."

"Ne! Želeo sam samo da naš projekat usmerim u pravcu u kome je trebalo da bude usmeren... Sve administrativne poslove preneo bih na druge."

Amarilovo disanje sve je više postajalo nalik na krkljanje, a onda, odjednom, on se promeškolji i otvori oči, zagledavši se u Harija. "Šta će biti sa psihoistorijom kada mene više ne bude bilo?" upita on. "Jesi li razmišljao o tome?"

"Jesam, razmišljao sam. I upravo sam želeo da o tome s tobom porazgovaram. Nadam se, Jugo, da će ti se dopasti to što imam da ti kažem. Mislim da smo pred revolucionarnim promenama u psihoistoriji."

Amaril se blago namršti. "Kako to misliš? Ne dopada mi se kako to zvuči."

"Slušaj. Bila je to tvoja zamisao. Pre više godine, rekao si mi da treba osnovati dve Zadužbine. Odvojene - potpuno izdvojene i bezbedne - i uređene tako da posluže kao jezgra konačnog uspostavljanja Drugog galaktičkog carstva. Sećaš se? Bila je to tvoja zamisao."

"Psihoistorijske jednačine..."

"Znam. Ukazivale su na to. Jugo, ovog časa veoma mnogo radim na tome. Pošlo mi je za rukom da se izborim za radni prostor u galaktičkoj biblioteci..."

"U galaktičkoj biblioteci?" Amaril se još više namršti. "Ne dopadaju mi se. Gomila samozadovoljnih budala."

"Jugo, glavni bibliotekar, Las Zenov, nije tako loš."

"Da li si se ikad sreo sa bibliotekarom Genarom Mamerijem?"

"Ne, ali sam čuo za njega."

"Beda od čoveka. Posvađali smo se jednom prilikom, kada me je optužio da nešto nisam vratio na mesto. Pošto uopšte nije bio u pravu, Hari, veoma sam se uzбудio i odjednom sam se našao natrag na Dalu... Moram ti reći nešto o dalitskoj kulturi, Hari: to ti je prava kloaka svakovrsnih uvreda. Bacio sam mu neke od njih u lice i rekao mu da staje na put psihoistoriji i da će biti zabeležen u istoriji kao

zlodejnik. I nisam rekao samo 'zlodejnik'. Amaril slabašno zagrgolji. "Ostavio sam ga bez reči."

I tog časa Seldon shvati odakle potiče Mamerijevo neraspoloženje prema uljezima i, najverovatnije, i prema samoj psihoistoriji - bar delom, u najmanju ruku. Ali ništa ne reče.

"Stvar je u tome, Jugo, što si želeo da uspostavimo dve Zadužbine, tako da ako jedna propadne, druga može nastaviti. Ali krećemo i dalje od toga."

"U kom smislu?"

"Sećaš li se da je Vanda, pre dve godine, bila u stanju da ti čita misli i da otkrije da nešto nije u redu s jednim delom jednačina u praradijantu?"

"Da, naravno."

"Pa, pronaći ćemo još takvih poput Vande. Na jednoj od naših dveju Zadužbini smestićemo naučnike egzaktnih opredeljenja, koji će se starati o očuvanju svih dostignuća čovečanstva i poslužiti kao jezgro vaspostavljanja galaktičkog carstva. Drugu Zadužbinu, pak, činiće samo psihoistoričari - mentalisti, kadri da prodru u ljudski um - sa sposobnošću da udruženim mentalnim snagama rade na daljem razvoju psihoistorije i da je na taj način unapređuju znatno brže no što bi to ijedan pojedinačni um bio u stanju. Vidiš, služice istovremeno kao grupa koja će, kako vreme prolazi, vršiti tanana podešavanja. Sve vreme u pozadini, pažljivo bdijući. Oni će predstavljati čuvare Drugog galaktičkog carstva."

"Divno!" reče Amaril slabašnim glasom. "Divno! Zar i sam ne vidiš da sam odabrao pravi trenutak da umrem? Za mene više nema nikakvog posla."

"Ne govori tako, Jugo."

"Ne naduvavaj stvari, Hari. Preumoran sam da bih još išta mogao učiniti. Hvala ti... Hvala ti... što si mi rekao..." Glas mu još više oslabi. "Što si mi rekao za tu revoluciju. Tako sam srećan... srećan... sre..."

Bile su to poslednje Amarilove reči.

Seldon se naže nad postelju. Suze mu potekoše i stadoše mu se slivati niz obraze.

Još jedan stari prijatelj je otišao. Demerzel, Kleon, Dors i sada Jugo... ostavljajući ga sve praznijim i samotnijim što je više stario.

A ipak, revolucija koja je doprinela da Amaril umre srećan možda se nikad neće zbiti. Da li će mu poći za rukom da sebi obezbedi korišćenje galaktičke biblioteke? Da li će uspeti da pronađe još nekog poput Vande? I što je najvažnije, koliko će mu za to biti potrebno vremena?

Seldonu je već bila šezdeset šesta. Da je, samo, ova revolucija mogla započeti kad je imao trideset dve godine i kada je prispeo na Trantor.

Sada je možda već suviše kasno.

10.

Genaro Mameri ostavio ga je da čeka. Bila je to proračunata neuljudnost, čak bezobrazluk, ali Hari Seldon ostao je miran.

Na kraju krajeva, Seldonu je Mameri bio preko potreban - a koga je moliti nije ga ljutiti. Mameri bi, zapravo, bio oduševljen kad bi se Seldon razgnevio.

I tako je Seldon prigušio neraspoloženje, iščekujući da se Mameri konačno pojavi. Seldon ga je već video - ali samo iz daljine. Ovo je trebalo da bude prvi put da se nađu nasamo.

Mameri je bio onizak i dežmekast, okrugla lica i sa kratkom, crnom bradicom. Na lice je stavio osmeh, ali je Seldonu bilo jasno da mu taj osmeh baš ništa ne znači. Ispod osmeha nazirali su mu se požuteli zubi, a i Mamerijeva neizbežna kapica bila je takođe žute boje, sa smeđom linijom koja se poput zmije uvijala oko nje.

Seldon odjednom oseti kako ga spopada muka. Osećao je da mu se Mameri ne bi dopao, čak i ako za to ne bi imao nikakvog razloga.

Mameri mu se obrati bez ikakvog uvoda. "Pa, profesore, šta mogu da učinim za vas?" Pri tom pogleda na merač vremena na zidu, ni ne pomišljajući da se izvini zbog zakašnjenja.

"Želeo sam da vas zamolim, gospodine", odgovori Seldon, "da prestanete da se opirete mom ostanku ovde, u biblioteci."

Mameri raširi ruke. "Ovde ste već dve godine. O kakvom to opiranju govorite?"

"Do sada onaj deo Veća koji predstavljate vi i oni što dele vaša uverenja nije bio u mogućnosti da nadglasa glavnog bibliotekara, ali idućeg meseca održaće se novi sastanak i Las Zenov pomenuo mi je da nije siguran kakav će biti ishod."

Mameri sleže ramenima. "Ni ja nisam siguran. Dozvola koju imate - da je tako nazovemo - moguće je da će biti i produžena."

"Ipak, bibliotekaru Mameri, potrebno mi je i nešto više od toga. Želeo bih da dovedem ovamo i neke od svojih saradnika. Projekat na kome radim - pripreme za ono iz čega bi trebalo da proistekne jedna sasvim posebna vrsta enciklopedije - nije nešto što bih mogao izvesti potpuno sam."

"Vaši saradnici mogu raditi gde god požele. Trantor je velik svet."

"Ipak, moramo raditi u biblioteci. Ja sam vam, gospodine, već star čovek i moram žuriti."

"A ko može odoleti proticanju vremena? Ne verujem da će vam Veće dozvoliti da dovedete ovamo svoje saradnike. U svakom slučaju, profesore, biće veoma gusto."

(Da, biće, pomisli Seldon, ali ništa ne reče).

"Do sada", nastavi Mameri, "nisam bio u mogućnosti da vas odstranim odavde. Ne, bar, do sada. Međutim, nastaviću da nastojim da sprečim pristup vašim saradnicima."

Seldon shvati da se vrti u mestu, te odluči da bude za mrvicu otvoreniji. "Bibliotekaru Mameri", reče on, "siguran sam vaša odbojnost prema meni nije lične prirode. Uveren sam, takođe, da vam je poznata puna važnost onoga na čemu radim."

"Mislite na psihoistoriju? Znam, radite na njoj već više od trideset godina. I je li nešto od svega ispalo?"

"U tome i jeste stvar. Svi su izgledi da smo upravo na tragu nečega."

"Pa, u tom slučaju, što ne nastavite s radom na Strilinškom univerzitetu? Zbog čega to mora biti baš galaktička biblioteka?"

"Bibliotekaru Mameri, molim vas da me saslušate. Ono što nameravate jeste da zatvorite biblioteku za javno korišćenje. Da pokopate jednu veoma dugu tradiciju. Imate li, zaista, srca da to učinite?"

"Nije srce u pitanju već sredstva kojima raspolažemo. Siguran sam da se glavni bibliotekar lepo isplakao na vašem ramenu, pričajući vam o našim nevoljama. Sredstva koja nam pristižu sve su manja, naše plate sve više padaju, sve češće smo u manjku i u pogledu mogućnosti da održavamo opremu i samo ovo zdanje. I šta nam valja preduzeti? Morali smo smanjiti naše usluge i sasvim je sigurno da nismo u stanju da vama i vašim saradnicima pružimo mogućnost da ovde koristite prostor i opremu."

"Da li je i car upoznat sa svim tim?"

"Hajdete, profesore, nemojte se zanositi. Nije li istina da vam i sama ta vaša psihoistorija kaže da se stanje Carstva sve više pogoršava? Čuo sam, čak, da vas nazivaju 'Gavran Seldon' - pri

čemu, rekao bih, 'gavran' treba da znači neku mitsku pticu zloslutnicu ili rđavo predskazanje."

"Istina je da živimo u rđavim vremenima."

"Zar mislite da se ta rđava vremena ne dotiču i biblioteke? Profesore, ova biblioteka predstavlja moj život i ja želim da se ona održi, ali u tome nećemo uspeti ako ne nađemo način da to učinimo i sa smanjenim sredstvima... A vi sad dolazite ovamo sa pričom o otvorenoj biblioteci, od čega bi ponajpre vi trebalo da imate koristi. Neće ići, profesore. Naprosto, neće ići."

"Šta ako vam ja obezbedim kredite?" upita Seldon, počevši već da očajava.

"Stvarno? A kako?"

"Šta ako porazgovaram sa carem? Nekada sam bio prvi ministar. Prihvatiće da me primi i da me sasluša."

"I očekujete da vam on pribavi sredstva?" Mameri se nasmeja.

"Ako uspem, ako vam pribavim sredstva, da li ćete mi dozvoliti da dovedem svoje pomoćnike?"

"Najpre obezbedite sredstva", odgovori Mameri, "pa ćemo videti. Ali ne verujem da će vam to poći za rukom."

Izgledao je toliko siguran u svoje reči, da se Seldon upita koliko se već puta, i uzalud, galaktička biblioteka istim povodom obraćala caru.

I da li će njegov pokušaj biti išta uspešniji.

11.

Car Agis XIV nije baš, u doslovnom smislu reči, imao pravo na to ime. Posvojio ga je kada je nasledio presto, sa namerom da se veže za Agisove, dinastiju koja je vladala dve hiljade godina ranije. Većina među njima bili su uspešni vladari - posebno Agis VI koji se na prestolu zadržao četrdeset dve godine, obezbeđujući red i napredak Carstva čvrstom, ali ne i tiranskom rukom.

Agis XIV, međutim, nije bio nimalo nalik na nekadašnje Agise - ako su holografski zapisi od ikakve vrednosti. S druge strane, opet, istini za volju, Agis XIV nije ličio ni na svoj zvanični hologram, kakvim se prikazivao javnosti.

Doduše, pomisli Hari Seldon sa prislenkom nostalgije, Kleon I je, uprkos svim svojim slabostima i nedostacima, sasvim sigurno imao carski lik i držanje.

Agis XIV bio je lišen i jednog i drugog. Seldon se još nikad do tada nije susreo s njim i nekoliko holograma koje je bio u prilici da vidi nije ga nimalo verno predstavljalo. Carski holografičar, pomisli Seldon ironično, bio je zaista vešt i veoma je dobro obavio svoj posao.

Agis XIV bio je onizak, bezizrazna lica i pomalo buljavih očiju koje se baš nisu iskrile bistrinom. Jedino što ga je preporučivalo za presto bilo je njegovo dalje srodstvo sa Kleonom.

Ipak, moralo mu se priznati da nije ni pokušavao da izigrava nekog moćnog suverena. Opšte je bilo poznato da je najviše voleo da ga nazivaju 'carem-građanimom', i da su ga samo carski protokol i mahnito protivljenje Carske garde sputavali da ne zalazi pod kupole i slobodno se šeće ulicama Trantora. Po svemu sudeći, bar tako se pričalo, želeo je da se pozdravlja sa građanima i od svakog lično čuje na šta ima da se požali.

(Poen u njegovu korist, pomisli Seldon, čak i ako mu nikad nije pošlo za rukom da to izvede).

Agis XIV imao je zvonak i prilično privlačan glas, koji je bio u potpunoj suprotnosti sa njegovom pojavom. "Jedan bivši prvi ministar", reče on, "mora uvek uživati izvesne prednosti, premda

moram pripisati sebi u zaslugu nesvakidašnju hrabrost u donošenju odluke da se susretnem s vama."

Bilo je prizvuka humora u njegovom glasu i Seldon zateče sebe kako uviđa da čak i neko ko ne izgleda bistar, po svemu sudeći to i te kako može biti.

"Hrabrost, sire?"

"Pa da, naravno. Zar vas ne nazivaju 'Gavranom Seldonom'?"

"Čuo sam za to, sire, prvi put, tek pre nekoliko dana."

"Koliko sam shvatio, nadimak se vezuje za tu vašu psihoistoriju koja predskazuje propast Carstva."

"Samo ukazuje na takvu mogućnosti, sire, i..."

"Ali dovoljno da vas povežu sa tom mitskom pticom-zloslutnicom, odnosno rđavim predskazanjem... S tim što ja mislim da jeste ta ptica, odnosno zloslutnik."

"Nadam se, sire, da to ne mislite ozbiljno."

"Haj'te, haj'te. Zapisi su u tom pogledu jasni. Eto Demerzel, nekadašnji Kleonov prvi ministar, bio je pod snažnim utiskom vašeg rada i vidite šta se na kraju dogodilo - bio je prinuđen da odstupi i poslat je u progonstvo. Vaš rad ostavio je snažan utisak i na Kleona, i vidite šta mu se dogodilo - bio je umoren. I sama vojna hunta bila je pod snažnim utiskom vašeg rada - i šta se dogodilo? Bila je zbrisana! Čak je i na joranumovce vaš rad ostavio veliki utisak - i, pazite, bili su uništeni. A sada, o Gavrane Seldone, došli ste k meni. Šta ja mogu da očekujem?"

"Pa, ništa loše, sire."

"Pretpostavljam da je tako, jer, za razliku od onih koje sam pomenuo, vaš rad na mene ne ostavlja tako snažan utisak. A sada, recite mi zbog čega ste želeli da me vidite?"

Slušao je pažljivo, ne prekidajući ga, dok je Seldon govorio o važnosti projekta čiji je cilj bio da se izradi jedna enciklopedija u kojoj bi, u slučaju da se desi najgore, bilo sačuvano svekoliko ljudsko znanje.

"Da, da", primeti Agis XIV na kraju, "znači, sigurni ste da će Carstvo propasti."

"Postoje, sire, znatne mogućnosti da se to dogodi i ne bi bilo mudro ne uzeti ih u obzir. Na neki način, želim da, ako uzmognem,

sprečim da se to dogodi - ili, bar, ako ne uzmognem, da ublažim posledice."

"Gavrane Seldone, ako nastavite da gurate svoj nos u to, ubeđen sam da će Carstvo zaista doživeti pad i da ništa neće moći da se uradi da se to spreči."

"Ne slažem se s tim, sire. Molim vas samo za dozvolu da nastavim svoj rad."

"Što se toga tiče, niko vas ne sprečava, ali još ne vidim razlog zbog čega ste došli kod mene. Zašto ste mi ispričali sve to o toj vašoj enciklopediji?"

"Zbog toga, sire, što želim da radim u galaktičkoj biblioteci, odnosno, bolje rečeno, što želim da se i mojim saradnicima omogući da tamo rade."

"Budite sigurni da vam u tom pogledu neću stajati na putu."

"Ali, sire, to nije dovoljno. Potrebna mi je vaša pomoć."

"Na koji način, bivši prvi ministre?"

"Sredstvima! Biblioteci treba obezbediti odgovarajuća sredstva, inače će se zatvoriti za javnost i, samim tim, uskratiti mi gostoprimstvo."

"Sredstvima!" U carevom glasu jasno se mogao osetiti prizvuk zapanjenosti. "Došli ste k meni zbog kredita?"

"Tako je, sire."

Agis XIV ustade, vidno uzrujan. I Seldon istog časa ustade, ali mu Agis mahnu rukom da sedne.

"Sedite. Ne ponašajte se prema meni kao prema caru. Nisam ja želeo ovaj položaj, drugi su mi ga nametnuli. Bio sam najbliži srodnik carske porodice i svi su trtljali o tome kako je Carstvu potreban car. I tako su me se dokopali kao najvećeg blaga.

Kredit! Očekujete da ih ja imam? Govorite o tome kako se Carstvo raspada... A kako zamišljate da se to događa? Jeste li razmišljali o pobuni? O građanskom ratu? O neredima, tu i tamo?

Ne! Vi razmišljate o kreditima. Shvatate li da nisam u stanju da prikupim poreze od više od polovine provincija Carstva? One i dalje jesu deo Carstva - 'Živelo Carstvo!' 'Živeo car!' - ali ništa ne plaćaju, a ja nemam dovoljno moći da ih na to prinudim. A ako nisam u stanju da ih nateram da plaćaju poreze, onda više ni ne čine deo Carstva.

Je li tako?

Krediti! Carstvo sve vreme trpi od poraznog deficita. Nemam novaca gotovo ni za šta. Mislite li da imam dovoljno sredstava i za održavanje carskog kompleksa? Jedva. Neki su njegovi delovi već zapušteni. Prinuđen sam da dopustim da i sama carska palata propada. Sve je manji broj onih koji je održavaju...

Profesore Seldon... Ako tražite kredite, moram vam reći da nemam ni pare. Gde da nađem sredstva za biblioteku? Treba da mi budu zahvalni ako mi pođe za rukom da svake godine iscedim ponešto za njih." Završivši svoju litaniju, car raširi ruke, okrenuvši dlanove nagore, kao da bi da naglasi svu prazninu carske blagajne.

Seldon je sedeo kao skamenjen. "Ipak, sire", reče on, "čak i ako vam nedostaju krediti, tu je i dalje vaš carski ugled. Zar ne biste mogli naprosto narediti biblioteci da mi omogući da zadržim svoje radne prostorije u njoj, kao i da omogući da mi saradnici pomažu u mom izuzetno važnom radu?"

Agis XIV ponovo sede, kao da mu je uzbuđenje, pošto tema više nisu bili krediti, naglo splasno.

"Sigurno vam je poznato", odgovori on, "da je galaktička biblioteka, na osnovu milenijumske tradicije, potpuno nezavisna, bar kada je reč o njenim unutrašnjim poslovima. Ona sama stvara svoja pravila i čini to otkako je još Agis VI, moj imenjaka..." On se lako osmehnu. "Dakle, otkako je još Agis VI, moj imenjaka, pokušao da je stavi pod svoju kontrolu. Nije uspeo... I ako on nije uspeo, kako mislite da ja uspem u onome u čemu je on pretrpeo neuspeh?"

"Sire, ne tražim od vas da primenite silu. Samo vas najučtivije molim. Siguran sam da će, ako nije reč ni o čemu vitalnom za rad biblioteke, biti i te kako radi da vam iziđu ususret i postupe po vašoj želji."

"Profesore Seldon, zaista veoma slabo poznajete biblioteku. Dovoljno je da samo izrazim neku želju, ma koliko odmereno i obazrivo, da bih ih naveo da, naljućeni, postupe upravo suprotno. Veoma su osetljivi na najmanji znak carskog uplitanja."

"Pa, šta onda da radim?" upita Seldon.

"Evo, reći ću vam šta ćete uraditi. Upravo mi je to palo na pamet. I ja činim deo javnosti i mogu posetiti biblioteku kad god to zaželim."

Budući da se nalazi u carskom kompleksu, neću time ni u najmanjoj meri kršiti protokol. Vi možete poći sa mnom, izigravajući mog najprisnijeg prijatelja. Neću ih ni za šta pitati, ali ako nas vide kako pristižemo ruku pod ruku, možda će neki od članova tog njihovog uzvišenog Veća početi da se prema vama opode ljubaznije nego inače... Ali to je ujedno sve što ja mogu da učinim."

I duboko razočaranom Seldonu ostade samo da razmišlja da li će to biti dovoljno.

12.

"Nisam znao, profesore Seldon, da ste u tako dobrim odnosima sa carem", primeti Las Zenov sa uočljivim prizvukom poštovanja u glasu.

"Zbog čega vas to čudi? On je čovek zaista demokratskih nazora, a, pored toga, veoma se zanima za moja iskustva dok sam služio kao prvi ministar za vreme cara Kleona."

"Na sve nas to je ostavilo dubok utusak. Niz godina, već, nijedan car nije zakoračio pod ove svodove. U načelu, kada je nekom caru potrebno nešto iz biblioteke..."

"Lako mi je da zamislim. Naprosto, pozove vas i zamoli vas da budete ljubazni i to mu dostavite."

"Postojala je svojevremeno namera", nastavi Zenov govornjivo, "da se u carskoj palati postavi odgovarajući kompjuterski sistem, koji bi bio neposredno povezan sa bibliotečkim sistemom, tako da ne bi morao da čeka na naše usluge. Bilo je to, znate, u ona stara vremena, kada je kredita bilo kao pleve, ali je glasanjem ta zamisao bila odbačena."

"Zar?"

"Oh, da, gotovo čitavo Veće složilo se da bi to, u prevelikoj meri, učinilo cara delom biblioteke i da bi ugrozilo našu nezavisnost od vlade."

"A da li će Veće, koje ne namerava da pogne glavu ni pred carem, dozvoliti meni da i dalje ostanem u biblioteci?"

"Za sada, hoće. Javio se utisak - a i ja sam se, lično, potrudio da ga pojačam - da ako ne budemo obzirni prema jednom carevom ličnom prijatelju, to samo može smanjiti mogućnost da nam se povećaju sredstva, te..."

"Te su tako - ma koliko mogućnosti bile maglovite - krediti prevagnuli."

"Bojim se da je tako."

"A mogu li dovesti i svoje pomoćnike?"

Zenov kao da se nađe u neprilici. "Bojim se da ne možete. Videli su samo vas sa carem - ne i vaše saradnike. Žao mi je, profesore."

Seldon sleže ramenima i oseti kako ga prožima duboka potištenost. Ionako nije imao koga da dovede. Izvesno vreme nadao se da će pronaći nekog poput Vande, ali nije uspeo. I njemu su, takođe, bila neophodna veća sredstva da bi nastavio s istraživanjima. A gotovo ništa nije imao u rukama.

13.

Trantor, prestonica galaktičkog carstva, u priličnoj se meri izmenio otkako je Hari Seldon, pre trideset osam godina, prispeo na njega hipersvemirskim brodom sa svog rodnog Helikona. Da li je, upita se Seldon, biserna izmaglica što je prožimala sećanja jednog ostarelog čoveka bilo ono što je činilo da stari Trantor blista tolikim sjajem u njegovom duhu? Ili je, ipak, u pitanju bila mladost ispunjena životnom vedrinom? Kako da neki mladić iz jednog provincijskog sveta poput Helikona ne bude očaran blistavim tornjevima i kupolama, i živopisnim, užurbanim svetom koja kao da ni danju ni noću ne prestaje da vitla Trantorom?

A sada, pomisli Hari sa setom, ulice gotovo da su puste, čak i usred dana. Razne bande siledžija uzele su pod svoje pojedine delove grada, nadmećući se međusobno za prevlast. Snaga reda kao da gotovo nije ni bilo, a oni koji su preostali imali su pune ruke posla, baveći se u svojim uredima sve brojnijim pritužbama. Naravno, pojavljivali su se na pojedinim mestima u hitnim slučajevima, ali tek pošto bi zločin bio počinjen - i nisu se više ni pretvarali da bdiju nad bezbednošću žitelja Trantora. Čovek je mogao izići iz kuće samo uz rizik - i taj rizik nije baš bio mali. Pri svemu tome Hari Seldon je preuzimao taj rizik, odlazeći na svoje svakodnevne šetnje, kao da je zazivao da one sile koje su uništavale Carstvo unište i njega samog.

I tako je Hari Seldon i ovog puta koračao, hramljući - i utonuo u misli.

Ništa više nije dejstvovalo. Baš ništa. Nije mu pošlo za rukom da izdvoji gen koji je Vandu činio različitom - a bez toga nije bio u mogućnosti da pronađe i druge poput nje.

U proteklih šest godina, otkako je uočila da nešto nije u redu sa praradijantom Juga Amarila, njena sposobnost čitanja misli u znatnoj se meri izoštrila. Vanda je bila izuzetna i u mnogim drugim pogledima. Činilo se kao da je, pošto su je njene sposobnosti toliko odvajale od drugih ljudi, odlučila da ih dokraja shvati, da ih upregne, da ih usmeri. I dok je u tome napredovala tokom svojih ranih mladih

godina, istovremeno je i sazrevala, lagano se oslobađajući onih detinjih kikota koji su Hariju bili toliko dragi - da bi mu još draža postala njena odlučnost da mu pomogne u njegovom radu sa svim moćima što su proisticale iz njenog 'dara'. Jer, otkako ju je Hari upoznao sa svojom namerom da utemelji Drugu Zadužbinu, Vanda nije posustajala u svom naumu da mu u tome pomogne svim svojim bićem.

Danas je, međutim, Seldon bio u tmurnom raspoloženju. Bio je, naime, sve bliži zaključku da ga Vandine mentalne sposobnosti neće ni do čega dovesti. Nije više imao novaca da nastavi istraživanja - da pronade i druge poput Vande; bio je bez novaca da plati svoje osoblje na projektu na Strilinskome univerzitetu i bez novaca da započne sveobuhvatni program rada na enciklopediji u galaktičkoj biblioteci.

I šta sada?

Nastavio je da korača prema galaktičkoj biblioteci. Bilo bi bolje da je uzeo gravitaciono vozilo, ali je želeo da hoda - hramajući ili ne. Bilo mu je potrebno vreme da razmisli.

Čuo je uzvik "Eno ga!" - ali nije obrati pažnju na njega.

Uzvik se ponovi. "To je on! Psihoistorija!"

Poslednja reč nagna ga da podigne pogled. Psihoistorija.

Grupa mladih ljudi gotovo je načinila obruč oko njega.

Nagonski, Seldon se nasloni leđima na zid i podiže štap. "Šta hoćete?"

Mladići se nasmejaše. "Kredite, matori. Imaš li neki kredit?"

"Možda, ali zašto ih tražite od mene? Rekoste maločas: 'Psihoistorija!' Znate li ko sam ja?"

"Naravno, ti si Gavran Seldon", odgovori jedan od mladića, očigledno njihov predvodnik. Delovao je istovremeno i opušteno i samozadovoljno.

"Čudovište!" uzviknu drugi.

"A šta ćete učiniti ako vam ne dam kredite?"

"Prećući ćemo te", reče vođa, "i uzeti ih ti."

"A ako vam dam kredite?"

"Opet ćemo te prebiti." Svi na to zaurlaše od smeha.

Hari Seldon stade izmahivati štapom. "Da niste ni mrdnuli. Ni

jedan od vas."

U međuvremenu je uspeo da ih prebroji. Bila su ih osmorica.

On oseti kako mu telo podrhtava. Jednom su njega, Dors i Rajča napala deseterica, i nije bilo nikakvih problema. Ali tada je imao trideset dve godine, i Dors - bila je tu Dors.

Sada je sve bilo drugačije. On ponovo izmahnu štapom.

"Hej, matori bi da nas napadne", primeti vođa siledžija. "Šta da radimo?"

Seldon se brzo obazre oko sebe. Na vidiku nije bilo nijednog policajca. Još jedan nagoveštaj sveopšteg pogoršanja stvari. Potog ugleda jednog ili dvojicu slučajnih prolaznika, ali nije imalo nikakvog smisla da ih pozove u pomoć. Samo su ubrzali korake i obišli ga u velikom luku. Niko nije bio spreman da rizikuje da bude uvučen u neprilike.

"Prvom od vas koji mi se približi raspolutiću glavu", zapreti Seldon.

"Je li?" Vođa siledžija brzo mu priđe i ščepa štap. Nastade kratko gušanje i štap bi oduzet Seldonu. Momak ga potom odbaci u stranu.

"A šta sad, matori?"

Seldon se zgrči. Mogao je samo da čeka da ga zaspnu udarcima. Mladići ga opkoliše, svaki spreman da ga jednom ili dvaput udari, i Seldon podiže ruke u odbrambeni stav. Još nije zaboravio borilačke veštine, mada... Da je bio suočen samo sa jednim ili dvojicom, bio bi možda u stanju da se izvije, da izbegne njihove udarce i da im uzvрати. Ali ne i protiv osmorice - svakako ne protiv osmorice.

U svakom slučaju, on pokuša, izvivši se brzo u stranu kako bi izbegao udarce, ali njegova desna noga, ona sa išijasom, pokleknu i on pade, osećajući se sasvim bespomoćno.

A onda začu neki gromovit glas. "Šta se to dešava? Gubite se, manguparijo! Gubite se ili ću vas sve pobiti!"

"Gle, još jedan matorac", primeti predvodnik.

"Ne baš toliko mator", odvrati pridošlica i nadlanicom udari predvodnika po licu, na kome se odmah javi ružna crvena masnica.

"Rajče, ti si to!" uzviknu Seldon iznenađeno.

Rajč mu mahnu rukom. "Ne mešaj se u ovo, tata. Samo ustani i izmakni se."

"Za ovo ćeš skupo platiti", dobaci mu vođa sižedžija, trljajući obraz.

"Ne, neću", odvrati Rajč i izvuče, dugačak i blistav, dalitski nož. Istog časa, još jedan nož nađe mu se u drugoj ruci.

"Još nosiš noževe, Rajče?" dobaci mu Seldon slabim glasom.

"Uvek", odvrati Rajč. "I ništa me neće sprečiti."

"Ja ću te sprečiti", dobaci mu vođa siledžija, potežući blaster.

Brže nego što su ga oči mogle pratiti, jedan od Rajčovih noževa polete kroz vazduh i zari se u vođin grkljan. Ovaj glasno kriknu, proizvede krkljav zvuk i stropošta se na tle, dok se ostala sedmorica zabaljuje u Rajča.

Rajč im pristupi i reče: "Hoću svoj nož natrag." Potom ga izvuče iz mladićevog vrata i obrisa ga o njegovu košulju. Istovremeno, on stade na ruku poginulog, iskrenu je i podiže blaster.

Potom ga stavi u jedan od prostranih džepova. "Ne volim da koristim blaster, vi nikogovići, jer mi se ponekad desi i da promašim. Međutim, nož mi nikad ne promaši. Nikad! Ovaj vaš drug je mrtav. Još vas je sedmorica. Želite li da tako i ostane ili će mu se još neki pridružiti?"

"Držite ga!" viknu jedan od siledžija i sva sedmorica istovremeno krenuše u napad.

Rajč uzmače za korak. Potom jedan nož sevnu, pa još jedan, i dvojica napadača behu zaustavljena, svaki sa po nožem zarivenim u grudi.

"A sada, da uzmem svoje noževe", reče Rajč i izvadi ih iz tela nastradalih, istovremeno ih obrisavši.

"Ova dvojica još su živa, ali ne zadugo. U svakom slučaju, još ste petorica. Hoćete li ponovo napasti ili ćete se pokupiti odavde?"

Siledžije se okrenuše, ali ih Rajč zaustavi. "Pokupite ovog mrtvog i ovu dvojicu koji će to uskoro biti. Meni nisu potrebni."

Petorica brzo prebaciše tri tela preko ramena, a onda podviše rep i odmagliše.

Rajč se saže da dohvati Seldonov štap. "Tata, možeš li da hodaš?"

"Ne baš", odgovori Seldon. "Iskrenuo sam nogu."

"U redu, onda, upadaj u moje vozilo. Zašto si, uopšte, krenuo

pešice?"

"A što da ne? Do sada mi se još ništa nije dogodilo."

"Kao da si samo čekao da ti se nešto dogodi. Uđi u moja kola i ja ću te odbaciti do Strilinga."

On ćutke pokrenu vozilo, a onda reče: "Baš šteta što i Dors nije bila s nama. Mama bi ih sredila golim rukama i za samo pet minuta više nijedan od njih ne bi bio živ."

Seldon oseti kako ga suze peku. "Znam, Rajče, znam. Zar zaista misliš da svakog dana ne osećam koliko mi nedostaje?"

"Izvini", odgovori Rajč tihim glasom.

"Kako si znao da sam upao u nevolju?" upita ga Seldon.

"Vanda mi je rekla. Kazala mi je da te neki zli ljudi čekaju u zasedi. Saopštila mi je i gde, pa sam odmah pohitao ovamo."

"Zar nisi pomislio da priča koješta?"

"Ni na trenutak. Sada već dovoljno znamo o njoj... da je, nekako, u stalnoj vezi sa tvojim umom i sa svim što te okružuje."

"Je li ti rekla koliko ima napadača?"

"Nije. Samo je rekla: 'Nekoliko'."

"I tako si, potpuno sam, krenuo ovamo?"

"Nije bilo vremena, tata, da okupljam poteru. Pored toga, i ja sam sam bio dovoljan."

"Da, tako je. Hvala ti, Rajče."

14.

Ponovo su se našli u Strilingu i Seldonova je noga počivala ispružena na jastučetu.

Rajč ga natmureno pogleda. "Tata", obrati mu se on, "od sada više nećeš sam tamarati unaokolo po Trantoru."

Seldon se namršti. "Zbog čega? Zbog ovog jednog incidenta?"

"I jedan je sasvim dovoljan. Nisi više u stanju da se staraš sam o sebi. Već ti je sedamdeset godina i tvoja desna noga izdaće te u slučaju opasnosti. A imaš i neprijatelje..."

"Neprijatelje!"

"Da, tako je. Znaš to i sam. Oni pacovi nisu se bili slučajno na tebe namerili. Nisu čekali, tek tako, nekog neopreznog šetača da ga orobe. Znali su ko si - njihov povik 'Psihoistorija!' upravo je to značio. A nazvali su te i čudovištem. Zbog čega su, šta misliš, upotrebili baš tu reč?"

"Zaista ne znam."

"Zato što živiš u svom svetu, tata, i što ne znaš šta se događa na Trantoru. Zar zaista misliš da Trantorcima nije jasno da im se svet ubrzano raspada? Zar misliš da im nije poznato da psihoistorija već godinama to predskazuje? Zar ti nije palo na pamet da bi vesnika mogli kriviti za tu vest? Ako se stvari okrenu nagore - a već jesu veoma rđave - javiće se mnogi koji će misliti da si ti za to odgovoran."

"Ne mogu da poverujem u to."

"A šta misliš, zbog čega ona grupa iz galaktičke biblioteke želi da te odstrani odande? Jednostavno, ne žele da i sami postanu meta kada gomila nasrne na tebe. I stoga, moraš više voditi računa o sebi. Ne možeš više izlaziti sam. Ili ću ja morati da budem s tobom ili ćemo ti obezbediti telohranitelje. Tako mora biti, tata."

Seldon je izgledao krajnje nesrećan.

Rajč nastavi nešto blaže. "Ali ne zadugo, tata. Dobio sam novi posao."

Seldon podiže pogled. "Novi posao? Kakav?"

"Profesorski. Na univerzitetu."

"Na kom univerzitetu?"

"Santani."

Seldonove usne zadrhtaše. "Santani! Pa to je devet hiljada parseka odavde! Zagubljeni svet na drugom kraju Galaksije."

"Tačno. To i jeste razlog što želim da odem tamo. Proveo sam čitav svoj život na Trantoru, tata, i zaista mi je dojadio. Ne postoji nijedan svet u Carstvu koji je u takvom raspadu kao Trantor. Njime caruje zločin i nikoga nema da nam pruži zaštitu. Privreda hramlje, tehnologija posustaje. Santani je, s druge strane, sasvim pristojan svet, još pun života, i ja želim da odem tamo i izgradim novi dom, sa Manelom, Vandom i Belis. Krećemo kroz dva meseca."

"Svo četvoro!"

"I ti, tata. I ti. Ni ne pomišljamo da te ostavimo na Trantoru. Ideš s nama na Santani."

Seldon odmahnu glavom. "Nemoguće, Rajče. Znaš to i sam."

"Zbog čega je nemoguće?"

"Znaš to i sam. Moj projekat. Psihoistorija. Zar ne shvataš da tražiš od mene da izneverim svoje životno delo?"

"A što da ne? I ono je izneverilo tebe."

"Poludeo si!"

"Ne, nisam. Šta nameravaš dalje? Niti imaš novaca, niti ga možeš pribaviti. Nema više nikog na Trantoru ko bi bio spreman da te podrži."

"Već skoro četrdeset godina..."

"Da, znam. Ali posle svih tih godina, tata, pretrpeo si neuspeh. Nije to nikakav zločin - ne uspeti. Trudio si se veoma i puno postigao, ali si se našao usred propadajuće ekonomije i Carstva koje se raspada. Upravo ono što si tako dugo predskazivao sada ti se isprečuje na putu i zaustavlja te. I tako..."

"Ne, neću se zaustaviti. Na ovaj ili onaj način, nastaviću."

"Reći ću ti nešto, tata. Ako si baš toliko tvrdoglav, pa, u tom slučaju, ponesi sa sobom i tu svoju psihoistoriju. Kreni ispočetka na Santiniju. Možda će tamo biti dovoljno kredita - i žara - da te podrže."

"A šta će biti sa svima onima koji su sa toliko odanosti radili sa mnom?"

"Oh, tata. Zar ne vidiš da te već napuštaju, pošto više nisi u

stanju da ih plaćaš? Ostani samo ovde do kraja života, i na kraju ćeš biti sam... Shvati, tata. Zar misliš da mi je lako da ti sve ovog govorim? Govorim ti to ja zbog toga što niko nije želeo - nije imao srca - da ti kaže da si se našao usred svog proročanstva. Budimo sada dokraja otvoreni jedan s drugim. Imajući u vidu da su te tokom šetnje ulicama Trantora napali samo zato što si Hari Seldon, ne misliš li da je došlo vreme za malo istine?"

"Ostavi sad istinu. Nemam nameru da napustim Trantor."

Rajč zavrte glavom. "Znao sam, tata, da ćeš biti tvrdoglav. Imaš dva meseca da se predomisliš. Razmisli o svemu, molim te."

15.

Već je podosta prošlo otkako se Hari Seldon poslednji put nasmejao. Svoj projekat vodio je na isti način na koji je to oduvek činio: nastojeći svim silama da unapredi psihoistoriju, kujući planove za Zadužbinu i proučavajući praradijant.

Ali nije se smejaao. Sve što je činio bilo je da goni sebe na rad, ne razmišljajući o neposrednom uspehu. U stvari, bio je obuzet predosećanjem nesupeha koji ga čeka na svim poljima.

I ovog časa, dok je sedeo u svojoj radnoj sobi na Strilinškom univerzitetu, uđe Vanda. Podigavši pogled i ugledavši je, srce mu poskoči. Vanda je oduvek bila nešto izuzetno. Seldon baš nije mogao upreti prstom i reći kada su on i drugi počeli da njene reči primaju na način koji je označavao nešto više od povećane zagrejanosti; činilo se, naprosto, kao da je oduvek tako bilo. Kao sasvim mala devojčica spasla mu je život svojim neobjašnjivim saznanjem o 'limunadnoj smrti' i tokom čitavog svog detinjstva naprosto je, nekako, znala šta će se dogoditi.

Premda je dr Endelecki potvrdila da je Vandim genogram normalan u svakom pogledu, Seldon je i dalje bio uveren da njegova unuka raspolaže mentalnim moćima koje su daleko prevazilazile moći običnih ljudskih stvorova. I isto je tako bio siguran da postoje i drugi poput nje, širom Galaksije - pa i na samom Trantoru. Kad bi samo mogao pronaći te mentaliste - kakav bi samo oni doprinos mogli dati Zadužbini! Sve mogućnosti nečeg takvog usredsređivale su se u njegovoj lepoj unuci. Seldon se zagleda u nju, dok je stajala tako, uokvirena vratima na ulazu u njegovu radnu sobu, i na trenutak oseti kao da će mu srce prepući. Kroz nekoliko dana, naime, trebalo je da zauvek otputuje.

Kako će biti u stanju da to podnese? Sa svojih osamnaest godina bila je prava lepotica. Dugačke plave kose, malo šireg lica, ali sa smeškom koji kao da je uvek lebdeo na njemu. Čak i sada mu se smešila, i Seldon zateče sebe kako razmišlja: 'A što da ne? Otići će na Santini, da tamo započne novi život.'

"Pa, Vanda", obrati joj se on, "još samo nekoliko dana."

"Ne, dedice, ne mislim tako."

On se zagleda u nju. "Šta kažeš?"

Vanda mu se približi i zagrlji ga. "Ne idem na Santani."

"Jesu li ti se otac i majka predomislili?"

"Ne, oni odlaze."

"A ti ne ideš s njima? Zbog čega? Kuda ćeš ti?"

"Odlučila sam da ostanem ovde, dedice. S tobom." Ona ga čvrsto stisnu. "Jadni moj dedica!"

"Ali, ne razumem. Zbog čega? Jesu li se oni saglasili?"

"Misliš, mama i tata? Ne, zapravo nisu. Već nedeljama o tome raspravljamo i najzad su popustili. A što da ne, dedice? Otići će na Santani, imaće jedno drugo - a imaće i malu Belis. A ako i ja pođem s njima i ostavim te ovde, ti nećeš imati nikog. Naprosto, ne bih to mogla da podnesem."

"Ali kako ti je pošlo za rukom da ih privoliš na to?"

"Pa, znaš... 'pritisnula' sam ih."

"Šta ti to znači?"

"Znaš, moj um. U stanju sam da vidim šta je u tvom umu, kao i u njihovom i, s protokom vremena, u stanju sam da to vidim sve jasnije. I u stanju sam da ih pritisnem da učine ono što želim."

"Kako to činiš?"

"Ne znam ni sama. Ali posle nekog vremena se zamore i na kraju se slože da bude po mome. I tako, ostajem s tobom."

Seldon se zagleda u svoju unuku s bezmernom ljubavlju. "Pa, to je divno, Vanda. Ali Belis..."

"Ne brini za Belis. Njen um nije poput mog."

"Jesi li sigurna?" Seldon proguta knedlu i ovlaži usne.

"Sasvim sigurna. Pored toga, i mama i tata moraju imati nekog kraj sebe."

Seldon požele da usklikne od radosti, ali nije smeo dopustiti sebi da to učini otvoreno. Zbog Rajča i Manele. Šta će biti s njima?

"Vanda, a šta će biti s tvojim roditeljima?" upita on. "Možeš li ih tek tako, bezosećajno, napustiti?"

"Nisam bezosećajna. Shvatili su. Shvatili su da moram ostati s tobom."

"Kako ti je to pošlo za rukom?"

"Kažem ti: 'pritisnula' sam ih", odgovori Vanda jednostavno, "i na kraju su počeli da gledaju stvari mojim očima."

"I u stanju si da to postigneš?"

"Nije bilo lako."

"I učinila si to zbo..." Seldon zastade.

"Zbog toga što te volim", odgovori Vanda. "Naravno. I zato što..."

"Da?"

"Moram više saznati o psihoistoriji. O njoj znam još veoma malo."

"Kako?"

"Iz tvog uma. Iz umova drugih koji rade na projektu, posebno iz uma ujka Juga pre nego što je umro. Ali za sada su to samo bedne krpice. Želim mnogo više od toga. Dedice, želela bih da imam svoj praradijant." Lice kao da joj se ozari i reči joj potekoše kao bujica. "Želela bih da psihoistoriju svestrano proučim. Dedice, ti si već star i umoran, a ja mlada i željna znanja. Želim da naučim sve što uzmognem, tako da mogu nastaviti kada..."

"Pa, bilo bi to divno", reče Seldon, "ako si to u stanju, ali znaš, nemamo više nikakvih sredstava na raspolaganju. Naučiću te svemu što i sam znam, ali bojim se da nas to neće nikuda odvesti."

"Videćemo, dedice. Videćemo."

16.

Rajč, Manela i Belis čekali su u svemirskoj luci.

Hipersvemirski brod spremao se za uzletanje i njih troje već su predavali svoj prtljag.

"Tata, pođi i ti sa nama", obrati se Rajč ocu.

Seldon zavrte glavom. "Ne mogu."

"Ako se predomisliš, kod nas će uvek biti mesta i za tebe."

"Znam, Rajče. Zajedno smo skoro već četrdeset godina - i, moram ti reći, bile su to lepe godine. Dors i ja baš smo imali sreće što smo naišli na tebe."

"Ja sam taj srećnik." Oči mu se ispuniše suzama. "Ne misli da ne pomišljam na mamu svakog dana."

"Znam." Seldon žalostivo pogleda u stranu. Vanda se baš igrala sa Belis, kada se začu glas koji je pozivao putnike da pristupe ukrcavanju u brod.

Sve troje to učiniše, posle suznog oproštaja Vande sa roditeljima. Rajč se još jednom osvrnu da mahne ocu i na licu mu se javi osmeh slabo prikrivene tuge.

Seldon mu takođe mahnu, a onda obgrli Vandu oko ramena.

Samo mu je još ona ostala. Jedno po jedno, tokom minulih godina, gubio je prijatelje i one koje je voleo. Demerzel je otišao da se nikad ne vrati; cara Kleona više nije bilo; njegova ljubljena Dors nestala je zauvek; njegov verni prijatelj, Jugo Amaril, više nije bio među živima. A sada, evo, odlazi i Rajč, njegov jedini sin.

Ostala mu je još samo Vanda.

17.

"Veličanstveno je napolju", reče Seldon, "divno večerje. Imajući u vidu da živimo pod kupolama, čovek bi pomislio da bi svako večerje moglo ovako izgledati."

"Brzo bismo se zamorili, dedice", odvrati Vanda ravnodušno, "ako bismo stalno imali divno vreme. Mala promena, od večeri do večeri, može nam činiti samo dobro."

"Možda tebi, Vanda, jer si mlada. Pred tobom stoji još mnogo, bezbroj večeri. Ali ne i preda mnom. I zato želim da ih bude što više."

"Hajde, deda, nisi ti baš tako star. Noge te još dobro služe, a um ti je bistar, kao i uvek. Ja, bar, to znam."

"Naravno, samo napred. Učini da se osećam još bolje." Potom dodade, s primesom nespokoјstva. "Želeo bih da se malo razmrdam. Želeo bih da iziđem iz ovog stančića i da odšetam do biblioteke i uživam u ovoj divnoj večeri."

"Šta ti treba u biblioteci?"

"Trenutno, ništa. Želim da se malo prošetam... Ali..."

"Da... Ali?"

"Obećao sam Rajču da neću tamarati unaokolo po Trantoru bez telohranitelja."

"Ali Rajč sad nije ovde."

"Znam", promrmlja Seldon, "ali obećanje je obećanje."

"Nije ti rekao ko bi taj telohranitelj trebalo da bude, je li tako? Pa, onda, pođimo u šetnju i ja ću ti izigravati telohraniteljja."

"Ti?" Seldon se iskezi.

"Da, ja. Dobrovoljno se prijavljujem. Spremi se, pa ćemo poći u šetnju."

Seldon se razvedri. Tek napola je pomišljao da krene bez štapa, budući da ga u poslednje vreme noga gotovo da nije mučila, ali u međuvremenu je nabavio novi štap, čija je drška bila ispunjena olovom. Novi štap bio je i teži i čvršći nego stari, i ako je trebalo da pođe samo sa Vandom kao telohraniteljem, on pomisli da bi ipak bilo bolje da ga ponese.

Šetnja je zaista predstavljala pravo uživanje i Seldon se radovao što je ipak popustio iskušenju - sve dok nisu stigli do jednog određenog mesta.

Seldon podiže štap, dok su se u njemu mešali ljutnja i jad, i reče: "Pogledaj tamo!"

Vanda podiže pogled. Kupola se presijavala, kao i svake večeri, kako bi dočarala utisak ranog sumraka. Naravno, što je veče više odmicalo, postajalo je sve mračnije.

Ono na šta je Seldon pokazivao bio je, međutim, jedan tamni pojas duž kupole. Čitav jedan deo svetiljki je iščezao.

"Kada sam prvi put došao na Trantor", reče Seldon, "ovako nešto bilo je nezamislivo. Postojali su ljudi koji su se sve vreme starali o svetiljkama. Grad je dejstvovao, a sada se raspada na sve moguće, čak i najsitnije načine, a ono što me najviše ljuti jeste kao da niko za to ni ne haje. Zbog čega se ne skreće pažnja na to carskim upravljačima? Zbog čega nema ni traga protestima? Kao da Trantorci čekaju da sve stane, a da onda uperi prst na mene kao krivca, jer sam im upravo ja ukazivao da će se baš to dogoditi."

"Dedice, neka dva čoveka su iza nas", reče mu Vanda.

Pošto su zašli u senku što je stvarala napuklina na kupoli, Seldon je upita: "Samo se šetaju?"

"Ne." Vanda se ni ne osvrnu za njima. Nije ni morala. "Prate nas."

"Možeš li ih zaustaviti - malo ih 'pritisnuti'?"

"Pokušavam, ali su dvojica i veoma su uporni. Kao da... kao da pokušavam da pomerim neki zid."

"Koliko su udaljeni od nas?"

"Oko tri metra."

"Približavaju nam se?"

"Da, dedice."

"Kaži mi kad budu na metar iza mene." Ruka mu skliznu niz štap, sve dok ne dotače tanji deo, puštajući da se olovna drška blago njiše.

"Sada, dedice!" šapnu Vanda.

Seldon se naglo okrenu, izmahnuvši štapom, i spusti ga svom žestinom na rame jednog od dvojice pratilaca koji se uz vrisak sruči, previjajući se na pločniku.

"Gde je drugi?" upita Seldon.

"Odmaglio je."

Seldon pogleda čoveka na tlu i stavi mu nogu na grudi. "Pretraži mu džepove, Vanda", naloži on unuci. "Neko mora da mu je platio za ovo i želim da nađem priznanicu - možda će mi poći za rukom da ustanovim ko mu je dao pare." Zatim zamišljeno dodade: "Nameravao sam da ga lupim po glavi."

"U tom bi ga slučaju ubio, dedice."

Seldon potvrdno klimnu glavom. "To sam i nameravao. Sramota! Sva sreća da sam promašio."

"Šta se to ovde događa?" začu se neki oštar glas. Jedna sva znojava, prilika u uniforma dotrča. "Ti, predaj mi taj štap!"

"Gospodine", započe Seldon uljudno.

"Kasnije ćeš mi ispričati svoju priču. Moramo smesta pozvati kola hitne pomoći za ovog jadrnika!"

"Jadrnika", odvrati Seldon ljutito. "Upravo se spremao da me napadne. Samo sam se branio."

"Video sam šta se dogodilo", odvrati policajac. "Nije te ni prstom dirnuo. Samo si se okrenuo i udario ga bez upozorenja. To ti baš nije samoodbrana. To je napad sa premlaćivanjem."

"Gospodine, molim vas da nas saslušate..." obrati mu se Vanda blago.

"Vi, gospođice, samo pođite kući", odreza policajac.

Vanda se ukrti. "Neće moći, policajče. Gde ide moj deda, idem i ja". Oči joj zablistaše i policajac skrenu pogled. "U redu, onda, dođite i vi."

18.

Seldon je mahnitao. "Nikad, u čitavom svom životu, nisam bio priveden. Pre nekoliko meseci, napalo me je osam siledžija. Bio sam, uz pomoć svog sina, u stanju da im se oduprem, ali dok se sve to događalo, gde je bila policija? Da li je neko zastao da mi pomogne? Ne... Ovoga puta, bio sam bolje pripremljen i oborio čoveka koji se upravo spremao da me napadne. Da li se neki policajac našao u blizini? Naravno. Stavio mi je lisice na ruke. Bilo je unaokolo i nekoliko ljudi koji su sve to posmatrali, zabavljajući se što vide kako jednog starca odvođe zbog napada i premlaćivanja. Kakav je ovo svet u kome živimo?"

Siv Novker, Seldonov advokat, uzdahnu i tiho odvrati: "Iskvaren svet, ali ne brinite. Ništa vam se neće dogoditi. Izvući ću vas odavde uz kauciju, i potom, na kraju, izići ćete pred sud sebi ravnih i najviše što možete očekivati - zaista najviše - jeste nekoliko prekornih reči. Vaše godine i vaš ugled..."

"Ne pričaj mi o mom ugledu", prekide ga Seldon, i dalje razbešnjjen. "Ja sam psihoistoričar, a to je, u ova vremena, prijava reč. Jedva će dočekati da me vide u zatvoru."

"Ne, neće", odvrati Novker. "Možda i postoje neke ništarije koje bi to zaista želele, ali ću se ja postarati da nijedan od takvih ne bude u poroti."

Vanda se umeša. "Da li moj deda zaista mora da prođe kroz sve to? On više nije mlad. Ne možemo li samo pred sudiju za prekršaje, bez izlaska na sud?"

Advokat se okrenu prema njoj. "I to bi bilo moguće - naravno, ako je čovek lud. Te sudije za prekršaje su do te mere žedne moći da bi bez predomišljanja, i ne saslušavši ga, strpali čoveka u zatvor na najmanje godinu dana. Ko god može, izbegava ih."

"Ipak, mislim da bi trebalo da pokušamo", primeti Vanda.

"Pusti, Vanda", umeša se Seldon, "mislim da bi trebalo da poslušamo Civ..." Ali jedva što je to izrekao, oseti snažan probod posred grudi. To ga je Vanda 'pritiskala'. "Pa dobro, Vanda, ako misliš..."

"Nema šta da se tu misli", usprotivi se advokat. "Ja to neću dozvoliti."

"Moj deda je vaš klijent", odgovori Vanda. "Ako želi da se nešto uradi kako on traži, moraćete da postupite po njegovoj želji."

"Mogu odbiti da ga zastupam."

"Pa, izvolite", odvrati Vanda oštro. "Sami ćemo izići pred sudiju za prekršaje."

Novker na trenutak razmisli. "U redu, onda", složi se on, "ako ste baš toliko tvrdoglavi. Zastupam Harija već godinama i mislim da ga ne mogu sada napustiti. Ali, upozoravam vas, veliki su izgledi da bude osuđen na zatvor i ja ću potom morati da radim kao crv da ga odatle izvučem - ako mi to uopšte pođe za rukom."

"Ne plašim se toga", odgovori Vanda.

Seldon se ugrize za usnu i advokat se okrenu prema njemu. "A vi, šta vi kažete? Jeste li spremni da dozvolite svojoj unuci da izaziva sudbinu?"

Seldon se na trenutak zamisli, pa, na veliko advokatovo iznenađenje, klimnu glavom. "Da, jesam."

19.

Sudija za prekršaje mrgodno je posmatrao Harija Seldona, dok je ovaj davao iskaz.

"Šta vas je navelo da pomislite", upita ga on, "da taj čovek ima nameru da vas napadne? Da li vas je udario? Da li vam je pretio? Da li vas je na bilo koji način fizički ugrožavao?"

"Moja unuka primetila je da nam se približava i bila je sasvim sigurna da namerava da me napadne."

"To, svakako, gospodine, nije dovoljno. Postoji li još nešto što mi možete reći pre nego što donesem presudu?"

"Čekajte malo, molim vas", odvrati Seldon negodujući. "Nemojte tako brzo presuđivati. Pre nekoliko nedelja napalo me je osam momaka koje sam uspeo da odbijem uz pomoć svog sina. I tako, kao što možete i sami uvideti, imao sam dovoljno razloga da pomislim da će ponovo nasrnuti na mene."

Sudija stade preturati po papirima. "Napad osmorice ljudi. Jeste li podneli prijavu?"

"Nije bilo nijednog policajca na vidiku. Ni jednog jedinog."

"Nisam vas to pitao. Jeste li prijavili slučaj?"

"Nisam, gospodine."

"Zbog čega?"

"Na prvom mestu, strahovao sam da ne budem uvučen u neku dugotrajnu pravnu proceduru. Budući da nam je pošlo za rukom da odbijemo napadače i da smo bili bezbedni, činilo mi se nepotrebno da se zaglibljujem u dalje neprilike."

"A kako vam je uspelo da se oduprete osmorici momaka - samo vama i vašem sinu?"

Seldon je na trenutak oklevao. "Moj sin je sada na Santiniju i izvan nadležnosti Trantora. Prema tome, mogu vam reći da je pri sebi imao dalitske noževe i da je veoma vešt u baratanju njima. Ubio je jednog od napadača i ozbiljno povredio još dvojicu. Ostali su pobjegli, odnoseći sa sobom mrtvog i dvojicu povređenih."

"Ali vi niste izvestili o pogibiji jednog i ranjavanju još dvojice ljudi?"

"Nisam, gospodine. Iz istog onog razloga koji sam već pomenuo. I tom prilikom posredi je bila samoodbrana. Ipak, ako biste uspjeli da im uđete u trag, imali biste u rukama i dokaz da smo bili napadnuti."

"Ući u trag jednom mrtvom i dvojici ranjenih bezimernih Trantoraca, pri čemu ne raspolažemo čak ni njihovim opisima? Da li vam je poznato da na Trantoru svakog dana bude nađeno dve hiljade mrtvih osoba - ubijenih samo noževima? Ako nam se takvi slučajevi odmah ne prijave, potpuno smo bespomoćni. U svakom slučaju, vaša priča o tome da ste već jednom bili napadnuti ne drži vodu. Ono što moramo učiniti jeste da se pozabavimo današnjim slučajem, koji nam jeste prijavljen i za koji imamo jednog policajca kao svedoka.

Prema tome, razmotrimo situaciju koju ovog trenutka imamo pred sobom. Zbog čega ste pomislili da će vas taj čovek napasti? Naprosto stoga što ste se tu zatekli? Zato što ste delovali staro i bespomoćno? Zbog toga što se činilo da pri sebi imate zamašnjicu svotu kredita? Šta vi mislite?"

"Mislim, sudijo, da je razlog u onome ko sam i šta sam."

Sudija se zagleda u papire. "Vi ste Hari Seldon, univerzitetski profesor i naučnik. Zbog čega bi vas ta činjenica, posebno, činila poželjnim predmetom napada?"

"Zbog mojih gledišta."

"Vaših gledišta. Pa..." Sudija ovlaš prelista papire, a onda, odjednom, zastade i upilji se u Seldona. "Čekajte... Hari Seldon." Licem kao da mu se razli se saznanja. "Vi ste onaj psihoistoričar, je li tako?"

"Tako je, sudijo."

"Izvinite. Ne znam ništa o tome, osim naziva i činjenice da tumarate unaokolo i propovedate da će doći smak Carstva - ili nešto slično tome."

"Nije sasvim tako, sudijo. Međutim, tačno je da su moja gledišta postala neomiljena, naprosto zbog toga što ih činjenice potvrđuju. Mislim da je to razlog što se kod izvesnih osoba javlja želja da me napadnu, odnosno, što mi se čini verovatnije, da ih neko plaća da to učine."

Sudija se zagleda u Seldona, a onda se obrati dežurnom

policijskom inspektoru. "Jeste li proverili povređenog? Imamo li njegovo ime u policijskoj dokumentaciji?"

Dežurni inspektor pročisti grlo. "Da, gospodine. Bio je već hapšen nekoliko puta. Napadi, pljačke."

"Ah, znači, višestruki prestupnik? A imamo li profesorovo ime u dokumentaciji?"

"Nemamo, gospodine."

"Znači, imamo jednog starog i ispravnog čoveka koji se brani od jednog višestukog pljačkaša - i vi hapsite starog i ispravnog čoveka. Je li tako?"

Inspektor ništa ne odgovori.

"Slobodni ste, profesore", reče sudija, obraćajući se Seldonu.

"Hvala vam, gospodine. Mogu li dobiti svoj štap?"

Sudija pucnu prstom inspektoru i ovaj predade štap Seldonu.

"Još nešto, profesore", dodade sudija. "Ako ponovo upotrebite taj štap, vodite dobro računa da možete dokazati da je bilo u nužnoj samoodbrani. U suprotnom..."

"Naravno, gospodine." I Seldon iziđe iz sudnice, čvrsto se oslanjajući o svoj štap, ali visoko podignute glave.

20.

Vanda je neutešno plakala, lice joj je bilo mokro od suza, oči crvene, a obrazi naduveni.

Hari Seldon se nagnuo nad nju, blago je tapšući po leđima, ni sam ne znajući kako da je razvedri.

"Dedice, bedno sam zakazala. Mislila sam da mogu delovati na ljude - i mogla sam, kada oni nisu mnogo marili da mi se odupru, kao mama i tata - ali je čak i tada za to bilo potrebno dosta vremena. Čak sam ustanovila i svoj sistem za merenje raznih stepena mentalnih moći, na temelju skale od jedan do deset - neku vrstu njihovog mernika. Samo, previše sam se pouzdala u sebe. Pretpostavljala sam da su moje moći na desetki, ili, možda, na devetki. Ali sada, čini mi se da jedva dostižem sedmicu."

Vanda konačno prestade da plače i telom bi joj samo prošao poneki povremeni jecaj, dok ju je Seldon blago tapšao po ruci. "Po pravilu... po pravilu, nema nikakvih problema. Ako se usredsredim, mogu da 'čujem' tuđe misli i, kad zaželim, 'pritisnem' ih. Ali ti pljačkaši! Naravno, mogla sam ih 'čuti', ali nisam ništa mogla učiniti da ih oteram."

"Mislim, Vanda, da si i te kako uspela u tome."

"Nisam. Sve je to bilo u mojoj ma... mašti. Mislila sam da će ti se napadači prikristi i da ću ih ja onda jednim snažnim 'pritiskom' naterati da pobjegnu. Tako bih ti bila pravi telohranitelj. Zbog toga sam se i ponudila da ti budem telo... telohranitelj. Samo, nisam uspela. Ta dvojica su ti se približila i ja nisam mogla ništa da učinim."

"Ali jesi. Učinila si da prvi napadač počne da okleva. To mi je pružilo priliku da se okrenem i oborim ga."

"Ne, ne. Nema to nikakve veze sa mnom. Sve što sam mogla učiniti bilo je da te upozorim, a ti si sam obavio ostalo."

"Ali onaj drugi je pobjegao."

"Jer si sredio onog prvog. Nije to imalo nikakve veze sa mnom." Ona ponovo briznu u plač. "A onda, onaj sudija. Ja sam tražila da iziđemo pred njega. Mislila sam da ću i njega 'pritisnuti' i da će te on istog časa pustiti."

"Pa, pustio me je - skoro odmah, moglo bi se reći."

"Ne... Morao si da prođeš kroz čitavu tu odvratnu proceduru i tek kada je čuo ko si, sijalica mu je proradila. Ni to nije imalo nikakve veze sa mnom. Na svim poljima sam pretrpela neuspeh. Mogla sam te, samo, uvući u još veće neprilike."

"Ne, Vanda, odlučno to odbijam. Ako tvoje moći nisu dejtvovale u potpunosti prema tvojim očekivanjima, bilo je to samo stoga što si radila pod otežanim okolnostima. Ali, čekaj, Vanda - nešto mi je palo na pamet."

Uočivši iznenadno uzbuđenje u njegovom glasu, ona podiže pogled. "O čemu je reč, dedice?"

"Pa, evo, Vanda. Verovatno si već shvatila da moram nabaviti kredite. Bez njih, psihoistorija naprosto ne može dalje, a ja ne mogu ni da zamislim da posle toliko godina teškog rada nisam došao ni do čega."

"Ni ja to ne bih mogla da podnesem. Ali kako da dođemo do kredita?"

"Pa, moram zamoliti cara da me ponovo primi. Već sam se jednom susreo s njim i mislim da je dobar čovek i zaista mi se dopada. Ali ne bi se baš moglo reći da pliva u bogatstvu. Ipak, ako te povedem sa sobom, i ako ga ti, sasvim blago, malo 'pritisneš', moguće je da će negde, nekako, pronaći kredite za nas, što će nam pomoći da nastavimo s radom - bar dok ne smislim nešto drugo."

"Stvarno misliš, dedice, da bi to moglo upaliti?"

"Ne bez tebe. Ali s tobom - možda. Hajde, zar ne bi vredelo da pokušamo?"

Vanda se nasmeši. "Znaš i sam, dedice, da ću učiniti sve što zatražiš od mene. Pored toga, čini se da nam je to i jedina nada."

21.

Nije bilo ni najmanje teško upriličiti sastanak sa carem. Agisove oči zablistaše kada je ugledao Seldona. "Zdravo, stari prijatelju!" uzviknu on. "Donosiš li mi to zlu sreću?"

"Nadam se da ne", odgovori Seldon.

Agis otkopča bogato ukrašeni ogrtač koji je nosio i, glasno progundavši, baci ga u ugao odaje. "I ostani da ležiš tamo!"

Potom pogleda Seldona i zavrte glavom. "Mrzim taj ogrtač. Težak je kao greh i vruć kao pakao. Uvek sam prinuđen da ga nosim, kada me zasipaju besmislenim rečima, stojeći tako ukrućen kao namolovan. Prosto, odvratno. Kleon je bio rođen za to, i sasvim mu je pristajalo. Ja nisam i ne pristaje mi. Moje je prokletstvo da sam njegov treći rođak po majčinoj liniji i to me je predodredilo da postanem car. Rado bih prodao ovo mesto - jeftino. Hari, da li bi voleo da postaneš car?"

"Ne, ne, ni u snu, te se u to ne pouzdavajte previše", odgovori Seldon, nasmejavši se.

"Ali, reci mi, ko ti je ta lepotica koju si danas doveo sa sobom?"

Vanda porumene i car joj se ljubazno obrati: "Nemoj, draga, dozvoliti da te zbunjujem. Jedno od malog broja prava koja car ima jeste da kaže što god mu se sviđa. Niko tome ne može prigovoriti ili to osporiti. Samo ti kažu: 'Da, sire'. Međutim, to 'sire' neću ni da čujem od tebe. Mrzim tu reč. Oslovljavaj me, naprosto, sa Agis. Mada mi ni to nije kršteno ime, već carsko, na koje sam se i sam morao navići. I tako... Reci mi, Hari, kako idu stvari? Šta se događalo s tobom otkako smo se poslednji put videli?"

"Dva puta su me napali", odgovori Seldon kratko.

Car kao da nije bio siguran da li je reč o šali ili ne. "Dva puta?" upita on. "Stvarno?"

Carevo lice postajalo je sve namrštenije dok mu je Seldon pričao o napadima. "Pretpostavljam da nijednog policajca nije bilo u blizini kada su te ona osmorica napala?"

"Ni jednog jedinog."

Car ustade, istovremeno davši znak Vandii i Seldonu da ostanu

da sede. Potom stade koračati gore-dole po odaji, kao da nastoji da time odagna bes. A onda se okrenu i pogleda Seldona.

"Tokom hiljada godina", reče on najzad, "kada god bi se nešto slično dogodilo, ljudi bi govorili: 'Trebalo da se obratimo caru!' Ili: 'Zašto car nešto ne preduzme?' Najzad, car i može i treba da nešto učini, iako to ne mora uvek biti nešto najpametnije. Ali, Hari, ja... ja sam bespomoćan. Potpuno bespomoćan.

Naravno, postoji i ta takozvana Komisija za javnu bezbednost, ali ona kao da se više stara o mojoj nego o bezbednosti građana. Pravo je čudo, uopšte, što si se probio do mene, budući da te u toj komisiji baš ne vole mnogo.

Ne postoji baš ništa što bih u pogledu bilo čega mogao da učinim. Da li ti je poznato kakav je položaj cara posle pada hunte i, ovaj, vaspostavljanja imperijalne moći?"

"Mogu da zamislim."

"Kladim se da ne možeš - ne, bar, u potpunosti. Sada imamo demokratiju. Znaš li šta je demokratija?"

"Naravno."

Agis se namršti. "Smeo bih da se kladim da smatraš da je to nešto mnogo dobro."

"Mislim da bi moglo biti dobro."

"Znao sam. Pa, da ti kažem, baš i nije. Demokratija ozbiljno uzdrma Carstvo.

Zamisli da poželim da se više policajaca nađe na ulicama Trantora. Nekada, bilo bi dovoljno da uzmem parče papira koje je pripremio odgovarajući carski činovnik i potpišem ga kitnjastim slovima - i ulice bi vrvele od čuvara reda.

Danas, čovek ne može učiniti ništa slično tome. Morao bih najpre da izađem pred skupštinu. Sedam i po hiljada muškaraca i žena istog bi časa zagakalo, poput jata gusaka, na sam pomen nečeg takvog. Pre svega, odakle novac za to? Ne možeš, razume se, imati dodatni odred od, recimo, deset hiljada policajaca, a da istovremeno ne moraš da obezbediš deset hiljada novih plata. A onda, čak i ako dobiješ saglasnost, ko će odabrati te nove čuvare reda? Ko će im biti nalogodavac?

Poslanici bi kreštali jedni na druge, drali se i svađali, pa se na

kraju i smirili - ali od svega ne bi bilo ništa. Hari, nisam u mogućnosti ni da naredim da se zamene pregoarele svetiljke na kupoli, koje si onomad i sam uočio. Koliko će to koštati? U čijoj je to nadležnosti? Naravno, nove svetiljke biće na kraju postavljene, ali da se to obavi biće potrebno nekoliko meseci. To ti je demokratija, moj Hari."

"Koliko se sećam", primeti Seldon, "i Kleon se sve vreme žalio kako ništa ne može da izvede po svojoj želji."

"Car Kleon je", odvrati Agis pomalo nestrpljivo, "imao dvojicu izvrsnih prvih ministara - Demerzela i tebe - i obojici vam je polazilo za rukom da ga sprečite da ne počini nešto nepromišljeno. Ja, međutim, imam sedam i po hiljada prvih ministara i svi su oni šašavi, od prvog do poslednjeg. Ali, Hari, pretpostavljam da nisi došao da mi se žališ zbog onih napada."

"Ne, nisam. U pitanju je nešto mnogo gore. Sire... Agise... potrebni su mi krediti."

Car se zagleda u njega. "Posle svega, Hari, što sam ti upravo rekao? Nemam ni pare... Da, naravno, postoje krediti koji se troše da bi se ovaj kompleks kako-tako održao, ali čak i da bih ih dobio u tu svrhu, moram izlaziti pred razjapljene čeljusti onih skupštinaru. Ako zamišljaš da se naprosto mogu pojaviti pred njima i reći im: 'Znate, potrebni su mi krediti za mog prijatelja, Harija Seldona', i ako zamišljaš da im mogu izvući makar samo jedan novčić, za bilo šta, a da ne prođe i po dve godine, u tom si slučaju i ti pošašavio. Nema teorije."

Agis sleže ramenima i dodade, nešto blažim glasom: "Hari, nemoj me pogrešno shvatiti. Zaista bih želeo da ti pomognem, kad bih samo mogao. Posebno bih želeo da ti pomognem radi tvoje unuke. Gledajući je, pomišljam da bi ti trebalo dati sve kredite koji su ti potrebni - ali je to, naprosto, nemoguće."

"Agise", upozori ga Seldon, "ako ne obezbedim sredstva, psihoistorijska istraživanja će stati - posle skoro četrdeset godina."

"Pa, ako nas posle četrdeset godina nisu ni do čega dovela, čemu se uzbuđivati?"

"Agise", odvrati Seldon, "ne postoji više ništa što bih ja, lično, mogao sada učiniti. Napadi na mene izvršeni su baš zbog toga što sam psihoistoričar. Ljudi me smatraju pticom-zloslutnicom -

prorokom sveopšte propasti."

Car potvrdno klimnu glavom. "Baš nemaš sreće, Gavrane Seldone. Već sam ti to rekao."

Seldon, sav slomljen, ustade. "Znači, gotovo je."

Vanda takođe ustade i stade kraj Seldona, vrškom glave dodirujući dedino rame. Nije skidala pogled sa carevog lica.

Seldon se okrenu da pođe, ali ga car zaustavi. "Čekaj, čekaj malo. Setio sam se nekih stihova, koje pamtim još odavno."

Zlo silno zemljom hodi

Za nove se žrtve bori

Al blaga sve veća nastaju

Dok ljude beda mori.

"Šta to treba da znači?" upita Seldon bezvoljno.

"To, da dok se Carstvo raspada i stanje mu postaje sve gore, postoje pojedinci koji stižu sve veća bogatstva. Zbog čega se ne obratiti nekim od naših dobrostojećih preduzimača? Njima, bar, skupštinari ne sede na glavi i mogu, samo ako hoće, jednostavno potpisati nalog."

Seldon se zagleda u Agisa. "Pokušaću i to."

22.

"Gospodine Bindris", reče Seldon, pruživši ruku da se rukuje sa svojim domaćinom. "Drago mi je što sam dobio priliku da se sretnem s vama. Lepo je što ste pristali da me primite."

"A što da ne?" upita Terep Bindris širokogrudo. "Dobro vas poznajem. Odnosno, bolje rečeno, dobro vas znam po čuvenju."

"Lepo je to čuti. Pretpostavljam, onda, da ste čuli i za psihoistoriju?"

"Naravno, koja obrazovana osoba nije za nju čula! Razume se, ne bih mogao reći da sam išta razumeo. A ko je ova mlada dama s vama?"

"Moja unuka, Vanda."

"Prava lepotica." Bindris se nakloni. "Imam osećaj da bih u njenim rukama bio kao testo."

"Mislim da preterujete, gospodine", odvrati Vanda.

"Ne, ni najmanje. A sada, molim vas, sedite i recite mi kako vam mogu biti od pomoći." On široko izmahnu rukom, nudeći im da se smeste u dve debele, bogato ukrašene naslonjače ispred stola za kojim je sedeo. Naslonjače, bogato izrezbaren radni sto, masivna, lepo izvajana vrata koja su se bešumno otvorila na sam znak njihovog nailaska, blistav, uglačan, opsidijanski pod u Bindrisovoj kancelariji - sve je to bilo najvišeg kvaliteta. Ipak, premda je ono što je Bindrisa okruživalo ostavljalo snažan, nametljiv utisak - sa njim samim to nije bio slučaj. U tanušnom, srdačnom čoveku teško bi bilo moguće, već na prvi pogled, prepoznati jednog od vodećih finansijera na Trantoru.

"Ovde smo, gospodine, po preporuci samog cara."

"Samog cara?"

"Da. On, lično, nije bio u stanju da nam pomogne, ali je pomislio da bi čoveku poput vas to bilo moguće. U pitanju su, naravno, krediti."

Bindrisovo lice se smrača. "Krediti?" upita on. "Ne shvatam."

"Pa, evo", nastavi Seldon, "već skoro četrdeset godina vlada je pružala punu podršku psihoistorijskim istraživanjima. Međutim,

vremena su se promenila i Carstvo više nije ono što je bilo."

"Da, to mi je poznato."

"Car ne raspolaže kreditima koje bi nam mogao staviti na raspolaganje, odnosno, čak i kada bi ih imao, ne bi to mogao učiniti bez saglasnosti Skupštine. Preporučio mi je, stoga, da potražim poslovne ljude koji, pre svega, imaju dovoljno kredita, a pored toga su u mogućnosti da naprosto ispišu ček."

Nastade poduža tišina, a onda, konačno, Bindris reče: "Bojim se da car veoma malo zna o poslovima... Koliko vam je kredita potrebno?"

"Gospodine Bindris, govorimo o izuzetnom zadatku što stoji pred nama. Biće mi potrebno nekoliko miliona."

"Nekoliko miliona!"

"Tako je, gospodine."

Bindris se namršti. "Govorimo li o zajmu? Kada očekujete da ćete biti u mogućnosti da vratite pozajmicu?"

"Pa, gospodine Bindris, moram vam pošteno reći da ne očekujem da bih vam mogao vratiti novac. Imao sam u vidu poklon."

"Čak i kada bih želeo da vam stavim na raspolaganje tražene kredite - što sam, iz nekog neobičnog razloga, veoma voljan da to učinim - to mi je, naprosto, nemoguće. Car, ne sumnjam, zavisi od Skupštine, ali i ja imam članove Odbora. Takav poklon ne bih nikako mogao učiniti bez saglasnosti mog Odbora - a on se sa nečim takvim ni u snu neće saglasiti."

"Zbog čega? Vaša firma važi kao izuzetno bogata. Nekoliko miliona ne bi vam ništa značilo."

"Lepo rečeno", odvrati Bindris, "ali plašim se da u ovom trenutku moja firma ne stoji baš najbolje. Ne toliko rđavo da bismo zapali u ozbiljne teškoće, ali, ipak, dovoljno da nas ne čini srećnima. Kao što je i samo Carstvo u opadanju, sa njegovim pojedinim delovima to je takođe slučaj. Ne, nismo u mogućnosti da izdvojimo nekoliko miliona... Zaista mi je žao."

Seldon je ćutke sedeo, a ni sam Bindris nije izgledao srećno. Najzad, on zavrte glavom i ponovo se oglasi. "Čujte, profesore Seldon, zaista bih želeo da vam pomognem, posebno radi mlade dame pored vas. Ali naprosto je nemoguće... Ipak, nismo mi jedina

firma na Trantoru. Pokušajte kod drugih, profesore. Možda ćete negde drugde imati više sreće."

"Pa", odvrati Seldon s mukom ustajući, "pokušaćemo."

23.

Vandine oči bile su pune suza, ali osećanje koje su one odavale nije bio jad, već bes.

"Dedice", reče ona, "nikako to ne razumem. Naprosto, ne razumem. Bili smo već u četiri firme i svaka naredna ophodila se grublje i drskije nego ona prethodna. U četvrtoj nas umalo nisu izbacili napolje. A posle toga, nijedna više neće ni da nas pusti unutra."

"Nema tu, Vanda, ničeg zagonetnog", odgovori Seldon blago. "Kada smo se sreli sa Bindrisom, još nije znao zbog čega smo mu došli i ponašao se sasvim prijateljski sve dok mu nisam zatražio poklon od nekoliko miliona kredita. Posle toga je bio znatno manje ljubazan. Mislim da je unaokolo krenuo glas šta želimo i sve su nas manje ljubazno primali; sada, konačno, više ne žele ni da nas vide. A i zbog čega bi? Ionako nam neće dati kredite koji su nam potrebni, pa što bi gubili vreme s nama?"

Vandin bes okrenu se prema njoj samoj. "A šta sam ja uspela da uradim? Samo sam tamo sedela. Ništa."

"Ne bih se baš složio s tim", primeti Seldon. "Na Bindrisa si, nesumnjivo, ostavila utisak. Učinilo mi se da je zaista bio spreman da nam da kredite, i to prvenstveno zbog tebe. 'Pritisnula' si ga i nešto ipak postigla."

"Ni izbliza dovoljno. Jedino što mu je bilo na umu jeste da sam zgodna."

"Ne zgodna", promrmlja Seldon. "Već lepa. Veoma lepa."

"Pa, dedice, šta ćemo sada?" upita Vanda. "Kao da psihoistoriji prethodi slom."

"Pretpostavljam da je tako", složi se Seldon, "i, u izvesnom smislu, tu nema pomoći. Predviđam već četrdeset godina da će se Carstvo srušiti, i sada, kad do toga dolazi, povući će za sobom i psihoistoriju."

"Ali psihoistorija treba da spase Carstvo, bar delom."

"Znam da će tako biti, ali ne mogu doprineti da tako i bude."

"I pustićeš je da tek tako propadne?"

Seldon odmahnu glavom. "Pokušaću da to sprečim, mada moram priznati da ni sam ne znam kako da to izvedem."

"Vežbaću", reče Vanda. "Mora da postoji način da osnažim svoj 'pritisak', da nagnam ljude da se ponašaju onako kako želim."

"Želeo bih da ti to pođe za rukom."

"A šta ćeš, dedice, ti preduzeti?"

"Pa, mnogo mi ne preostaje. Pre dva dana, kada sam išao da se vidim sa glavnim bibliotekarom, sreo sam trojicu ljudi koji su raspravljali o psihoistoriji. Iz nekog razloga, jedan od njih ostavio je na mene snažan utisak. Predložio sam mu da se nađemo i on je prihvatio. Treba da se vidimo danas po podne, u mojoj radnoj sobi u biblioteci."

"Želiš li da ga nagovoriš da radi za tebe?"

"Voleo bih - kad bih imao dovoljno kredita da ga platim. Ali ne može štetiti ako samo porazgovaram s njim. Najzad, šta mogu da izgubim?"

24.

Mladi čovek stiže tačno u četiri po standardnom trantorskom vremenu i Seldon se nasmeši. Voleo je ljude od tačnosti. On položi ruke na sto i naže se kao da će ustati, ali mu mladić dobaci: "Molim vas, profesore, poznato mi je da vas noge baš ne drže najbolje. Nemojte ustajati."

"Hvala vam, mladiću", odvrati Seldon. "Naravno, to ne znači da vi ne treba da sednete. Molim vas, smestite se."

Mladi čovek skinu jaknu i sede.

"Molim vas za izvinjenje", nastavi Seldon, "ali, kada smo se sreli i dogovorili za ovaj sastanak, propustio sam da vas zapitam za ime... koje glasi?"

"Stetin Palver", odgovori mladić.

"Ah, Palver! Palver... Zvuči mi poznato."

"I trebalo bi, profesore. Moj deda često se hvalisao da vas je poznavao."

"Vaš deda? Pa, naravno! Joramis Palver. Koliko se sećam, bio je dve godine mlađi od mene. Pokušao sam da ga nagovorim da mi se pridruži u radu na psihoistoriji, ali me je odbio. Rekao je da nema ni najmanje izgleda da toliko ovlada matematikom da bi to bilo moguće. Šteta. Uzgred budi rečeno, kako je on?"

Palverovo lice poprimi ozbiljan izgled. "Pa, otišao je tamo kuda svi stari ljudi odlaze. Umro je."

Seldon se trže. Dve godine mlađi od njega - i više nije bio među živima. Stari prijatelj, a do te mere su izgubili vezu jedan s drugim, da kad je smrt došla Seldon to nije ni znao.

Seldon je neko vreme ćutke sedeo, a onda tiho promrmlja: "Žao mi je."

Mladić sleže ramenima. "Proveo je lep život."

"A vi, mladiću, gde ste vi studirali?"

"Na univerzitetu Langano."

Seldon se namršti. "Langano? Prekinite me ako grešim, ali to, kako mi se čini, nije na Trantoru?"

"Ne, nije. Želeo sam da se oprobam na nekom drugom svetu."

Kao što sigurno i sami znate, univerziteti na Trantoru su pretrpani. Želeo sam da pronađem neko mesto gde bih mogao na miru studirati."

"I šta ste studirali?"

"Ništa naročito. Istoriju. Ne baš nešto pomoću čega bi se čovek mogao dokopati dobrog zaposlenja."

(Još jedan trzaj, samo ovog puta još jači. Dors Venabili takođe je bila istoričar).

"Ipak, vratili ste se na Trantor", primeti Seldon. "Zbog čega?"

"Zbog kredita. I da nađem posao."

"Kao istoričar?"

Palver se nasmeja. "Ni slučajno! Radim na jednoj mašini koja gura i tegli. Nije baš neko zanimanje."

Seldon pogleda Palvera sa primesom zavisti. Tanak materijal od koga mu je bila načinjena košulja još više mu je isticao grudi i ramena. Bio je upadljivo mišićav. Seldon nikada nije imao takve mišiće.

"Pretpostavljam", reče on, "da ste se za vreme studija bavili boksom?"

"Ko, ja? Nikad! Vežbao sam borilačke veštine."

"Borilačke veštine!" Seldonovo raspoloženja naglo poraste. "A jeste li sa Helikona?"

"Ne morate poticati sa Helikona da biste bili dobar borac", odvrati Palver sa uočljivom primesom prezira.

Tako je, pomisli Seldon, mada odande dolaze najbolji.

Ipak, ne reče ništa.

Ono, međutim, što je rekao, bilo je: "Vaš deda nije bio spreman da mi se pridruži. A kako stvar stoji s vama?"

"Na psihoistorijskim istraživanjima?"

"Čuo sam vas onomad, kada ste raspravljali s prijateljima, i učinilo mi se da prilično pametno govorite o psihoistoriji. Pa, da li biste mi se pridružili?"

"Kao što rekoh, profesore, već imam posao."

"Guraj-vuci. Haj'te, haj'te."

"Ni plata nije loša."

"Nije sve u kreditima."

"Ali ne možete ni bez njih. Ovog trenutka, rekao bih, ne možete me baš mnogo platiti. Gotovo sam siguran da ste bez novca."

"Odakle vam to?"

"Pa, tako, nagađam... Da možda ne grešim?"

Seldon čvrsto stisnu usne, pa odgovori: "Ne, ne grešite, ne mogu vas mnogo platiti. Žao mi je. Pretpostavljam da to znači i kraj ovog našeg malog razgovora."

"Čekajte, čekajte!" Palver podiže ruke. "Nemojte tako brzati, molim vas. Još razgovaramo o psihoistoriji, je li tako? Ako budem radio za vas, uputićete me u psihoistoriju. Je li tako?"

"Naravno."

"U tom slučaju, zaista nije sve u kreditima. Predložiću vam dogovor. Uputićete me u psihoistoriju što više budete mogli i plaćaćete me koliko uzmognete, a ja ću se već nekako snaći. Šta na to kažete?"

"Izvanredno", uskliknu Seldon radosno. "Zvuči zaista divno. A sad, još nešto."

"Zar?"

"Da. Tokom nekoliko poslednjih nedelja, dva puta sam bio izložen napadima. Prvi put mi je sin pritekao u pomoć, ali u međuvremenu se odselio na Santani. Drugom prilikom, poslužio sam se svojim štapom sa olovnom drškom. Odbranio sam se, ali su me izveli pred sudiju za prekršaje i optužili zbog napada i premlaćivanja..."

"Zbog čega su vas napali?" prekide ga Palver.

"Nisam baš omiljen. Toliko dugo već govorim o propadanju Carstva, da sada, kada se to konačno događa, mene krive za to."

"Shvatam... Ne razumem, jedino, kakve to veze ima sa vašom napomenom da postoji 'još nešto' što želite da mi saopštite?"

"Želeo bih da budete moj telohranitelj. Mladi ste, snažni i, što je najvažnije, upućeni u borilačke veštine. Vi ste baš ono što mi je potrebno."

"Mislim da se to može srediti", složi se Palver, široko se osmehnuvši.

25.

"Pogledaj tamo, Stetine", reče stariji od dvojice ljudi koji su krenuli u večernju šetnju jednom od stambenih četvrti u blizini Strilinga. Stariji čovek pokaza na gomile raznih otpadaka koje su odbacili vozači kola ili neobazirni pešaci, rasutih posvuda pored trotoara. "U starim danima", nastavi Seldon, "ovakvo smeće naprosto nije bilo moguće videti. Policajci su budno pazili, a opštinska čistačka služba, radeći danonoćno, držala je u savršenom redu sva javna mesta. Međutim, najvažnije od svega je to da nikom ni na pamet ne bi palo da svoje đubre istovaruje gde stigne. Trantor nam je bio dom i bili smo ponosni na njega. A sada..." Seldon tužno zavrte glavom, ispunjen čemerom, i uzdahnu. "A sada..." On naglo zastade.

"Hej ti, mladiću!" viknu Seldon za jednim neuredno odevenim momčićem koji se trenutak pre toga mimoišao s njima, idući u suprotnom smeru. Upravo je s uživanjem nešto žvakao, odbacivši omot na tle, jedva ga i pogledavši. "Smesta to podigni i stavi u korpu za otpatke", ukori ga Seldon, dok ga je dečak mrzovoljno posmatrao.

"Podigni to sam", zareža momčić, okrenu se i ode.

"Još jedan znak, profesore Seldon, potpunog društvenog rasula, baš kao što je vaša psihoistorija predskazala", primeti Palver.

"Tako je, Stetine. Svuda oko nas Carstvo se raspada, deo po deo. U stvari, već je zbrisano - i nema nam povratka. Bezvoljnost, razaranja, pohlepa - sve je to imalo udela u propasti nekad slavnog Carstva. I šta smo dobili umesto toga? Zbog čega..."

Pri pogledu na Palverovo lice, Seldon zastade. Činilo se kao da mladi čovek nešto napeto osluškuje - ali ne Seldonov glas. Glava mu je bila povijena na jednu stranu i lice mu je imalo poluodsutan izgled. Činilo se kao da se napreže da čuje nešto što nije bilo dostupno nikom do njemu samom.

Odjednom, on odstupi za korak ili dva i, brzo se obazrevši oko sebe, ščepa Seldona za ruku. "Hari, brzo, moramo se izgubiti odavde. Dolaze..." I trenutak potom, tišinu večeri naruši oštar bat koraka koji su se brzo približavali. Seldon i Palver krenuše unazad, ali bilo je prekasno; grupa napadača već se stvorila kraj njih. Ovog

puta, međutim, Hari Seldon bio je spreman: istog časa stade vitlati štapom, opisujući širok krug oko sebe i Palvera. Na to se, međutim, troje napadača - dva mladića i jedna devojka, sve troje u ranim mladim godinama - samo nasmejaše.

"Znači, matori, nisi baš voljan da nam olakšaš posao?" frknu jedan od mladića, po svemu sudeći vođa grupe. "Vodi računa, moji drugari i ja sredićemo te za nekoliko sekundi. Evo..." Trenutak potom, vođa napadača već je ležao na tlu, žrtva savršeno izvedenog borilačkog udarca u trbuh. Dvoje preostalih siledžija istog časa se pognuše, pripravnici da krenu u napad. Ali Palver je bio brži. Padoše i njih dvoje, pre no što su dospeli da shvate šta im se desilo.

I sve je bilo gotovo - pre no što je stvarno i započelo. Seldon je stajao po strani, čvrsto oslonjen na štap, sav uzdrhtao pri pomisli da je, još jednom, za dlaku izbegao opasnost. Pomalo dahćući od uloženog napora, Palver je vladao situacijom. Troje napadača nemoćno je ležalo na pustom pločniku pod sve mračnijom kupolom.

"Hajdete, sklonimo se odavde što pre!" požuri ga Palver ponovo, s tim što ovog puta na vidiku nije bilo nijednog napadača.

"Stetine, ne možemo tek tako da odemo", usprotivi se Seldon, pokazujući prema onesvešćenim napadačima. "Pa, još su deca! Možda i umiru. Kako možemo tek tako otići? Nije čovečno - baš tako - a ja sam sve ove godine radio za dobrobit čovečanstva." Seldon lupi štapom o pločnik kao da bi da osnaži svoje reči, a oči mu zablistaše neobičnim sjajem.

"Koješta", prasnu Palver. "Ono što je nečovečno jeste način na koji se te siledžije ustremljuju na mirne građane poput vas. Mislite li da bi ma i na trenutak hajali šta će biti s vama? Ni časka ne bi oklevali da vam zariju nož u stomak, kako bi vam oduzeli i poslednji kredit! Brzo će se već povratiti i povući se da oližu rane. Ili će ih neko naći i pozvati policiju.

Ali, Hari, morate razmisliti. Posle onoga što vam se poslednji put dogodilo, suočeni ste s mogućnošću da sve izgubite ako vas povežu sa još jednom tučom. Molim vas, Hari, moramo što pre odavde!" On ščepa Seldona za ruku i ovaj se, bacivši poslednji pogled iza sebe, predade mladićevom vođstvu.

I dok je topot Seldonovih i Palverovih koraka, koji su se brzo

udaljavali, zamirao u daljini, jedna prilika iziđe iz zaklona, iza grupe drveća iza kojih se skrivala. Prigušeno se nasmejavši, buljooki momčić promumla sebi samom: "Ti'š me, baš, profo, učiti šta je dobro, a šta loše!" Posle toga, okrenuvši se, on pođe da pozove policiju.

26.

"Tišina! Hoću tišinu!" zaurla sudija Tejan Popjen Lih. Javno saslušavanje profesora Gavrana Seldona i njegovog mladog saradnika, Stetina Palvera, izazvalo je pravo mahnitanje među žiteljima Trantoraca. Pred njima je bio čovek koji je predskazao propast Carstva i sunovrat civilizacije, koji je kod svih izazivao bolna sećanja na zlatno doba reda i poretka - tu je, pred njima, bio čovek koji je, po svedočenju jednog očevica, naložio da se prebije troje mladih Trantoraca, iako mu oni za to nisu dali nikakav vidljiv povod. Zaista, trebalo je da to, po svemu sudeći, bude spektakularno saslušanje, kome će potom, nema sumnje, uslediti i isto tako spektakularno suđenje.

Sudija pritisnu jednu pločicu na svojoj naslonjači i istog časa duboki bruj gonga preli se sudnicom ispunjenom do poslednjeg mesta. "I imaću tišinu ovde", dobaci sudija već donekle stišanoj gomili. "Ako budem smatrala neophodnim, isprazniću sudnicu. Upozoravam vas. Neću više ponavljati."

U svojoj purpurnoj odeždi, sudija je odavala upečatljiv utisak. Poreklom sa Listene, jednog od Spoljnjih svetova, Lih je imala put sa lakom plavkastom primesom, koja je postajala nešto zatvorenija kada bi se uzrujala, a gotovo tamnorumena kada bi zaista pobesnela. Govorkalo se da je, bez obzira na sve godine koje je provela na tom položaju i uprkos sveopštem uvažavanju kao vrhunskog pravničkog uma - da se i ne pominje ugled jednog od najpoštovanijih tumača imperijalnih zakona - Lih bila i ostala sujetna kada je živopisnost njene pojave bila u pitanju, kao i na način na koji joj je svetlocrvena tunika još više isticala tirkiznu put.

Pri svemu tome, pratio ju je glas da je krajnje tvrda kada su u pitanju bili oni koji krše carske zakone; bila je jedna od nekoliko preostalih sudija koji su bez kolebanja primenjivali odredbe građanskog prava.

"Čula sam za vas, profesore Seldon, kao i za vaše teorije o propasti koja nam neposredno predstoji. Razgovarala sam i sa sudijom za prekršaje, pred kojim ste se nedavno našli povodom

jednog slučaja u koji ste takođe bili umešani - kada ste udarcem svog štapa sa olovnom drškom ozbiljno povredili jednu osobu. I tom prilikom ste tvrdili da ste bili žrtva siledžijskog napada. Vaše tvrdnje, pretpostavljam, naslanjaju se na jedan raniji incident - o kome nikog niste izvestili - kada su, navodno, vas i vašeg sina napala čak osmorica siledžija. Pošlo vam je za rukom, profesore Seldon, da mog uvaženog kolegu ubedite da je to bilo u nužnoj samoodbrani, premda je jedan svedok tvrdio suprotno. Ovog puta, profesore, moraćete da budete mnogo ubedljiviji."

Troje napadača, koji su podneli prijavu protiv Seldona i Palvera, zakikotaše se na svojim mestima za stolom optužbe. Izgled im je ovog puta znatno odudarao od izgleda kakav su imali one večeri kada je došlo do napada. Dvojica mladića bila su odevena u čiste, prostrane, jednodelne odore, dok je devojka nosila sitno plisiranu tuniku. Sve u svemu, ako bi ih neko osmotrio (ili oslušnuo) izbliza, mogao je u njima videti privlačnu sliku trantorske mladeži.

Seldonov advokat, Siv Novker (koji je zastupao i Palvera), pristupi sudiji. "Vaša Visosti, moj klijent je jedan od najuglednijih pripadnika trantorske zajednice. Bio je i prvi ministar, od međuzvezdanog ugleda. Lični je prijatelj našeg cara Agisa XIV. Šta bi, dakle, profesor Seldon mogao dobiti napadom na nevine, mlade ljude? On je i jedan od najupornijih zagovornika podsticanja intelektualnog poleta među trantorskom omladinom, a među njegovim saradnicima na projektu psihoistorijskih istraživanja nalazi se i veći broj studenata-dobrovoljaca; povrh svega, i omiljeni je član Veća Strilinškog univerziteta.

Najzad..." On pri tom zaokruži pogledom po pretrpanoj sudnici, kao da bi da kaže: 'Čekajte samo dok ovo čujete - biće vas sramota što ste i pomislili da posumnjate u istinitost navoda mog klijenta'... "Najzad, profesor Seldon je i jedan od tek nekolicine pojedinaca koji su zvanično povezani sa uglednom galaktičkom bibliotekom. U njoj mu stoje na raspolaganju sve, neograničene mogućnosti za rad na onome što naziva galaktičkom enciklopedijom, a što je prava oda imperijalnoj civilizaciji.

I stoga vas pitam: kako, uopšte, jedan takav čovek može biti saslušavan jednim ovakvim povodom?"

Izmahnuvši rukom, Novker pokaza prema Seldonu koji je, zajedno sa Palverom i osećajući se krajnje neugodno, sedeo za stolom odbrane. Harijevi obrazi bili se zarumenjeni zbog neočekivanih pohvala (na kraju krajeva, u poslednje vreme ime mu je bilo više meta podrugljivih kikota nego burnog odobravanja) i ruka, oslonjena na izrezbarenu dršku njegovog pouzdanog štapa, lako mu zadrhta.

Sudija Lih zagleda se odozgo u Seldona: očigledno, na nju advokatove reči nisu ostavile osobit utisak. "Zaista, šta bi mogao dobiti, branioče? I sama sam se to pitala. Provela sam nekoliko besanih noći, naprežući mozak u traganju za nekim prihvatljivim objašnjenjem. Zbog čega bi čovek poput profesora Seldona preduzeo neizazvan napad i premlatio troje mladih ljudi, kada je i sam jedan od najrečitijih kritičara takozvanog 'sloma' društvenog reda i mira?"

A onda mi je sinulo. Možda je, u stanju osujećenosti što mu ne veruju, profesor Seldon osetio da mora i dokazati da se njegova predskazanja o sveopštem propadanju zaista i obistinjuju. Najzad, on je čovek koji je čitav svoj radni vek proveo predskazujući propast Carstva, a sve na šta je, pri tom, u stanju da ukaže jeste nekoliko pregorelih svetiljki na kupolama, povremeni zastoji u javnom prevozu i poneki rez u budžetskim izdacima - sve u svemu, ništa dramatično. Ali jedan napad - ili dva, ili tri - to bi već bilo nešto."

Lih se dublje zavalila u naslonjaču i prekrsti ruke, sa izrazom zadovoljstva na licu. Seldon ustade, čvrsto se pri tom oslonivši rukama na sto. Potom se, odmahnuvši rukom svom advokatu, uputi pravo prema sudiji, ne skidajući pogled sa nje.

"Vaša visosti", obrati joj se on, "dozvolite mi da kažem nekoliko reči u svoju odbranu."

"Naravno, profesore Seldon. Na kraju krajeva, ovo nije suđenje, već saslušanje, kako bismo, pre konačne odluke hoće li biti procesa, čuli sve navode, činjenice i tvrdnje od značaja za ovaj slučaj. Ja sam samo ukazala na jednu mogućnost i veoma sam zainteresovana da čujem šta vi imate da kažete."

Pre no što započne, Seldon pročisti grlo. "Čitav svoj život posvetio sam Carstvu. Verno sam služio carevima. Svrha mojih istraživanja

nije bila da ukažem na propast koja se nad nama nadnela, već da se psihoistorija iskoristi kao sredstvo novog preporoda. Njoj zahvaljujući, možemo se pripremiti za sve što nam tok stvari stavlja u izgled. Ako Carstvo, u šta sam ubeđen, nastavi da propada, psihoistorija nam može biti od pomoći da postavimo temelje novoj i boljoj civilizaciji, preuzimajući sve najbolje od stare. Gajim najdublju ljubav prema svim našim svetovima, prema svim našim ljudima i prema našem Carstvu - i kakvu bi, onda, svrhu imalo da doprinesem bezakonju koje ga iz dana u dan sve više potkopava?

Nemam više ništa da dodam. Morate mi verovati. Ja, čovek uma, jednačina, nauke - govorim vam iz srca." Potom se okrete i lagano uputi natrag ka svojoj stolici pored Palvera. Pre no što je seo, pogledom potraži Vandu, koja se nalazila u prvom redu u publici. Ona mu se bledo osmehnu i namignu mu.

"Iz srca ili ne, profesore Seldon, odluka koju treba da donesem zahteva od mene mnogo razmišljanja. Čuli smo vaše tužitelje; čuli smo i vas i gospodina Palvera. Postoji još neko čije bih svedočenje htela da čujem. Želela bih da čujem gospodina Riala Nevasa, koji nam se javio kao svedok onoga što se zbilo."

Dok se Nevas približavao sudiji, Seldon i Palver uzburvano se zгледаše. Bio je to momčić koga je Seldon izgrdio nekoliko trenutaka pre napada.

Lih se obrati dečaku. "Da li biste, gospodine Nevas, bili dobri da nam, kao svedok, opišete šta se tačno dogodilo one večeri?"

"Pa", započe Nevas, mrzvoljno se zagledavši u Seldona, "prolazio sam tuna gledajući svoja posla, kad sam ugled'o ovu dvojicu" - pri tom se okrenu i pokaza prstom put Seldona i Palvera - "na jednoj strani trotoara, kako idu prema meni. A onda sam vid'o i ovo troje". (On još jednom pokaza prstom, ovog puta prema mladićima i devojci koji su sedeli za stolom optužbe). "Ona dva matorca išli su iza ono troje. Nisu me mogli videti, jer sam bio na drugoj strani pločnika, a i zato što su svu pažnju obratili na svoje žrtve. A onda, tras! Tek tako, onaj stari zaviti'o je svojim štapom, a onaj mlađi skočio je na nji' i izudar'o ih, i pre neg' što ste mogli s'vatiti šta se dešava, već su ležali na pločniku. A onda su onaj stari i njegov drugar otišli, tek tako. Nisam mog'o da poverujem svojim

očima."

"Čista laž!" prasnu Seldon. "Mladiću, poigravaš se sa našim životima ovde!" Nevas se, međutim, samo bezizražajno zagleda u Seldona.

"Sudijo", požali se Seldon, "zar ne uviđate da ovaj deran naprosto laže? Sećam ga se. Prigovorio sam mu što baca otpatke unaokolo, samo nekoliko trenutaka pre no što smo bili napadnuti. Ukazao sam na to Stetinu kao na još jedan primer propadanja našeg društva, ravnodušnosti građana i..."

"Dosta, profesore Seldon", naredi mu sudija. "Još jedan takav ispad i izbaciću vas iz sudnice. A sada, gospodine Nevas", dodade ona, ponovo se obraćajući svedoku, "šta ste vi radili za sve to vreme, tokom zbivanja koje ste upravo opisali?"

"Ja, ovaj, sakrio sam se. Iza nekog drveća. Sakrio sam se. Boj'o sam se da bi mogli doći i po mene, ako me vide. A kad su otišli, pa, o'ma sam potrč'o da dojavim policiji."

Počevši da se preznojava, Nevas zavuče prst unutar stegnutog okovratnika svoje jednodelnje odeće. Vrpeljio se, premeštao s noge na nogu, dok je tako stajao na uzdignutom podijumu za svedoke. Osećao je sve veću nelagodnost, svestan da su sve te oči uprte u njega; on pokuša da ne gleda u publiku, ali svaki put, mimo svoje želje, oseti kako ga privlači netremičan pogled jedne lepe plavuše koja je sedela u prvom redu. Osećao se kao da mu postavlja neko pitanje, pritiskajući ga da odgovori, nagoneći ga da progovori.

"Gospodine Nevas, šta imate da kažete na navod profesora Seldona, da su vas on i gospodin Palver sreli nekoliko trenutaka pre napada i da vam je profesor uputio nekoliko reči?"

"Pa, ovaj, ne, znate, bilo je k'o što sam rek'o... Samo sam tuna prolazio i..." Nevas uputi pogled ka stolu za kojim je Seldon sedeo. Hari ga tužno pogleda, kao da pomišlja da je sve izgubljeno. Međutim, Seldonov sadrug, Stetin Palver, oštro se zagleda u Nevasa i ovaj gotovo poskoči, zapanjen rečima koje mu stadoše odzvanjati u umu: Reci istinu! Kao da je Palver izgovarao te reči, ali mu se usne nisu ni pomakle. Potom, sav zbunjen, Nevas skrenu pogled prema lepoj plavuši, ali i od nje kao da do njega dopreše reči: Reci istinu! - iako se ni njoj usne ne pomeriše.

"Gospodine Nevas! Gospodine Nevas!" Sudijin glas, koji kao da je dopirao iz velike udaljenosti, prodre do dečakovih zbrkanih misli. "Gospodine Nevas, ako je tačno da su profesor Seldon i gospodin Palver koračali prema vama, a iza troje tužitelja, kako se moglo dogoditi da ste najpre videli njih dvojicu? Tako ste rekli u svojoj izjavi, zar ne?"

Nevas se očajnički obazre po sudnici. Činilo se kao da ga posvuda dočekuju oči, oči koje su mu dovikivale: Reci istinu! Bacivši još jedan pogled put Seldona, Rial Nevas promrmlja kratko: "Izvinite!" i na zaprepašćenje svih prisutnih, četrnaestogodišnji dečak briznu u plač.

27.

Bio je to divan dan, ni preveć topao ni preterano svež, ni odviše sunčan ni previše oblačan. Premda su se sredstva za održavanje grada veoma istanjila još pre mnogo godina, nekoliko zaostalih dugovečnih biljaka svrstanih kraj stepeništa koje je vodilo u galaktičku biblioteku uspevalo je da, sa svoje strane, doprinese blaženosti jutra. (Ispred biblioteke, koja je izgrađena u klasičnom antičkom stilu, prostiralo se prostrano stepenište, jedno od najvećih u čitavom Carstvu, ustupajući prvenstvo samo stepeništu koje je vodilo u carsku palatu. Većina posetilaca, međutim, više je volela da koristi kosinu pored stepeništa.) Seldon oseti kako mu raspoloženje raste; velike nade vezivao je za taj dan.

Pošto su nedavne optužbe protiv njega i Stetina povučene, Seldon se osećao kao preporođen. Premda je ono kroz šta su prošli predstavljalo bolno iskustvo, sama činjenica da se sve odigralo pred očima javnosti silno je unapredila Seldonovu stvar. Sudija Tejan Popjens Lih, koja je smatrana jednim od najuticajnijih, ako ne baš i najuticajnijim sudijom na Trantoru, bila je veoma rečita u iznošenju svog mišljenja koje je obelodanila dan posle veoma emotivnog svedočenja Riala Nevasa.

"Pošto smo stigli do takve raskrsnice u našem 'civilizovanom društvu'", započe ona tiradu iz svoje sudijske naslonjače, "kada je saslušanje jednog čoveka kao što je profesor Seldon trebalo da predstavlja poniženje, zlostavljanje i zasipanje lažima ljudi njegovih vrednosti, naprosto zbog onoga što jesu i za šta se zalažu, možemo zaista smatrati da su za naše Carstvo nastali mračni dani. Priznajem da sam, i sama, u početku, bila spremna da tome podlegnem. 'Zbog čega profesor Seldon ne bi pribegao nečem sličnom', razmišljala sam, 'naprosto u pokušaju da osnaži svoja predviđanja?' Ali, kao što se moglo videti, uopšte nisam bila u pravu." Sudija se pri tom namršti, a plavičasto rumenilo skliznu joj niz vrat i zahvati obraze. "Jer profesoru Seldonu pripisala sam pobude ponikle u ovom našem društvu - društvu u kome su poštenje, pristojnost i dobra volja na izdisaju, društvu u kome, po svemu sudeći, naprosto da bi preživeo,

čovjek mora pribеći nepoštenju i obmanama.

Do koje smo se mere, samo, udaljili od svojih osnovnih načela! Ipak, dragi građani Trantora, ovog smo puta imali sreće. Dužni smo zahvalnost profesoru Seldonu što nam je ukazao na našu pravu prirodu; uzmimo ovaj primer kao pouku i borimo se ubuduće odlučno protiv onoga na čemu se temelje najniže ljudske strasti."

Posle saslušanja, Seldonu je stigla holočestitka i od samog cara. U čestitki je, pored ostalog, izrazio nadu da će čitav događaj biti Seldonu od pomoći da nađe nova sredstva za svoja istraživanja.

Dok se uspinjao kosinom prema ulazu u biblioteku, Seldon je razmišljao o trenutnom stanju svog projekta. Njegov dobar prijatelj - bivši glavni bibliotekar Las Zenov - u međuvremenu se povukao. Sve vreme, dok je držao položaj glavnog bibliotekara, Zenov je svim silama podržavao Seldona i njegov rad, mada su mu, na žalost, ruke prečesto bile vezane stavom bibliotečkog Veća. Ipak, uveravao je on Seldona, novi, dobrodušni glavni bibliotekar, Trima Akarnio, bio je naprednih shvatanja kao i on sam, a, što je još važnije, imao je podršku raznih grupa u Veću.

"Hari, prijatelju moj", rekao je Zenov pre no što je napustio Trantor, da bi se vratio na svoj rodni svet, Venkori, "Akarnio je dobar, dubokouman i širok čovek. Siguran sam da će, kao i ja, dati sve od sebe da ti pomogne na tvom projektu. Ostavio sam mu sve podatke o tebi i tvojoj enciklopediji; uveren sam da će ga oduševiti njen značaj i doprinos koji predstavlja za čovečanstvo. Vodi računa o sebi, dragi prijatelju - sećaću te se uvek sa najlepšim osećanjima."

I tako, danas je Hari Seldon trebalo da se prvi put susretne sa novim glavnim bibliotekarom. Obodрила su ga uveravanja Lasa Zenova i iz sveg srca je želeo da sa tim novim čovekom podeli planove o budućnosti projekta i enciklopedije.

Trima Akarnio ustade kada je Hari ušao u kancelariju glavnog bibliotekara. Već je uneo nešto svog na to mesto; dok je Zenov svaki kutak prostorije ispunio holodiskovima i drugim materijalom iz gotovo svih sektora na Trantoru i dok je mnoštvo viziglobusa, predstavljajući različite svetove Carstva, lebdelo posvuda unaokolo, Akarnio je uklonio sve te stvari koje je Zenov sa toliko ljubavi voleo da dotiče vlastitim prstima. Čitav jedan zid sada je zauzimaо veliki holoekran,

na kome je, pomisli Seldon, Akarnio mogao pogledati bilo kakav izveštaj ili potražiti bilo kakav podatak.

Akarnio je bio onizak i zdepast, sa blago iskošenim pogledom - usled jedne neuspele intervencije na rožnjači još u detinjstvu - koji je ukazivao na izuzetnu bistrinu i stvarao utisak o punoj svesti o svemu što se, u svakom trenutku, oko njega dešavalo.

"Gle, gle. Profesor Seldon. Uđite. Sedite." Akarnio pokaza rukom na naslonjaču sa visokim naslonom koja se nalazila ispred radnog stola za kojim je sedeo. "Kakva slučajnost, pomislio sam, da ste zatražili da se nađemo. I sam sam nameravao da stupim u vezu s vama čim se ovde smestim."

Seldon učtivo klimnu glavom, zadovoljan što čuje da je glavni bibliotekar smatrao da treba da da prvenstvo susretu s njim u grozničavim prvim danima po preuzimanju dužnosti.

"Ali, pre svega, profesore, molim vas da mi objasnite zbog čega ste želeli da se vidite sa mnom, pre nego što pređemo na moje, siguran sam, mnogo prozaičnije brige."

Seldon pročisti grlo i naže se prema svom domaćinu. "Glavni bibliotekaru, siguran sam da vam je Las Zenov pričao o mom radu ovde i o mojoj zamisli o galaktičkoj enciklopediji. Las je za nju bio izuzetno zagrejan i od velike pomoći, obezbedivši mi, posebno, radne prostorije ovde i slobodan pristup svim prebogatim bibliotečkim fondovima. U stvari, moram reći, on je bio taj koji je pronašao budući dom encisklopedijskog projekta, jednu planetu na samom rubu Spoljnjih svetova, Terminus.

Postoji, međutim, još nešto što ni Las Zenov nije bio u stanju da mi obezbedi. Kako se ne bi zaostajalo u radu na projektu, neophodno bi bilo da i izvestan broj mojih saradnika takođe ima ovde radni prostor, kao i neograničen pristup fondovima biblioteke. Izuzetan je poduhvat već samo odabiranje informacija koje će, potom, biti kopirane i prebačene na Terminus, kako bi tamo bilo moguće početi sa pravim radom na uobličavanju Enciklopedije Galaktike.

Las, kao što vam je bez sumnje poznato, nije bio naročito omiljen među članovima Veća - što sa vama nije slučaj. I stoga vas pitam, glavni bibliotekaru: da li biste se postarali oko toga da moji saradnici

dobiju sva radna prava ovde u biblioteci, kako bismo mogli nesmetano nastaviti sa svojim istraživanjima?"

Hari Seldon zastade, gotovo bez daha. Bio je ubeđen da će njegove reči, koje je bezbroj puta ponovio u sebi prethodne noći, izazvati željeni utisak. Čekao je, pun poverenja, na Akarniov odgovor.

"Profesore Seldon", započe Akarnio, a Seldonov osmeh, pun lepih nada, naglo iščeze. Bilo je nečeg u Akarniovom glasu što Seldon nije očekivao. "Moj cenjeni prethodnik upoznao me je - do najsitnijih pojedinosti - sa vašim radom ovde u biblioteci. Bio je vatreni zagovornik vaših istraživanja, kao i zamisli da vam se vaši saradnici pridruže ovde. To je, profesore Seldon, i sa mnom bio slučaj" - Akarnio zastade, a Seldon se oštro zagleda u njega - "u početku. Bio sam pripravan da sazovem poseban sastanak Veća, na kome bi se donela odluka da se izdvoji veći broj radnih prostorija za vas i vaše enciklopediste. Ali, profesore Seldon, sve se to u međuvremenu izmenilo."

"Izmenilo! Zbog čega?"

"Profesore Seldon, upravo je okončan, možda do sada najčuveniji, slučaj napada i premlaćivanja u kome ste vi imali glavnu ulogu."

"Ali sve optužbe su povučene!" upade Seldon. "Neće biti nikakvog suđenja."

"Bez obzira na to, profesore, vaše nedavno predstavljanje u javnosti utisnulo je na vas - kako da se izrazim? - neosporan pečat osobe sumnjivog ugleda. Naravno, povučene su sve optužbe. Ali da bi se to postiglo, vaše ime, vaša prošlost, vaša uverenja i vaš rad morali su biti zazvani pred oči čitavog Carstva. I uprkos tome što vas je jedan napredni, dobromisleći sudija proglasio besprekornim, šta ćemo sa milionima - možda i milijardama - običnih građana koji vas ne doživljavaju kao pionira, kao psihoistoričara čija je težnja da očuva slavu naše civilizacije, već zlogukog ludaka koji predskazuje potpunu propast našeg velikog i moćnog Carstva?"

Vi, samom prirodom svog rada, ugrožavate suštinsko tkivo Carstva. Nemam, pri tom, u vidu prostrano, bezimeno, bezlično, monolitno Carstvo. Ne, govorim o njegovom srcu i duši - o njegovim

ljudima. Kada im govorite da Carstvo propada, govorite im, zapravo, da oni propadaju. A sa tim, dragi moj profesore, obični građani naprosto nisu u stanju da se suoče.

Želeli vi to ili ne, Seldone, postali ste predmet sveopšte poruge; neko kome se svi smeju i koga ismevaju."

"Izvinite, ali već godinama sam, u izvesnim krugovima, predmet poruge."

"Tako je, ali to je bio slučaj samo s izvesnim krugovima. Međutim, poslednji incident - uključujući i javnost pred čijim se očima sve to odigravalo - izložio vas je podsmehu ne samo ovde na Trantoru, već i na svim svetovima. Shodno tome, profesore, ako vam ovde obezbedimo mogućnosti za rad, to znači da i mi, galaktička biblioteka, makar prećutno dajemo podršku vašem radu; i, dalje, što iz toga sasvim prirodno proizilazi, mi, biblioteka, takođe na svim svetovima postajemo predmet podsmeha. I bez obzira na to koliko ja lično čvrsto verujem u vaše teorije i vašu enciklopediju, kao glavni bibliotekar galaktičke biblioteke ovde na Trantoru, moram pre svega imati u vidu interese biblioteke.

I stoga, profesore Seldon, vaš zahtev da ovamo dovedete i svoje saradnike - odbija se."

Hari Seldon utonu u naslonjaču, kao munjom ošinut.

"Pored toga", nastavi Akarnio, "moram vam reći da vam se privremeno, na dve nedelje, ukidaju sve povlastice koje imate ovde u biblioteci - što stupa na snagu odmah. Veće je održalo onaj sastanak i donelo takvu odluku. Kroz dve nedelje, obavestićemo vas da li će - ili, možda, neće - naša saradnja biti sasvim okončana."

Akarnio zastade i, polažući dlanove na svoj uglačani, besprekorno čist sto, ustade. "To je sve, profesore Seldon - za sada."

Hari Seldon takođe ustade, premda njegove kretnje nisu bile ni tako lagane, ni tako brze kao Akarniove.

"Da li biste mi dozvolili da se lično obratim Veću?" upita Seldon. "Možda, ako bi mi se pružila prilika da im objasnim kolika je važnost psihoistorije, kao i enciklopedije..."

"Bojim se, profesore, da to nije moguće", odvrati Akarnio blago, i Seldonu se za časak učini da je u odblesku njegovih očiju prepoznao

čoveka o kome mu je pričao Las Zenov. Ali isto tako brzo, on ustupi mesto hladnom birokrati koji ljubazno isprati svog gosta do vrata.

I dok su se vrata otvarala, Akarnio ga podseti: "Dve nedelje, profesore Seldon. Samo još dve nedelje." Hari iziđe i uputi se ka svom skiteru, dok se vrata za njim bešumno zatvoriše.

Šta sada da radim? upita se Seldon neutešno. Je li ovo kraj mog poduhvata?

28.

"Vanda, draga, u šta si se to toliko zanela?" upita Hari Seldon ulazeći u unukinu radnu sobu na Strilinškom univerzitetu. Prostorija je nekada pripadala blistavom matematičaru Jugu Amarilu, čija je smrt u velikoj meri osiromašila psihoistorijski istraživački projekat. Na svu sreću, tokom nekoliko poslednjih godina, Vanda je u sve većoj meri zauzimala Amarilovo mesto, dalje doterujući i obogaćujući praradijant.

"Evo, radim na jednoj jednačini iz sekcije 33A2D17. Vidi, ponovo sam proračunala ovu sekciju" - ona pri tom pokaza na jednu ljubičastu traku koja joj je poigravala neposredno ispred lica - "uzimajući u obzir standarni količnik, i... Evo! Baš kao što sam i pretpostavljala - nadam se." Ona odstupi od zida i protrlja oči.

"O čemu je reč, Vanda?" upita Seldon i približi se, da bi proučio jednačinu. "Gle, izgleda kao Terminusova jednačina, pa ipak... Vanda, ovo je obrnuta Terminusova jednačina, je li tako?"

"Jeste, dedice. Znaš, brojevi u Terminusovoj jednačini baš se nisu slagali... pogledaj." Vanda dodirnu kontakt i na suprotnom zidu pojavi se još jedna, blistavocrvena traka. Seldon i Vanda uputiše se na drugu stranu da je поближе osmotre. "Vidiš li, dedice, kako se sada sve sjajno uklapa? Bile su mi potrebne nedelje da do toga dođem."

"Kako ti je to pošlo za rukom?" upita Seldon, diveći se izgledu jednačine, njenoj logičnosti i eleganciji.

"U početku, usredsredila sam se samo na ovaj deo ovde - zanemarujući sve ostalo. Kako bih, razmišljala sam, učinila da Terminus proradi - moralo se poraditi na Terminusu. Ima u tome smisla, je li? A onda sam shvatila da ne mogu tek tako uneti tu jednačinu u sistem praradijanta i očekivati da će se glatko uklopiti, kao da se ništa nije dogodilo. Naći nečemu mesto - znači nečem drugom, negde drugde, oduzeti mesto. Sklad zahteva da svakoj teži odgovara neka protivteža."

"Čini mi se da je koncept, koji si upravo izložila, ono što su u drevna vremena nazivali skladom načela jin i jang."

"Da, manje ili više. Jin i jang. I tako, vidiš, shvatila sam da je, da

bih usavršila jin Terminusa, bilo neophodno iznaći njegov jang. Što mi je i pošlo za rukom, tamo preko." Ona se vrati do ljubičaste trake, prelazeći na drugu ivicu sfere praradijanta. "I pošto sam ovde podesila cifre, Terminusova jednačina se istovremeno savršeno uklopila. Potpun sklad!" Vanda je, očito, bila veoma zadovoljna sobom, kao da je rešila sve probleme Carstva.

"Fantastično, Vanda, samo što mi kasnije moraš reći od kakvog je sve to značaja za projekat u celini... Ali, sada, pođi sa mnom do holoekrana. Pre nekoliko časaka stigla mi je hitna poruka sa Santanija. Tvoj otac traži da mu se odmah javimo."

Vandin smešak izblede. Poslednji izveštaji o borbama na Santaniju ozbiljno su je uznemirili. Odluka o smanjenju budžeta Carstva ponajviše je pogodila stanovnike Spoljnjih svetova. Bio im je znatno ograničen pristup do bogatijih, naseljenijih Unutrašnjih svetova i sve im je teže bilo da razmenjuju svoja dobra s njima, u cilju uvoza onoga što im je bilo neophodno. Veoma su se proredili i carski hipersvemirski brodovi koji su leteli do Santanija i taj zabačeni svet počeo se sve više osećati odsečen od ostatka Carstva. Do manjih buna došlo je na raznim delovima planete.

"Dedice, nadam se da je sve u redu", reče ona, dok joj se u glasu osećala zabrinutost.

"Ne brini, draga. Najzad, mora da su bezbedni, čim je Rajču pošlo za rukom da nam uputi poruku."

U Seldonovoj sobi, Vanda i on ostadoše da stoje ispred holoekrana, čekajući da ovaj proradi. Seldon je otkucao šifru na pločici ispod ekrana i sada su čekali nekoliko sekundi dok se međugalaktička veza ne uspostavi. Činilo se kao da se ekran lagano povlači u zid, kao da je u pitanju ulaz u neki tunel - a onda iz tog tunela, nejasna u početku, kroči poznata prilika jednog temeljno građenog čoveka. Kako se slika izoštravala, tako je i lik postajao sve jasniji. I kada su Vanda i Seldon već bili u prilici da razaberu Rajčove guste dalitske brkove, i sama prikaza ožive.

"Tata! Vanda!" uzviknu Rajčov trodimenzioni hologram, projektovan sa Santinija na Trantor. "Čujte, nemam baš mnogo vremena." On se žacnu, kao da ga je uzbunio preglasan ton. "Stvari su ovde postale prilično loše. Vlada je pala i jedna stranka

privremeno je preuzela vlast. Prava zbrka, možete i sami zamisliti. Upravo sam smestio Manelu i Belis u brod za Anakreon, rekavši im da odande odmah stupe u vezu s vama. Ime broda je Arkadija VII.

Trebalo je samo da vidiš Manelu, tata. Naprosto je poludela što mora da ode odavde. Jedini način da je ubedim bio je da je to za Belisino dobro.

Znam šta sada mislite, oboje. Naravno, trebalo je da i ja pođem sa njima - i učinio bih to, da sam mogao. Međutim, nisam dobio mesto na brodu. Trebalo je samo da vidite kroz šta sam sve morao proći da makar njima obezbedim mesta." Rajč se iskezi na onaj svoj dobro poznati način koji su i Vanda i Seldon toliko voleli. "Pored toga", nastavi on, "budući da sam ovde, moram pomoći pri obezbeđivanju univerziteta - moguće je da smo deo imperijalnog univerzitetskog sistema, ali smo ovde da učimo i gradimo, a ne da razaramo. Kažem vam, ako se neka od tih usijanih pobunjeničkih glava samo usudi da nam priđe..."

"Rajče", prekide ga Seldon, "koliko je, stvarno, rđavo tamo? Hoće li početi borbe?"

"Tata, jesi li u opasnosti?"

Morali su da sačekaju nekoliko sekundi da njihova pitanja prevale devet hiljada parseka preko Galaksije, da bi stigla do Rajča.

"Ja... nisam sasvim razumeo šta ste me pitali", odvrati hologram. "Tu i tamo, dolazi i do borbi. U stvari, sve je to pomalo i uzbudljivo", dodade Rajč, ponovo se iskezivši. "Ne zaboravite, raspitajte se je li Arkadija VII stigla na Anakreon. Pozvaću vas ponovo, čim uzmognem. Ne zaboravite..." Veza se prekinu i hologram izblede. Potom i sam tunel iščeze, a Vanda i Seldon nađoše se zagledani u goli zid.

"Dedice", upita Vanda, "šta misliš da je nameravao da nam kaže?"

"Nemam pojma, mila. Ali u nešto sam siguran - a to je da tvoj otac ume da se stara o sebi. Unapred sažaljevam svakog pobunjenika koji bude neoprezan i izloži se borilačkoj veštini tvog oca! Ali, hajde, vratimo se sada jednačini... Kroz nekoliko sati proverićemo je li Arkadija VII stigla."

"Komandante, da li vam je uopšte poznato šta se dogodilo s brodom?" Hari Seldon ponovo je vodio intergalaktički razgovor, ali ovog puta sa komandantom imperijalne flote sa sedištem na Anakreonu. Pri ovom razgovoru Seldon je koristio viziekran - znatno manje realističan nego holoeckran, ali istovremeno lakši za rukovanje.

"Kažem vam, profesore, nemamo nikakav podatak da je brod o kome govorite zatražio dozvolu da uđe u Anakreonovu atmosferu. Znači, veze sa Santanijem u potpunom su prekidu već nekoliko časova; uostalom, tokom poslednje nedelje u najboljem smo ih slučaju samo povremeno uspostavljali. Moguće je da je brod pokušao da uspostavi vezu s nama preko kanala na samom Santaniju, ali iskreno da vam kažem, veoma sumnjam u to.

Ne, mnogo je verovatnije da je Arkadija VII promenila pravac i uputila se, možda, prema Voregu ili Saripu. Da li ste, profesore, proverili i ta dva sveta?"

"Ne, nisam", odgovori Seldon umorno, "ali ne vidim razlog da brod koji je krenuo za Anakreon promeni za vreme leta svoje odredište. Komandante, od bitne mi je važnosti da ustanovite šta je sa brodom!"

"Naravno", usudi se da nagovesti komandant, "moguće je da se Arkadija VII naprosto nije probila. Mislim, bezbedno. Tamo se vode velike borbe i pobunjenici baš ne mare mnogo koga će razneti. Naprosto, uvežbavaju se u gađanju blasterima, sve vreme zamišljajući da pucaju u cara Agisa lično. Kažem vam, profesore, sve je ovde, daleko od središta, sasvim drugačije."

"Komandante, moja snaha i unuka su na tom brodu", reče Seldon utučeno.

"Oh, zaista mi je žao, profesore", odvrati komandant zbunjeno. "Javiću vam se čim budem nešto saznao."

Ispunjen očajem, Seldon isključi viziekran. Koliko sam samo umoran, pomisli on. I nastavi gundavo, nimalo iznenađen: već skoro četrdeset godina slutim da će to dogoditi.

Seldon se gorko nasmeja sam sebi. Možda je komandant mislio da će zapanjiti Seldona, utiskujući mu u svest živopisne pojedinosti života tamo, 'daleko od središta'. Međutim, Seldonu je sve to bilo više nego dobro poznato. I sada, kada su rubovi počeli da se paraju,

kao kada se jedna nit tkanja izvuče, sve će postepeno, neumitno, početi da se kreće prema središtu Carstva: prema samom Trantoru.

Seldon tek posle nekog vremena postade svestan zujavog zvuka. Bio je to signal na vratima. "Da?"

"Dedice", uzviknu Vanda ulazeći, "strah me je."

"Zbog čega, mila?" upita Seldon zabrinuto. Još nije bio spreman da joj saopšti ono što je čuo - ili što nije čuo - od komandanta sa Anakreona.

"Obično, iako su tako daleko, mogu da osetim mamu i tatu i Belis, evo ovde" - ona stavi prst na čelo - "a i ovde", dodade ona, stavljajući ruku na srce. "Ali sada, danas, ne osećam ih, odnosno, osećam ih slabije, kao da trnu, poput onih svetiljki pod kupolama. Želim da ih zadržim, ali ne mogu."

"Vanda, uveren sam da je sve to samo posledica brige koju osećaš za svoju porodicu - s obzirom na pobunu. Ipak, poznato ti je da svakog časa, širom Carstva, dolazi do manjih nemira - odušaka, tek koliko da se para stiša. Hajde, znaš i sama da su izgledi da se Rajču, Maneli i Belis nešto dogodi beskrajno mali. Očekujem da će se tvoj otac javiti kroz nekoliko dana da nam saopšti da je s njim sve u redu; a i tvoja mama i Belis treba svakog časa da slete na Anakreon, gde će uživati u zasluženom odmoru. Mi smo ti koje treba sažaljevati - do grla zaglibljeni u posao! Stoga, mila, pođi na spavanje i prepusti se lepim mislima. Obećavam ti da će sutra, kad svetlost ponovo zasija pod kupolama, sve izgledati mnogo bolje."

"U redu, dedice", prihvati Vanda, ne baš sasvim ubeđena. "Ali sutra... ako do sutra ništa novo ne saznamo... moraćemo... moraćemo..."

"Vanda, šta nam preostaje drugo nego da čekamo?" upita Hari nežno.

Vanda se okrenu i ode, dok sva težina briga što su je morile kao da se ogledala na njenim povijenim ramenima. Hari je posmatrao dok se udaljavala, a onda se i sam prepusti brigama koje su ga obvale.

Prošla su već tri dana otkako im se Rajč javio putem holografske veze. I od tada - ni glasa. Povrh svega, danas mu je, još, i komandant imperijalne flote na Anakreonu rekao da nikad nije ni čuo

za Arkadiju VII.

Hari je već ranije tog dana pokušao da se čuje sa Rajčom, ali sve veze sa Santanijem bile su u prekidu. Kao da se Santani - pa i sama Arkadija VII - naprosto odvojio od Carstva, kao kad latica otpadne sa nekog cveta.

Seldonu je bilo jasno šta mu sada valja činiti. Moguće je da Carstvo posrće, ali je još bilo daleko od potpunog pada. Njegova moć, ako bi se valjano usmerila, još je bila neizmerna. I Seldon zatraži hitnu vezu sa carem Agisom XIV.

29.

"Kakvo iznenađenje, Hari, prijatelju!" Agisovo lice zablista preko holoekrana prema Seldonu. "Drago mi je što se ponovo čujemo, mada obično tražiš mnogo zvaničniji, lični prijem. Hajde, baš si me zainteresovao. Šta je sad toliko hitno?"

"Sire", počeo Seldon, "moj sin, Rajč, i njegova žena i kćerka žive na Santaniju."

"Ah, Santani", reče Agis i osmeh mu izblede. "Banda zavedenih bednika! Ako ih se ikad..."

"Sire, molim vas", prekide ga Seldon, iznenadivši i sebe i Agisa tim upadljivim kršenjem carskog protokola. "Mom sinu pošlo je za rukom da smesti Manelu i Belis na jedan hipersvemirski brod, Arkadiju VII, čije je odredište bilo Anakreon. On sam, međutim, morao je da tamo ostane. Bilo je to pre tri dana. Brod još nije stigao na Anakreon, a ni od mog sina nema ni traga ni glasa. Svi moji pokušaji ostali su bezuspešni: veze sa Santanijem su u prekidu... Molim vas, sire, možete li mi pomoći?"

"Hari, kao što ti je poznato, zvanično su sve veze između Santanija i Trantora prekinute. Ipak, čini se da i dalje imam nekog uticaja na pojedine oblasti na Santaniju - to jest, tamo još postoje pojedinci koji su mi ostali odani, a koje još nisu otkrili. I premda nisam u mogućnosti da stupim u neposrednu vezu ni sa jednim od njih, upoznaću te sa svakim izveštajem koji mi stigne sa tog sveta. Ti su izveštaji, naravno, krajnje poverljivi, ali imajući u vidu tvoj položaj i naš odnos, omogućiću ti da stekneš uvid u sve delove koji bi te mogli zanimati.

Očekujem da mi kroz jedan sat stigne novi izveštaj. Ako želiš, čim stigne, ponovo ću uspostaviti vezu s tobom. U međuvremenu, zatražiću od svojih ljudi da pregledaju sve izveštaje koji su stigli tokom poslednja tri dana i da provere ima li u njima reči o Seldonovima - Rajču, Maneli i Belis."

"Hvala vam, sire. Najsmernije vam zahvaljujem." I Hari Seldon lako se nakloni caru, čija se prikaza na holoekranu počeo postepeno gubiti.

Sat kasnije, Seldon je još sedeo za svojim radnim stolom, čekajući da se car oglasi. Poslednjih šezdeset minuta bili su možda najteži u njegovom životu - ustupajući prvenstvo, možda, samo trenucima posle Dorsinog nestanka.

Neupućenost je bila ono što je Harija najviše pritiskalo. Čitavu karijeru saznao je na razabiranju - kako budućnosti, tako i same sadašnjice. A sada, evo, pojma nije imao šta se zbilo sa trima osobama do kojih mu je, pored Vande, najviše stalo.

Holoekran tiho zazujua i Seldon pritisnu dugme. Pred njim se pojavi Agisov lik.

"Hari", započe car, a na osnovu primese tuge u njegovom glasu Seldon razabra da mu donosi rđave vesti.

"Moj sin", reče Hari.

"Da", odgovori car. "Rajč je poginuo, jutros, prilikom prepada na univerzitet na Santaniju. Od svojih ljudi tamo čuo sam da je Rajč znao da predstoji napad, ali da je odbio da napusti svoje mesto. Znaš, prilično pobunjenika ima i među samim studentima, a Rajč je bio uveren da oni, znajući da je on još tamo, ipak neće... Ali mržnja je nadvladala razum.

Univerzitet je, kao što i sam znaš, carski univerzitet i pobunjenici smatraju da moraju uništiti sve što nosi carska znamenja, pre no što počnu da grade nešto novo. Ludaci! Zbog čega..." Agis zastade, kao da je najzad shvatio da Seldon nimalo ne mari za sudbinu univerziteta ili namere pobunjenika - ne, bar, u ovom trenutku.

"Hari, ako ti to išta znači, ne zaboravi da je tvoj sin poginuo u odbrani znanja. Rajč nije poginuo boreći se za Carstvo, već za dobrobit čovečanstva."

Seldon ga pogleda suznih očiju. "A šta je sa Manelom i malom Belis?" upita on slabašnim glasom. "Šta je sa njima? Jeste li ustanovili šta se dogodilo sa Arkadijom VII?"

"Potraga nas nije ni do čega dovela. Kao što su ti rekli, Arkadija VII napustila je Santani, ali je, izgleda, u međuvremenu nestala. Možda su je se pobunjenici dokopali, a možda je i, suočivši se s opasnošću, promenila pravac - za sada nam to još nije poznato."

Seldon klimnu glavom. "Hvala vam, Agise. Iako ste mi doneli rđave vesti, bar ste me poštedeli neizvesnosti. Nezanjanje je najgore

od svega. Istinski ste prijatelj."

"A sada, prijatelju moj", odvrati car, "prepuštam te tebi samom i tvojim uspomenama." Careva slika na holoekranu izblede, a Seldon, stisnuvši ruke što su mu počivale na stolu u pesnice, pognu glavu i zarida.

30.

Vanda Seldon pomeri pojas na jednodelnoj odeći, zategnuvši ga malo jače nego inače. Dohvativši potom ašovčić, ona napade korov što je nabujao u malenoj bašti sa cvećem, neposredno kraj Psihoistorijskog odeljenja na Strilinškom univerzitetu. Po pravilu, Vanda je pretežni deo vremena provodila u svojoj radnoj sobi, vršeći istraživanja uz pomoć praradijanta. U njegovoj tananoj statističkoj eleganciji nalazila je utehu; pouzdanost jednačina, na neki način, pružala je čoveku kakav-takav oslonac u ovom poludelom Carstvu. Ali u trenucima kada više ne bi mogla da podnese sećanja na svoje voljene - oca, majku i sestricu - kada joj čak ni njen rad nije pomagao da odagna misli na strašan gubitak koji je nedavno pretrpela, Vanda bi se neizostavno uputila na ovo mesto, gde bi ašovčićem prekopavala zemlju, kao da joj je nastojanje da udahne život stručkovima cveća, bar u majušnoj meri, umanjivalo patnju.

Posle očeve smrti pre mesec dana i nestanka Manele i Belis, Vanda - ionako oduvek mršava - počela je da gubi na težini. I dok bi se pre samo nekoliko meseci Hari Seldon ozbiljno zabrinuo, uočivši da mu unuka gubi apetit, sada to, obuzet vlastitim jadom, kao da nije ni primećivao.

Duboka promena zahvatila je Harija i Vandu Seldon - kao i nekoliko preostalih saradnika na psihoistorijskom projektu. Izgledalo je kao da se Hari predao. Najveći deo vremena Seldon je sada provodio sedeći u naslonjači u solarijumu, zagledan u prostore Strilinškog univerziteta, prepuštajući se toploti koju su zračile svetiljke iznad njegove glave. Povremeno bi saradnici na projektu saopštili Vandu da je telohranitelju, Stetinu Palveru, pošlo za rukom da izvuče Seldona u šetnju pod kupolama ili da ga navede na razgovor o daljim istraživanjima u okviru projekta.

Vanda je još dublje utonula u očaravajuće jednačine s kojima ju je suočavao praradijant. Mogla je osetiti kako budućnost, na kojoj je njen deda radio sa toliko požrtvovanog odricanja, konačno počinjala da se uobličuje. Bio je u pravu: enciklopedisti su se morali smestiti na Terminusu; tamo su morali utemeljiti Zadužbinu.

A što se sekcije 33A2D17 tiče - u njoj Vandi više nije bilo teško da prepozna drugu, ili tajnu Zadužbinu. Ali kako je utemeljiti? Bez istinske Seldonove zainteresovanosti, Vanda naprosto nije znala kako da nastavi. Pri svemu tome, jad koji ju je zadesio gubitkom čitave porodice bio je toliko dubok da se činilo da nema dovoljno snage da sama dođe do rešenja.

Ostali saradnici na projektu, tih pedesetak očvrslih duša koje su još preostale, nastavljali su sa radom što su bolje umeli. Većina među njima bili su enciklopedisti koji su - kada god im je i ako im je bila pružena prilika da se posluže fondovima galaktičke biblioteke - tragali za izvornim podacima koje je trebalo da kopiraju i katalogizuju pre konačnog preseljenja na Terminus. Tih dana, radili su na poverenje. Profesor Seldon bio je lišen svojih radnih prostorija u biblioteci, tako da su izgledi da bilo koji saradnik na projektu dobije pun pristup fondovima bili više nego mršavi.

Preostali saradnici na projektu (pored enciklopedista) bili su istoričari-analitičari i matematičari. Istoričari su tumačili prošlost i tekuća ljudska delanja i zbivanja, pa svoje nalaze stavljali u dalju nadležnost matematičarima, koji su potom te parčiće uklapali u veliku Psihoistorijsku Jednačinu. Bio je to dug i mukotrpan posao.

Mnogi saradnici na projektu u međuvremenu su ga napustili jer je nagrada bila nikakva - psihoistoričari su služili kao predmet brojnih šala posvuda na Trantoru, dok su ograničena sredstva, sa svoje strane, nagnala Seldona da drastično sreže plate. Ali stalno, nadahnjujuće prisustvo Harija Seldona činilo je, sve do sada, da teškoće rada na projektu budu prevazilažene. Oni saradnici na projektu koji su ostali, učinili su to, do poslednjeg, iz osećanja privrženosti i poštovanja prema samom profesoru Seldonu.

A sada, pomisli Vanda Seldon ogorčeno, šta je i njih još sprečavalo da odu? Blagi povetarac pokrenu pramen njene bujne, plave kose i prekri joj njime oči; ona ga odsutno vrati na mesto i nastavi sa čupanjem korova.

"Gospođice Seldon, mogu li vam oduzeti trenutak ili dva vašeg vremena?" Vanda se okrenu i pogleda nagore. Jedan mladi čovek - po njenoj proceni, tek što je zašao u dvadesete - stajao je na pošljunčanoj stazi pokraj njene. Istog časa, Vanda shvati da pred

sobom ima osobu snažne i gotovo zastrašujuće inteligencije. Njen deda načinio je veoma dobar izbor. Vanda ustade da porazgovara s mladićem.

"Prepoznala sam vas. Vi ste telohranitelj mog dede, je li tako? Stetin Palver?"

"Tako je, u pravu ste, gospođice Seldon", odgovori Palver i obrazi mu se blago zarumeniše, kao da mu je milo što ga je jedna tako lepa devojka uopšte zapazila. "Gospođice Seldon, želeo bih da porazgovaramo o vašem dedi. Veoma sam zabrinut za njega. Morali bismo nešto preduzeti."

"Preduzeti? Šta, gospodine Palver? Pretrpela sam užasan gubitak. Otkako mi je otac..." Ona proguta knedlu, kao da joj je teško da uopšte govori. "Otkako je moj otac poginuo, a majka i sestra nestale, najviše što mogu jeste da ga izjutra izvučem iz postelje. I pravo da vam kažem, sve to je i mene podjednako duboko potreslo. Nadam se da me razumete?" Ona ga pogleda pravo u oči i istog časa joj bi jasno da je savršeno dobro shvata.

"Gospođice Seldon", nastavi Palmer, "veoma mi je žao zbog gubitka koji ste pretrpeli. Ali vi i profesor Seldon ste još živi i morate nastaviti svoj rad na psihoistoriji. Imam utisak kao da se profesor predao. Nadao sam se da biste vi... Da bismo se oboje, zajedno... mogli pojaviti s nečim što bi ga povratilo iz otupljenosti. Znaite, neki razlog da nastavi."

Oh, gospodine Palver, pomisli Vanda, možda je deda ipak u pravu. Pitam se i sama ima li razloga nastavljati. Ali, umesto toga, reče naglas: "Žao mi je, gospodine Palver, ali baš ništa ne mogu da smislim." Ona pokaza ašovčićem prema tlu. "A sada, kao što vidite, moram nastaviti sa plevljenjem ovog nesnosnog korova."

"Mislim da vaš deda nije u pravu. Mislim da ipak postoji razlog da se nastavi sa radom. Samo, treba ga pronaći."

Ove reči pogodiše Vandu u živac. Kako je mogao znati o čemu je upravo razmišljala? Osim, ako... "U stanju ste da čitate misli, je li tako?" upita Vanda, zadržavajući dah, kao da zazire od samog Palverovog odgovora.

"Da, mogu", odgovori mladić, "i mislim da sam oduvek to bio u stanju. U svakom slučaju, ne sećam se nijednog trenutka kada to

nisam bio u stanju. Povremeno čak toga nisam ni svestan - naprosto, poznato mi je šta ljudi misle ili šta su pomislili.

Ponekad", nastavi on, ohrabren razumevanjem koje je, očigledno, dopiralo od Vande, "ponekad do mene čak dopiru sevovi drugih, sličnih osoba. Kako se to uvek događa u masi, nisam u stanju da tačno odredim o kome je reč. Ali siguran sam da unaokolo ima još takvih poput mene... poput nas dvoje."

Vanda uzbuđeno ščepa Palvera za ruku, dok joj je ašovčić počivao na tlu, sasvim zaboravljen. "Imate li i najmanju predstavu šta bi to moglo značiti? Za dedu, za psihoistoriju? Pojedinačno, ne možemo mnogo učiniti, ali udruženim snagama..." Vanda se žurno uputi prema zgradi Psihoistorijskog odeljenja, ostavljajući Palvera da stoji na pošljunčanoj stazi. A onda, na samom ulazu zastade i okrenu se. Dođite, gospodine Palver, moramo to saopštiti dedi, pozva ga Vanda, ne otvarajući usta. Da, mislim da bi trebalo, odgovori Palver pridruživši joj se.

31.

"Hoćeš li da kažeš, Vanda, da sam čitav Trantor preturio tragajući za nekim sa takvim moćima, a da ni na trenutak nismo pomislili da je takva osoba već nekoliko meseci ovde, s nama?" upita Seldon pun neverice. Upravo je dremao u solarijumu, kada su Vanda i Palver banuli, probudivši ga da mu saopšte zapanjujuću novost.

"Tako je, deda. Razmisli o tome. Nikada nisam imala priliku da se sretnem sa Stetinom. Vreme koje si provodio s njim mahom je bilo izvan rada na projektu, dok sam ja, u međuvremenu, ostajala u svojoj radnoj sobi, zauzeta praradijantom. Kako sam se, prema tome, mogla i sresti s njim? U stvari, u jedinoj prilici kada su nam se putevi ukrstili - ishod je bio naprosto neverovatan."

"Kada je to bilo?" upita Seldon, prebirajući po sećanju.

"Prilikom onog saslušanja - onda, pred sudijom Lih", odgovori Vanda istog časa. "Sećaš li se svedoka koji se zakleo da ste ti i Stetin napali ono troje mangupa? Sećaš li se kako je popustio i priznao istinu - mada se činilo da ni sam ne zna zbog čega. Međutim, Stetin i ja smo povezali stvari: oboje smo 'pritiskali' Riala Nevasa da iziđe na čistinu. Bio je veoma određen i čvrst u svom prvom iskazu i sumnjam da bi bilo ko od nas dvoje, pojedinačno, uspeo da ga slomi. Ali uzeta zajedno" - ona baci sramežljiv pogled prema Palveru, koji je stajao pokraj nje - "naša je moć zadivljujuća!"

Hari Seldon na brzinu razmotri činjenice i zausti da nešto kaže, ali Vanda nastavi: "Zapravo, nameravamo da današnje popodne provedemo proveravajući naše mentalne sposobnosti, odvojeno i zajedno. Na osnovu onoga što nam je za sada poznato, čini se da su Stetinove moći nešto slabije od mojih - možda stoje negde oko petice na mojoj skali. Ali njegovih pet sa mojih sedam čini ukupno dvanaest! Razmisli o tome, deda. Zapanjujuće!"

"Zar ne uviđate, profesore?" oglasi se i Palver. "Vanda i ja smo onaj proboj za kojim ste tragali. Možemo vam pomoći da ubedite ljude u valjanost psihoistorije, možemo vam pomoći da pronađete i druge poput nas i pomoći vam da ponovo postavite psihoistoriju na noge."

Hari Seldon se zagleda u dvoje mladih ljudi što su stajali pred njim. Lica su im bila ozarena mladošću i ponesenošću, i on oseti kako mu to ponovo zagreva srce. Možda, na kraju krajeva, još sve nije izgubljeno. Mislio je da neće biti u stanju da preživi ovu poslednju tragediju, smrt sina i nestanak snahe i druge unuke, ali sada je bio u stanju da vidi da Rajč i dalje živi u Vandi. A u Vandi i Stetinu, postajao je sve uvereniji, živela je i budućnost Zadužbine.

"Da, da", složi se Seldon, snažno tresući glavom. "Dođite i pomozite mi. Moram do svoje radne sobe, da isplaniram naš sledeći potez."

32.

"Uđite, profesore Seldon", pozva ga Trima Akarnio ledenim glasom, i Hari Seldon, u pratnji Vande i Palvera, zakorači u blistavu kancelariju glavnog bibliotekara.

"Hvala vam, glavni bibliotekaru", odvrati Seldon, smeštajući se u naslonjaču koja je stajala ispred Akarnijevog velikog radnog stola. "Dozvolite mi da vam predstavim svoju unuku Vandu i svog prijatelja Stetina Palvera. Vanda nam je dragocena saradnica na našem projektu, specijalizovana za područje matematike. Što se, pak, Stetina tiče, on sve više izrasta u psihoistoričara prvog reda - to jest, kada ne obavlja dužnost mog telohranitelja." Seldon se zadovoljno, prigušeno nasmeja.

"Da, lepo, baš mi je milo, profesore", odgovori Akarnio, zbunjen Seldonovim dobrim raspoloženjem. Očekivao je, naime, da Seldon uđe puzeći, preklinjuću za još jednu priliku da dobije posebne povlastice za rad u biblioteci.

"Ipak, nije mi jasno zbog čega ste želeli da se ponovo vidimo. Verovao sam da ste shvatili da je naš stav čvrst: ne možemo se saglasiti da se za biblioteku veže neko ko je toliko neomiljen u javnosti. Na kraju krajeva, mi smo javna biblioteka i moramo voditi računa o osećanjima javnosti." Akarnio se zavalio u svoju naslonjaču - možda će sada početi očekivano puženje.

"Svestan sam činjenice da nisam uspeo da vas ubedim. Ipak, pomislio sam da ako saslušate dvoje mlađih saradnika na projektu - sutrašnjih psihoistoričara - da će vam to pomoći da steknete bolji uvid u to kakvu će životno važnu ulogu sam projekat, kao i, posebno, enciklopedija, igrati u našoj budućnosti. Molim vas, stoga, da saslušate Vandu i Stetina."

Akarnio usmeri hladni pogled prema svoje mladih ljudi pokraj Seldona. "U redu, onda", složi se on, upadljivo se osvrnuvši prema meraču vremena na zidu. "Pet minuta, ne više. Čeka me mnogo posla."

"Glavni bibliotekaru", poče Vanda, "kao što vam je, nema sumnje, moj deda već objasnio, psihoistorija je najdragocenije sredstvo kojim

raspolažemo za očuvanje naše kulture. Da, očuvanje", naglasi ona, videći kako se Akarniove oči šire na samu tu reč. "Neprihvatljiv naglasak bio je stavljan na propast našeg Carstva, pri čemu je prava vrednost psihoistorije bila previđena. Jer, zahvaljujući psihoistoriji, kao što smo u stanju da predvidimo neizbežan pad naše civilizacije, u stanju smo i da preduzmemo mere za njeno očuvanje. U tome se sastoji sav smisao Enciklopedije Galaktike. I upravo zbog toga nam je potrebna vaša pomoć, kao i pomoć vaše cenjene biblioteke."

Akarnio nije mogao da obuzda osmeh. Mlada dama, neosporno, imala je šarma u izobilju. Bila je ozbiljna i umela je da govori. Posmatrao ju je kako sedi pred njim, plave kose očešljane unazad na ozbiljan, prilično učenjački način, koji, međutim, nije skrivao njene privlačne crte, već ih je, naprotiv, još više isticao. Ono što je govorila delovalo je smisljeno. Možda je Vanda bila u pravu - možda je čitav problem do sada posmatrao iz pogrešnog ugla. Ako je zaista reč o očuvanju, a ne o uništenju...

"Glavni bibliotekaru", započe Stetin, "ova vaša velika biblioteka postoji već milenijumima i ona, možda i više nego sama carska palata, oličava svu beskrajnu moć našeg Carstva. Jer, u carskoj palati obitava samo njegov vođ, dok je biblioteka dom svekolikog znanja, kulture i istorije Carstva. Njena je vrednost neiskaziva.

Nema li najviše svrhe u odavanju svih počasti tom velikom spremištu? Enciklopedija galaktika biće upravo to - džinovski sažetak svekolikog znanja pohranjenog između ovih zidova. Razmislite o tome!"

I odjednom, Akarniju kao da se sve razbistri. Kako je samo mogao dopustiti da ga Veće (i, posebno, onaj mrzovoljnik, Genaro Mameri) ubedi da Seldonu ukine nekadašnje povlastice? Pa, i Las Zenov, koga je iskreno uvažavao, bio je veliki privrženik Enciklopedije Galaktike.

On ponovo baci pogled na troje svojih posetilaca, koji su strpljivo čekali njegov odgovor. Članovima Veća biće veoma teško da iznađe bilo šta zbog čega bi se mogli požaliti na saradnike na projektu - ako je ovo dvoje mladih ljudi predstavljalo pravi uzorak osoba koje su radile rame uz rame sa Seldonom.

Akarnio ustade i poče se šetati kancelarijom, nabravši čelo kao

da uokviruje misli. Potom dohvati sa stola jednu mlečnobelu kristalnu kuglu i stade je odmeravati na dlanu.

"Trantor", poče on zamišljeno, "sedište Carstva, središte Galaksije. Zavidljivo, čim čovek počne razmišljati o tome... Možda smo, zaista, prebrzo procenili profesora Seldona. Sada, pošto ste mi svoj projekat, tu Enciklopediju Galaktiku, prikazali u takvoj svetlosti..." On ovlaš klimnu glavom prema Vandu i Palveru. "Sada shvatam od kolike vam je važnosti da nastavite svoj rad ovde. I, naravno, da dozvolimo da i jedan broj vaših kolega dobije pristup bibliotečkim fondovima."

Seldon se zadovoljno nasmeši i kradomice stisnu ruku Vandu.

"Ne nameravam da tako nešto preporučim samo zarad veće slave našeg Carstva", nastavi Akarnio, po svemu sudeći (i po zvuku njegovog glasa) sve više se zagrevajući za čitavu zamisao. "Vi ste slavan čovek, profesore Seldon. Bez obzira na to da li vas smatraju genijem ili podvaladžijom - svako ima pravo na svoje mišljenje. Ako je, međutim, osoba vašeg akademskog ugleda vezana za galaktičku biblioteku, to samo može povećati i njen ugled, kao uporišta intelektualnog tragalaštva najvišeg reda. Pa, možda - možda bi čak i sjaj vaše slave mogao biti od pomoći da prikupimo neophodna dodatna sredstva, da popunimo naše zbirke, povećamo broj naših ljudi i da budemo na još većoj usluzi javnosti..."

A sama ta Enciklopedija Galaktika - kakav veličanstven projekat! Možete zamisliti šta će reći javno mnjenje kada čuje da i galaktička biblioteka učestvuje u jednom takvom projektu, čija je svrha da se istakne sav sjaj naše civilizacije - naše slavne istorije, naših nesravnjivih postignuća, naše veličanstvene kulture. I pri svemu tome, da sam ja, glavni bibliotekar Trima Akarnio, zaslužan što su stvoreni uslovi da se sa takvim velikim projektom započne..." Akarnio se još više upilji u kristalnu kuglu, sasvim se prepustivši sanjarenju.

"Da, profesore Seldon", reče konačno Akarnio, pošto mu pođe za rukom da se vrati u stvarnost. "Vama i vašim saradnicima biće obezbeđene sve povlastice za rad ovde, uključujući i radne prostorije." On vrati kristalnu kuglu na sto i, uz šuštaj tunike, ponovo se spusti u naslonjaču.

"Moguće je, naravno, da će mi biti potrebno malo vremena da u

to ubedim i članove Veća - ali uveren sam da ću ih na kraju privoleti. Samo vi to prepustite meni."

Seldon, Vanda i Palver zглеdaše se međusobno, očarani, dok im se smešak ocrtavao u uglovima usana. Trima Akarnio im dade znak da mogu da se udalje, što oni odmah i učiniše, ostavljajući glavnog bibliotekara da sedi u naslonjači, sanjareći o slavi i častima koje će zasuti biblioteku pod njegovim vođstvom.

"Zapanjujuće", primeti Seldon kada se sve troje ponovo nađoše u bezbednosti svog vozila. "Da ste ga samo mogli videti prilikom našeg poslednjeg sastanka. Rekao je, tada, da 'ugrožavam samo tkivo našeg Carstva', ili nešto slično toj gluposti. A danas, samo nekoliko trenutaka pošto ste vas dvoje..."

"Nije baš bilo teško, deda", odvrati Vanda, dajući kontakt i uvodeći vozilo u saobraćaj. Potom se, kada vozilo uze pravac, zavali u sedište; zahvaljujući automatskim kontrolama, vozilo je sad i samo moglo dalje. "Akarnio je čovek sa visoko izraženim smislom za sopstvenu važnost. Sve što je trebalo bilo je da istaknemo pozitivne vidove enciklopedije, a njegov ego učinio je ostalo."

"Bio je izgubljen onog trenutka kada smo Vanda i ja kročili u sobu", dobaci Palver sa zadnjeg sedišta. "Pošto smo ga oboje 'pritisnuli', postao je mek kao pamuk." Palver se naže napred i zadovoljno položi ruku na Vandino rame. Ona se nasmeši, izvi svoju i blago potapša njegovu ruku.

"Moram obavestiti enciklopediste što brže mogu", primeti Seldon. "Iako ih je još samo trideset dvoje, svi su oni dobri i valjani radnici. Smestiću ih u biblioteku, a onda krenuti na sledeću prepreku - u potragu za kreditima. Možda je ovo udruživanje sa bibliotekom baš ono što nam je potrebno da ubedimo ljude da nam daju sredstva. Da vidimo... Da, pozvaću ponovo onog Terepa Bindrisa i povešću i vas dvoje sa sobom. Ponašao se dosta predusretljivo - bar u početku. I ne vidim kako bi nam sada mogao odoleti?"

Vozilo se najzad zaustavi ispred zdanja Psihoistorijskog odeljenja na Strilinškom univerzitetu. Vrata na ulazu kliznuše u stranu, ali Seldon ne iziđe odmah, već se zagleda u Vandu.

"Vanda, i sama znaš šta ste ti i Stetin postigli s Akarniom; siguran sam, stoga, da ćete biti u stanju i da iz džepova onih finansijskih

dobrotvora isterate nekoliko kredita.

Znam da mrziš i samu pomisao da se rastaneš od svog voljenog praradijanta, ali te posete pružice vam priliku da se malo oprobate i uvežbate, da izbrusite svoju veštinu, da dobijete pravu predstavu o tome šta vam i kako vam dalje valja činiti."

"U redu, deda, mada sam sigurna da ćeš sada, kada imaš biblioteku na svojoj strani, naići na znatno manje otpore."

"Postoji još jedan razlog što smatram da i vas dvoje treba da me svuda pratite... i, uopšte, da tumarate unaokolo... Stetine, čini mi se da si rekao da ti je povremeno polazilo za rukom da 'osetiš' umove poput svog, ali da nisi bio u stanju da ih izdvojiš?"

"Tako je", odgovori Stetin, "povremeno mi se to javljalo kao sev, ali uvek kada sam bio okružen masom. I tokom svih ovih godina, čini mi se da sam tako nešto osetio samo četiri ili pet puta."

"Ipak, Stetine", nastavi Seldon glasom bez imalo napetosti, "moguće je da je svaki takav 'sev' označavao još jedan um poput tvog i Vandinog - još jednog mentalistu. Vanda nikada nije doživela takve 'sevove' - možda, istini za volju, što je čitav život provela u zaklonu. Tokom onih nekoliko prilika kada se našla napolju, okružena masom, možda baš nije bilo nijednog mentaliste u blizini.

To je jedan od razloga - možda i najvažniji - da vas dvoje što češće izlazite, sa mnom ili bez mene. Moramo pronaći i druge mentaliste. Vas dvoje, udruženi, dovoljno ste snažni da nadvladate svakog pojedinca. A sa većom grupom sličnih vama, i njihovim udruženim moćima, bićemo u stanju da pokrenemo i samo Carstvo!"

Posle toga Seldon iskorači iz vozila i stupi na tle. I dok su ga Vanda i Palver posmatrali kako se, blago hramljući, uspinje prema ulazu u zdanje Psihoistorijskog odeljenja, dvoje mladih bilo je tek maglovito svesno koliku je ogromnu odgovornost Seldon upravo spustio na njihova mlada ramena.

33.

Bila je sredina popodneva i Trantorovo sunce odbleskivalo je od metalne opne koja je prekrivala veliku planetu. Hari Seldon stajao je na osmatračkoj platformi Strilinškog univerziteta, pokušavajući da rukom zakloni oči od prodornog sjaja. Prošle su već godine otkako nije izišao izvan kupola - izuzimajući, naravno, svoje posete carskoj palati, ali, nekako, to kao da se nije računalo; čak i u carskom kompleksu čovek se osećao, na izvestan način, zatvoreno.

Seldon više nije išao unaokolo isključivo u pratnji. Pre svega, Palmer je sada najveći deo vremena provodio sa Vandom, ili radeći sa praradijantom, obuzet mentalnim istraživanjima, ili tragajući za ostalima poput njih dvoje. Ali, ako bi Seldon to poželeo, ne bi mu bilo nimalo teško da pronađe nekog drugog junosu - ili među studentima ili među saradnicima na projektu - koji bi mu služio kao telohranitelj.

Ipak, više nije smatrao da mu je telohranitelj neophodan. Posle saslušanja, koje mu je pribavilo veliki publicitet, kao i ponovnog uspostavljanja veza sa galaktičkom bibliotekom, Komisija za javnu bezbednost držala je Seldona pod budnom prismotrom. Seldonu je bilo poznato da ga prate; tokom poslednjih meseci u više navrata pošlo mu je za rukom da uoči svoju 'senku'. Isto tako, nije sumnjao da su u njegovoj radnoj sobi, kao i u samoj kući, postavljeni prislušni uređaji; međutim, kad god se upuštao u osetljive razgovore, uključivao je statičko polje koje ga je činilo sasvim bezbednim.

Seldon nije bio siguran kakvo je mišljenje Komisija imala o njemu - moguće je da ni sami nisu bili u to sigurni. Bez obzira na to da li su verovali da je bio prorok ili podvaladžija, smatrali su neophodnim da u svakom trenutku znaju gde se nalazi - a to je, opet, značilo da je, sem ako Komisija ne dođe do drugačijeg zaključka, praktično sve vreme bio bezbedan.

Blagi povetarac zatalasa tamnoplavi ogrtač koji je Seldon prebacio preko jednodelne odeće i stade mu mrsiti nekoliko pramenova sede kose koji su mu još preostali. On baci pogled prema ogradama, uglavljenim u bešavnu, belu, čeličnu prostirku tamo u dubini. Ispod te prostirke, Seldonu je bilo poznato, tutnjala je

mašinerija jednog neverovatno složenog sveta. Da su kupole bile providne, čovek bi bez poteškoća mogao ugledati kako promiču ulična vozila, kako kroz složene mreže međusobno povezanih tunela jure gravitacioni vozovi, kako se u svemirskim lukama hrana, hemikalije i dragulji istovaruju i utovaruju u hipersvemirske brodove, koji su pristizali ili se upućivali ka nebrojenim svetovima što su činili galaktičko carstvo.

Ispod blistave metalne prostirke odigravao se život četrdeset milijardi duša, sa svim tegobama, radostima i dramama od kojih je on sačinjen. Bila je to slika koja mu je snažno prirasla srcu - ta panorama ljudskih postignuća - a dušu mu je morilo saznanje da će, kroz samo nekoliko stoleća, sve to što se sada prostiralo pod njim biti pretvoreno u ruševine. Na velikim kupolama javiče se procepine i brazde, silne rupe kroz koje će se pogledu izložiti opustela zemlja - koja je nekad bila sedište jedne poletne civilizacije. On tužno zavrte glavom, znajući da ne postoji način da spreči tu tragediju. Ali, istovremeno, videći u duhu ruševine kupola, Seldon je dobro znao da će na tom tlu, koje će ostati opustošeno posle poslednjih bitaka što će se voditi u Carstvu, klice novog života razvejati i da će Trantor, opet, oživeti kao vitalni član novog Carstva. Njegov Plan će se za to postarati.

Seldon se spusti na jednu od klupa koje su stajale svuda unaokolo na osmatračnici. Noga ga je bolno probadala; napor kome se izložio bio je prekomeran. Ali koristilo mu je da još jednom spusti pogled na čitav Trantor, da oseti svežinu vazduha na otvorenom i da se zagleda u beskrajno nebo iznad sebe.

On stade čežljivo razmišljati o Vandi. Sada je veoma retko viđao svoju unuku, pa i tada, gotovo bez izuzetka, u društvu sa Stetinom. Tokom poslednja tri meseca, otkako su se upoznali, Vanda i Stetin kao da su postali nerazdvojni. Vanda je uveravala Seldona da je njihovo stalno druženje bilo neophodno za projekat, ali je on podozrevao da je u pitanju i nešto dublje od puke odanosti poslu.

Prisećao se i jasnih nagoveštaja iz ranih dana svog odnosa sa Dors. Bili su uočljivi iz načina na koji je dvoje mladih ljudi gledalo jedno drugo, iz dubine osećanja koja nisu proisticala samo iz intelektualnog podsticaja, već i iz emocionalnog naboja.

Pored toga, već po svojim prirodoma, činilo se da se Vanda i Palmer mnogo bolje osećaju jedno s drugim, nego u društvu drugih osoba. U stvari, kako je Seldon jednom prilikom ustanovio, kada nikog drugog nije bilo u blizini, Vanda i Palmer nisu čak ni razgovarali međusobno; njihove mentalne sposobnosti već su dovoljno uznapredovale, tako da im reči nisu bile potrebne da bi međusobno opštili.

Ostali saradnici na projektu nisu imali pojma o jedinstvenom daru kojim su Vanda i Stetin raspolagali. I sam Seldon je smatrao da je najbolje da delovanje mentalista drži podalje od očiju drugih, u najmanju ruku dotle dok njihova uloga u Planu ne bude čvrsto utemeljena. U stvari, sam Plan već je bio čvrsto utemeljen - ali samo u Seldonovom umu. Kada se, konačno, složi još nekoliko nedostajućih delića, svoj Plan će otkriti Vandi i Palveru, a, ako ustreba, jednog dana, i još ponekom.

Seldon lagano, kruto ustade. Morao je da se vrati u Striling, gde je kroz jedan sat trebalo da se nađe sa Vandom i Palverom: ostavili su mu poruku da ga čeka veliko iznenađenje. Još jedan delić za njegovu slagalicu, ponada se Seldon. On još jednom obuhvati pogledom Trantor i pre nego što se okrete da uđe u gravitacioni lift, nasmeši se i tiho reče: "Zadužbina."

34.

Seldon kroči u svoju kancelariju i tu zateče Vandu i Palvera kako ga već čekaju, sedeći za konferencijskim stolom u jednom uglu prostorije. U sobi je - što nije bilo nimalo neobično kada su njih dvoje bili u pitanju - vladala potpuna tišina.

A onda Seldon nakratko zastade, uočivši jednog novog momka koji je sedeo s njima. Baš čudno - iz učtivosti, Vanda i Palver su, kada bi se našli u društvu trećih osoba, uvek vraćali uobičajenom načinu razgovora; sada su, međutim, sve troje ćutali.

Seldon se ispitivački zagleda u stranca - bio je to čovek nesvakidašnjeg izgleda, star oko trideset pet godina, sa uočljivom kratkovidnošću osobe koja je čitav vek provela zagnjurena u knjige. Da nije bilo vidljive crte odlučnosti, izražene u čvrstini strančevih vilica, čovek bi ga, pomisli Seldon, mogao otpisati kao mlitavu osobu - pri čemu bi, nesumnjivo, načinio priličnu grešku. Na čovekovom licu ocrtavali su se, istovremeno, i čvrstina i blagost. Lice koje uliva poverenje, zaključa Seldon.

"Deda", oslovi ga Vanda, ljupko se dižući sa stolice. Bacivši pogled na unuku, Seldon oseti kao da ga je nešto prostrelilo kroz srce. Toliko se bila promenila tokom poslednjih meseci, od gubitka porodice. Ranije ga je uvek zvala 'dedice', dok je sada to bilo znatno zvaničnije, 'deda'. U prošlosti, jedva da se mogla uzdržati od grimasa i kicotanja; u poslednje vreme, međutim, njeno ozbiljno lice tek bi s vremena na vreme obasjao blažen osmeh. Ali i sada kao i uvek bila je lepa, a lepotu joj je premašivala samo njena zapanjujuća inteligencija.

"Vanda, Palvere", pozdravi ih Seldon, spuštajući poljubac na unučin obraz unuke i potapšavši po ramenu mladog prijatelja.

"Dobar dan", dodade Seldon, okrenuvši se prema strancu, koji je takođe ustao. "Ja sam Hari Seldon."

"Počastvovan sam, profesore", odgovori čovek. "Ja sam Bor Alurin." Alurin pruži Seldonu ruku na starovremenski i, stoga, krajnje formalan način pozdravljanja.

"Hari, Bor je psiholog", objasni Palver, "i veliki zaljubljenik u vaš

rad."

"Ali i nešto važnije od toga, deda", dodade Vanda. "Bor je jedan od nas."

"Jedan od vas?" Seldon se ispitivački zagleda u Vandu, pa u Palvera. "Mislite...?" Seldonove oči zablistaše.

"Da, deda. Juče smo se Stetin i ja šetali sektorom Eri, naprosto, kao što si nam savetovao, tumarajući unaokolo i tragajući za sličnima nama. A onda, odjednom - bam! - eto ga!"

"Istog smo časa prepoznali splet misli i počeli se osvrutati unaokolo, nastojeći da uspostavimo vezu", dodade Palver, nastavljajući priču. "Nalazili smo se u trgovinskom delu, u blizini svemirske luke, tako da su pločnici bili pretrpani kupcima, turistima i trgovcima sa Spoljnjih svetova. Stvar se već činila sasvim beznadežna, a onda Vanda naprosto zastade i uputi poruku: Dođi ovamo i Bor se pomoli iz mase. Naprosto, prišao nam je i odgovorio porukom: Da?"

"Zapanjujuće", primeti Seldon, a oči mu zablistaše pri pogledu na unuku. "Dakle, doktore - pretpostavljam da nosite tu akademsku titulu? - dakle, doktore Alurin, šta kažete na sve to?"

"Pa", započe psiholog zamišljeno, "moram reći da sam zadovoljan. Oduvek sam se osećao nekako drugačiji, a sada mi je, najzad, jasno i zbog čega. Stoga, ako vam mogu biti od ikakve pomoći, što da... " Psiholog naglo zastade i obori pogled, kao da je odjednom pomislio da deluje preveć nametljivo. "Naime, ono što mislim isto je što su već Vanda i Stetin rekli: da bih vam možda mogao biti od pomoći u vašem psihoistorijskom projektu. Ništa me, profesore, ne bi moglo učiniti srećnijim."

"Da, da. Uistinu, doktore Alurin. U stvari, mislim da biste mogli pružiti veliki doprinos projektu - ako odlučite da mi se pridružite. Naravno, moraćete dići ruke od svega čime se trenutno bavite, svejedno da li je reč o profesuri ili o privatnoj praksi. Da li ste to u stanju?"

"Pa, naravno, profesore. Naravno. Možda će mi biti potrebna mala pomoć da ubedim svoju suprugu..." On se prigušeno nasmeja, stidljivo, naizmenično pogledavši sve troje. "Ali rekao bih da postoji način da se i to izvede."

"Znači, i to je sređeno", zaključio Seldon obodreno. "Priključićete se projektu. I, obećavam vam, doktore Alurin, da se nećete pokajati."

"Vanda, Stetine", reče Seldon kasnije, pošto ih je Alurin napustio. "Ovo je najlepší zamislivi proboj. Šta mislite, koliko brzo možete pronaći još mentalista?"

"Deda, bilo nam je potrebno skoro mesec dana da pronađemo Bora - i zaista ne možemo predvideti sa kolikom ćemo učestalošću pronalaziti i druge.

Pravo da ti kažem, ovo 'tumaranje unaokolo' odvaja nas od rada sa praradijantom, pored toga što nas remeti. Naime, sada, kada imam Stetina s kim mogu da 'razgovaram', svaka verbalna komunikacija čini mi se malo pregrubom, previše glasnom."

Seldonov osmeh iščile: upravo je od toga i zazirao. Što su Vanda i Palver više brusili svoje mentalne sposobnosti, to se sve više smanjivala i njihova trpeljivost prema 'običnom' životu. Sve je to imalo smisla: njihove mentalne igre činile su ih nečim sasvim posebnim.

"Vanda, Stetine, mislim da je možda trenutak da vam kažem nešto više o zamisli na koju je Jugo Amaril došao pre više godina, kao i o Planu koji sam potom razradio na temelju njegove zamisli. Nisam želeo da do sada govorim o tome, zbog toga što sve do ovog časa nisam raspolagao svim delićima da zaokružim Plan.

Kao što vam je poznato, Jugo je smatrao neophodnim da utemeljimo dve Zadužbine - pri čemu bi svaka od njih služila kao obezbeđenje onoj drugoj. Bila je to sjajna zamisao i iz sveg srca bih želeo da je Jugo dovoljno poživio i dočeka da je vidi ostvarenu." Seldon na trenutak zastade, duboko uzdahnuvši.

"Ali udaljujem se od teme... Pre šest godina, kada sam postao siguran da Vanda raspolaže posebnim mentalnim sposobnostima - moćima da prodre u tuđi um - palo mi je na pamet da ne samo što je zaista potrebno da postoje dve Zadužbine, već i da bi, po samim svojim karakterima, trebalo da budu različite. Jednu od njih činili bi ljudi egzaktnih nauka - pri čemu bi enciklopedisti bili njihova pionirska grupa na Terminusu. Drugu bi, međutim, činili pravi psihoistoričari, mentalisti - vi. To je razlog što mi je toliko stalo da

imam i vas i druge poput vas.

Ključna je činjenica: Druga Zadužbina mora ostati tajna. Snaga će joj se temeljiti na potpunoj izdvojenosti, na telepatskoj sveprisutnosti i svemoći.

Shvatate, pre nekoliko godina, kada se počelo pokazivati očevitim da će mi biti potrebne usluge telohranitelja, shvatio sam da Druga Zadužbina mora služiti kao snažan, pouzdan i tihi telohranitelj one prve Zadužbine.

Iako psihoistorija nije nepogrešiva, činjenica je da njena predviđanja govore o mogućem, u najvećoj dostupnoj meri. Zadužbina će se, naročito dok još bude u povoju, suočavati sa brojnim neprijateljima, baš kao što je i sa mnom slučaj danas.

Vanda, ti i Palver bićete pioniri te Druge Zadužbine, čuvari Zadužbine sa Terminusa."

"Ali, deda, kako?" upita Vanda. "Samo nas je dvoje - ovaj, troje, ako uračunaš i Bora. Da bismo bdeli nad čitavom jednom Zadužbinom bilo bi nam potrebno..."

"Stotine? Hiljade? Pronađite ih, mila, koliko god više uzmognete. Možete to izvesti. A poznato vam je i kako.

Maločas, kada je pričao kako ste pronašli dr Alurina, Stetin je pomenuo kako si naprosto zastala i uputila mentalnu poruku ka onome čiju ste prisutnost uočili i kako se on potom pojavio. Zar ne shvataš? Sve vreme vam govorim da tumarate unaokolo i tragate za sebi sličnima. Ali to nije nimalo lako; shvatam da je, čak, mučno za vas dvoje. Tek sada sam shvatio da je neophodno da se ti i Stetin sasvim izdvojite, kako biste uspostavili jezgro buduće Druge Zadužbine. I da odatle bacate svoju mrežu u okean što ga čini čovečanstvo."

"Ali, deda, šta to govoriš?" upita ga Vanda šapatom. Bila je ustala sa stolice i sada je klečala kraj Seldonovih nogu. "Tražiš li to od mene da odem?"

"Ne, Vanda", odgovori Seldon, dok mu je glas podrhtavao od navale osećanja. "Naravno da ne želim da odeš, ali to je jedini način. Ti i Stetin morate se odvojiti od grube fizičke stvarnosti Trantora. I kako vam mentalne moći budu jačale, sve više ćete privlačiti sebi i druge - i tiha i tajna Druga Zadužbina sve više će rasti.

Održavaćemo i dalje vezu - povremeno, naravno. I svako od nas imaće svoj praradijant. Shvataš, zar ne, istinu - i bezuslovnu neophodnost - ovoga što vam govorim? Shvataš, zar ne?"

"Da, deda, shvatam", odgovori Vanda. "Ali, što je još važnije, i uviđam svu veličinu te zamisli. Budi spokojan: nećemo te izneveriti."

"Znam da nećete, mila", odvrati Seldon umorno.

Kako je samo mogao to da učini - kako je moguće da je bio u stanju da pošalje od sebe svoju predragu unuku? Bila mu je poslednja veza sa najsrećnijim danima njegovog života, sa Dors, Jugom i Rajčom. Bila je jedina Seldonova u čitavoj Galaksiji.

"Vanda, užasno ćeš mi nedostajati", reče Seldon dok su mu se suze slivale niz lepo izbrazdano lice.

"Ali, deda", upita ga odjednom Vanda, dok je stajala sa Palverom, pripravna da pođe. "Kuda da krenemo? Gde je Druga Zadužbina?"

Seldon podiže pogled i odgovori: "Praradijant ti je, Vanda, to već rekao."

Vanda se tupo zagleda u dedu, prebirajući po sećanju.

Seldon ispruži ruku i čvrsto steže unukinu mišicu.

"Uđi u moj um, Vanda. Tamo je."

I prodirući u Seldonov um, Vanda razrogači oči.

"Sad shvatam", prošapta Vanda Seldonu.

Sekcija 33A2D17: Kraj Zvezda.

Peti deo: EPILOG

Ja sam Hari Seldon. Bivši prvi ministar cara Kleona I. Profesor (u penziji) psihoistorije na Strilinškom univerzitetu, na Trantoru. Direktor projekta psihoistorijskih istraživanja. Glavni urednik Enciklopedije Galaktike. Tvorac Zadužbine.

Jasno mi je da sve to ostavlja priličan utisak. Dosta toga sam učinio tokom svoje osamdeset jedne godine i sada se osećam umorno. Prizivajući u sećanja godine vlastitog života, pitam se nisam li mogao - nije li trebalo - da u nekim stvarima postupim drugačije. Na primer: nisam li preveliku zainteresovanost ispoljavao za velike domašaje psihoistorije, tako da su mi i ljudi i zbivanja sa kojima sam se tokom života suočavao u poređenju sa njima, tim domašajima, izgledali nebitni?

Možda sam propustio da se, tu i tamo, u ponekoj sitnici, i prilagodim - na način koji ne bi doveo u pitanje budućnost čovečanstva, ali koji bi učinio dramatično lepšim život neke određene, meni drage osobe... Juga, Rajča... Ne prestajem da se to pitam: nije li, ipak, ikako bilo moguće učiniti nešto da spasem svoju voljenu Dors?

Prošlog meseca priveo sam kraju holograme koji se odnose na Krize. Moj saradnik, Gal Dornik, uzeo je na sebe da ih prenese na Terminus i da lično nadgleda njihovo smeštanje u Seldonovu Kriptu. Postaraće se, takođe, da Kripta bude zapečaćena, kao i da ostavi valjana uputstva za otvaranja Kripte, kada budu nastupile Krize.

U to vreme, naravno, ja više neću biti među živima.

Šta li će pomisliti ti budući Zadužbinci, kada me ugledaju (ili, tačnije, kada ugledaju moj hologram) tokom Prve Krize, skoro pedeset godina od sada? Da li će se sašaptavati koliko im star izgledam, koliko im slabašno deluje moj glas, ili koliko im sućušan delujem, smotan u tim invalidskim kolicima? Da li će razumeti... i umeti da cene... poruku koju im ostavljam? Pa, uistinu, i nema nikakvog smisla nagađati. Kao što su stari govorili: kocka je bačena.

Čuo sam se juče sa Galom. Na Terminusu je sve u redu. Bor

Alurin i enciklopedisti naprosto cvetaju u 'izgnanstvu'. Ne bih smeo da budem zlorad, ali ne mogu da odolim da se ne nasmejem kada se setim samozadovoljnog izraza lica onog pompeznog idiota Linga Čena, kada je pre dve godine zabranio da se pristupi ostvarivanju Projekta Terminus. Premda je, na kraju, izgnanstvo bilo formulisano izrazima svojstvenim carskim poveljama ('Naučna ustanova sa državnom potporom i, delom, lično dobro Njegovog Uzvišenog Veličanstva, cara...' - glavni komesar želeo je da nas ukloni sa Trantora i skine sebi s vrata, ali, istovremeno, nije mogao podneti pomisao da nad nama nema nikakvu kontrolu), i dalje mi predstavlja izvor potajnog zadovoljstva saznanje da smo, zapravo, Las Zenov i ja bili ljudi koji su Zadužbini za dom odabrali Terminus.

Jedino što žalim u vezi sa Lingom Čenom jeste to što nismo bili u mogućnosti da spasemo Agisa. Taj car bio je dobar čovek i plemenit vladar, iako je samo po nazivu bio car. Njegova je greška bila to što se previše pouzdavao u svoju titulu, dok Komisija za javnu bezbednost nije bila spremna da trpi sve izraženije carevo osamostaljivanje.

Često se pitam šta su učinili Agisu - da li su ga prognali na neki od dalekih Spoljnjih svetova ili je naprosto ubijen, poput Kleona?

Dečaćić koji danas sedi na vladarskom tronu savršen je primer cara-marionete: sluša svaku reč koju mu Ling Čen došapne na uho i istovremeno laska sebi da je državnik koji iz dana u dan sve više sazreva. Dvor i sve što čini carski život za njega su samo igračke u jednoj velikoj, fantastičnoj igri.

Šta mi sada valja činiti? Pošto je i Gal konačno otišao da se pridruži grupi na Terminusu, ovde sam doslovno sam. Povremeno se čujem sa Vandom. Posao na Kraju Zvezda odvija se u mirnoj kolotečini; tokom poslednje decenije, ona i Stetin pridodali su svojoj prvobitnoj grupi još desetak mentalista. Njihova moć sve više raste. Upravo je ta moja grupa sa Kraja Zvezda - iz moje tajne Zadužbine - navela Linga Čena da enciklopediste 'progna' na Terminus.

Vanda mi nedostaje. Podosta je već godina prošlo otkako sam se sreo s njom i sedeo s njom u tišini, držeći je za ruku. A kada je otišla - premda sam ja zatražio od nje da to učini - mislio sam da će mi srce prepući od žalosti. Bila je to, možda, najteža odluka koju sam

ikada morao da donesem i, mada joj to nikad nisam rekao, bio sam veoma blizu toga da je ne donesem. Ali, da bi Zadužbina preživela, bilo je neophodno da Vanda i Stetin odu na Kraj Zvezda. Psihoistorija je to zahtevala - te, na kraju krajeva, možda to odista nije ni bila moja odluka.

I dalje svakodnevno dolazim ovamo - u svoju kancelariju u zdanju Psihoistorijskog odeljenja. Još pamtim kada je zgrada bila ispunjena svetom, i danju i noću. Ponekad i sada imam utisak da je ispunjena glasovima; glasovima moje već davno nepostojeće porodice, studenata, saradnika, kolega - ali odaje u njoj prazne su i tihe. Hodnicima još samo odjekuje zujanje motora na mojim invalidskim kolicima.

Pretpostavljam da bi trebalo da ispraznim to zdanje, da ga vratim Univerzitetu kako bi ga on dodelio nekom drugom. Ali, nekako, teško mi je da napustim ovo mesto. Toliko je mnogo uspomena...

Sve što mi je sada preostalo jeste ovo - moj praradijant. On je alatka pomoću koje psihoistorija može vršiti proračune, pomoću koje je moguće analizirati svaku jednačinu iz mog Plana - i sve to je u toj malenoj, zadiviljujućoj, crnoj kocki. I dok sedim ovde, sa tom razočaravajuće jednostavnom stvarčicom u ruci, toliko bih želeo da je mogu pokazati R. Denilu Olivavu...

Ali sam sam ovde, i jedino treba da pritisnem dugme da bi svetla u ovoj prostoriji zgasnula. I dok se bolje nameštam u invalidskim kolicima, uključujem praradijant, a njegove me jednačine počinju sa svih strana obujmljivati u svom punom trodimenzionom sjaju. Na nevično oko ta višebojna vrtloženja mogla bi ličiti na puku zbrku vijuga i brojki, ali za mene... i Juga, i Vandu, i Gala... to je psihoistorija, i to oživljena.

Ono što vidim pred sobom, i oko sebe, jeste budućnost čovečanstva. Trideset hiljada godina mogućeg haosa, sabijenih u ciglo jedan milenijum...

Ona traka, koja iz dana u dan sve moćnije blista, to je Terminusova jednačina. A ono tamo - izrovarene da se više ne daju popraviti - to su brojke Trantora. Ali u stanju sam i da uočim... da, kako blago svetluca... postojani svetionik nade... Kraj Zvezda!

To - to je moje životno delo. Moja prošlost - budućnost

čovečanstva. Zadužbina. Tako lepa i tako živa. I ništa ne može...
Dors!

SELDON HARI. Nađen mrtav, presamićen preko radnog stola, u radnoj sobi na Strilinškom univerzitetu, 12.069 g. e. (1. godine z. e.). Po svemu sudeći, Seldon je do poslednjeg daha života radio na psihoistorijskim jednačinama; uključeni praradijant nađen mu je u zgrčenoj šaci...

Shodno Seldonovim uputstvima, praradijant je bio otposlata njegovom saradniku i prijatelju Galu Dorniku, koji se nedavno iselio na Terminus...

Seldonovo telo bilo je izbačeno u svemir, takođe u skladu sa uputstvima koja je ostavio za sobom. Zvanična pogrebna ceremonija na Trantoru bila je skromna, mada je okupila prilično sveta. Vredno je zabeležiti da je i Seldonov stari prijatelj, nekadašnji prvi ministar Eto Demerzel, takođe bio prisutan. Demerzel nije bio viđen još od svog tajanstvenog nestanka, neposredno posle obelodanjivanja joranumovske zavere, za vlade Kleona I. Sva nastojanja Komisije za javnu bezbednost, danima posle pogrebnog obreda, da ustanovi gde se nalazi Demerzelovo prebivalište, ostala su sasvim neuspešna...

Vanda Seldon, unuka Harija Seldona, nije prisustvovala pogrebnom obredu. Govorilo se da je bila toliko potresena da je naprosto odbila da se pojavi u javnosti. Od tada, pa sve do današnjeg dana, njeno prebivalište ostalo je potpuno nepoznato...

Često se moglo čuti kako je Hari Seldon napustio ovaj život baš kao što ga je i živeo: umro je okružen budućnošću koju je predskazao, gledajući kako započinje pred njegovim vlastitim očima...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

Sadržaj

Prvi deo: ETO DEMERZEL

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.

Drugi deo: KLEON I

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.

Treći deo: DORS VENABILI

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.

- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.
- 26.
- 27.

Četvrti deo: VANDA SELDON

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.

[24.](#)

[25.](#)

[26.](#)

[27.](#)

[28.](#)

[29.](#)

[30.](#)

[31.](#)

[32.](#)

[33.](#)

[34.](#)

[Peti deo: EPILOG](#)